

Conf. univ. dr. ELISABETA BOȚIAN

DREPT PROCESUAL PENAL

N o t e d e c u r s

Editura BURG, Sibiu, 2016

C u p r i n s:

PARTEA GENERALĂ

Cap. I. Introducere în studiul dreptului procesual penal.....	p. 6
Infrațiunea și justiția penală	
Procesul penal, mijloc de realizare a justiției penale	
Dreptul procesual penal. Obiect și sarcini	
Raportul juridic procesual penal. Noțiune, conținut și trăsături	
Izvoarele dreptului procesual penal	
Normele procesual-penale și interpretarea lor	
Aplicarea legii procesual-penale în timp	
Aplicarea legii procesual-penale în spațiu	
Cap. II. Principiile fundamentale ale dreptului procesual penal.....	p. 16
Principiile fundamentale ale dreptului procesual penal	
Sistemul principiilor fundamentale ale dreptului procesual penal	
Cap. III. Participanții în procesul penal.....	p. 29
Noțiunea de participanți în procesul penal	
Judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară și instanțele de judecată	
Ministerul Public	
Organele de cercetare penală	
Apărătorul în procesul penal	
Părțile în procesul penal	
Subiecții procesuali principali și alți subiecți procesuali	
Cap. IV. Acțiunile în procesul penal.....	p. 46
Acțiunea în justiție. Noțiune	
Acțiunea penală. Obiectul, subiecții și trăsăturile sale	
Desfășurarea acțiunii penale	
Cauzele care împiedică punerea în mișcare și exercitarea acțiunii penale	
Acțiunea civilă. Obiectul, subiecții și trăsăturile sale	
Condițiile de exercitare a acțiunii civile	
Desfășurarea acțiunii civile	
Raportul dintre acțiunea penală și acțiunea civilă	
Cap. V. Competența în materie penală.....	p. 65
Noțiunea de competență	
Formele competenței	
Competența instanțelor de judecată	
Competența organelor de urmărire penală	
Prorogarea de competență, strămutarea, incompatibilitatea și conflictele de competență	

Cap. VI. Probele și mijloacele de probă.....p. 80

Noțiunea de probă. Importanță și clasificare
Mijloacele de probă în procesul penal
Declarațiile subiecților procesuali și ale martorilor
Protecția martorilor
Identificarea persoanelor și a obiectelor
Metode speciale de supraveghere sau cercetare
Percheziția și ridicarea de obiecte și înscrisuri
Expertiza și constatarea
Cercetarea locului faptei și reconstituirea
Fotografierea și luarea amprentelor
Înscrisurile și mijloacele materiale de probă. Comisia rogatorie și delegarea

Cap. VII. Măsurile preventive și alte măsuri procesuale.....p. 105

Noțiunea de măsuri procesuale. Clasificare
Măsurile preventive. Aspecte generale
Măsurile preventive privative de libertate
Măsurile preventive restrictive de libertate
Alte măsuri procesuale
Luarea, provizorie a măsurilor de siguranță cu caracter medical și a altor măsuri de ocrotire

Cap. VIII. Actele procesuale și procedurale comune.....p. 120

Definiția și clasificarea actelor procesuale și procedurale
Citarea, comunicarea actelor procedurale, mandatul de aducere
Termenele
Cheltuielile judiciare
Modificarea actelor procedurale, îndreptarea erorilor materiale și înlăturarea unor omisiuni vădite
Sanctiunile procedurale
Amenda judiciară

PARTEA SPECIALĂ

Cap. IX. Urmărirea penală.....p. 131

Considerații generale privind urmărirea penală
Competența organelor de urmărire penală
Conducerea și supravegherea exercitată de procuror în activitatea de urmărire penală
Sesizarea organelor de urmărire penală
Efectuarea urmăririi penale
Suspendarea urmăririi penale
Soluțiile care pot fi date în timpul ori la sfârșitul urmăririi penale
Terminarea urmăririi penale

Trimiterea în judecată
Reluarea urmăririi penale
Plângerea împotriva măsurilor și actelor de urmărire penală

- Cap. X. Procedura de cameră preliminară.....p. 157**
 Noțiuni generale
 Dispoziții generale privind camera preliminară
- Cap. XI. Dispoziții generale privind judecata.....p. 161**
 Noțiuni generale
 Principii specifice fazei de judecată
 Dispoziții generale privind judecata
 Structura fazei de judecată
- Cap. XII. Judecata în primă instanță.....p. 174**
 Considerații generale
 Etapile procesuale ale judecării în primă instanță
 Alte situații în cadrul cercetării judecătorești
 Deliberarea și luarea hotărârii
 Hotărârea judecătorească. Conținut și structură
- Cap. XIII. Căile de atac ordinare.....p. 187**
 Apelul. Noțiune, declararea apelului
 Efectele apelului
 Judecarea apelului
 Contestația. Noțiune
 Judecarea contestației
- Cap. XIV. Căile extraordinare de atac.....p. 198**
 Contestația în anulare
 Recursul în casație
 Revizuirea
 Redeschiderea procesului penal în cazul judecării în lipsa persoanei condamnate
- Cap. XV. Dispoziții privind asigurarea unei practici judiciare unitare.....p. 218**
 Recursul în interesul legii
 Sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept
- Cap. XVI. Proceduri speciale.....p. 222**
 Considerații generale
 Acordul de recunoaștere a vinovăției
 Contestația privind durata procesului penal
 Procedura privind tragerea la răspundere penală a persoanei juridice
 Procedura în cauzele cu infractori minori

Procedura dării în urmărire
Procedura reabilitării
Procedura reparării pagubei materiale sau a daunei morale în caz de eroare judiciară sau în caz de privare nelegală de libertate ori în alte cazuri
Procedura în caz de dispariție a dosarelor judiciare și a înscrisurilor judiciare
Procedura privind cooperarea judiciară internațională și punerea în aplicare a tratatelor internaționale în materie penală
Procedura de confiscare sau desființare a unui înscris în cazul clasării

Cap. XVII. Executarea hotărârilor penale.....p. 236

Punerea în executare a hotărârilor judecătorești – fază a procesului penal
Autoritatea de lucru judecat
Schimbări și modificări în executarea unor hotărâri
Procedura la instanța de executare și contestația la executare

Bibliografie selectivă.....p. 241

PARTEA GENERALĂ

CAPITOLUL I: INTRODUCERE ÎN STUDIUL DREPTULUI PROCESUAL PENAL

1. INFRAȚIUNEA ȘI JUSTIȚIA PENALĂ
2. PROCESUL PENAL, MIJLOC DE REALIZARE A JUSTIȚIEI PENALE
3. DREPTUL PROCESUAL PENAL. OBIECT. SARCINI
4. RAPORTUL JURIDIC PROCESUAL PENAL. NOȚIUNE, CONȚINUT ȘI TRĂSĂTURI
5. IZVOARELE DREPTULUI PROCESUAL PENAL
6. NORMELE PROCESUAL PENALE ȘI INTERPRETAREA LOR
7. APLICAREA LEGII PROCESUAL PENALE ÎN TIMP
8. APLICAREA LEGII PROCESUAL PENALE ÎN SPAȚIU

1. Infrațiunea și justiția penală

În cea mai largă accepțiune a termenului, infrațiunea este acea faptă a omului, interzisă de lege sub o sancțiune specifică, represivă, denumită pedeapsă. Infrațiunile reprezintă cele mai grave abateri și sunt sancționate de normele jurice penale.

Împotriva persoanelor care săvârșesc infrațiuni, societatea este datoră să reacționeze în virtutea dreptului de a trage la răspundere penală pe făptuitor și de a-l obliga să suporte consecințele faptei sale ilicite. Pentru tragerea la răspundere penală a celor ce comit infrațiuni, statul desfășoară o activitate specifică, intitulată **justiție penală**.

Săvârșirea unei infrațiuni de către o persoană nu atrage însă în mod automat aplicarea unei pedepse. Sancționarea făptuitorului nu se poate face decât prin intermediul unui complex de activități specifice, îndeplinite de organele judiciare și care se finalizează prin condamnarea făptuitorului de către instanța de judecată. Prin termenul "**justiție penală**" înțelegem așadar activitatea desfășurată de instanțele judecătorești în materie penală, prin intermediul căreia, cei care comit infrațiuni, sunt judecați și sancționați penal.

De cele mai multe ori, judecarea și condamnarea infractorilor nu se pot face fără ajutorul altor activități complementare ca: identificarea făptuitorilor, stabilirea vinovăției acestora, strângerea probelor, etc. și care sunt îndeplinite de alte organe ale statului decât instanțele judecătorești. Aceste activități auxiliare justiției penale sunt desfășurate de către procurori și

organele de cercetare penală și poartă denumirea generică de **urmărire penală**, așa după cum organele de stat care o desfășoară sunt intitulate **organe de urmărire penală**.

Actul de justiție penală este deci precedat de activitatea de urmărire penală. Organele statului care realizează urmărirea penală și judecarea infractorilor sunt denumite **organe judiciare**, iar activitatea acestora este intitulată **activitate judiciară**. De remarcat este faptul că noțiunea de activitate judiciară este mai largă decât aceea de justiție penală, iar organele judiciare includ pe lângă judecători ori instanțe judecătorești și organele de urmărire penală.

Justiția penală ca activitate specifică este înfăptuită doar de instanțele judecătorești, iar articolul 126 alineatul 1 din Constituție prevede în acest sens că “justiția se realizează prin Înalta Curte de Casație și Justiție și prin celelalte instanțe judecătorești stabilite de lege”.

În activitatea judiciară, pe lângă **organele specializate ale statului** (organe de cercetare penală, procurori, judecători de drepturi și libertăți, judecători de cameră preliminară și instanțe de judecată), mai participă **avocații, părțile** (inculpatul, partea civilă și partea responsabilă civilmente), **subiecții procesuali principali** (suspectul și partea vătămată) precum și **alți subiecți procesuali** (martori, experți, interpreți, agenți procedurali, organe speciale de constatare, precum și orice alte persoane sau organe cu drepturi și atribuții în procedurile judiciare penale, prevăzute în lege).

2. Procesul penal, mijloc de realizare a justiției penale

După cum am văzut deja, săvârșirea unei infracțiuni nu declanșează automat aplicarea sancțiunii. La aceasta se ajunge doar după parcurgerea unui ansamblu de activități specifice, denumite în mod generic, proces penal.

Procesul penal se definește ca fiind activitatea reglementată de lege, desfășurată de organele judiciare, cu participarea părților, avocaților și a altor subiecți procesuali, în scopul constatării la timp și în mod complet a faptelor ce constituie infracțiuni, astfel ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nici o persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală.

Din această definiție se pot desprinde scopul și trăsăturile specifice procesului penal.

Scopul direct și imediat al procesului penal este constatarea la timp și în mod complet a infracțiunilor și tragerea la răspundere penală a celor care le-

au comis, iar **scopul indirect sau mediat** este asigurarea ordinii de drept, precum și apărarea drepturilor și intereselor legitime ale persoanelor.

Ca trăsături ale procesului penal, în baza definiției date putem enumera:

- procesul penal este o activitate complexă, dinamică și organizată în care se urmărește aflarea adevărului (însăși denumirea de proces derivă din cuvântul latin “processus” care înseamnă progres, înaintare).

- procesul penal se desfășoară în baza legii. Legea reglementează foarte precis drepturile și obligațiile participanților, modalitățile în care trebuie să se efectueze anumite activități, succesiunea lor, conținutul unor acte procedurale. Încălcarea legii în procesul penal va atrage aplicarea unor sancțiuni de drept administrativ, civil sau chiar penal acelor subiecți care au încălcat legea în realizarea activității procesuale.

- la desfășurarea procesului penal participă organele judiciare, avocații, părțile și alți subiecți procesuali.

- procesul penal se desfășoară într-o cauză penală. Doar săvârșirea unei infracțiuni poate declanșa procesul penal. Fapta săvârșită constituie obiectul material al procesului penal, iar raportul juridic de drept penal corespunzător, este obiectul juridic al procesului penal.

Ca activitate complexă în care sunt antrenate organele judiciare, părțile și alte persoane, procesul penal cuprinde patru faze:

1. **Urmărirea penală:** ea vizează identificarea făptuitorilor, administrarea probelor, luarea măsurilor procesuale precum și decizia de a trimite sau nu în judecată persoana vinovată.

2. **Procedura camerei preliminare:** această fază este ulterioară trimiterii în judecată și are ca scop verificarea competenței și legalității sesizării instanței, a legalității probelor administrate și actelor efectuate de organele de urmărire penală.

3. **Judecata:** cea mai importantă fază, permite continuarea activității începute în faza urmăririi penale, desfășurându-se cu respectarea principiilor de publicitate, oralitate, contradictorialitate, continuitate și nemijlocire și soluționează conflictul de drept penal născut din săvârșirea infracțiunii.

4. **Executarea hotărârilor penale:** constă în aducerea la îndeplinire a dispozițiilor conținute în hotărârile judecătorești rămase definitive.

În literatura de specialitate se afirmă că există și o fază ulterioară fazei de executare a hotărârilor penale, așa numita **fază post-executorie** care are ca scop stingerea consecințelor condamnării: reabilitarea, repararea pagubei materiale ori a daunei morale în cazul privării nelegale de libertate,

condamnării pe nedrept sau în alte cazuri. Unii autori contestă existența celei de-a patra faze a procesului penal, considerând că procesul penal ia sfârșit odată cu executarea pedepsei. Cu toate acestea, în realitate, încheierea executării pedepsei nu duce la stingerea tuturor consecințelor condamnării.

Aceste faze caracterizează procesul penal tipic, dar există și situații când legea reglementează procese penale atipice cărora le lipsesc atât faza camerei preliminare, faza de judecată cât și executarea și faza post-executorie (acele procese penale care iau sfârșit în urma ordonanței procurorului de scoatere de clasare sau renunțare la urmărirea penală).

3. Dreptul procesual penal. Obiect. Știința dreptului procesual penal

Dreptul procesual penal este definit ca ansamblul normelor juridice care reglementează procesul penal. Cele mai multe norme de drept procesual penal se regăsesc în Codul de procedură penală, în Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor, Legea nr. 567/2004 privind personalul auxiliar de specialitate al instanțelor judecătorești și al parchetelor de pe lângă acestea, precum și în alte legi speciale.

Obiectul dreptului procesual penal îl constituie chiar procesul penal și deci cele două noțiuni nu trebuie confundate: procesul penal este o activitate reglementată de lege, pe când dreptul procesual penal este un ansamblu de norme juridice.

Știința dreptului procesual penal este știința care se ocupă cu studiul acestor norme juridice și ea are ca obiect studierea normelor juridice procesual-penale și a raporturilor juridice pe care acestea le reglementează. Prin urmare, știința dreptului procesual penal este un ansamblu de cunoștințe despre dreptul procesual penal.

Ca metode, această știință folosește: metoda logică, metoda comparativă, metoda istorică, etc. și își desfășoară activitatea în următoarele direcții:

- cercetarea normelor de drept procesual penal în vigoare (a dreptului pozitiv),
- cercetarea practicii judiciare în aplicarea normelor de drept procesual penal
- studiul legislației, practicii judiciare și a lucrărilor de specialitate apărute în alte țări

- valorificarea ideilor inovatoare în domeniul procedurii penale
Știința dreptului procesual penal colaborează și cu alte științe cum ar fi: știința dreptului penal, medicina legală, criminalistica, psihologia judiciară, statistica judiciară, psihiatria judiciară, etc.

4. Raportul juridic procesual penal. Noțiune, conținut și trăsături

Săvârșirea unei infracțiuni dă naștere unui raport de conflict, iar prin aducerea acestui conflict în fața organelor judiciare, în vederea soluționării, se creează un raport juridic procesual penal.

Raporturile juridice care apar în cadrul procesului penal și sunt reglementate de normele procesual penale, poartă denumirea de **raporturi juridice procesual penale**.

Ca orice raport juridic și raportul juridic procesual penal are ca **elemente constitutive**:

1. subiecții
2. conținutul
3. obiectul.

Subiecții raportului juridic procesual penal sunt participanții la procesul penal și anume: **organele judiciare** (instanța de judecată, judecătorul de cameră preliminară, judecătorul de drepturi și libertăți, procurorul, organele de cercetare penală), **avocații**, **părțile** (inculpatul, partea civilă, partea responsabilă civilmente), **subiecții procesuali principali** (suspectul și partea vătămată), precum și **alți subiecți procesuali**.

Conținutul raportului juridic procesual penal este format din totalitatea drepturilor și obligațiilor pe care le au participanții la procesul penal.

Obiectul raportului juridic procesual penal îl constituie stabilirea existenței sau inexistenței raportului juridic penal și determinarea conținutului acestui raport juridic.

Raporturile juridice procesual penale se caracterizează prin următoarele trăsături specifice:

- sunt raporturi juridice de putere, adică prin ele se manifestă autoritatea și puterea statului în domeniul tragerii la răspundere penală a persoanelor care săvârșesc infracțiuni

- iau naștere de cele mai multe ori în afara acordului de voință al părților, întrucât relațiile sociale se transformă în raporturi juridice procesual penale la inițiativa organelor judiciare competente

- în raporturile juridice procesual penale, unul din subiecți este întotdeauna un organ de stat.

- drepturile subiective ale organelor judiciare constituie de fapt obligații pentru aceste organe, (de ex. când se afirmă că procurorul are dreptul să pună în mișcare acțiunea penală, prin aceasta se înțelege că el are obligația să acționeze astfel atunci când sunt întrunite condițiile prevăzute de lege.

5. Izvoarele dreptului procesual penal

Din punct de vedere material, prin izvor al dreptului sau izvor de drept, se înțeleg condițiile materiale de existență ale societății.

Din punct de vedere formal sau juridic, izvoarele dreptului procesual penal sunt reprezentate de *normele juridice obligatorii* care au ca obiect de reglementare modul de desfășurare a procesului penal.

Concret, izvoarele juridice ale dreptului procesual penal sunt următoarele:

a. **Constituția** care stabilește reguli cu caracter general ce prezintă aplicabilitate în îndeplinirea justiției, cum ar fi: egalitatea cetățenilor în fața legii, inviolabilitatea domiciliului, inviolabilitatea libertății și siguranței persoanei, prezumția de nevinovăție, etc.

b. **Codul de procedură penală**, adoptat prin Legea nr. 135/2010, principalul izvor de drept procesual penal, este structurat pe două părți: partea generală și partea specială. El conține majoritatea dispozițiilor ce guvernează desfășurarea procesului penal.

c. **Codul penal** conține și el anumite dispoziții referitoare la desfășurarea procesului penal

d. **Codul civil**

e. **Codul de procedură civilă**

f. **alte legi speciale** cum ar fi: Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, Legea nr. 678/2001 privind prevenirea și combaterea traficului de persoane, Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor, etc.

g. **tratatele și convențiile internaționale** prin care statele lumii își acordă reciproc asistență juridică și la care România a aderat.

Mai există însă și izvoare de drept procesual penal, subordonate legii și aici putem enumera: **hotărârile de guvern, ordonanțele de urgență, ordinele ministrului de justiție, deciziile Curții Constituționale, deciziile Înaltei Curți de Casație și Justiție date în urma recursurilor în interesul legii, deciziile Curții Europene a Drepturilor Omului.**

În ceea ce privește **practica judiciară** sau **jurisprudența**, ea nu este considerată izvor de drept, dar ea poate influența, atunci când este conformă cu legea, soluționarea cauzelor penale.

Cutuma (obiceiul) nu constituie nici ea izvor de drept procesual penal, deoarece desfășurarea procesului penal nu se poate face în baza unor reguli de conduită fără caracter obligatoriu.

6. Normele procesual penale și interpretarea lor

Normele procesual penale sunt acele norme juridice care reglementează desfășurarea procesului penal. Ele se adresează doar celor care participă la procesul penal și în ele se prevăd organele competente să îndeplinească activitățile procesual-penale, atribuțiile acestora, drepturile și obligațiile persoanelor care participă la procesul penal, sancțiunile care pot fi aplicate în cazul încălcării normelor procesual penale.

Structura normei juridice procesual penale este aceeași cu a oricărei norme juridice: ipoteză, dispoziție și sancțiune, cu diferența că uneori din cuprinsul normei lipsește fie ipoteza, fie sancțiunea, ori chiar amândouă. Cu toate acestea, atât ipoteza cât și sancțiunea pot fi deduse din alte norme juridice.

Prin **interpretarea normelor juridice** înțelegem operațiunea logică prin care se caută sensul exact al legii și este necesară pentru corecta aplicare a acesteia.

1. După **subiectul** care face interpretarea putem distinge între:

- interpretarea legală, făcută de însuși organul care a edictat legea și are caracter obligatoriu,

- interpretarea judiciară (cauzală sau jurisprudențială), făcută de organele judiciare care aplică legea într-o anumită cauză,

- interpretarea doctrinară este realizată de cercetătorii din domeniul dreptului, este neoficială, nu are caracter obligatoriu, dar poate influența atât procesul de legiferare cât și practica judiciară.

2. După **metodele** folosite avem:

- interpretarea gramaticală care urmărește înțelegerea din punct de vedere etimologic a termenilor folosiți, conexiunile gramaticale și împărțirea frazei în propoziții

- interpretarea sistematică ce vizează înțelegerea conținutului unei norme juridice prin corelarea cu alte dispoziții legale

- interpretarea logică (sau rațională) care urmărește lămurirea conținutului unei norme juridice cu ajutorul raționamentelor logice.

3. După **efectele** produse putem avea:

- interpretarea declarativă, ce are în vedere redarea integrală a textului de lege interpretat,

- interpretarea restrictivă are loc în situația în care se constată că textul de lege a spus mai mult decât s-a vrut (litera legii depășește voința legii),

- interpretarea extensivă se folosește în situația în care textul de lege spune mai puțin decât a vrut să spună legea (prin interpretare se extinde norma și la alte ipoteze care se subînțeleg în mod implicit).

7. Aplicarea legii procesual penale în timp

Aplicarea legii procesual-penale în timp se încadrează între cele două momente specifice acțiunii oricărei legi: intrarea în vigoare și ieșirea din vigoare.

Potrivit art. 78 din Constituția României, intrarea în vigoare are loc la 3 zile de la data publicării în Monitorul Oficial, sau la o dată ulterioară prevăzută în textul legii. Ieșirea din vigoare se poate realiza prin abrogare totală sau parțială, ajungerea legii la termen (în cazul legilor temporare), prin modificare ori prin căderea legii în desuetudine.

Aplicarea legii procesual-penale în timp este guvernată de **principiul activității**, ceea ce înseamnă că legea se aplică din momentul intrării în vigoare și până la momentul ieșirii sale din vigoare. La aplicarea legii procesual-penale nu se ia în considerare data săvârșirii infracțiunii, ci data la care se efectuează actul procesual sau procedural, chiar dacă procesul a fost început anterior intrării în vigoare a legii.

De la principiul activității legii procesual penale există însă și **excepții**:

- legea procesual penală retroactivează când dispoziții ale noii legi sunt aplicabile și actelor efectuate sub legea anterioară (de ex., nulitatea unui act efectuat sub legea anterioară poate fi invocată numai în condițiile noii legi)

- legea procesual-penală ultraactivează atunci când unele dispoziții din legea anterioară se aplică și sub noua lege (de ex. regulile de competență rămân valabile în procesele pentru care nu există o hotărâre definitivă).

Situațiile tranzitorii sunt întâlnite atunci când se trece de la aplicarea unei legi la aplicarea altei legi noi și de regulă, aceste situații sunt reglementate de legea nouă care adoptă soluția optimă pentru respectiva situație tranzitorie. De principiu, norma procesual-penală ieșită din vigoare nu

va mai putea fi aplicată actelor ce se vor efectua după această dată, chiar dacă se referă la o cauză începută sub imperiul ei. Tot astfel, norma de drept procesual penal intrată în vigoare nu se aplică actelor și lucrărilor efectuate potrivit legii anterioare, deci actele și lucrările efectuate sub vechea lege rămân valabile, dar se aplică actelor și lucrărilor efectuate după intrarea sa în vigoare, indiferent dacă procesul penal a fost pornit sub norma veche sau sub norma nouă.

8. Aplicarea legii procesuale în spațiu

La baza aplicării normelor procesual-penale în spațiu se află **principiul teritorialității** în conformitate cu care legea procesual-penală este exclusiv teritorială și nu se poate aplica decât actelor procesuale sau măsurilor dispuse pe teritoriul țării.

Acest principiu este dedus din conținutul dispozițiilor constituționale cuprinse în art. 1 alineatele 1 și 5, în conformitate cu care România este stat național, suveran și independent, unitar și indivizibil, în care respectarea Constituției, a supremației sale și a legilor ei, este obligatorie.

În timp ce legea penală are în vedere locul săvârșirii infracțiunii, legea procesual-penală are în vedere locul unde se realizează actul de procedură penală. Numai organele judiciare române pot efectua în România acte procesual-penale și numai după legea procesual-penală română.

Prin **teritoriu** se înțelege potrivit articolului 8 din noul Cod penal, întinderea de pământ, marea teritorială și apele cu solul, subsolul și spațiul aerian, cuprinse între frontierele de stat.

Politica de colaborare a statului nostru cu alte state în lupta împotriva infracționalității impune acceptarea unor derogări de la principiul teritorialității care guvernează aplicarea normelor procesual-penale. În aceste situații, legea permite ca actele procedurale efectuate în țara noastră potrivit legii române, să producă efecte juridice și în alte țări și corelativ, actele procedurale efectuate în alte state, să producă consecințe juridice în România. Excepțiile de la principiul teritorialității fac de cele mai multe ori obiectul asistenței juridice internaționale, aceasta constând în sprijinul reciproc pe care țările și-l acordă în lupta împotriva infracționalității.

În prezent, regulile privind asistența juridică internațională se regăsesc în Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală, așa cum a fost modificată și completată. Obiectul asistenței judiciare în materie penală îl formează următoarele activități:

- Extrădarea
- Emiterea sau executarea mandatelor europene de extrădare
- Transferul de proceduri în materie penală
- Recunoașterea și executarea hotărârilor în materie penală
- Transferarea persoanelor condamnate
- Comisiile rogatorii
- Înfățișarea martorilor, experților și a persoanelor urmărite
- Notificarea actelor de procedură care se întocmesc ori se depun într-un proces penal
- Cazierul judiciar

O altă excepție de la principiul teritorialității legii penale o constituie *imunitatea de jurisdicție a reprezentanților diplomatici*.

Potrivit articolului 13 din noul Cod penal, legea penală nu se aplică infracțiunilor săvârșite de către reprezentanții diplomatici ai statelor străine sau de către alte persoane care în conformitate cu tratatele internaționale, nu sunt supuse jurisdicției penale a statului român. Tocmai de aceea, personalul diplomatic și consular acreditat în țara noastră se bucură de imunitate de jurisdicție penală absolută, ceea ce înseamnă că membrii săi nu pot fi reținuți, arestați, trimiși în judecată, chemați în fața instanței ori citați ca martori.

De imunitate de jurisdicție penală se bucură potrivit convențiilor internaționale la care și România este parte, membrii echipajelor navelor și aeronavelor militare străine, militarii unor țări aflați în trecere pe teritoriul țării noastre, reprezentanții unor organisme cu caracter internațional (Uniunea Europeană, Consiliul European, etc.) aflați pe teritoriul român cu diverse prilejuri.

CAPITOLUL II: PRINCIPIILE FUNDAMENTALE ALE PROCESULUI PENAL ROMÂN

- 1. PRINCIPIILE FUNDAMENTALE ALE PROCESULUI PENAL ROMÂN. NOȚIUNE**
- 2. SISTEMUL PRINCIPIILOR FUNDAMENTALE ALE PROCESULUI PENAL ROMÂN**

1. Principiile fundamentale ale procesului penal român. Noțiune

Activitatea organelor judiciare este strict subordonată cadrului legal și nici o acțiune în afara acestui cadru legal nu este permisă.

Normele care ordonează desfășurarea procesului penal pot avea valoare de principii, iar altele regelementează doar unele activități sau raporturi judiciare.

Principiile fundamentale sunt consacrate în actualul Cod de procedură penală ca reguli de bază în procesul penal și se pot defini ca fiind **regulile generale care guvernează toate instituțiile procesuale și fazele procesului penal**. Ele reflectă trăsăturile esențiale ale procesului penal român.

Principiile fundamentale se constituie într-un sistem care asigură desfășurarea procesului penal în conformitate cu cerințele unui stat de drept civilizată și sunt consacrate în mod expres de lege (Constituție, Codul de procedură penală) și în tratatele internaționale la care a aderat și România. În Codul de procedură penală, Titlul I intitulat “*Principiile și limitele aplicării legii procesuale penale*” cuprinde normele care dau expresie acestor principii.

Acțiunea principiilor fundamentale este limitată de prevederile legii, deoarece este necesar ca interesele generale ale societății să fie îmbinate cu cele particulare, ale individului.

Cadrul principiilor fundamentale ale procesului penal român a fost perfecționat în ultimii ani, astfel că în prezent putem vorbi de un sistem al principiilor îmbogățit prin adoptarea unui nou Cod de procedură penală, cât și prin consacrarea lor constituțională.

Ratificarea de către Parlamentul României a Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, a determinat introducerea în noul cod a principului dreptului la un proces echitabil și într-un termen rezonabil.

Ținând seama de considerațiile făcute anterior, putem concluziona că sistemul principiilor fundamentale ale procesului penal se compune în prezent din următoarele reguli de bază:

1. Legalitatea procesului penal
2. Separarea funcțiilor judiciare
3. Prezumția de nevinovăție
4. Aflarea adevărului
5. *Non bis in idem*
6. Oficialitatea procesului penal
7. Garantarea dreptului la un proces echitabil și termenul rezonabil al procesului penal
8. Garantarea libertății și siguranței persoanei
9. Garantarea dreptului la apărare
10. Respectarea demnității umane și a vieții private
11. Limba în care se desfășoară procesul penal și dreptul la interpret
12. Egalitatea persoanelor în procesul penal

2. Sistemul principiilor fundamentale ale procesului penal român

2.1. Legalitatea procesului penal

Acest principiu îl regăsim înscris în *articolul 2 din Codul de procedură penală* și el presupune ca întregul procesul penal să se desfășoare potrivit legii (nullum iudicium sine lege) .

Legalitatea procesului penal reprezintă o transpunere în dreptul procesual penal a principiului general al legalității consfințit în articolul 1 alineatul 5 din Constituție potrivit căruia, “în România, respectarea Constituției, a supremației sale și a legilor este obligatorie”. Legalitatea procesului penal este asigurată în toate fazele procesului penal, deci atât în faza de urmărire penală cât și în faza camerei preliminare, a judecării și a executării hotărârilor penale, precum și în cea post-executorie. În acest sens, articolul 3 alineatul al 3-lea din Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor, precizează că judecătorii sunt independenți, se supun numai legii și trebuie să fie imparțiali.

Organele judiciare și participanții la procesul penal trebuie să acționeze numai în condițiile și limitele prevăzute de lege. Activitatea procesual penală se desfășoară numai de către organele judiciare instituite în acest scop. De asemenea, organele judiciare trebuie să acționeze cu stricta respectare a competenței conferite de lege și să asigure părților deplina exercitare a drepturilor procesuale.

Respectarea acestui principiu este asigurată de mai multe garanții și anume:

- nerespectarea legii poate atrage o serie de sancțiuni cum ar fi: anularea actelor întocmite în condiții nelegale, aplicarea de sancțiuni administrative, civile sau penale. Pentru săvârșirea unor abateri judiciare pot fi aplicate amenzi judiciare.

- dacă subiecții oficiali încalcă legea în cursul procesului penal, ei pot fi trași la răspundere civilă și chiar penală (repararea în condițiile articolelor 504-507 din Codul de procedură penală a pagubei materiale sau a daunei morale în cazul condamnării pe nedrept sau al privării ori restrângerii de libertate în mod nelegal, răspunderea patrimonială a statului pentru prejudiciile cauzate prin erori judiciare, în conformitate cu disp. art. 52 alin 3 din Constituție)

- instituirea supravegherii și controlului judiciar care are menirea de descoperire a încălcărilor de lege și aplicarea sancțiunilor de natură procesuală sau de altă natură. Astfel, procurorul conduce și controlează activitatea poliției judiciare (art. 2 din Legea nr. 364/2004 privind organizarea și funcționarea poliției judiciare); instanța de judecată are posibilitatea să verifice în condițiile legii, legalitatea activității de urmărire penală, iar activitatea instanței de judecată este controlată de instanța ierarhic superioară.

2.2. Separarea funcțiilor judiciare

Acest principiu a fost introdus în *noul Cod de procedură penală* în art. 3 și se referă la existența și exercitarea a patru funcții judiciare distincte în procesul penal și anume:

- funcția de urmărire penală;
- funcția de dispoziție asupra drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei în faza de urmărire penală,
- funcția de verificare a legalității trimiterii ori netrimiterii în judecată;
- funcția de judecată.

Aceste funcții se exercită de regulă din oficiu, nefiind necesară intervenția ori stăruința părților/subiecților procesuali în acest sens. Cu toate acestea, în mod excepțional, există situații în care exercitarea funcțiilor judiciare este condiționată de o anumită manifestarea de voință (depunerea plângerii prealabile, autorizarea ori sesizarea de către organul competent, etc.)

Din cele patru funcții judiciare existente în procesul penal, *funcția de verificare a legalității trimiterii ori netrimiterii în judecată* este compatibilă cu *funcția de judecată*. Celelalte funcții judiciare nu sunt compatibile, ceea ce înseamnă că nu pot fi exercitate de aceeași persoană.

Funcția de urmărire penală este exercitată de către procuror și organele de cercetare penale care strâng probele necesare pentru a se stabili dacă există temeiuri de trimitere în judecată.

Funcția de dispoziție asupra drepturilor și libertăților fundamentale se exercită de către judecătorul desemnat cu atribuții în acest sens, pe parcursul fazei de urmărire penală.

Funcția de verificare a legalității trimiterii ori netrimiterii în judecată se exercită de către judecătorul de cameră preliminară care se va pronunța asupra rechizitoriilor și asupra soluțiilor de netrimiterie în judecată întocmite de către procurori.

Funcția de judecată este exercitată de către instanțele de judecată, în complete constituita potrivit legii.

2.3. Principiul prezumției de nevinovăție.

A fost consacrat pentru prima dată de Declarația Drepturilor Omului și ale Cetățeanului elaborată în timpul Revoluției Franceze. În legislația noastră a fost înscris în Constituție în articolul 23 alineatul al 11-lea cu următorul conținut: *“până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești de condamnare, persoana este considerată nevinovată”*.

Potrivit *articolului 4 din Codul de procedură penală*, persoana are dreptul de a fi considerată nevinovată, până la stabilirea vinovăției sale printr-o hotărâre penală definitivă.

Înscrierea acestui principiu în legislațiile lumii este expresia superiorității acelor concepții criminologice care consideră că nu există criminali înnăscuți, iar criminalitatea este rezultatul acțiunii mai multor factori de natură economică, socială, politică, biologică, etc.

Vinovăția se stabilește așadar în cadrul unui proces, cu respectarea garanțiilor procesuale, iar simpla învinuire ori inculpare nu înseamnă și stabilirea vinovăției. În dreptul nostru, suspectul sau inculpatul nu trebuie să-și dovedească nevinovăția, iar sarcina probei revine organelor judiciare.

Până la adoptarea unei hotărâri penale definitive de condamnare, renunțare la aplicarea pedepsei, amânarea aplicării pedepsei sau încetare a procesului penal, inculpatul are statutul de persoană nevinovată.

Răsturnarea prezumției simple de nevinovăție se poate face numai prin probe certe de vinovăție. Orice îndoială se interpretează în favoarea învinuitului sau inculpatului conform principiului *“in dubio pro reo”*, iar în caz de îndoială ce nu poate fi înlăturată prin probe, trebuie să se pronunțe o soluție de achitare. După rămânerea definitivă a hotărârii de condamnare, prezumția de nevinovăție va fi răsturnată cu efecte *“erga omnes”* (față de oricine).

Pentru a se asigura deplina aplicare a acestui principiu, este necesară existența unui cadru legislativ adecvat care să permită funcționarea acelor instituții procesuale menite să ducă la o bună administrare a probelor în procesul penal.

În cursul procesului penal, luarea măsurilor preventive se poate face doar în strictă conformitate cu legea și în cazurile prevăzute în aceasta, asigurându-se caracterul de excepție al restrângerii libertăților individului până la stabilirea deplină a vinovăției. Respectarea strictă a acestui principiu asigură posibilitatea stabilirii vinovăției unei persoane doar pe baza probelor, în cadrul unui proces penal civilizată în care sunt excluse abuzurile și erorile judiciare.

2.4. Principiul aflării adevărului.

În *articolul 5 din Codul de procedură penală* se prevede că organele judiciare au obligația să asigure în baza probelor, aflarea adevărului cu privire la faptele și împrejurările cauzei, precum și cu privire la persoana suspectului sau inculpatului

Aflarea adevărului în procesul penal presupune ca între concluziile la care ajung organele judiciare și realitatea obiectivă să existe o concordanță deplină. Pentru a ajunge la adevăr, în cursul procesului penal trebuie desfășurate activități de cercetare a faptelor, a împrejurărilor în care acestea s-au săvârșit precum și a persoanelor implicate.

Ca regulă de bază a procesului penal, aflarea adevărului se regăsește în legislația a numeroase țări.

Din punct de vedere filosofic, adevărul reprezintă reflectarea justă, verificată prin practică a obiectelor și fenomenelor din natură și societate, existente în afara conștiinței și independent de ea. În procesul penal, organele judiciare sunt ținute să procedeze la aflarea adevărului și la înlăturarea erorilor în cadrul limitat al faptelor și împrejurărilor care fac obiectul probațiunii.

Pentru aceasta trebuie stabilită procedura adecvată pentru a se asigura organelor judiciare posibilitatea ca prin respectarea drepturilor și libertăților fundamentale, să ajungă cu ajutorul probelor la adevăr.

Acest principiu exprimă următoarele cerințe:

- organele judiciare sunt obligate prin dispozițiile Codului de procedură penală ca fiecare măsură procesuală sau hotărâre să o ia doar pe baza adevărului stabilit prin probe

- administrarea și evaluarea probelor trebuie să se facă după principiile libertății probelor și a liberei lor aprecieri

- activitatea organelor judiciare trebuie desfășurată în așa fel încât să permită administrarea tuturor probelor, fără piedici formale, iar atunci când

se constată că o hotărâre, chiar definitivă, conține o eroare judiciară, să fie prevăzute căi de atac pentru înlăturarea ei

- în activitatea pe care o desfășoară, organele judiciare sunt obligate să strângă și să administreze probe atât în favoarea cât și în defavoarea suspectului sau inculpatului. Dacă probele propuse în favoarea suspectului ori inculpatului sunt respinse ori nu sunt consemnate de către organul judiciar cu rea-credință, poate intervebi sancțiunea nulității relative a actului, în condițiile art. 282 din cod.

2.5. *Non bis in idem*

Acest principiu a fost consacrat în art. 6 din noul Cod de procedură penală și reprezintă o consecință a autorității de lucru judecat de care trebuie să se bucure hotărârile penale definitive.

Traducerea literală a expresiei latine este „nu de două ori pentru aceeași vină”, iar regula a funcționat încă din cele mai vechi timpuri.

Potrivit acestui text de lege, nicio persoană nu poate fi urmărită sau judecată pentru săvârșirea unei infracțiuni atunci când față de acea persoană s-a pronunțat anterior o hotărâre penală definitivă cu privire la aceeași faptă, chiar dacă acelei fapte i s-ar da o altă încadare juridică.

Aplicarea principiului are în vedere atât urmărirea penală a persoanei cât și judecarea acesteia, iar existența unei hotărâri penale definitive față de acea persoană cu privire la o anumită faptă constituie unul dintre cazurile în care acțiunea penală nu poate fi pusă în mișcare sau nu poate fi exercitată (art. 16 alin. 1 lit. i din noul Cod de procedură penală).

2.6. Principiul oficialității în materia punerii în mișcare și a exercitării acțiunii penale

Acest principiu este înscris în *art. 7 din noul Cod de procedură penală* și constă în obligația procurorului de a pune în mișcare și de a exercita acțiunea penală din oficiu, ori de câte ori există probe din care rezultă că s-a săvârșit o infracțiune și nu există nicio cauză legală de împiedicare.

Pentru începerea urmăririi penale nu sunt necesare cereri ori stăruințe ale părților sau ale altor participanți la procesul penal, întrucât săvârșirea infracțiunilor prezintă pericol pentru întreaga societate care este dator să reacționeze imediat ce se comite o faptă penală. Principiul oficialității în ceea ce privește punerea în mișcare și exercitarea acțiunii penale se regăsește în toate legislațiile procesual-penale din lume.

Acest principiu acționează în faza urmăririi penale și presupune obligația organelor de cercetare penală de a începe urmărirea penală, de a efectua actele de cercetare, precum și obligația procurorului de a dispune trimiterea în judecată atunci când sunt întrunite condițiile prevăzute de lege.

Uneori însă, legea oprește organele judiciare să-și exercite atribuțiile în lipsa unei manifestări de voință din partea persoanei sau organului considerat de lege ca interesat în tragerea la răspundere penală. Aici distingem mai multe situații:

- oficialitatea este înlăturată atât în ceea ce privește declanșarea cât și desfășurarea procesului penal în cazul infracțiunilor pentru care este necesară plângerea prealabilă a persoanei vătămate. Astfel persoana vătămată este cea care decide dacă este cazul să sesizeze organele judiciare, dacă dorește continuarea procesului penal sau dacă este cazul să pună capăt acestuia prin împăcare ori retragerea plângerii.

- oficialitatea este înlăturată numai în ceea ce privește declanșarea procesului penal atunci când legea condiționează începerea urmăririi penale de sesizarea sau autorizarea organului competent (de ex. acțiunea penală pentru infracțiunile prevăzute în art. 413 - 417 contra ordinii și disciplinei militare din noul Cod penal, se pune în mișcare numai la sesizarea comandantului).

- oficialitatea este înlăturată doar în privința desfășurării procesului penal, acesta începând din oficiu. O situație de acest gen se întâlnește în cazul infracțiunilor comise de către cel care reprezintă legal ori încuviințează actele persoanei vătămate care este lipsită de capacitate de exercițiu ori cu capacitate de exercițiu restrânsă; în aceste situații, conform art. 289 alin. 8 din cod, sesizarea organelor de urmărire penală se face din oficiu.

Toate aceste limitări ale principiului oficialității se justifică prin necesitatea protejării intereselor unor persoane fizice atunci când acestea au suferit atingeri sau vătămări ale persoanei proprii ori prin necesitatea de a asigura buna desfășurare a activității în sectoare de interes ridicat.

În ceea ce privește soluționarea laturii civile a procesului penal, regula este aceea a **disponibilității**. Totuși, pentru protejarea drepturilor și intereselor persoanelor lipsite de capacitate de exercițiu ori cu capacitate de exercițiu restrânsă, articolul 19 alin. 3 din Codul de procedură penală instituie obligația procurorului de a porni și exercita din oficiu acțiunea civilă atunci cel vătămat este o astfel de persoană.

Ținând seama de gradul de aplicare a principiului oficialității cauzele penale se pot clasifica în trei categorii:

- cauze de acuzare publică (principiul oficialității se aplică integral);
- cauze de acuzare privată (acțiunea penală se pune în mișcare ori se stinge la inițiativa părții vătămate);

- cauze de acuzare mixtă (în care se regăsesc elemente din ambele categorii de mai sus).

2.7. Garantarea dreptului la un proces echitabil și termenul rezonabil

Acest principiu este înscris în articolul 21 alineatul 3 din Constituție precum și în *art. 8 din noul Cod de procedură penală*. Potrivit acestui text de lege, părțile au dreptul la un proces echitabil și la soluționarea cauzelor într-un termen rezonabil.

Aplicarea acestui principiu presupune în primul rând, obligația organelor judiciare de a desfășura urmărirea penală și judecata, în strictă conformitate cu garanțiile procesuale și cu respectarea drepturilor părților și subiecților procesuali. De asemenea, mai presupune ca organele judiciare să constate la timp și în mod complet faptele care constituie infracțiuni, astfel încât nicio persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală, iar orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit legii, într-un termen rezonabil.

Desfășurarea tuturor activităților procesual-penale trebuie să aibă loc într-un timp cât mai scurt, în condiții de legalitate.

Efectuarea activităților procesuale în timp cât mai scurt este impusă în primul rând de necesitatea menținerii calității probelor administrate, deoarece se știe că odată cu trecerea timpului probele se pot deprecia (amintirile oamenilor se estompează, obiectele se degradează). Pe de altă parte, se impune ca procesul penal să se desfășoare cu rapiditate tocmai în vederea rezolvării cât mai rapide a conflictului de drept penal, astfel încât reacția societății împotriva celor care comit infracțiuni să fie una cât mai promptă.

Acțiunea acestui principiu este realizată în procesul penal cu ajutorul mai multor instituții: termenele în care trebuie desfășurate anumite activități, amenzile judiciare care se aplică tuturor celor care întârzie desfășurarea procesului penal prin neefectuarea la timp a activităților dispuse de instanța de judecată, disjungerea acțiunii civile și soluționarea ei la un alt termen de judecată, atunci când rezolvarea ei ar putea duce la întârzierea soluționării laturii penale a cauze, etc.

Regula dreptului la un proces echitabil și a termenului rezonabil a fost introdusă anterior și în Legea nr. 304/2006 privind organizarea judiciară, în articolul 10.

Originea acestui principiu se regăsește în dispozițiile art. 6 din Convenția europeană a drepturilor omului ratificată de țara noastră încă din anul 1994.

Potrivit acestei reguli, „orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil, în mod public și într-un termen rezonabil a cauzei sale, de către o instanță independentă și imparțială, instituită prin lege care va hotărî asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptată împotriva sa”.

Conținutul acestui principiu presupune că orice acuzat are dreptul în special:

- să fie informat, în termenul cel mai scurt într-o limbă pe care o înțelege și în mod amănunțit asupra naturii și acuzației aduse împotriva sa
- să dispună de timpul și de înlesnirile necesare pregătirii apărării
- să se apere el însuși sau să fie asistat de un apărător ales de el și dacă nu dispune de mijloacele necesare pentru a-l plăti, să poată fi asistat în mod gratuit de un avocat din oficiu, atunci când interesele justiției impun acest lucru
- să asculte sau să ceară ascultarea martorilor apărării în aceleași condiții ca și martorii acuzării.

2.8. Principiul garantării libertății și siguranței persoanei.

Constituția României consacră în articolul 23 libertatea individuală. De asemenea, *articolul 9 din Codul de procedură penală* prevede că dreptul la libertate și siguranță este garantat în tot cursul procesului penal oricărei persoane.

Ca atare, cercetarea și judecarea în stare de libertate este regula, iar privarea de libertate este excepția. Nicio persoană nu poate fi reținută sau arestată și nici nu poate fi supusă vreunei forme de restrângere a libertății, decât în cazurile și în condițiile prevăzute de lege.

Dacă cel împotriva căruia s-a luat măsura arestării preventive sau s-a dispus internarea medicală ori vreo altă măsură de restrângere a libertății, consideră că acea măsură este nelegală, are dreptul, în tot cursul procesului penal, să se adreseze instanței competente, potrivit legii. În tot cursul procesului penal, suspectul sau inculpatul arestat preventiv poate cere înlocuirea acestei măsuri cu altă măsură sau revocarea măsurii.

Aceste forme de restrângere a libertății se pot referi în afară de măsurile preventive și la percheziția corporală/domiciliară, examinări corporale, internări medicale, etc. Pe tot parcursul procesului penal, suspectul sau inculpatul poate contesta legalitatea măsurilor preventive.

Coroborând dispozițiile Codului de procedură penală cu dispozițiile constituționale se desprinde concluzia că în România, privarea de libertate sau restrângerea libertății persoanei în orice altă formă este posibilă numai ca urmare a unei activități judiciare procesual-penale. Conform alineatului 4 al

articolului 23 din Constituție, arestarea preventivă se dispune de judecător și numai în cursul procesului penal, iar potrivit alineatului ultim al aceluiași articol, sancțiunea privativă de libertate nu poate fi decât de natură penală.

Autorii de drept procesual penal admit în mod unanim că privarea de libertate ca urmare aplicării sancțiunilor penale este justificată, dar nu același lucru se poate spune despre măsurile preventive privative de libertate. Astfel, au fost exprimate opinii că libertatea persoanei n-ar putea fi niciodată îngrădită, chiar dacă interesul major al societății impune acest lucru. În ciuda acestor păreri, toate sistemele de drept din lume reglementează la ora actuală, măsuri de prevenție privative ori restrictive de libertate, sub o formă sau alta.

2.9. Principiul garantării dreptului la apărare.

Consacrat încă de pe vremea dreptului roman când nici măcar sclavul nu putea fi judecat fără să fie apărat, dreptul la apărare a fost recunoscut de mult timp în legislația noastră penală, dar a primit un conținut mai larg prin modificările recente aduse Codului de procedură penală și ale Constituției României.

Astfel, potrivit *articolului 10 alineatul 1 din Codul de procedură penală*, părțile și subiecții procesuali principali au dreptul de a se apăra ei înșiși sau de a fi asistați de avocați în tot cursul procesului penal.

În 1948, dreptul de apărare a fost inclus în Declarația Universală a drepturilor Omului, adoptată de Adunarea Generală a O.N.U. De asemenea, articolul 6 al Convenției Europene a Drepturilor Omului garantează dreptul persoanei de a avea acces la o justiție echitabilă și precizează că persoana căreia i se impută săvârșirea unei infracțiuni trebuie să dispună de timpul și facilitățile necesare pentru pregătirea apărării sale.

Similar, conform *alin. 2 al art. 10 din cod*, părțile, subiecții procesuali principali și avocatul au dreptul să beneficieze de timpul și înlesnirile necesare pentru pregătirea apărării.

Dreptul la apărare mai presupune obligația organelor judiciare de a-l încunoștiința pe suspect, înainte de a i se lua prima declarație, despre fapta pentru care este învinuit, încadrarea juridică a acesteia și despre dreptul de a fi asistat de un apărător, despre faptul că are dreptul să nu facă nici o declarație. Inculpatul trebuie să fie informat de îndată, despre fapta pentru care s-a pus în mișcare acțiunea penală împotriva lui și încadrarea juridică a acesteia.

În cazurile prevăzute de lege, dacă învinuitul sau inculpatul nu are un apărător ales, se va dispune de către organul judiciar numirea unui apărător din oficiu. Totodată, organele judiciare sunt obligate să asigure părților

deplina exercitare a drepturilor procesuale în condițiile prevăzute de lege și să le administreze probele necesare în apărare.

Analizând conținutul dreptului de apărare așa cum este reglementat în legislația internă și internațională se poate concluziona că el include:

- posibilitatea părților de a se apăra singure în cursul procesului penal
- obligația organelor judiciare de a aduce la cunoștință părților și subiecților procesuali principali, dreptul la apărător
- posibilitatea ori obligația, după caz, de acordare a asistenței juridice în cursul procesului penal

Pentru a funcționa în mod deplin în cursul procesului penal, dreptul la apărare este însoțit de numeroase garanții prevăzute de dispozițiile legii.

O garanție fundamentală a dreptului de apărare o constituie asistența juridică acordată oricărei părți din procesul penal de către o persoană cu calificare juridică – avocatul. Asistența juridică are în principiu caracter facultativ, însă în cazuri speciale legea instituie pentru organele judiciare, obligația asigurării asistenței juridice.

Prin intermediul avocatului, suspectul sau inculpatul are dreptul să consulte dosarul de urmărire penală precum și dreptul de a propune administrarea de probe în condițiile legii.

Ascultarea suspectului sau inculpatului în diferitele faze ale procesului penal reprezintă nu doar un mijloc de probă, ci posibilități concrete de exercitare a dreptului de apărare. Înainte de ascultare, suspectul sau învinuitul trebuie înștiințați că au dreptul să nu facă nicio declarație în cauză. Astfel, dreptul la tăcere este tot o formă a dreptului său de apărare.

2.10. Principiul respectării demnității umane și a vieții private.

Potrivit *articolului 11 din cod*, orice persoană care se află în curs de urmărire penală sau de judecată trebuie tratată cu respectarea demnității umane. Supunerea acesteia la tortură sau la tratamente cu cruzime, inumane ori degradante, este pedepsită de lege.

Pe parcursul procesului penal, legea garantează respectarea vieții private, a inviolabilității domiciliului și a secretului corespondenței.

Orice restrângere a exercițiului acestor drepturi trebuie realizată numai în condițiile legii și numai în măsura în care este necesar într-o societate democratică.

De asemenea, este interzisă obținerea unor probe prin tortură, tratamente inumane ori degradante. Condițiile în care se pot obține declarații de la persoanele audiate într-o cauză penală, sunt strict determinate de lege, iar

persoanele care recurg la tortură, tratamente inumane ori degradante, vor fi pedepsite.

Aceste prevederi legale reprezintă în primul rând consecința aderării României în anul 1990 la Convenția împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante. Același principiu se regăsește și în articolul 22 alineatul al 2-lea din Constituție potrivit căruia, nimeni nu poate fi supus torturii și nici unui fel de pedeapsă sau de tratament inuman ori degradant.

Este interzis a se întrebuița violențe, amenințări ori alte mijloace de constrângere, precum și promisiuni sau îndemnuri, în scopul de a se obține probe. Mijloacele de probă obținute în mod ilegal nu pot fi folosite în procesul penal.

Atunci când subiecții oficiali chemați să desfășoare activități procesuale penale, încalcă acest principiu, ei pot fi trași la răspundere penală pentru săvârșirea infracțiunilor de tortură, arestare nelegală și cercetare abuzivă.

2.11. Limba în care se desfășoară procesul penal și dreptul la interpret

Potrivit *articolului 12 din Codul de procedură penală*, în procesul penal, procedura judiciară se desfășoară în limba română care este limba oficială.

Același principiu este înscris și în articolul 128 alineatul 1 din Constituție.

Cetățenii români aparținând minorităților naționale au dreptul să se exprime în limba maternă în fața instanțelor de judecată, iar actele procedurale se întocmesc în limba română.

Părților și subiecților procesuali care nu vorbesc sau nu înțeleg limba română ori nu se pot exprima, li se asigură în mod gratuit, posibilitatea de a lua cunoștință de piesele dosarului, dreptul de a vorbi, precum și dreptul de a pune concluzii prin interpret.

Dreptul de a folosi un interpret în procesul penal este asigurat în mod gratuit de către stat. Prin folosirea interpretului se asigură efectuarea unei traduceri corecte în și din limba română, cu consecința cunoașterii exacte a punctelor de vedere exprimate de părți.

Interpreții folosiți în cursul procedurilor judiciare trebui să fie autorizați potrivit legii. Traducătorii autorizați pot fi utilizați în calitate de interpreți.

2.12. Principiul egalității persoanelor în procesul penal.

Egalitatea persoanelor în procesul penal își are originea în dreptul la egalitate în fața legii. Conform articolului 16 alineatul 1 din Constituție,

cetățenii sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără privilegii și fără discriminări.

Articolul 7 din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară prevede de asemenea, că toate persoanele sunt egale în fața legii, fără privilegii și fără discriminări. Totodată, justiția se realizează în mod egal pentru toți, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, orientare sexuală, opinie, apartenență politică, avere, origine ori condiție socială sau de orice alte criterii discriminatorii.

Acest principiu presupune:

- dreptul de a te adresa justiției pentru apărarea drepturilor, a libertăților cetățenești și a celorlalte interese legitime ocrotite de legea penală;
- dreptul la un tratament egal al părților pe tot parcursul procesului penal;
- imparțialitatea tuturor organelor judiciare față de părți;
- existența aceluiași sistem de organe judiciare pentru toate părțile; derogările sunt excepții generate de anumite rațiuni în vederea mai bune administrări a justiției și nu creează privilegii ori situații discriminatorii pentru anumite persoane.

Unele norme derogatorii de la procedura de drept comun nu anulează aplicarea acestui principiu, întrucât atragerea unei anumite competențe în funcție de calitatea sau situația persoanei nu se face în mod arbitrar și discriminatoriu. Spre exemplu, starea de minoritate a inculpatului determină o procedură specifică de urmărire și judecată, dar acestei proceduri îi sunt supuși toți făptuitorii minori, indiferent de sex, religie, origine etnică, naționalitate sau de alte criterii discriminatorii.

CAPITOLUL III. PARTICIPANȚII ÎN PROCESUL PENAL
1. NOȚIUNEA DE PARTICIPANȚI ÎN PROCESUL PENAL
**2. JUDECĂTORUL DE DREPTURI ȘI LIBERTĂȚI,
JUDECĂTORUL DE CAMERĂ PRELIMINARĂ ȘI
INSTANȚELE JUDECĂTOREȘTI,**
3. MINISTERUL PUBLIC
4. ORGANELE DE CERCETARE PENALĂ
5. APĂRĂTORUL ÎN PROCESUL PENAL
6. PĂRȚILE ÎN PROCESUL PENAL
**7. SUBIECȚII PROCESUALI PRINCIPALI ȘI ALȚI SUBIECȚI
PROCESUALI**

1. Noțiunea de participanți în procesul penal

În sens larg, prin participanți în procesul penal înțelegem totalitatea organelor judiciare, a părților și a altor subiecți procesuali care își desfășoară activitatea împreună, în procesul penal.

În sens restrâns, în noțiunea de participanți în procesul penal se includ organele judiciare, avocatul, părțile și subiecții procesuali principali.

Pe lângă aceștia, la procesul penal mai participă însă și alte persoane care nu au interese directe în cauză, iar acestea sunt: martorii, experții, interpreții, grefierii, executorii judecătorești, agenții procedurale, precum și alte persoane. Deși avocatul este inclus în categoria participanților în sens restrâns, el nu este interesat în cauză în mod direct, dar se situează pe poziția părții ori subiectului procesual căruia îi acordă asistență juridică.

În orice cauză penală vor fi însă întotdeauna prezenți anumiți participanți și anume: organele judiciare, precum și suspectul sau inculpatul.

Potrivit Constituției, autoritatea judecătorească se compune din instanțele judecătorești, Ministerul Public și Consiliul Superior al Magistraturii.

Organele judiciare care participă în procesul penal reprezintă statul, iar acestea sunt: instanțele judecătorești, judecătorul de cameră preliminară, judecătorul de drepturi și libertăți, procurorul și organele de cercetare penală.

Sistemul organelor judiciare din România a fost supus de-a lungul timpului unui proces de transformare și evoluție, fapt oglindit de existența a numeroase acte normative care reglementează acest domeniu. După 1990, organizarea sistemului judiciar a intrat într-o fază de schimbări profunde, iar acest proces continuă și astăzi.

În prezent, organizarea sistemului judiciar este reglementată de o serie de acte normative și anume: Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și al procurorilor, Legea nr. 567/2004 privind personalul auxiliar de specialitate al instanțelor judecătorești și al parchetelor de pe lângă acestea, Legea nr. 317/2004 privind Consiliul Superior al Magistraturii, Legea nr. 218/2002 privind organizarea și funcționarea Poliției Române.

2. Judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară și instanțele judecătorești

Judecătorul de drepturi și libertăți este potrivit art. 53 din C.proc.pen., acel judecător care are atribuții specifice în cursul urmăririi penale, în materia drepturilor și libertăților suspectului sau inculpatului.

El soluționează în cursul urmăririi penale, cererile, propunerile, plângerile, contestațiile sau orice alte sesizări privitoare la măsurile preventive, măsurile asigurătorii, măsurile de siguranță cu caracter provizoriu, operativitatea actelor procurorului, anumite mijloace de probă (cum ar fi perchezițiile, tehnicile speciale de supraveghere sau cercetare, administrarea anticipată a probelor, etc.).

Judecătorul de drepturi și libertăți funcționează în cadrul unei instanțe judecătorești și își exercită atribuțiile potrivit competenței acesteia.

Judecătorul de cameră preliminară este acel judecător care așa cum prevede art. 54 din C.proc.pen., verifică legalitatea rechizitoriilor date de procuror, legalitatea administrării probelor și efectuării acelor procesuale către organele de urmărire penală, soluționează plângerile împotriva soluțiilor de neurmărire sau de netrimitere în judecată și de asemenea, soluționează alte situații expres prevăzute în lege.

Ca și judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară funcționează în cadrul unei instanțe judecătorești, potrivit competenței acesteia.

Instanțele judecătorești sunt considerate subiectele principale ale activității procesuale penale și au atribuții bine determinate de lege, în toate fazele procesului penal.

Instanța de judecată este organul care soluționează conflictul de drept penal, realizând prin hotărârea pronunțată, tragerea la răspundere penală a celor vinovați de comiterea infracțiunilor.

Instanțele judecătorești fac parte din autoritatea judecătorească, una din cele trei puteri ale statului. Ele sunt organizate într-un sistem, pe grade ierarhice și sunt formate din judecători profesioniști, selecționați după criterii legale. Judecătorii sunt numiți de Președintele României și se bucură de inamovibilitate. Ei sunt independenți, se supun numai legii și trebuie să fie imparțiali.

Instanțele de judecată îndeplinesc atribuții esențiale în cadrul procesului penal și anume:

- judecarea cauzelor și pronunțarea hotărârii judecătorești,
- punerea în executare a hotărârilor penale

În România, există următoarele instanțe judecătorești:

- judecătoriile,
- tribunalele,
- curțile de apel,
- tribunalele militare,
- Curtea Militară de Apel
- Înalta Curte de Casație și Justiție.

Judecătoriile sunt instanțe fără personalitate juridică, ele constituie veriga de bază a sistemului judiciar românesc și sunt organizate în județe și la nivelul sectoarelor municipiului București. În fiecare județ există mai multe judecătorii, având fiecare o anumită circumscripție teritorială. Spre exemplu, în județul Sibiu sunt organizate cinci judecătorii și anume: în municipiul Sibiu, în municipiul Mediaș, precum și câte una în orașele Agnita, Avrig și Săliște.

Tribunalele sunt instanțe cu personalitate juridică, organizate la nivelul fiecărui județ și al municipiului București, având sediul în municipiul reședință de județ. Ele reprezintă veriga superioară judecătoriilor.

Circumscripția fiecărui tribunal cuprinde toate judecătoriile din județul respectiv.

Activitatea tribunalului este împărțită pe secții, în raport cu natura și numărul cauzelor: secția civilă, secția penală, secția de contencios administrativ, secția comercială, secția pentru conflicte de muncă, secția

pentru minori și familie. În aceste domenii se pot înființa tribunale specializate, care sunt instanțe fără personalitate juridică, cu funcționare la nivelul județelor și al municipiului București și au de regulă sediul în municipiul reședință de județ.

Până în prezent s-au înființat doar câteva asemenea instanțe, de ex. printre care menționăm: Tribunalul pentru minori și familie din Brașov.

Curțile de apel sunt instanțe cu personalitate juridică, a căror circumscripție teritorială cuprinde mai multe județe și care se află pe o treaptă ierarhică superioară tribunalelor. În cadrul curților de apel există mai multe secții, după natura și numărul cauzelor judecate, la fel ca în cadrul tribunalelor.

Înalta Curte de Casație și Justiție reprezintă instanța supremă în stat, are sediul în municipiul București și este organizată în patru secții: **Secția civilă**, **Secția penală**, **Secția de contencios administrativ și fiscal**, pe lângă care mai există **Complețul de 5 judecători** și **Secțiile Unite**, fiecare având competență proprie.

În Constanța și Galați funcționează pe lângă judecătorii, tribunale și curți de apel, secții maritime respectiv, fluviale.

Instanțele militare cuprind tribunale militare și Curtea Militară de Apel.

Există 4 tribunale militare care sunt organizate și funcționează în București, Cluj, Iași și Timișoara. Ele sunt echivalente în grad tribunalelor obișnuite.

Curtea Militară de Apel își are sediul în București. Instanța superioară comună pentru toate instanțele militare este Înalta Curte de Casație și Justiție.

Fiecare instanță, indiferent de poziția sa ierarhică, este condusă de un președinte, iar în funcție de volumul și complexitatea cauzelor, la curțile de apel și tribunale, președintele poate fi ajutat de unul sau doi vicepreședinți, în timp ce la judecătorii, președintele poate fi ajutat de un vicepreședinte. Secțiile instanțelor judecătorești sunt conduse de câte un președinte de secție.

La nivelul fiecărei instanțe judecătorești funcționează un colegiu de conducere care hotărăște cu privire la problemele generale de conducere a instanței. Componenta și atribuțiile sale sunt stabilite prin lege. Colegiile de conducere sunt formate dintr-un număr impar de membri și adoptă hotărâri cu votul majorității membrilor săi.

Prin complete de judecată se înțelege numărul de judecători care participă la judecarea unor cauze penale. Nerespectarea dispozițiilor legale privitoare la compunerea instanței de judecată se sancționează cu nulitatea absolută.

Din punct de vedere funcțional, judecătoriile, tribunalele și curțile de apel judecă în primă instanță, în complete compuse dintr-un singur judecător.

Apelurile formulate împotriva hotărîrilor pronunțate în primă instanță de judecătoria și tribunale se judecă de către curțile de apel în complete formate din 2 judecători.

La instanțele militare, cauzele se judecă în primă instanță de către tribunalele militare și Curtea Militară de Apel în complete formate dintr-un singur judecător, iar apelurile se judecă de către Curtea Militară de Apel în complete formate din 2 judecători.

În cazul completelor formate din doi judecători, dacă aceștia nu ajung la un acord asupra hotărîrii ce urmează a se pronunța, procesul se judecă din nou în complet de divergență care se va forma prin cooptarea unui al treilea judecător.

Înalta Curte de Casație și Justiție judecă în primă instanță infracțiuni comise de anumite persoane cu funcții importante în stat, judecă apelurile declarate împotriva hotărîrilor pronunțate în primă instanță de curțile de apel, Curtea Militară de Apel și de secția penală a Înaltei Curți de Casație și Justiție, judecă recursurile în casație și recursurile în interesul legii.

La Înalta Curte de Casație și Justiție, completele de judecată care soluționează cauzele în primă instanță se compun din trei judecători. În complete de 5 judecători se soluționează recursurile și cererile în cauzele judecate în primă instanță de Secția penală a Înaltei Curți de Casație și Justiție.

Secțiile Unite ale acestei instanțe soluționează sesizările privind schimbarea jurisprudenței Înaltei Curți de Casație și Justiție precum și sesizările Curții Constituționale pentru controlul constituționalității legilor înainte de promulgare.

Recursurile în interesul legii se judecă la Înalta Curte de Casație și Justiție în complet format din președintele Înaltei Curți de Casație și Justiție (sau în lipsa lui, din vicepreședinte), președinții de secții, 14 judecători din secția în a cărei competență intră problema de drept supusă soluționării și câte 2 judecători din cadrul celorlalte secții. Președintele acestui complet este președintele sau vicepreședintele Înaltei Curți de Casație și Justiție.

3. Ministerul Public

Ministerul Public are ca instituție, o evoluție istorică îndelungată. Își are originea în Franța, când în secolul al XIV-lea s-au creat “les procureurs du roi” care aveau la început sarcina să apere interesele financiare ale regelui. În timp, procurorii au devenit reprezentanții oficiali ai acuzării.

La noi în țară, instituția Ministerului Public a fost introdusă în anul 1832 în Muntenia și apoi în 1862 în Moldova. În anul 1952, denumirea

instituției a fost modificată în Procuratura Republicii, iar prin Constituția din 1991 s-a revenit la vechea denumire de Minister Public. El este parte componentă a autorității judecătorești, alături de instanțele judecătorești și de Consiliul Superior al Magistraturii și are atribuții judiciare pe lângă instanțe. Ministerul Public nu reprezintă statul, ci interesele generale ale societății

Ministerul Public este format din procurori constituiți în parchete, pe lângă fiecare instanță de judecată. Ei sunt agenți ai puterii executive și își desfășoară activitatea sub autoritatea ministrului justiției.

Procurorii sunt numiți de președintele României, se bucură de stabilitate și sunt independenți în condițiile legii.

În fiecare parchet, procurorii își îndeplinesc atribuțiile în raza teritorială a instanței pe lângă care funcționează. Există așadar parchetele de pe lângă judecătorii, parchetele de pe lângă tribunale, parchetele de pe lângă curțile de apel și Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție. În fiecare județ al țării există câte un parchet de pe lângă tribunal care are în subordine mai multe parchete de pe lângă judecătorii. Mai multe parchete de pe lângă tribunale formează circumscripția unui parchet de pe lângă curtea de apel. Toate parchetele de pe lângă curțile de apel, în număr total de 15, sunt subordonate ierarhic Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție.

În cadrul Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție sunt organizate Direcția Națională Anticorupție (DNA) și Direcția de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism (DIICOT), fiecare dintre acestea având servicii la nivelul curților de apel. DIICOT are de asemenea și birouri organizate la nivelul fiecărui tribunal.

Direcția Națională Anticorupție și Direcția de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism sunt conduse de către procurori șefi.

Parchetele de pe lângă tribunale, curți de apel și Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție sunt organizate în secții, potrivit legii.

Parchetele de pe lângă judecătorii și tribunale sunt conduse de prim-procurori ajutați de prim-procurori adjuncți, iar parchetele de pe lângă curțile de apel și Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție sunt conduse de procurori generali ajutați de procurori general-adjuncți. Procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție este ajutat de un prim-adjunct și de un adjunct. Secțiile parchetelor de pe lângă tribunale, curți de apel și Înalta Curte de Casație și Justiție sunt conduse de procurori șefi de secție.

Parchetele militare sunt și ele organizate ca parchete militare de pe lângă tribunalele militare, Parchetul Militar de pe lângă Tribunalul Militar Teritorial și Parchetul Militar de pe lângă Curtea Militară de Apel.

Parchetele de pe lângă tribunalele militare și de pe lângă Tribunalul Militar Teritorial sunt conduse de prim-procurori militari ajutați de prim-procurori militari adjuncți, iar Parchetul Militar de pe lângă Curtea Militară de Apel este condus de un procuror general militar ajutat de un adjunct.

Activitatea parchetelor se desfășoară pe baza **principiilor legalității, imparțialității și al controlului ierarhic**, sub autoritatea ministrului justiției.

Principiul legalității ca dominantă a activității Ministerului Public nu este altceva decât transpunerea în plan particular a principiului legalității procesului penal. Ca o garanție a respectării legalității, în articolul 59, alin. 4 din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, se prevede că Ministerul Public este independent în relațiile cu instanțele judecătorești precum și cu celelalte autorități publice și își exercită atribuțiile numai în temeiul legii și în vederea respectării ei.

Principiul imparțialității decurge din principiile legalității și oficialității procesului penal. Potrivit acestui principiu, procurorul este obligat să se manifeste în același mod, echidistant, față de toți cei care au intrat în conflict cu legea penală. El nu are voie să se comporte unilateral și părtinitor, ci cu obiectivitate și imparțial.

Principiul controlului ierarhic diferențiază statutul procurorilor de cel al judecătorilor. În timp ce aceștia din urmă sunt independenți și se supun numai legii, procurorii sunt obligați să se supună dispozițiilor procurorului ierarhic superior date în scris și în conformitate cu legea. În soluțiile dispuse, procurorul este autonom.

Soluțiile adoptate de procuror pot fi însă infirmate motivat de către procurorul ierarhic superior, când sunt apreciate ca fiind nelegale. În instanță, procurorul este liber să prezinte concluziile pe care le consideră întemeiate potrivit legii, ținând seama de probele administrate în cauză.

Alături de instanțele judecătorești, Ministerul Public contribuie la desfășurarea procesului penal și în activitatea sa reprezintă interesele generale ale societății, apără ordinea de drept, drepturile și libertățile cetățenilor.

Printre cele mai importante atribuții ale Ministerului Public se enumeră: efectuarea sau supravegherea urmăririi penale, conducerea și supravegherea activității de cercetare penală a poliției judiciare precum și a altor organe de cercetare penală, încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției, sesizarea judecătorului de drepturi și a instanțelor judecătorești pentru judecarea cauzelor penale, exercitarea acțiunii penale precum și a celei civile în cazurile prevăzute de lege, participarea la ședințele de judecată, exercitarea contestațiilor și a căilor de atac împotriva hotărârilor judecătorești, apărarea drepturilor și intereselor legitime ale minorilor, ale persoanelor puse sub interdicție, ale dispăruților și ale altor persoane, în condițiile legii, prevenirea

și combaterea criminalității, studierea cauzelor care favorizează și generează criminalitatea, precum și orice alte atribuții prevăzute de lege.

Judecătorii, procurorii precum și magistrații-asistenți ai Înaltei Curți de Casație și Justiție au calitatea de magistrați și fac parte din corpul magistraților.

4. Organele de cercetare penală

Organele de cercetare penală participă împreună cu procurorul la desfășurarea urmăririi penale. Ele se compun din organele de cercetare penală ale poliției judiciare și organele de cercetare speciale.

Ca organe de cercetare ale poliției judiciare funcționează lucrători specializați din Ministerul Administrației și Internelor, desemnați nominal de ministrul administrației și internelor, cu avizul conform al procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție.

Organele de cercetare speciale sunt:

- ofițerii anume desemnați de către comandanții unităților militare corp aparte și similare, pentru militarii din subordine,
- ofițerii anume desemnați de către șefii comendurilor de garnizoană, pentru infracțiunile săvârșite de militari în afara unităților militare,
- ofițerii anume desemnați de către comandanții centrelor militare, pentru infracțiunile de competența instanțelor militare, săvârșite de persoanele civile în legătură cu obligațiile lor militare,
- ofițerii poliției de frontieră anume desemnați pentru infracțiunile de frontieră
- căpitani porturilor pentru infracțiunile contra siguranței navigației pe apă și contra disciplinei și ordinii la bord, precum și pentru infracțiunile de serviciu sau în legătură cu serviciul prevăzute în Codul penal, săvârșite de personalul navigant al marinei civile, dacă fapta a pus sau ar fi putut pune în pericol siguranța navei sau a navigației.

Ofițerii astfel desemnați își pot exercita atribuțiile de organe de cercetare penală speciale, numai cu avizul conform al procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție.

Organele de cercetare penală nu participă sub nici o modalitate la desfășurarea judecării cauzelor penale, deci se poate spune că nu cooperează niciodată în mod direct cu instanțele judecătorești la realizarea procesului penal. Ele cooperează însă direct cu procurorii constituiți în parchete, formând împreună cu aceștia, *organele de urmărire penală*.

În cadrul procesului penal, organele de cercetare penală au ca atribuții principale efectuarea tuturor actelor de cercetare penală, cu excepția celor de competență exclusivă a procurorului, administrarea probelor necesare soluționării cauzei, efectuarea anumitor acte procedurale. În cazuri urgente, organul de cercetare penală este obligat să efectueze actele de cercetare care nu suferă amânare, chiar dacă acestea privesc o cauză care nu este de competența lui.

Organele de poliție judiciară își desfășoară activitatea de cercetare penală, în mod nemijlocit, sub conducerea și supravegherea procurorului, fiind obligate să aducă la îndeplinire dispozițiile acestuia.

5. Apărătorul în procesul penal

Între participanții la procesul penal, apărătorul are o poziție specială, în sensul că nu este parte în proces, dar se situează pe poziția procesuală a părții ale cărei interese le susține și poate exercita, în principiu, toate drepturile acesteia.

Apărător în procesul penal poate fi numai un avocat, membru al unui barou de avocați.

Legea nr. 51/1995 pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat stabilește condițiile necesare pentru dobândirea calității de avocat. Profesia de avocat se exercită numai de avocații înscriși în tabloul baroului din care fac parte, iar baroul este constituit din toți avocații dintr-un județ sau din municipiul București

Pentru a dobândi calitatea de avocat, membru al unui barou, o persoană trebuie să îndeplinească cumulativ următoarele condiții:

- este cetățean român și are exercițiul drepturilor civile și politice,
- este licențiat al unei facultăți de drept sau este doctor în drept,
- nu se află în vreun caz de nedemnitate prevăzut de lege,
- este apt din punct de vedere medical pentru exercitarea profesiei.

Cazurile de nedemnitate sunt:

a) condamnarea definitivă la pedeapsa cu închisoarea pentru săvârșirea unei infracțiuni intenționate, de natură să aducă atingere prestigiului profesiei;

b) săvârșirea de abuzuri prin care au fost încălcate drepturi și libertăți fundamentale ale omului,

c) aplicarea pedepsei de interzicere a exercițiului profesiei printr-o hotărâre judecătorească sau disciplinară și

d) falitul fraudulos chiar și reabilitat.

Exercitarea profesiei de avocat este incompatibilă cu activitatea salariată din cadrul altor profesii, exercitarea nemijlocită de acte sau fapte de comerț, activitățile care lezează demnitatea și independența profesiei de avocat sau bunele moravuri.

Pe lângă aceste incompatibilități generale, legea mai prevede și cazuri speciale de incompatibilitate cum ar fi: reprezentarea părții cu interese contrare în aceeași cauză sau în cauze conexe, interdicția de a pleda împotriva părții care l-a consultat mai înainte în legătură cu aspectele litigioase concrete ale pricinii, interdicția de a fi angajat ca apărător într-o cauză în care avocatul a fost anterior ascultat ca martor.

Apărătorul acordă părții pe care o apără, asistență juridică, aceasta constând în: consultații și cereri, asistență și reprezentare în fața organelor judiciare, redactare de acte, etc.

De regulă, asistența juridică în cursul procesului penal este facultativă, adică părțile au libertatea să-și angajeze sau nu apărător, dar există și cazuri în care legea prevede că asistența juridică este obligatorie.

Pentru învinuit sau inculpat, asistența juridică este obligatorie când acesta este minor, internat într-un centru de detenție ori într-un centru educativ sau când este reținut sau arestat, chiar în altă cauză, când față de acesta a fost dispusă măsura de siguranță a internării medicale, chiar și în altă cauză ori când organul de urmărire penală sau instanța apreciază că învinuitul ori inculpatul nu și-ar putea face singur apărarea, precum și în alte cazuri prevăzute de lege.

În cursul judecății, asistența juridică a inculpatului este obligatorie și în cauzele în care legea prevede pentru infracțiunea săvârșită pedeapsa detențiunii pe viață sau pedeapsa închisorii închisorii mai mare de 5 ani.

Dispozițiile legale referitoare la asistarea inculpatului de către apărător când aceasta este obligatorie potrivit legii, sunt prevăzute sub sancțiunea nulității absolute. Această nulitate nu poate fi înlăturată în nici un mod și poate fi invocată în tot cursul procesului penal.

Apărătorul are dreptul să asiste la efectuarea oricărui act de urmărire penală (exceptând cazurile când se utilizează metodele speciale de supraveghere ori cercetare și în cazul percheziției corporale/a vehiculelor efectuate la infracțiunile flagrante), poate formula cereri, memorii și depune concluzii, poate lua contact cu inculpatul arestat, se poate plânge împotriva actelor și măsurilor procesuale dispuse, iar în cursul judecății exercită drepturile părții pe care o asistă.

Calitatea de apărători o pot avea în unele situații și magistrații (judecătorii și procurorii). Potrivit articolului 10 din Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor, acestora le este permis să pledeze

în condițiile prevăzute de lege, numai în cauzele lor personale, ale ascendenților și descendenților, ale soților, precum și ale persoanelor puse sub tutela sau curatela lor. Atunci când pledează însă în asemenea cauze, magistraților nu au voie să se folosească de calitatea pe care o au pentru a influența soluția instanței de judecată sau a parchetului și trebuie să evite a se crea aparența că ar putea influența în orice fel soluția.

6. Părțile în procesul penal

Ele sunt persoane fizice sau juridice cu drepturi și obligații ce izvorăsc din exercitarea acțiunii penale și civile în cursul procesului penal. În procesul penal sunt părți:

- *inculpatul*
- *partea civilă,*
- *partea responsabilă civilmente.*

Părțile au interese proprii în rezolvarea cauzei penale și pot efectua acte procesuale alături de organele judiciare. Având în vedere faptul că procesul penal este consecința directă a unui conflict cu legea penală, subiecții care au calitatea de părți în procesul penal au de regulă, interese contrare. Astfel inculpatul are interese contrare în raport cu partea civilă, dar el are interese comune cu partea responsabilă civilmente.

Suspectul nu este parte în procesul penal, dar este subiect procesual principal cu anumite drepturi și obligații prevăzute de lege. Înainte de declanșarea urmăririi penale, persoana care a săvârșit infracțiunea se numește făptuitor, iar după începerea urmăririi penale, el devine suspect.

Inculpatul este parte în procesul penal, iar drepturile și obligațiile inculpatului sunt mai largi decât ale suspectului.

Din momentul punerii în mișcare a acțiunii penale, suspectul dobândește calitatea de inculpat.

Astfel, inculpatul are dreptul de a fi asistat de apărător ales sau din oficiu în cazurile de asistență obligatorie, de a fi reprezentat, de a fi prezent la efectuarea percheziției domiciliare, de a nu da nicio declarație pe parcursul procesului penal, de a fi informat cu privire la fapta pentru care este cercetat și încadrarea juridică a acesteia, de a consulta dosarul de urmărire penală, de a propune administrarea de probe, de a formula cereri, de a ridica excepții și de a pune concluzii, dreptul de a beneficia gratuit de un interpret atunci când nu înțelege, nu se exprimă bine ori nu poate comunica în limba română, dreptul de a apela la un mediator în condițiile legii, dreptul de a avea ultimul cuvânt în fața instanței de judecată, de a folosi căile de atac, de a pune întrebări

coinculpaților și corelativ, are obligația de a se supune măsurilor preventive și altor măsuri procesuale.

În cazul său, arestarea preventivă se poate dispune pe o durată de 30 de zile și poate fi prelungită în condițiile legii. Dacă inculpatul este arestat, urmărirea penală și judecata nu se pot desfășura decât în prezența acestuia, organele judiciare având obligația să dispună aducerea sa.

Calitatea de inculpat o pot avea atât persoanele fizice cât și persoanele juridice. În conformitate cu dispozițiile Codului penal, persoanele juridice, cu excepția statului, a autorităților publice și a instituțiilor publice care desfășoară o activitate ce nu poate face obiectul domeniului privat, răspund penal, în cazurile prevăzute de lege, pentru infracțiunile săvârșite în numele sau în interesul persoanelor juridice, de către organele sau reprezentanții acestora. Răspunderea penală a persoanei juridice nu exclude răspunderea penală a persoanei fizice care a participat la săvârșirea acelei fapte.

Partea civilă. Persoana vătămată care exercită acțiunea civilă în cadrul procesului penal se numește parte civilă.

Calitatea de parte civilă în procesul penal o poate avea atât o persoană fizică, cât și o persoană juridică, deoarece ambele pot fi prejudiciate material sau moral prin săvârșirea unei infracțiuni

În procesul penal, acțiunea civilă poate fi alăturată celei penale, dacă prin aceasta nu se depășește durata rezonabilă a procesului.

Prin intermediul acțiunii civile se urmărește repararea prejudiciului cauzat prin infracțiune. Orice persoană fizică sau juridică dacă a suferit un prejudiciu material sau moral în urma comiterii infracțiunii, se poate constitui parte civilă în procesul penal în scopul acoperirii pagubei.

Rezolvarea concomitentă în procesul penal a acțiunii penale și a acțiunii civile contribuie la o mai bună soluționare a cauzei, având în vedere că ambele acțiuni își au sorginea în același fapt ilicit.

Prin constituirea ca parte civilă în procesul penal, persoana vătămată are avantajul obținerii mai rapide a despăgubirilor la care este îndreptățită, fără să fie nevoită să aștepte soluționarea laturii penale mai întâi. Se pot acorda despăgubiri pentru daunele materiale, dar și pentru daunele morale produse prin infracțiune, deci persoana care a suferit asemenea daune poate avea calitate de parte civilă. Acțiunea civilă are caracter patrimonial și este transmisibilă, așadar se pot constitui părți civile în procesul penal și succesorii victimei.

Constituirea de parte civilă se poate face în scris sau oral, în tot cursul urmăririi penale, iar în timpul judecății, numai în fața primei instanțe, până la începerea cercetării judecătorești. Potrivit principiului disponibilității care

operează în materie civilă, partea civilă poate renunța în tot sau în parte, la exercitarea acțiunii civile în procesul penal. Renunțarea se face prin cerere scrisă, sau oral, în ședința de judecată. De asemenea, până la sfârșitul cercetării judecătorești, partea civilă poate îndrepta erorile materiale din cererea de constituire ca parte civilă, poate mări sau micșora întinderea pretențiilor.

Când persoana vătămată este lipsită de capacitate de exercițiu sau are capacitate restrânsă de exercițiu, acțiunea civilă se exercită în numele acesteia de către reprezentantul legal sau de către procuror, în aceleași condiții. Ori de câte ori partea civilă este o persoană lipsită de capacitate de exercițiu sau are capacitate restrânsă de exercițiu, asistența juridică este obligatorie.

Cu ocazia constituirii ca parte civilă, persoana păgubită, reprezentantul ei legal sau procurorul trebuie să indica natura și întinderea pretențiilor, a motivelor și a probelor pe care se întemeiază cererea.

Se pot constitui părți civile în procesul penal, persoanele care au suferit prejudicii materiale sau morale. În cazul infracțiunii de omor de exemplu, pot fi părți civile, soțul/soția victimei, concubinul/concubina care avea copii cu victima, copiii acesteia, persoanele care au suportat cheltuielile cu îngrijirea victimei ori cu înmormântarea ei. De asemenea, se poate constitui parte civilă, unitatea spitalicească în care victima a primit îngrijiri după săvârșirea infracțiunii ori serviciul de ambulanță care a transportat victima la spital ori i-a acordat primele îngrijiri .

Poate avea calitatea de parte civilă, dobânditorul de bună credință al unui bun furat de inculpat, când în cursul procesului penal acel bun a fost ridicat de la inculpat și predat părții vătămate.

Partea civilă are în cadrul procesului penal, o serie de drepturi și obligații. Astfel, are dreptul să fie asistată de avocat, de a fi reprezentată, are dreptul să consulte dosarul, să solicite despăgubiri pentru daunele produse prin infracțiune, să ceară administrarea de probe în acest sens, să exercite căile de atac, poate renunța la despăgubiri. Corelativ, ea are și anumite obligații ce derivă din necesitatea de a se conforma la normele de conduită procesuală: să respecte ordinea desfășurării anumitor activități procesuale, să precizeze natura și quantumul despăgubirilor, să prezinte situații explicative legate de întinderea prejudiciului, etc.

Când organul judiciar apreciază că din anumite motive personale, partea civilă nu și-ar putea face singură apărarea, se vor lua măsuri pentru desemnarea unui avocat din oficiu.

Ori de câte ori într-o cauză penală există un număr foarte mare de părți civile care nu au interese contrarii, acestea pot desemna o persoană care să le reprezinte interesele în proces. Dacă aceste persoane nu și-au desemnat un

reprezentant, pentru buna desfășurare a procesului penal, procurorul sau instanța de judecată pot desemna motivat un avocat din oficiu care să le reprezinte interesele.

Partea responsabilă civilmente este persoana fizică sau juridică care este chemată să răspundă în proces și are potrivit legii civile, obligația legală sau convențională de a repara în întregime sau în parte, singură sau în solidar, prejudiciul cauzat prin infracțiune.

În materie civilă există posibilitatea ca răspunderea civilă să revină și altor persoane decât acelea care au săvârșit fapta, spre deosebire de răspunderea din dreptul penal care este personală. Astfel, părți responsabile civilmente pot fi:

- *părinții* pentru faptele ilicite săvârșite de copiii lor minori;
- *persoana* care în temeiul legii, al unui contract ori al unei hotărâri judecătorești este obligată să supravegheze un minor ori o persoană pusă sub interdicție;

- *comitenții* pentru prejudiciile cauzate de prepușii lor, ori de câte ori fapta săvârșită de aceștia are legătură cu atribuțiile sau cu scopul funcțiilor încredințate;

- *Fondul de Protecție a Victimelor Străzii* are calitatea de parte responsabilă civilmente și poate fi obligat singur și nu în solidar cu inculpatul la plata despăgubirilor civile către persoanele păgubite prin accidente cauzate de vehicule neasigurate (Decizia nr. 3/2010 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, dată în recurs în interesul legii cu privire la aplicarea unitară a dispozițiilor art. 25¹ din Legea nr. 31/2000 privind societățile de asigurare și supravegherea asigurărilor).

Instituirea calității de parte responsabilă civilmente are rolul de a proteja persoana care a suferit un prejudiciu material împotriva insovabilității autorului prejudiciului.

Partea responsabilă civilmente poate participa în procesul penal dacă își manifestă inițiativa de a participa sau dacă este introdusă în cauză, la cererea celor interesați ori la cererea procurorului.

Ea poate fi introdusă în cauza penală în această calitate încă din timpul urmăririi penale sau în fața primei instanțe de judecată, numai până la momentul începerii cercetării judecătorești. Acest moment se poate depăși numai dacă partea responsabilă civilmente nu se opune. Ea poate astfel interveni în procesul penal, din proprie inițiativă, până la terminarea cercetării judecătorești la prima instanță de judecată.

Când organul judiciar apreciază că din anumite motive personale, partea responsabilă civilmente nu și-ar putea face singură apărarea, se vor lua măsuri pentru desemnarea unui avocat din oficiu.

Partea responsabilă civilmente are în ceea ce privește acțiunea civilă, toate drepturile pe care legea le prevede pentru inculpat.

Principala obligație pe care o are partea responsabilă civilmente este de aceea de a răspunde civil *pentru* sau *alături* de inculpat.

În apărarea sa, partea responsabilă civilmente poate folosi tot materialul probator existent în cauză, poate participa personal la proces sau prin reprezentant.

7. Subiecții procesuali principali și alți subiecți procesuali

Suspectul este persoana cu privire la care, din datele și probele existente în cauză, rezultă bănuiala rezonabilă că a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală.

Din momentul începerii urmăririi penale, făptuitorul dobândește calitatea de suspect.

Actul procesual prin care se conferă făptuitorului calitatea de suspect este *ordonanța de începere a urmăririi penale*.

Persoanei care a dobândit calitatea de suspect i se aduc la cunoștință, înainte de prima sa audiere, această calitate, fapta pentru care este suspectată și încadrarea juridică a acesteia.

Suspectul are toate drepturile prevăzute de lege pentru inculpat, dacă legea nu prevede altfel.

Singura măsură preventivă care poate fi luată față de suspect este măsura preventivă a reținerii pe o durată de 24 de ore.

Suspectul are dreptul să dea declarații, să nu dea nicio declarație, să-și dovedească nevinovăția, să propună probe, să formuleze cereri, excepții concluzii, să fie asistat de apărător, dar are și obligația să suporte măsurile preventive prevăzute de lege (reținerea pe o durată de 24 de ore), să se prezinte la chemarea organului de urmărire penală, etc.

Persoana vătămată este persoana care a suferit o vătămare fizică, materială sau morală prin comiterea infracțiunii.

Categoria juridică de persoană vătămată nu trebuie confundată cu aceea de victimă a infracțiunii întrucât persoană vătămată poate fi orice persoană fizică sau juridică subiect pasiv al infracțiunii, pe când victimă a infracțiunii nu poate fi decât o persoană fizică.

Persoana vătămată exercită un drept personal în cursul procesului penal în ceea ce privește latura penală a acestuia și contribuie alături de organele judiciare, la soluționarea acțiunii penale.

Ea are dreptul de a fi informată cu privire la drepturile sale, de a propune administrarea de probe, de a formula cereri, de a ridica excepții și de a pune concluzii, de a fi informată cu privire la stadiul urmăririi penale, de a consulta dosarul în condițiile legii, de a fi ascultată, de a adresa întrebări inculpatului, martorilor și experților, de a beneficia gratuit de un interpret atunci când nu înțelege, nu se exprimă bine ori nu poate comunica în limba română, de a fi asistată de un avocat sau de a fi reprezentată, de a apela la un mediator, precum și alte drepturi prevăzute de lege.

Uneori, în cazurile anume prevăzute de lege, ea poate împiedica exercitarea acțiunii penale, prin retragerea plângerii penale prealabile sau prin împăcare.

Când persoana vătămată este o persoană lipsită de capacitate de exercițiu sau ori cu capacitate de exercițiu restrânsă, asistența juridică este obligatorie. Când organul judiciar apreciază că din anumite motive personale persoana vătămată nu și-ar putea face singură apărarea, se vor lua măsuri pentru desemnarea unui avocat din oficiu.

Dacă persoana vătămată decedează în timpul procesului penal, drepturile procesuale ale acesteia se sting împreună cu titularul lor, ea neputând fi înlocuită. Acțiunea penală se exercită însă în continuare de către organul judiciar însărcinat cu rezolvarea cauzei penale. Decesul persoanei vătămate stinge acțiunea penală numai dacă legea prevede în mod expres acest lucru.

Persoana vătămată care nu dorește să participe la procesul penal în această calitate, trebuie să înștiințeze despre aceasta organul judiciar, care atunci când consideră necesar, o va audia în calitate de martor.

Dacă persoana vătămată dorește să exercite acțiunea civilă în procesul penal, atunci ea se va constitui parte civilă. Calitatea de parte civilă a unei persoane nu înlătură posibilitatea ca ea să participe la proces și în calitate de parte vătămată.

Ori de câte ori într-o cauză penală există un număr foarte mare de persoane vătămate care nu au interese contrarii, acestea pot desemna o persoană care să le reprezinte interesele în proces. Dacă aceste persoane nu și-au desemnat un reprezentant, pentru buna desfășurare a procesului penal, procurorul sau instanța de judecată pot desemna motivat un avocat din oficiu care să le reprezinte interesele.

Alți subiecți procesuali menționați de lege sunt: martorii, experții, interpreții, agenții procedurale, organele speciale de constatare, precum și orice alte persoane ori organe prevăzute de lege ca având anumite drepturi, obligații sau atribuții în procesul penal.

Martorul este orice persoană care are cunoștință despre fapte sau împrejurări de fapt care constituie probe într-o cauză penală. Oricine poate avea calitatea de martor, cu excepția părților și a subiecților procesuali principali. Dacă persoana vătămată nu dorește să participe la procesul penal în această calitate, va fi audiată în calitate de martor.

Potrivit legii, martorul are dreptul să fie supus măsurilor de protecție și să beneficieze de restituirea cheltuielilor ocazionate de chemarea sa în fața organelor judiciare. Martorul are obligația de a da declarații conforme cu realitatea, de a se prezenta la chemările organelor judiciare și de a comunica în scris în termen de 5 zile orice schimbare a adresei la care este citat.

Expertul este un specialist autorizat în condițiile legii, să se pronunțe cu privire la constatarea, clarificarea sau evaluarea unor fapte sau împrejurări care prezintă importanță pentru aflarea adevărului într-o cauză penală.

Expertul are dreptul să ia cunoștință de materialul dosarului necesar în vederea efectuării expertizei, poate cere lămuriri organului judiciar care a dispus expertiza ori părților și subiecților procesuali principali, are dreptul la un onorariu pentru activitatea depusă și pentru cheltuielile pe care le-a suportat sau urmează să le suporte. De asemenea, el poate beneficia și de măsuri de protecție în condițiile legii.

Expertul este obligat să se prezinte la chemările organelor judiciare și are datoria de a-și întocmi raportul de expertiză cu respectarea termenului stabilit de organul judiciar.

Interpretul este persoana autorizată în condițiile legii, să asigure traducerea dintr-o limbă străină în limba română, ori de câte ori persoana audiată nu înțelege, nu se exprimă bine ori nu poate comunica în limba română. În categoria interpreților autorizați sunt incluși și traducătorii autorizați.

În cazuri urgente când se impune lămurirea de îndată a unei măsuri procesuale sau atunci când nu se poate asigura un interpret autorizat, organul judiciar va putea folosi în calitate de interpret orice persoană care poate comunica cu cel ascultat, cu obligația pentru organul judiciar de a relua audierea prin interpret autorizat imediat ce acest lucru este posibil.

Ca și experții, interpreții au dreptul la un onorariu pentru activitatea desfășurată și sunt obligați să se prezinte la chemările organelor judiciare.

În cauzele penale, interpreții pot fi desemnați de organele judiciare sau pot fi aleși de părți ori de persoana vătămată, dintre interpreții autorizați potrivit legii.

CAPITOLUL IV. ACȚIUNILE ÎN PROCESUL PENAL

1. ACȚIUNEA ÎN JUSTIȚIE. NOȚIUNE

2. ACȚIUNEA PENALĂ. OBIECTUL, SUBIECȚII ȘI TRĂSĂTURILE SALE

3. DESFĂȘURAREA ACȚIUNII PENALE

4. CAUZELE CARE ÎMPIEDICĂ PUNEREA ÎN MIȘCARE ȘI EXERCITAREA ACȚIUNII PENALE

5. ACȚIUNEA CIVILĂ. OBIECTUL, SUBIECȚII ȘI TRĂSĂTURILE SALE

6. CONDIȚIILE DE EXERCITARE A ACȚIUNII CIVILE

7. DESFĂȘURAREA ACȚIUNII CIVILE

8. RAPORTUL DINTRE ACȚIUNEA CIVILĂ ȘI ACȚIUNEA PENALĂ

1. Acțiunea în justiție. Noțiune.

Normele dreptului reglementează relațiile sociale și stabilește pentru subiectele raporturilor juridice o anumită comportare obligatorie. Atunci când sunt încălcate normele dreptului penal prin comiterea unui fapt ilicit, ia naștere un conflict de drept. Restabilirea ordinii juridice se poate face doar de către organele învestite cu aplicarea legii. Aceasta are loc prin intermediul acțiunii în justiție.

Acțiunea în justiție este mijlocul legal prin care un conflict de drept este adus în fața justiției, în vederea soluționării sale.

Prin intermediul acțiunii în justiție, o persoană este trasă la răspundere în fața instanțelor judecătorești, pentru a fi obligată să suporte consecințele care derivă din încălcarea anumitor norme juridice.

În funcție de norma juridică încălcată, acțiunea în justiție poate fi după caz, penală, civilă, contravențională, de contencios administrativ, etc.

Dreptul la acțiune nu se confundă cu dreptul lezat, ci este un drept virtual înscris în norma care ocrotește o anumită valoare socială, pe când dreptul lezat privește în mod concret valoarea socială în ocrotirea căreia este instituit. Dacă valoarea ocrotită nu a fost lezată, nici dreptul la acțiune nu poate fi folosit. Când însă dreptul la acțiune devine exercitabil, el se valorifică printr-o cerere în justiție.

Acțiunea în justiție se caracterizează prin următoarele elemente componente: temeiul de drept al acțiunii, obiectul acțiunii, subiecții acțiunii și aptitudinea funcțională.

Temeiul de drept al acțiunii îl constituie dispoziția juridică ce prevede fapta ilicită și a cărei încălcare naște dreptul la acțiune, iar **temeiul de fapt** îl reprezintă însăși fapta ilicită prin săvârșirea căreia a fost încălcată norma de drept.

Obiectul acțiunii constă în aducerea în fața organelor judiciare a conflictului de drept penal, în vederea tragerii la răspundere a celui care a încălcat norma de drept substanțial.

Subiecții acțiunii sunt subiecții raportului juridic de conflict născut din săvârșirea faptei ilicite, cu poziții inversate: subiectul activ al faptei ilicite devine subiect pasiv al acțiunii în justiție, iar subiectul pasiv al faptei ilicite devine subiect activ al acțiunii în justiție.

Aptitudinea funcțională a acțiunii în justiție există atunci când folosirea ei duce la declanșarea procesului judiciar, iar actele procesuale îndeplinite pe parcursul ei pot dinamiza desfășurarea procesului.

În procesul penal se pot exercita două acțiuni: *acțiunea penală* și *acțiunea civilă*.

2. Acțiunea penală. Obiectul, subiecții și trăsăturile sale.

Acțiunea penală este mijlocul prin intermediul căruia se realizează tragerea la răspundere penală și pedepsirea celui vinovat de săvârșirea unei infracțiuni.

Acțiunea penală nu se naște din săvârșirea infracțiunii, ci din norma juridică prin care o anumită faptă este considerată ca infracțiune. Din săvârșirea faptei se naște doar folosința sau exercițiul acțiunii.

Acțiunea penală este o importantă instituție a dreptului procesual penal întrucât este mijlocul legal prin intermediul căruia se realizează scopul procesului penal.

Prin punerea în mișcare a acțiunii penale împotriva suspectului, acesta devine inculpat, parte în procesul penal. Actul prin care se pornește acțiunea penală împotriva cuiva, se numește act de inculpare. Ordonanța procurorului sau rechizitoriul emis de acesta sunt cele mai uzuale acte de inculpare.

Obiectul acțiunii penale îl constituie tragerea la răspundere penală a infractorului. Acțiunea penală se exercită în tot cursul procesului penal.

Subiecții acțiunii penale. Săvârșirea unei fapte penale provoacă declanșarea unei acțiuni penale, iar subiecții raportului juridic născut din săvârșirea acelei fapte devin subiecții acțiunii, cu calități inverse însă.

Subiectul activ principal al acțiunii penale și titular al acesteia este întotdeauna statul. Statul exercită acțiunea penală prin intermediul procurorului.

Subiect activ secundar al acțiunii penale este persoana vătămată prin infracțiune.

Subiect pasiv al acțiunii penale este întotdeauna persoana care a comis infracțiunea și care este trasă la răspundere penală. Întrucât răspunderea penală este personală și acțiunea penală este personală, ea exercitându-se numai împotriva celui ce a săvârșit infracțiunea.

Acțiunea penală se caracterizează prin anumite **trăsături specifice**:

- acțiunea penală aparține statului, care prin organele sale specializate are dreptul să tragă la răspundere penală persoanele care comit infracțiuni

- acțiunea penală este obligatorie, întrucât infracțiunile sunt fapte socialmente periculoase pentru reprimarea cărora statul este dator să intervină. De la caracterul obligatoriu al acțiunii penale fac excepție faptele pentru care punerea în mișcare a acțiunii penale este condiționată de depunerea plângerii penale prealabile.

- acțiunea penală este indisponibilă deoarece odată pusă în mișcare, ea nu poate fi retrasă, ci trebuie continuată până la stingerea ei. Acțiunea penală se poate stinge atât în cursul urmăririi penale cât și în cursul judecății, prin rămânerea definitivă a soluției ce se dă în cauza penală.

- acțiunea penală este indivizibilă, exercitarea ei extinzându-se asupra tuturor participanților la infracțiune. Oricând s-ar descoperi ulterior noi participanți la săvârșirea infracțiunii, acțiunea penală se extinde și asupra acestora.

- acțiunea penală este individuală, adică poate fi exercitată numai împotriva inculpatului. Nimeni nu poate cere să fie subiect pasiv al acțiunii penale, alături de inculpat sau în locul acestuia.

3. Desfășurarea acțiunii penale.

Acțiunea penală este o componentă a procesului penal care se declanșează numai după identificarea făptuitorului și strângerea de probe de vinovăție (are caracter „in personam”), pe când procesul penal poate începe imediat ce a fost descoperită și sesizată o infracțiune (începerea urmăririi penale poate avea caracter „in rem” sau „in personam”).

Cele trei momente principale ale desfășurării acțiunii penale sunt:

- punerea în mișcare a acțiunii penale,
- exercitarea acțiunii penale,
- stingerea acțiunii penale.

De principiu, acțiunea penală poate fi pusă în mișcare imediat după începerea urmăririi penale, dar în general este pusă în mișcare pe parcursul urmăririi penale, înainte de începerea judecății, cu excepția cazurilor în care legea prevede că acțiunea penală poate fi pusă în mișcare și în timpul judecății.

Exercitarea acțiunii penale ia sfârșit în cursul urmăririi penale prin clasare sau renunțare la urmărirea penală, iar în cursul judecății odată cu pronunțarea unei hotărâri definitive. Procesul penal poate însă continua cu punerea în executare a hotărârii penale.

I. Punerea în mișcare a acțiunii penale nu trebuie confundată cu momentul începerii urmăririi penale. Imediat ce organele de urmărire penală au fost sesizate cu comiterea unei infracțiuni, ele declanșează procesul penal prin începerea urmăririi penale. Nu întotdeauna însă, odată cu declanșarea procesului penal, organele de urmărire penală pun în mișcare și acțiunea penală.

Începerea urmăririi penale poate avea loc “in rem” (pentru faptă) sau “in personam”, pe când punerea în mișcare a acțiunii penale se realizează numai “in personam” (față de persoană), ceea ce înseamnă că pentru a putea fi

pusă în mișcare acțiunea penală este necesar ca persoana care urmează să fie trasă la răspundere penală să fie cunoscută cu toate datele ei de stare civilă.

De cele mai multe ori, de la momentul săvârșirii infracțiunii și până la identificarea autorului ei trece o anumită perioadă de timp. De aceea, de regulă, momentul începerii urmăririi penale și cel al punerii în mișcare a acțiunii penale nu coincid.

Pentru punerea în mișcare a acțiunii penale există două feluri de condiții: **pozitive și negative**.

Condițiile pozitive constau în constatarea că s-a săvârșit o infracțiune și în cunoașterea identității persoanei care a săvârșit-o.

Pentru punerea în mișcare acțiunii penale trebuie să existe temeieri suficiente (probe) din care să rezulte presupunerea rezonabilă că o anumită persoană a comis o infracțiune și nu doar simple bănuieli. Probele nu trebuie confundate cu existența unei convingeri depline că persoana respectivă a comis infracțiunea; convingerea deplină se formează numai în cursul defășurării ulterioare a procesului penal.

Condițiile negative constau în inexistența vreunui caz din cele prevăzute în articolul 16 din Codul de procedură penală.

Atribuția de punere în mișcare acțiunii penale revine procurorului deoarece el exercită funcția de învinuire. În cursul urmăririi penale, procurorul va pune în mișcare acțiunea penală prin ordonanță.

După cum am afirmat mai sus, acțiunea penală se exercită dacă sunt îndeplinite atât condițiile pozitive cât și cele negative.

Condițiile negative constau în inexistența vreunui caz din cele prevăzute în articolul 16 din Codul de procedură penală. Dacă aceste cauze survin înainte de declanșarea acțiunii, au drept rezultat împiedicarea punerii în mișcare a acțiunii, iar dacă apar în cursul exercitării acesteia, duc la stingerea ei.

Toate cazurile de la art. 16, vor atrage în cursul urmăririi penale, *soluția clasării*.

În cursul judecății, intervenția vreunui dintre cazurile de la art. 16 lit. „a”-„d” vor determina *soluția achitării*, pe când cazurile de la litera „e” până la litera „j” vor impune *soluția de încetare a procesului penal*.

Cazurile de la litera “a” la “d” care exclud existența infracțiunii sunt:

- a. *fapta nu există*, adică fapta nu există în materialitatea ei.
- b. *fapta nu este prevăzută de legea penală ori nu a fost săvârșită cu vinovăția prevăzută de lege*. În acest caz, s-a comis o faptă care nu este însă incriminată de legea penală, ci eventual de altă reglementare: disciplinară,

civilă, contravențională ori fapta s-a săvârșit cu o altă formă de vinovăție decât aceea cerută de lege sau chiar fără vinovăție.

c. nu există probe că o persoană a săvârșit infracțiunea. În acest caz există o faptă, dar ea a fost săvârșită de o altă persoană decât făptuitorul, suspectul sau inculpatul din cauză.

d. există o cauză justificativă sau de neimputabilitate, adică atât vreuna din acelea descrise în articolele 19-22 și respectiv 24-31 din Codul penal, cât și alte cauze justificative sau de neimputabilitate speciale.

Cazurile de la litera “e” la “j” în care acțiunea penală poate fi exercitată numai în anumite condiții sau este lipsită de obiect:

e. lipsește plângerea prealabilă, autorizarea sau sesizarea organului competent ori altă condiție prevăzută de lege necesară pentru punerea în mișcare a acțiunii penale.

f. a intervenit amnistia sau prescripția, decesul suspectului ori al inculpatului persoană fizică sau s-a dispus radierea suspectului sau inculpatului persoană juridică.

g. a fost retrasă plângerea prealabilă în cazul infracțiunilor pentru care retragerea plângerii înlătură răspunderea penală, a intervenit împăcarea ori a fost încheiat un acord de mediere în condițiile legii.

h. există o cauză de nepedepsire prevăzută de lege.

i. există autoritate de lucru judecat.

j. a intervenit un transfer de proceduri cu un alt stat.

II. Exercițarea acțiunii penale. Dacă nu există nici unul din cazurile care împiedică punerea în mișcare a acțiunii penale, aceasta va fi exercitată, adică va fi susținută în vederea tragerii la răspundere penală a inculpatului.

Procurorul și organele de cercetare penală au obligația să exercite acțiunea penală pe tot parcursul urmăririi penale. În timpul judecării cauzei, acțiunea penală se exercită tot de către procuror. În mod normal, acțiunea penală se stinge prin judecată, adică prin pronunțarea unei hotărâri judecătorești.

III. Stingerea acțiunii penale. Dacă însă există vreo cauză de împiedicare, acțiunea penală nu va putea fi exercitată și va fi stinsă, iar soluția ce se va pronunța va fi diferită în funcție de momentul adoptării ei.

Astfel, în cursul urmăririi penale, dacă se ivește vreun caz de împiedicare a exercitării acțiunii penale, procurorul va dispune **clasarea cauzei**.

În cursul judecării cauzei, instanța de judecată va pronunța:

- **achitarea**, când există vreunul din cazurile prevăzute în articolul 16 lit. a – d,

- **încetarea procesului penal**, când există vreunul din cazurile prevăzute în art. 16 literele e - j.

În caz de amnistie, prescripție sau retragerea plângerii prealabile ori de existență a unei cauze de nepedepsire sau de neimputabilitate ori în cazul renunțării la urmărirea penală, suspectul sau inculpatul poate cere continuarea procesului penal pentru a se stabili dacă se face sau nu vinovat de comiterea infracțiunii. Dacă se constată că suspectul/inculpatul nu se face vinovat de comiterea faptei se va dispune clasarea, respectiv achitarea, iar dacă se va stabili că este vinovat, se va dispune clasarea, respectiv încetarea procesului penal.

Stingerea acțiunii penale penale poate avea loc după epuizarea ei, în cursul urmăririi penale, prin clasare sau renunțare la urmărirea penală. În cursul judecății acțiunea penală se stinge prin pronunțarea unei hotărâri judecătorești de condamnare, renunțare la aplicarea pedepsei, amânarea aplicării pedepsei, achitare a inculpatului sau de încetare a procesului penal.

4. Cauzele care împiedică punerea în mișcare a acțiunii penale sau care sting acțiunea penală

Acțiunea penală are rolul de a dinamiza desfășurarea procesului penal, dar în anumite situații legea înlătură această aptitudine funcțională, astfel că acțiunea penală nu poate fi pusă în mișcare sau nu mai poate fi exercitată.

Unele din aceste cauze au efect definitiv asupra acțiunii penale, adică odată intervenite ele înlătură pentru totdeauna răspunderea penală (amnistia, prescripția ori decesul făptuitorului, radierea persoanei juridice, retragerea plângerii prealabile), pe când altele au efect temporar, existând posibilitatea desființării, în anumite condiții a soluțiilor pronunțate (când se depune plângerea prealabilă, se obține autorizarea sau sesizarea din partea organului competent).

Cauzele care împiedică punerea în mișcare a acțiunii penale sau continuarea exercitării ei sunt prevăzute în mod expres în lege. Așa cum arătam mai sus, articolul 16 din Codul de procedură penală arată situațiile în care acțiunea penală nu poate fi pusă în mișcare sau nu poate fi exercitată.

În afara acestor cazuri din Codul de procedură penală mai există și alte situații prevăzute în Codul penal sau în legi speciale (de ex. desistarea sau împiedicarea rezultatului în caz de tentativă).

Cauzele care împiedică punerea în mișcare a acțiunii penale sau care sting acțiunea penală:

a. Fapta nu există. Singurul temei al răspunderii penale este infracțiunea. Din moment ce nu a fost comisă nici o faptă, nu există nici infracțiunea și pe cale de consecință nici acțiunea penală n-ar putea fi pusă în mișcare.

Prin instituirea acestui caz, legiuitorul a avut în vedere situația în care fapta nu există în materialitatea ei, adică nu avem vreo faptă care să fi produs o modificare în lumea materială.

Nu există spre exemplu, infracțiunea de furt când se constată că nu a fost sustras nici un bun al părții vătămate, ci aceasta din eroare a reclamat infracțiunea de furt, iar bunul care-i lipsea a fost găsit după ce îl rătăcise ea însăși prin gospodărie.

b. Fapta nu este prevăzută de legea penală ori nu a fost săvârșită cu vinovăția prevăzută de lege. Spre deosebire de situația de mai sus, fapta există în mod obiectiv, dar ea nu figurează între faptele prevăzute de legea penală. De asemenea, chiar dacă fapta este prevăzută de legea penală, este posibil să fi fost comisă cu altă formă de vinovăție decât aceea cerută de lege, cum ar fi de exemplu, violarea de domiciliu comisă din culpă, ori fapta de lovire sau alte violențe în forma simplă comisă din culpă. În aceste exemple lipsește forma de vinovăție a intenției prevăzută în lege astfel că faptele nu constituie infracțiune.

Nefiind considerată infracțiune, fapta nu poate constitui temeiul tragerii la răspundere penală a inculpatului. Eventual, fapta ar putea atrage o răspundere civilă, disciplinară, contravențională.

Spre exemplu, conducerea pe drumurile publice a unui autovehicul de către o persoană care are sânge o îmbibație alcoolică de 0,60 ml/l nu ar putea atrage răspunderea penală a făptuitorului întrucât fapta nu este infracțiune, ci o contravenție.

c. Nu există probe că o persoană a săvârșit infracțiunea. De această dată, fapta există în materialitatea ei, constituie infracțiune, dar nu a fost săvârșită de persoana împotriva căreia se îndreaptă acțiunea penală.

Aptitudinea funcțională a acțiunii penale lipsește numai în raport cu o anumită persoană, dar dacă autorul faptei este identificat, este posibilă tragerea la răspundere penală a acestuia.

Spre exemplu, dacă acțiunea penală a fost pusă în mișcare în mod greșit față de „X” pentru că a cauzat o vătămare corporală victimei în cursul unei agresiuni, dar apoi se constată că vinovat de săvârșirea faptei este un alt suspect implicat în altercație, se va dispune clasarea cauzei față de „X” sau achitarea lui „X”, întrucât fapta nu a fost săvârșită de el.

d. Există o cauză justificativă sau de neimputabilitate. Cauzele justificative sau de neimputabilitate conduc la înlăturarea caracterului penal al faptei și au fie aplicabilitate generală, fie aplicabilitate specială.

Cauzele cu aplicabilitate generală pot interveni în cazul oricărei infracțiuni, pe când cauzele cu aplicabilitate specială intervin numai în anumite situații, strict prevăzute în lege.

Cauzele cu caracter general sunt: legitima apărare, starea de necesitate, exercitarea unui drept sau îndeplinirea unei obligații, consimțământul victimei, constrângerea fizică sau morală, excesul neimputabil, minoritatea, iresponsabilitatea, intoxicarea, eroarea și cazul fortuit. Ele sunt prevăzute în partea generală a Codului penal, în art. 18-31.

Alte cauze au caracter special și se regăsesc în partea specială a Codului penal ori în legi speciale cu dispoziții penale. Printre acestea putem menționa: constrângerea la darea de mită (art. 290 alin. 2 din Codul penal), retragerea mărturiei mincinoase (art. 273 alin. 3 din Codul penal).

e. Lipsește plângerea prealabilă, autorizarea sau sesizarea organului competent ori o altă condiție prevăzută de lege, necesară pentru punerea în mișcare a acțiunii penale.

Plângerea prealabilă este o condiție indispensabilă pentru exercitarea acțiunii penale pentru săvârșirea anumitor infracțiuni (de exemplu: lovirea sau alte violențe, vătămarea corporală, amenințarea, abuzul de încredere, violul în forma simplă, etc.).

În cazul acestor fapte, legiuitorul a considerat că interesul personal al celui vătămat prin infracțiune este mai important decât interesul societății de a trage la răspundere penală pe făptuitor și ca atare lipsa plângerii prealabile va împiedica declanșarea procesului penal.

Se asimilează cu lipsa plângerii prealabile și situația depunerii ei de către o altă persoană decât persoana vătămată, precum și depunerea ei tardivă, după termenul de 3luni prevăzut în lege.

Atunci însă când cel vătămat este o persoană lipsită de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă, punerea în mișcare a acțiunii penale se poate face și din oficiu.

Autorizarea este o condiție de pedepsibilitate în anumite cazuri de tragere la răspundere penală a magistraților, membrilor Guvernului, senatorilor, deputaților. În asemenea situații, pentru punerea în mișcare a acțiunii penale este necesară autorizarea dată de organul competent (Parlament, Guvern, Consiliul Superior al Magistraturii, etc.)

Sesizarea făcută de organele competente condiționează punerea în mișcare a acțiunii penale pentru infracțiunile contra siguranței circulației pe căile ferate, pentru infracțiunile contra ordinii și disciplinei militare, etc.

f. A intervenit amnistia sau prescripția, decesul suspectului ori al inculpatului persoană fizică sau s-a dispus radierea suspectului sau inculpatului persoană juridică.

Amnistia înlătură răspunderea penală pentru fapta penală săvârșită, iar dacă intervine după condamnare va avea ca efect înlăturarea executării pedepsei, precum și a celorlalte consecințe ale condamnării.

Prescripția înlătură prin trecerea timpului, răspunderea penală.

În legislația noastră penală sunt imprescriptibile infracțiunile contra păcii și omenirii, infracțiunile de omor precum și infracțiunile săvârșite cu intenție care au avut ca urmare moartea victimei.

Decesul suspectului ori al inculpatului persoană fizică va atrage stingerea acțiunii penale, indiferent de stadiul procesual în care a intervenit. Decesul celorlalte părți din procesul penal nu va produce această consecință.

Radierea suspectului sau inculpatului persoană juridică este operațiunea care marchează „moartea” sau dispariția din viața socială a respectivei persoane juridice. Desființarea persoanei juridice prin dizolvare sau lichidare trebuie urmată de radierea acesteia fie din registrul comerțului (când este vorba de o societate sau entitate comercială), fie din registrul asociațiilor și fundațiilor.

g. A fost retrasă plângerea prealabilă în cazul infracțiunilor pentru care retragerea înlătură răspunderea penală, a intervenit împăcarea ori a fost încheiat un acord de mediere în condițiile legii.

Retragerea plângerii prealabile, ca manifestare de voință a părții vătămate, înlătură răspunderea penală pentru acele infracțiuni care se pedepsesc la plângerea prealabilă. Retragerea plângerii trebuie să fie necondiționată și totală (atât sub aspectul laturii penale cât și sub aspectul laturii civile) pentru a produce acest efect.

Retragerea plângerii prealabile constituie o manifestare unilaterală de voință a persoanei vătămate.

Împăcarea părților va duce în cazurile prevăzute de lege, la încetarea procesului penal și stingerea acțiunii penale. Este posibilă împăcarea părților în cazul acelor infracțiuni pentru care legiuitorul prevede în mod expres posibilitatea împăcării, spre exemplu în cazul infracțiunilor de lovire sau alte violențe ori vătămare corporală din culpă săvârșite împotriva unui membru al familiei (art. 193, 196 și 199 alin. 2 din Codul penal). Pentru persoanele lipsite de capacitate de exercițiu, împăcarea se face de către reprezentantul lor legal, iar persoanele cu capacitate de exercițiu restrânsă se pot împăca cu încuviințarea reprezentantului lor legal. Împăcarea are caracter bilateral și este personală.

În cazul infracțiunilor pedepsite la plângere prealabilă, încheierea unui acord de mediere, în condițiile Legii nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator, va atrage de asemenea încetarea procesului penal.

h. Există o cauză de nepedepsire prevăzută de lege. Această ipoteză are în vedere incidența vreunei cauze de acest gen.

Cauzele de nepedepsire se regăsesc atât în partea generală a Codului penal (de ex., desistarea sau împiedicarea rezultatului), cât și în partea specială a Codului penal sau în legi speciale (de ex., întreruperea cursului sarcinii de către femeia însărcinată, vătămarea fătului în timpul sarcinii de către femeia însărcinată, tănuirea săvârșită de un membru de familie, denunțarea de către mituitor a faptei înainte ca organul de urmărire penală să fi fost sesizat cu acea faptă, retragerea mărturiei mincinoase în anumite condiții, favorizarea infractorului săvârșită de un membru de familie, etc.).

i. Există autoritate de lucru judecat. Odată rămase definitive, hotărârile judecătorești capătă autoritate de lucru judecat, ceea ce conduce la prezumția legală că reflectă adevărul.

Autoritatea de lucru judecat a unei hotărâri judecătorești va conduce la anumite efecte:

- un efect pozitiv și anume acela că hotărârea poate fi pusă în executare,
- un efect negativ, care constă în împiedicarea exercitării unei noi acțiuni penale împotriva aceleiași persoane, pentru aceeași faptă.

Trebuie așadar să existe identitate de persoane și de obiect pentru a se putea invoca autoritatea de lucru judecat într-o anumită cauză. Potrivit legii, există autoritate de lucru judecat, chiar dacă faptei săvârșite i s-ar da o altă încadrare juridică.

j. A intervenit un transfer de proceduri cu un alt stat, potrivit legii. În conformitate cu dispozițiile Legii nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală, efectuarea unei proceduri penale sau continuarea unei proceduri inițiate de autoritățile judiciare române competente, pentru o faptă care constituie infracțiune conform legii române, poate fi transferată unui stat străin.

Autoritățile judiciare române pot solicita autorităților competente ale altui stat, exercitarea unei proceduri penale sau continuarea acesteia dacă transferul procedurii penale servește intereselor unei bune administrări a justiției sau favorizează reintegrarea socială în caz de condamnare.

Transferul procedurii penale poate fi solicitat și atunci când autoritățile judiciare române apreciază, în funcție de particularitățile cauzei, că prezența persoanei învinuite de săvârșirea infracțiunii la cercetarea penală nu poate fi asigurată și acest lucru este posibil în statul străin.

5. Acțiunea civilă. Obiectul, subiecții și trăsăturile acesteia

Acțiunea civilă este instrumentul juridic prin care sunt trași la răspundere civilă inculpatul și partea responsabilă civilmente, deoarece prin infracțiunea comisă s-au încălcat și normele dreptului civil, astfel încât fapta va atrage atât răspunderea penală cât și răspunderea civilă.

Obiectul acțiunii civile este tragerea la răspundere civilă a inculpatului și eventual, a părții responsabile civilmente. Repararea pagubei se face potrivit dispozițiilor legii civile, în natură sau prin plata unui echivalent bănesc.

Repararea în natură se poate realiza prin una din următoarele modalități:

- restituirea lucrului,
- restabilirea situației anterioare săvârșirii infracțiunii,
- desființarea totală ori parțială a unui înscris,
- prin orice alt mijloc de reparare.

Această modalitate de reparare a pagubei are caracter prioritar față de repararea pagubei prin echivalent bănesc.

Paguba cauzată prin infracțiune cuprinde atât *paguba efectivă* (damnum emergens), *folosul nerealizat* (lucrum cessans - de exemplu dobânda legală datorată de la săvârșirea infracțiunii și până la achitarea sumei), dar și *cheltuielile* pe care partea le-a făcut pentru evitarea sau limitarea prejudiciului.

Restituirea lucrului ca primă modalitate de reparare în natură a pagubei este posibilă ori de câte ori lucrurile care aparțin părții civile au fost ridicate în cursul procesului penal, de la inculpat sau de la persoana care le deține (dobânditorul de bună-credință).

Această măsură poate fi dispusă de către procuror sau de către judecător, în funcție de faza procesuală în care se află cauza.

Restituirea lucrului se face doar dacă nu se stânjenește aflarea adevărului în procesul penal și întotdeauna cu obligația pentru persoana care l-a primit, de a păstra lucrul până la soluționarea definitivă a cauzei.

Dacă prin restituirea lucrului nu se acoperă complet paguba cauzată prin infracțiune, inculpatul va fi obligat în plus și la plata unei despăgubiri care să realizeze astfel o justă reparație a pagubei cauzate (de exemplu, când s-au deteriorat bunurile sustrase).

Restabilirea situației anterioare reprezintă o altă modalitate de reparare în natură a pagubei și se recurge la ea ori de câte ori este posibilă revenirea la

situația anterioară săvârșirii infracțiunii (de exemplu, evacuarea inculpatului din imobilul pe care l-a ocupat prin săvârșirea infracțiunii de nerespectare a hotărârilor judecătorești prevăzută în art. 271 alin. 2 din Codul penal).

Această măsură se poate dispune numai de către instanța de judecată în cursul judecării.

La desființarea totală sau parțială a unui înscris ca modalitate de reparare în natură a pagubei se recurge de regulă în situația săvârșirii infracțiunilor de fals, când instanța trebuie să dispună desființarea înscrisurilor falsificate.

Repararea pagubei prin echivalent bănesc se realizează prin obligarea inculpatului și a părții responsabile civilmente la plata unei sume de bani, ori de câte ori nu este posibilă repararea în natură.

În practica judiciară s-a recurs la această modalitate de reparare a pagubei în cazurile în care bunurile sustrate sau obținute prin înșelăciune, abuz de încredere, etc., nu mai sunt găsite, ori sunt distruse; atunci când au fost efectuate cheltuieli cu îngrijiri medicale în ipoteza infracțiunilor contra persoanei; dacă victima infracțiunilor care au dus la moartea acesteia contribuia la întreținerea altei persoane, etc.

Se pot acorda despăgubiri atât pentru prejudiciul efectiv cauzat cât și pentru prejudiciul viitor, dacă producerea lui este neîndoielnică (art. 1385 alin. 2 din Codul civil).

Acordarea despăgubirilor bănești se poate face atât prin acordarea unei sume globale cât și prin acordarea unor prestații periodice.

Sunt supuse reparării prin echivalent bănesc, atât prejudiciile patrimoniale cât și prejudiciile nepatrimoniale. Repararea prejudiciilor nepatrimoniale are ca fundament legal, articolul 1391 din Codul civil.

Caracteristic prejudiciilor nepatrimoniale sau daunelor morale cum mai sunt denumite, este că nu au o valoare economică precis evaluabilă în bani, rămânând la latitudinea instanței, aprecierea cuantumului acestuia. În practica judiciară s-au acordat daune morale pentru prejudicii afective constând în suferințele psihice cauzate de moartea unei persoane iubite, desfigurarea sau îmbolnăvirea gravă, durerile fizice cauzate prin răniri, loviri, vătămări corporale, etc.

Subiecții activi ai acțiunii civile sunt:

- partea civilă, adică persoana în dauna căreia s-a produs prejudiciul moral sau material;

- Ministerul Public care are obligația să exercite acțiunea civilă în fața instanței de judecată atunci când persoana vătămată este lipsită de capacitate de exercițiu sau care capacitate de exercițiu restrânsă;

Subiecții pasivi ai acțiunii civile sunt:

- inculpatul, care este și subiect pasiv principal al acestei acțiuni, întrucât el este cel care a produs un prejudiciu prin comiterea infracțiunii;
- partea responsabilă civilmente este persoana chemată să răspundă în procesul penal, potrivit legii civile pentru pagubele cauzate prin fapta inculpatului.

Trăsăturile acțiunii civile. Spre deosebire de acțiunea penală, acțiunea civilă se pornește și se exercită numai în măsura în care persoana vătămată sau succesorii acesteia înțeleg să fie despăgubiți pentru prejudiciul produs (excepție fac acele cazuri când acțiunea civilă se exercită din oficiu de către procuror).

Ca atare, acțiunea civilă are în principiu *caracter disponibil*, deși în anumite cazuri menționate mai sus, ea este exercitată din oficiu. Astfel, partea civilă poate renunța în tot sau în parte, la pretențiile civile formulate, până la terminarea dezbaterilor în apel. Asupra acestei renunțări, partea civilă nu mai poate reveni și nici nu mai are dreptul să introducă acțiune separată la instanța civilă pentru aceleași pretenții

În plus, acțiunea civilă are *caracter accesoriu*, adică poate fi exercitată în cursul procesului penal numai atunci când poate fi pusă în mișcare acțiunea penală.

Acțiunea civilă care are ca obiect tragerea la răspundere civilă a inculpatului și a părții responsabile civilmente *este scutită de taxa de timbru*, indiferent dacă se exercită în fața instanței penale ori în fața instanței civile.

6. Condițiile de exercitare a acțiunii civile

Pentru ca acțiunea civilă să fie exercitată în procesul penal, trebuie să fie îndeplinite anumite condiții:

a) *Infracțiunea săvârșită să fi produs un prejudiciu* (material sau nepatrimonial). Acțiunea civilă nu se poate exercita decât dacă infracțiunea săvârșită este una de rezultat, nu și în ipoteza unei infracțiuni de pericol.

Spre exemplu, conducerea unui autovehicul pe drumurile publice fără permis de conducere este o infracțiune de pericol care exclude producerea vreunui prejudiciu.

b) *Între infracțiunea săvârșită și prejudiciu să existe legătură de cauzalitate.* Fără existența acestei legături, persoana care a săvârșit fapta n-ar putea fi obligată la despăgubiri, lipsind temeiul tragerii la răspundere juridică a acelei persoane.

c) *Prejudiciul să fie cert,* adică sigur atât sub aspectul existenței sale cât și sub aspectul posibilităților de evaluare. Prejudiciul cert poate fi atât actual cât și viitor.

Un prejudiciu cert și viitor este spre exemplu, cel rezultat din pierderea capacității de muncă a unei persoane.

Prejudiciul eventual nu poate fi acoperit întrucât există o lipsă de certitudine cu privire la producerea sa în viitor.

d) *Prejudiciul să nu fi fost reparat.* De principiu, acoperirea prejudiciului va împiedica exercitarea acțiunii civile, dar trebuie avut în vedere dacă prejudiciul a fost acoperit total sau numai parțial, caz în care acțiunea civilă este exercitabilă. De asemenea, se mai impune a se stabili dacă acoperirea prejudiciului s-a făcut de către terțe persoane care au contribuit la aceasta din dorința de a ajuta victimele infracțiunii și nu pentru a-l degreva pe inculpat de această obligație (de exemplu, cazul colegilor de serviciu care înmânează victimei infracțiunii o sumă de bani pentru ajutorarea acesteia).

e) *Repararea prejudiciului să fie pretinsă de către persoana fizică sau juridică îndreptățită.* Pentru obținerea reparației prejudiciului, persoana păgubită trebuie să-și manifeste voința în acest sens prin constituirea de parte civilă.

În cazul persoanelor lipsite de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă, nu este nevoie de manifestarea de voință a acestora, acțiunea civilă exercitându-se din oficiu de către procuror, chiar dacă persoana vătămată nu este constituită parte civilă.

7. Desfășurarea acțiunii civile.

Prin rezolvarea acțiunii civile în cadrul procesului penal trebuie să se acorde o despăgubire integrală. Posibilitățile de plată ale inculpatului și părții responsabile civilmente nu influențează nici existența răspunderii civile și nici cuantumul despăgubirilor ce vor fi acordate.

În fața instanței penale nu pot fi deduse pe calea acțiunii civile alte raporturi juridice decât acelea izvorâte din paguba pricinuită prin infracțiune.

Acțiunea civilă se pune în mișcare prin constituirea ca parte civilă a persoanei vătămate în contra inculpatului sau părții responsabile civilmente.

Dacă dreptul la repararea prejudiciului a fost transmis pe cale convențională unei alte persoane, aceasta nu poate exercita acțiunea civilă în cadrul procesului penal în locul persoanei vătămate. Dacă transmiterea acestui drept are loc după constituirea ca parte civilă, acțiunea civilă poate fi disjunctă.

Constituirea de parte civilă se face printr-o declarație scrisă sau orală în fața organului de urmărire penală sau a instanței de judecată.

Manifestarea de voință a persoanei vătămate în acest sens se poate face în tot cursul urmăririi penale, iar în cursul judecății, numai până la începerea cercetării judecătorești. Când declarația de constituire ca parte civilă se face oral, organul judiciar are obligația să o consemneze într-un proces verbal sau în încheiere, după caz.

Odată cu declarația de constituire ca parte civilă, persoana păgubită trebuie să indice natura și întinderea pretențiilor, a motivelor, precum și a probelor pe care se întemeiază acestea.

Încălcarea în procesul penal a acestor dispoziții legale privind momentul constituirii ca parte civilă și conținutul declarației va atrage imposibilitatea persoanei vătămate ori a succesorilor ei de a se constitui parte civilă în procesul penal, ei păstrând însă dreptul de a se adresa cu acțiune separată, instanței civile.

După constituirea de parte civilă, persoana vătămată devine *parte civilă*.

Până la terminarea cercetării judecătorești, partea civilă poate mări sau micșora întinderea pretențiilor.

Acțiunea civilă se susține în proces de către partea civilă, iar pentru persoanele lipsite de capacitate de exercițiu ori cu capacitate de exercițiu restrânsă, acțiunea civilă se susține de către reprezentantul lor legal ori de către procuror, chiar dacă persoana vătămată nu este constituită parte civilă.

În cursul procesului penal, în legătură cu pretențiile civile, inculpatul, partea civilă și partea responsabilă civilmente pot încheia o tranzacție sau un acord de mediere, potrivit legii.

Atunci când un număr mare de persoane care nu au interese contrare s-au constituit ca părți civile într-un proces penal, acestea pot desemna o persoană care să le reprezinte interesele în procesul penal. Dacă însă aceste persoane nu și-au ales un reprezentant comun, organele judiciare pot desemna un avocat din oficiu care să le reprezinte interesele.

Exercitarea acțiunii civile de către sau față de suscesori

În cazul în care *partea civilă decedează, se reorganizează, este radiată ori dizolvată* în cursul urmăririi penale sau al judecării, se vor introduce în cauză moștenitorii/sucesorii în drepturi/lichidatorii acesteia, în măsura în care doresc să intervină în proces. Opțiunea moștenitorilor/sucesorilor trebuie exprimată în termen de cel mult două luni de la deces, dizolvare, reorganizare ori lichidare.

Decesul/radierea inculpatului va conduce la efecte diferite după cum decesul se produce în faza urmăririi penale sau a judecării.

Când inculpatul decedează/este radiat în cursul urmăririi penale, procesul penal va lua sfârșit, iar partea civilă se va putea adresa instanței civile cu acțiune civilă, separată, împotriva moștenitorilor/sucesorilor sau părții responsabile civilmente.

Dacă inculpatul decedează în cursul judecării cauzei, partea civilă are posibilitatea să continue acțiunea civilă în fața instanței penale împotriva moștenitorilor inculpatului și a părții responsabile civilmente.

Când *partea responsabilă civilmente decedează, se reorganizează, este radiată ori dizolvată*, acțiunea civilă va fi continuată în fața instanței penale, numai dacă partea civilă indică instanței moștenitorii/sucesorii în drepturi/lichidatorii acesteia, în termen de cel mult două luni de la data când a luat cunoștință de acea împrejurare.

Rezolvarea acțiunii civile în procesul penal

Acțiunea civilă se rezolvă în cadrul procesului penal atunci când a fost alăturată acțiunii penale și s-a sesizat instanța penală. Odată cu soluționarea laturii penale a cauzei, instanța se va pronunța și asupra laturii civile, având următoarele trei posibilități:

Să respingă acțiunea civilă dacă se dispune achitarea inculpatului în temeiul articolului 10 literele „a” și „c”, datorită lipsei de temei juridic al acțiunii sau dacă lipsește culpa civilă, lipsește paguba ori nu există legătură de cauzalitate între infracțiunea pentru care a fost trimis în judecată inculpatul și paguba produsă.

Să admită acțiunea civilă în totalitate sau în parte atunci când se constată săvârșirea unei fapte penale și producerea unui prejudiciu material sau moral, indiferent dacă se pronunță sau nu condamnarea inculpatului. În cazurile de achitare a inculpatului sau de încetare a procesului penal în baza art. 16, literele „b” teza a 2-a, „d” și „h”, dacă prin fapta comisă s-au cauzat prejudicii, instanța va admite acțiunea civilă și va acorda despăgubiri civile celui prejudiciat.

Să lase nesoluționată acțiunea civilă atunci când pronunța achitarea inculpatului în temeiul art. 16 literele „b” teza 1 și „e” precum și când dispune încetarea procesului penal în temeiul art. 16 literele „f”, „g”, „i” și „j” precum și în cazul în care a intervenit un acord de recunoaștere a vinovăției. În aceste cazuri, cel interesat se poate adresa cu acțiune instanței civile.

Disjungerea acțiunii civile. Ori de câte ori soluționarea acțiunii civile atrage depășirea termenului rezonabil de soluționare a acțiunii penale, instanța penală poate disjunge acțiunea civilă care va rămâne însă în competența instanței penale. În aceste cazuri, se constituie un dosar separat care va fi soluționat de aceeași instanță.

Disjungerea se poate dispune de instanță din oficiu, la cererea procurorului sau la cererea părților. Încheierea prin care se dispune disjungerea laturii civile este definitivă.

8. Raportul dintre acțiunea civilă și acțiunea penală în procesul penal.

Acțiunea penală și civilă sunt reunite în cadrul procesului penal deoarece își au izvorul în aceeași faptă.

Când cele două acțiuni sunt exercitate împreună în procesul penal, acțiunea penală constituie principalul, iar acțiunea civilă accesoriul. Soluția dată laturii penale a procesului penal va determina și soluția dată laturii civile.

Dacă *persoana vătămată ori succesorii acesteia nu s-au constituit părți civile în procesul penal*, ei pot introduce acțiune civilă în fața instanței civile pentru a obține repararea prejudiciului cauzat prin infracțiune. Dacă însă acțiunea civilă este exercitată separat, legea interzice realizarea concomitentă a celor două acțiuni (atât în fața unei instanțe penale cât și în fața unei instanțe civile). În astfel de cazuri, după punerea în mișcare a acțiunii penale, se suspendă soluționarea procesului civil până la soluționarea procesului penal, conform principiului “penalul ține în loc civilul”, dar nu mai mult de un an.

Persoana vătămată ori succesorii acesteia care au pornit acțiune civilă în fața instanței civile pot părăsi această cale și se pot adresa organelor de urmărire penală sau instanței de judecată, numai dacă punerea în mișcare a acțiunii penale a avut loc ulterior sau procesul penal a fost reluat după suspendare. Părăsirea instanței civile nu mai poate avea loc dacă această instanță a pronunțat o hotărâre, chiar și nedefinitivă, conform principiului “electa una via, non datur recursus ad alteram”.

Dacă *persoana vătămată ori succesorii acesteia s-au constituit părți civile în procesul penal*, ei nu mai pot porni acțiune separată în fața instanțelor civile, decât atunci când instanța penală, prin hotărâre definitivă a lăsat nesoluționată acțiunea civilă. În acest caz, probele administrate în cursul procesului penal pot fi folosite în fața instanței civile. Cu toate acestea, persoana vătămată poate părăsi procesul penal și se poate adresa instanței civile cu acțiune civilă dacă procesul penal a fost suspendat. În caz de reluare a procesului penal, acțiunea civilă se suspendă, dar nu mai mult de un an.

Când procurorul a dat o soluție de netrimitere în judecată, partea se poate adresa instanței civile cu acțiune civilă în vederea recuperării prejudiciului.

Dacă cele două acțiuni (penală și civilă) se rezolvă separat, hotărârea definitivă a instanței penale are autoritate de lucru judecat în fața instanței care judecă acțiunea civilă în ceea ce privește *existența faptei și a persoanei care a săvârșit-o*.

Instanța civilă nu este obligată să țină seama de hotărârea definitivă de achitare sau de încetare a procesului penal în ceea ce privește existența prejudiciului și a vinovăției autorului faptei ilicite.

Hotărârea definitivă a instanței civile prin care a fost soluționată acțiunea civilă nu are autoritate de lucru judecat în fața organelor judiciare penale cu privire la existența faptei penale, a persoanei care a săvârșit-o și a vinovăției acesteia.

Aplicarea acestor reguli va evita pronunțarea a două hotărâri (una civilă și cealaltă penală) care pot fi contrare împotriva aceleiași persoane, cu privire la repararea unei singure pagube.

Dacă prejudiciul este descoperit după constituirea ca parte civilă, persoana vătămată ori succesorii acesteia pot introduce acțiune civilă separat în fața instanței civile pentru repararea prejudiciului născut ori descoperit după momentul constituirii ca parte civilă.

Ori de câte ori acțiunea civilă este exercitată de către procuror, dacă se constată că prejudiciul nu a fost integral acoperit prin hotărârea definitivă a instanței penale, diferența poate fi solicitată în aceleași condiții pe calea unei acțiuni la instanța civilă.

CAPITOLUL V. COMPETENȚA ÎN MATERIE PENALĂ

1. NOȚIUNEA DE COMPETENȚĂ

2. FORMELE COMPETENȚEI

3. COMPETENȚA INSTANȚELOR JUDECĂTOREȘTI

4. COMPETENȚA ORGANELOR DE URMĂRIRE PENALĂ

5. PROROGAREA DE COMPETENȚĂ, STRĂMUTAREA, INCOMPATIBILITATEA ȘI CONFLICTELE DE COMPETENȚĂ

1. Noțiunea de competență

Soluționarea unei cauze penale nu poate fi lăsată la latitudinea oricărui organ judiciar și legea este aceea care stabilește competența organelor judiciare, prin delimitarea drepturilor și atribuțiilor acestor organe.

Noțiunea de competență poate fi definită ca fiind **capacitatea pe care o are un organ judiciar penal de a se ocupa de o anumită cauză penală.**

În sens pozitiv, competența apare ca o împuternicire ce privește cadrul de acte procesuale și procedurale pe care un organ judiciar este abilitat și obligat să le îndeplinească, iar în sens negativ apare ca o limitare de atribuții.

Cauzele penale care fac obiectul proceselor penale sunt extrem de variate prin natura și gravitatea faptelor săvârșite, prin locul în care au fost comise sau soluționate, prin calitatea pe care, eventual, o are făptuitorul, astfel încât în reglementarea competenței diferitelor organe judiciare este firesc să se țină seama de toți acești factori.

De asemenea, organele judiciare implicate în procesul penal se diferențiază din punct de vedere funcțional prin atribuțiile specifice pe care le îndeplinesc și ca atare regulile de stabilire a competenței trebuie să țină seama și de acest aspect.

2. Formele competenței

După factorii menționați mai sus, se disting următoarele forme de competență:

Competența funcțională (*după atribuțiile organului judiciar*) determină categoriile de activități pe care le poate desfășura fiecare organ judiciar.

Astfel, competența funcțională a unei instanțe de judecată este diferită de competența funcțională a unui organ de urmărire penală (procurori sau organe de cercetare penală), după cum diferă competența funcțională a instanțelor între ele, ori a organelor de urmărire penală între ele.

Competența materială (*după natura infracțiunii*) stabilește care organ judiciar dintre cele de același tip, se va ocupa de soluționarea cauzei, ținând seama de infracțiunea comisă. Competența materială se poate determina în mod abstract, pe categorii și grupe mari de infracțiuni, fără a se face o enumerare a acestora sau în mod concret, prin indicarea explicită a tuturor infracțiunilor ce intră în competența materială a unui anumit organ judiciar. Competența materială se stabilește pe linie verticală în cadrul organelor judiciare de același fel.

Competența personală este determinată de *calitatea* pe care o are făptuitorul. Spre exemplu, calitatea de militar, de parlamentar, notar sau magistrat va atrage competența anumitor organe judiciare.

Pentru stabilirea organului competent se are în vedere, de regulă, calitatea avută de făptuitor în momentul comiterii infracțiunii, dar este posibil ca această calitate să se piardă până în momentul soluționării cauzei.

Articolul 48 din C. proc. pen. prevede că instanța rămâne competentă să judece chiar dacă inculpatul, după săvârșirea infracțiunii, nu mai are acea calitate, dar fapta are legătură cu atribuțiile de serviciu ale făptuitorului ori s-a dat citire actului de sesizare a instanței.

Dobândirea calității după săvârșirea infracțiunii nu determină schimbarea competenței, cu excepția persoanelor indicate în articolul 40 alin. 1 din C. proc. pen., cum ar fi: senatori, deputați, europarlamentari, judecătorii Curții Constituționale, membrii Guvernului, membrii CSM, chestori, judecătorii

Înaltei Curți de Casație și Justiție, procurorii de la Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție.

Competența teritorială este dată de *locul unde a fost săvârșită fapta* prevăzută de legea penală și se determină având în vedere organele judiciare penale de același fel și de același grad, deci pe linie orizontală.

Pentru a stabili competența unui organ judiciar în art. 41 din C. proc. pen., se arată că sunt determinante:

- a) locul săvârșirii infracțiunii,
- b) locul unde a fost prins suspectul sau inculpatul,
- c) locuința suspectului sau inculpatului persoană fizică, ori după caz sediul inculpatului persoană juridică, la momentul la care a săvârșit fapta
- d) locuința sau sediul persoanei vătămate.

În accepțiunea legii, prin *locul săvârșirii infracțiunii* se înțelege locul unde s-a desfășurat activitatea infracțională, în totul sau în parte ori locul unde s-a produs rezultatul acesteia.

Pentru *infracțiunile săvârșite în străinătate*, legea precizează în art. 42 alin. 1 din C.proc.pen. care sunt organele judiciare competente și menționează că aceste fapte se judecă de către instanțele în a căror circumscripție se află locuința suspectului sau inculpatului persoană fizică, ori după caz sediul inculpatului persoană juridică.

În caz că acesta nu locuiește sau nu are domiciliul în țară, faptele de competența judecătoriei se vor judeca de către Judecătoria Sectorului 2, iar în celelalte cazuri de către instanța competentă după materie ori după calitatea persoanei din municipiul București, afară de cazul când prin lege se dispune altfel.

Infracțiunea săvârșită pe o navă va fi judecată de instanța în a cărei circumscripție se află primul port român în care ancorează nava, dacă legea nu dispune altfel.

Când *infracțiunea este săvârșită pe o aeronavă*, ea va fi judecată de instanța în a cărei circumscripție se află primul loc de aterizare pe teritoriul român.

Atunci când nava nu ancorează într-un port român sau când aeronava nu aterizează pe teritoriul român, competența revine instanțelor arătate în art. 42 alin. 1 și 2 din C.proc.pen.

Procurorul care efectuează sau supraveghează urmărirea penală poate să ceară Înaltei Curți de Casație și Justiție să desemneze o altă curte de apel decât cea căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță și care va fi sesizată după ce se emite rechizitoriul.

De asemenea, procurorul care efectuează sau supraveghează urmărirea penală poate să ceară curții de apel competente să desemneze un alt tribunal sau o altă judecătorie decât cea căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță și care va fi sesizată după ce se emite rechizitoriul.

Nerespectarea dispozițiilor legale privitoare la competența funcțională, după materie și cea personală a instanțelor judecătorești atrage sancțiunea *nulității absolute*, atunci când judecata a fost efectuată de o instanță inferioară celei legal competente. Această nulitate poate fi invocată de oricare dintre părți, de procuror sau din oficiu, pe tot parcursul procesului penal, până la pronunțarea hotărârii definitive.

Încălcarea dispozițiilor legale referitoare la competența teritorială se sancționează cu *nulitate relativă* care poate fi invocată de procuror, suspect sau inculpat, de celelalte părți sau de persoana vătămată în următoarele condiții:

- până la închiderea procedurii în camera preliminară dacă încălcarea a intervenit în cursul urmăririi penale sau în această procedură;
- până la primul termen de judecată cu procedura legal îndeplinită dacă încălcarea a intervenit în cursul urmăririi penale și instanța a fost sesizată cu un acord de recunoaștere a vinovăției;
- până la următorul termen de judecată cu procedura completă dacă încălcarea a intervenit în cursul judecății.

Nulitatea relativă se acoperă dacă persoana interesată nu a invocat-o în termenul legal sau dacă persoana interesată a renunțat în mod expres la invocarea nulității.

3. Competența instanțelor judecătorești

Judecătoriile. Din punct de vedere al competenței funcționale, potrivit art. 35 din C.proc.pen, judecătoriile judecă *numai în primă instanță*, iar în ceea ce privește competența materială judecă toate infracțiunile, cu excepția celor date prin lege în competența altor instanțe. Judecătoriile mai soluționează și alte cauze, anume prevăzute de lege. Competența teritorială se stabilește potrivit articolelor 41 și 42 din Codul de procedură penală.

În fiecare județ al țării funcționează două sau mai multe judecătories, iar în municipiul București, în fiecare sector funcționează câte o judecătorie.

În cadrul judecătoriilor din municipiile Constanța și Galați funcționează și câte o secție maritimă, respectiv fluvială, pentru judecarea cauzelor care au

ca obiect infracțiuni săvârșite în legătură cu regimul navigației maritime și fluviale.

Tribunalele judecă prin prisma competenței funcționale, *în primă instanță, soluționează conflictele de competență* ivite între judecătoriile din raza sa teritorială, precum și *contestațiile formulate împotriva hotărârilor pronunțate de judecătorie* în cazurile prevăzute de lege.

Potrivit competenței materiale, tribunalul judecă *în primă instanță* anumite infracțiuni cu un grad ridicat de pericol social cum sunt cele prevăzute în art. 188-191, 209-211, 254, 263, 282, 289-294, 303, 304, 306, 307, 309, 345, 346, 354 și art. 360-367. De asemenea tribunalul, mai judecă infracțiunile pentru care urmărirea penală a fost efectuată de către DIICOT sau DNA, dacă nu sunt date prin lege în competența unor instanțe superioare; infracțiunile săvârșite cu intenție depășită care au avut ca urmare moartea unei persoane, infracțiunile de spălare a banilor, infracțiunile de evaziune fiscală prevăzute în art. 9 din Legea nr. 241/2005, precum și alte infracțiuni date prin lege în competența sa.

În fiecare județ și în municipiul București funcționează câte un tribunal care își are sediul în localitatea reședință de județ.

Secțiile maritime și fluviale ale tribunalelor Constanța și Galați soluționează în primă instanță și în căile de atac cauzele având ca obiect infracțiunile la regimul navigației maritime și fluviale.

Tribunalele militare judecă *în primă instanță, toate infracțiunile comise de militari până la gradul de colonel inclusiv*, cu excepția celor date în competența altor instanțe. De asemenea tribunalele militare soluționează și alte cauze anume prevăzute de lege.

Există 4 tribunal militar având sediile în București, Cluj, Iași și Timișoara.

Curțile de apel judecă *în primă instanță, în apel și soluționează conflictele de competență* ivite între judecătoriile și tribunalele aflate în raza sa teritorială.

În primă instanță, curțile de apel judecă

1. infracțiunile prevăzute în articolele 394-397, 399-412 și 438-445 din Codul penal,
2. infracțiunile privind securitatea națională a României prevăzute în legi speciale,
3. cererile de strămutare în cazurile prevăzute de lege;
4. infracțiunile săvârșite de următoarele persoane:

- judecătorii de la judecătorii și tribunale, procurorii de la parchetele de pe lângă aceste instanțe, precum și de avocați, notari publici, executori judecătorești, controlorii financiari ai Curții de Conturi, auditorii publici externi;

- șefii cultelor religioase organizate în condițiile legii și de ceilalți membri ai înaltului cler care au cel puțin rangul de arhiepiscop sau echivalent al acestuia;

- magistrații asistenți de la Înalta Curte de Casație și Justiție, judecătorii de la curțile de apel și Curtea Militară de Apel, precum și de procurorii de la parchetele de lângă aceste instanțe;

- membrii Curții de Conturi, președintele Consiliului Legislativ, Avocatul Poporului, adjunctii Avocatul Poporului și de chestori;

Ca *instanțe de apel*, curțile de apel judecă apelurile împotriva hotărârilor pronunțate în primă instanță de judecătorii și tribunale. Curțile de apel judecă de asemenea cererile prin care s-a solicitat extrădarea sau transferul persoanelor condamnate în străinătate precum și alte cauze date prin lege în competența lor.

De asemenea, curțile de apel soluționează conflictele de competență ivite între instanțele din circumscripția lor, precum și contestațiile formulate împotriva hotărârilor pronunțate de tribunal în condițiile legii.

În țară există 15 curți de apel, fiecare având în circumscripția sa mai multe județe.

Curtea Militară de Apel București judecă *în primă instanță, în apel și și soluționează conflictele de competență* ivite între tribunalele militare din circumscripția sa.

În primă instanță, Curtea Militară de Apel judecă

1. infracțiunile prevăzute de Codul penal în articolele 394-397, 399-412 și 438-445, săvârșite de militari;
2. infracțiunile privind securitatea națională a României, prevăzute în legi speciale săvârșite de militari;
3. infracțiunile săvârșite de judecătorii tribunalelor militare, precum și de procurorii militari de la parchetele militare de pe lângă aceste instanțe;
4. infracțiunile săvârșite de generali, mareșali și amirali;
5. cererile de strămutare în cazurile prevăzute de lege.

Ca *instanță de apel*, judecă apelurile împotriva hotărârilor penale pronunțate în primă instanță de tribunalele militare.

Curtea militară de apel mai soluționează contestațiile formulate împotriva hotărârilor pronunțate de tribunalele militare, precum și alte cauze anume prevăzute de lege.

În țară există o singură Curte Militară de Apel, cu sediul în municipiul București, având competență pentru întregul teritoriu al țării.

Înalta Curte de Casație și Justiție judecă *în primă instanță, în apel, în recurs în interesul legii precum și recursurile în casație.*

De asemenea, ea mai *soluționează conflictele de competență* în cazurile în care această instanță este instanța superioară comună instanțelor aflate în conflict, *cazurile în care cursul justiției este întrerupt, cererile de strămutare, contestațiile formulate împotriva hotărârilor pronunțate de curțile de apel și alte cauze anume prevăzute de lege.*

Înalta Curte de Casație și Justiție judecă *în primă instanță:*

1. infracțiunile de înaltă trădare,
 2. infracțiunile săvârșite de următoarele persoane:
 - deputați, senatori, europarlamentari,
 - membrii Guvernului,
 - judecătorii Curții Constituționale,
 - membrii Consiliului Superior al Magistraturii,
 - judecătorii Înaltei Curți de Casație și Justiție,
 - procurorii din cadrul Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție
- alte cauze date prin lege în competența sa.

Ca *instanță de apel*, Înalta Curte de Casație și Justiție judecă apelurile împotriva hotărârilor penale pronunțate în primă instanță de curțile de apel, de Curtea Militară de apel și de Secția penală a Înaltei Curți de Casație și Justiție.

Totodată, Înalta Curte de Casație și Justiție judecă recursurile în interesul legii și recursurile în casație.

Fiind instanța supremă a statului, are competența extinsă asupra întregului teritoriu al țării.

4. Competența organelor de urmărire penală

Organele de urmărire penală sunt: procurorul, organele de cercetare penală ale poliției judiciare și organele de cercetare penală speciale.

Ele sunt competente să efectueze acte de urmărire penală în cauzele în care sunt competente, *după materie sau după calitatea persoanei*, acele

instanțe de judecată în a căror rază teritorială își exercită atribuțiile aceste organe.

Din punct de vedere al competenței *teritoriale*, sunt competente să efectueze urmărirea penală, acele organe în a căror rază teritorială se situează vreunul din locurile menționate în art. 41 alin. 1 din C. proc. pen.:

- a) locul săvârșirii infracțiunii,
- b) locul unde a fost prins suspectul sau inculpatul,
- c) locuința suspectului sau inculpatului persoană fizică, ori după caz sediul inculpatului persoană juridică, la momentul la care a săvârșit fapta
- d) locuința sau sediul persoanei vătămate.

Când nici unul din aceste locuri nu este cunoscut sau când sunt sesizate succesiv două sau mai multe organe de urmărire penală dintre cele menționate la art. 41 alin. 1, competența revine aceluși organ de urmărire penală care a fost mai întâi sesizat.

În caz de sesizări simultane, este competent organul de urmărire penală care are prioritate în ordinea de enumerare a locurilor prevăzute în articolul 41 alin. 1 din Codul de procedură penală.

Organul de urmărire penală dispune declinarea de competență prin ordonanță.

Potrivit legii (art. 325), procurorii din cadrul parchetelor ierarhic superioare pot prelua, în vederea efectuării sau supravegherii urmăririi penale, cauze de competența parchetelor ierarhic inferioare, prin dispoziția motivată a conducătorului parchetului ierarhic superior.

5. Prorogarea de competență, incompatibilitatea, conflictele de competență și strămutarea.

Prorogarea de competență constă în extinderea competenței unui organ judiciar și asupra unor infracțiuni sau persoane care nu îi sunt date în competență. Ea reprezintă așadar o prelungire a competenței care operează doar în legătură cu aspecte ce țin de o competență inferioară.

Cele mai întâlnite cazuri de prorogare de competență sunt *indivizibilitatea* și *conexitatea*.

Indivizibilitatea este o stare de legătură între cauze care impune *reunirea* într-un singur complex de fapte și inculpați care va fi judecat de o singură instanță.

Potrivit art. 43 alin. 1 din C.proc.pen, există 3 cazuri de indivizibilitate:

- când mai multe acte materiale alcătuiesc prin voința legii, o singură infracțiune (continuată, complexă sau de obicei).
- când două sau mai multe infracțiuni au fost săvârșite prin același act (concursul formal de infracțiuni).

Conexitatea este o stare de legătură între cauze care impune reunirea lor în vederea soluționării împreună. Cazurile de conexitate sunt prevăzute în art. 43 alin. 2 din C.proc.pen:

- când două sau mai multe infracțiuni au fost săvârșite de aceeași persoană;
- când la săvârșirea unei infracțiuni au participat două sau mai multe persoane;
- când între două sau mai multe infracțiuni există legătură și reunirea cauzelor se impune pentru o bună desfășurare a justiției.

În toate cazurile de indivizibilitate și conexitate, ori de câte ori cauzele se află în fața aceleiași instanțe, ele se pot reuni prin conexare.

Dacă însă cauzele se află în fața unor instanțe diferite, se vor aplica următoarele reguli:

- când competența aparține mai multor instanțe de grad egal, este competentă să soluționeze cauza, prima instanță sesizată;
- când competența după materie sau după persoană aparține unor instanțe de grad diferit, competentă va fi instanța superioară în grad;
- când cauzele sunt de competența a două instanțe de același grad, dar una este civilă și alta militară, competentă va fi cea civilă;
- când instanța militară este superioară în grad celei civile, competența revine instanței civile echivalente în grad cu cea militară;
- tănuirea, favorizarea infractorului și nederunțarea unor infracțiuni sunt de competența instanței care judecă infracțiunea la care ele se referă; când competența după calitatea persoanelor aparține unor instanțe de grad diferit, competența de a judeca revine instanței superioare în grad;

Reunirea cauzelor se poate dispune la cererea procurorului sau a părților și din oficiu, de către instanța competentă prin încheiere.

Reunirea cauzelor se poate realiza dacă ele se află în fața primei instanțe sau în fața instanței de apel.

Când există motive temeinice, în interesul unei bune judecări, instanța poate dispune *disjungerea* cauzei cu privire la unii dintre inculpați sau la unele dintre infracțiuni.

Disjungerea este operațiunea opusă conexării, se realizează prin încheiere, este facultativă și se poate face din oficiu, la cererea procurorului

ori a părții interesate. După disjungere, aceeași instanță rămâne competentă să judece toate infracțiunile și toți inculpații.

Prorogarea de competență mai operează și când se schimbă încadrarea juridică a faptei într-o infracțiune de competența instanței inferioare, sau în caz de schimbare a calificării a faptei printr-o lege nouă, dacă acea lege nu dispune altfel cu privire la competență.

Conflictele de competență apar fie când două instanțe se recunosc competente a judeca aceeași cauză (*conflict pozitiv de competență*), fie când două sau mai multe instanțe judecătorești își declină competența, una în favoarea celeilalte (*conflict negativ de competență*).

Rezolvarea conflictelor de competență se face de către instanța superioară, ierarhic comună.

Când conflictul se ivește între o instanță militară și una civilă, competența de soluționare a conflictului de competență revine Înaltei Curți de Casație și Justiție care este instanța superioară ierarhic comună.

În urma soluționării conflictului de competență de către instanța superioară ierarhic comună, instanța desemnată să judece cauza și căreia i s-a trimis în acest scop dosarul, nu se mai poate declara necompetentă, decât dacă ar interveni elemente noi care atrag competența aclei instanțe.

Excepțiile de competență care pot fi ridicate în cursul judecării cauzei vor întrerupe judecarea cauzei și instanța va trebui să se pronunțe asupra acestora. Dacă excepția de necompetență este admisă, cauza va fi trimisă acelei instanțe arătate ca fiind competentă în hotărârea de declinare.

Excepția de necompetență materială sau după calitatea persoanei *a instanței inferioare celei competente potrivit legii* poate fi invocată în tot cursul judecării, până la pronunțarea hotărârii definitive.

Excepția de necompetență materială sau după calitatea persoanei *a instanței superioare celei competente potrivit legii* poate fi invocată până la începerea cercetării judecătorești.

Excepția de necompetență teritorială poate fi invocată până la începutul cercetării judecătorești.

Declinarea de competență

Când instanța în fața căreia s-a invocat excepția de necompetență o admite, va dispune declinarea competenței de soluționare, în favoarea altei instanțe.

Această hotărâre de declinare a competenței nu este supusă căilor de atac.

Instanța care își declină competența va trimite de îndată dosarul cauzei acelei instanțe de judecată desemnate prin hotărârea de declinare ca fiind competentă să judece cauza.

Atunci când declinarea se face pentru *necompetență teritorială*, actele și măsurile deja efectuate ori dispuse de instanța necompetentă teritorial se mențin întotdeauna.

Dacă declinarea se face pentru *necompetență materială* ori *necompetență după calitatea persoanei*, instanța căreia i s-a trimis cauza poate menține motivat actele și măsurile îndeplinite de instanța care și-a declinat competența.

Instanța care și-a declinat cea din urmă competența sau aceea care s-a declarat cea din urmă competentă ia măsurile cuvenite și efectuează actele ce reclamă urgență.

Strămutarea judecării cauzelor penale este o formă a prorogării de competență teritorială pentru situațiile când există unele motive care ar putea împiedica desfășurarea normală a procesului în fața instanței competente și de aceea, judecata este transferată altei instanțe de același nivel, care deși nu este competentă teritorial, ar asigura judecarea cauzei în condiții mai bune.

Motivele care ar putea determina strămutarea cauzei sunt:

- posibilitatea știrbirii imparțialității judecătorilor datorată împrejurărilor cauzei, dușmăniilor locale sau calității părților;
- când există pericolul de tulburare a ordinii publice;

Strămutarea poate fi cerută de părți sau de procuror.

În cursul procedurii de cameră preliminară nu se poate face cerere de strămutare (art. 72 alin. 1).

Cererea de strămutare se formulează în scris și se depune la instanța de unde se solicită strămutarea. Cererea de strămutare trebuie să cuprindă indicarea temeiului de strămutare, motivarea în fapt și în drept a cazului de strămutare, precum și înscrisurile pe care se întemeiază.

Cerea se înaintează de îndată Înaltei Curți de Casație și Justiție sau curții de apel competența împreună cu înscrisurile anexate.

Președintele Înaltei Curți/curții de apel poate solicita informații în legătură cu cauza a cărei strămutare se cere, de la președintele instanței de unde se solicită strămutarea sau de la președintele instanței ierarhic superioare celei la care se află cauza. Acesta ia măsuri pentru încunoaștințarea părților despre termenul fixat pentru soluționarea acesteia.

Soluționarea cererii de strămutare

Strămutarea cauzelor se dispune de către Înalta Curte de Casație și Justiție când se solicită strămutarea de la o curte de apel la o altă curte de apel.

Dacă se solicită strămutarea de la o judecătorie la o altă judecătorie sau de la un tribunal la altul, strămutarea se dispune de curtea de apel care acoperă acea circumscripție teritorială.

Examinarea cererii se face în ședință publică, cu participarea procurorului, iar când părțile se înfățișează, se ascultă și concluziile acestora. Când procurorul a formulat cererea de strămutare, instanța va asculta întâi concluziile procurorului și abia apoi pe acelea ale părților.

Când se admite cererea, strămutarea se decide în favoarea unei curți de apel învecinate ori după caz, în favoarea unei instanțe egale în grad din circumscripția teritorială a curții de apel.

Dacă admite cererea de strămutare, Înalta Curte de Casație și Justiție/curtea de apel va decide în ce măsură actele deja îndeplinite în cauză vor fi menținute. Dacă instanța la care se află cauza, a pășit deja la judecarea acesteia, hotărârea va fi desființată prin efectul deciziei de strămutare.

Strămutarea se decide prin sentință motivată care nu este supusă niciunei căi de atac.

Când se respinge cererea de strămutare, nu se mai poate formula o nouă cerere în același sens pentru aceleași motive.

Desemnarea unei alte instanțe pentru soluționarea cauzei

Procurorul care efectuează ori supraveghează urmărirea penală poate cere Înaltei Curți de Casație și Justiție să desemneze o altă curte de apel decât aceea căreia i-ar reveni competența de soluționare în primă instanță și care să fie sesizată în cazul în care procurorul emite rechizitoriul.

Procurorul care efectuează ori supraveghează urmărirea penală poate cere curții de apel competente să desemneze un alt tribunal sau o altă judecătorie decât aceea căreia i-ar reveni competența să soluționeze cauza în primă instanță și care să fie sesizată în cazul în care procurorul emite rechizitoriul.

Cererea formulată de procuror se soluționează în camera de consiliu, în termen de 15 zile. Înalta Curte de Casație și Justiție/curtea de apel va dispune prin încheiere motivată, nesupusă niciunei căi de atac, admiterea sau respingerea cererii.

În cazul respingerii cererii de desemnare a unei alte instanțe, în aceeași cauză nu mai poate fi formulată o nouă cerere pentru aceleași motive.

Incompatibilitatea constă în interdicția impusă unui judecător de lege de a participa la judecarea unei cauze penale, pentru a se asigura

imparțialitatea și obiectivitatea în judecarea și soluționarea acelei cauze. Legea prevede cazuri de incompatibilitate și pentru procurori și grefieri, precum și pentru organele de cercetare penală, experți și interpreți.

Cazurile de incompatibilitate pentru judecători sunt prevăzute în articolul 64 din Codul de procedură penală și sunt următoarele:

- a) judecătorii care sunt soți, rude sau afini, până la gradul al IV-lea inclusiv ori se află într-o altă situație dintre cele prevăzută în art. 177 din Codul penal (adică sunt membri de familie: ascendenții și descendenții, frații și surorile, copiii acestora, precum și persoanele devenite prin adopție, potrivit legii, astfel de rude; persoanele care au stabilit relații asemănătoare aceloră dintre soți sau dintre părinți și copii, în cazul în care conviețuiesc; în caz de adopție persoanele adoptate ori descendenții acestora în raport cu rudele firești) nu pot face parte din același complet de judecată;
- b) judecătorul care a luat parte la soluționarea unei cauze nu mai poate lua parte la soluționarea ei într-o cale de atac sau la rejudecarea după desființarea ori casarea hotărârii;
- c) este incompatibil acel judecător care în aceeași cauză, a efectuat acte de urmărire penală sau, în calitate de procuror a participat la orice procedură desfășurată în fața unui judecător sau a unei instanțe de judecată;
- d) nu poate fi judecător cel care a fost reprezentant sau apărător al vreuneia din părți ori al unui subiect procesual principal, chiar și în altă cauză;
- e) este rudă sau afin până la gradul al IV-lea inclusiv ori se află într-o altă situație dintre cele prevăzută în art. 177 din Codul penal cu una dintre părți, cu un subiect procesual principal, cu avocatul ori cu reprezentantul acestora;
- f) nu poate judeca cel care în calitate de expert a efectuat o expertiză, sau a fost ascultat ca martor în acea cauză;
- g) este tutore sau curator al unei părți sau al unui subiect procesual principal;
- h) există o suspiciune rezonabilă că imparțialitatea judecătorului este afectată;
- i) judecătorul de drepturi și liberăți nu poate participa la judecarea în aceeași cauză la procedura de cameră preliminară, la judecata în fond sau în căile de atac;

- j) judecătorul care a participat la soluționarea plângerii împotriva soluțiilor de neurmărire sau netrimitere în judecată nu poate participa, în aceeași cauză, la judecata în fond sau în căile de atac;
- k) judecătorul care s-a pronunțat cu privire la o măsură supusă contestației nu poate participa la soluționarea contestației;

Cazurile de incompatibilitate pentru procuror, organul de cercetare penală, magistrat asistent sau greșier.

Așa cum am menționat, legea prevede cazuri de incompatibilitate și pentru procuror, organul de cercetare penală, magistrat asistent sau greșier.

Astfel, dispozițiile de la literele **d, e, f, g și h** se aplică procurorului și organului de cercetare penală, precum și magistratului asistent ori greșierului.

Dispozițiile de la litera **a** se aplică procurorului și magistratului asistent sau după caz greșierului, când cauza de incompatibilitate există între ei sau între vreunul dintre ei și judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau unul din membrii completului de judecată.

Procurorul care a participat ca judecător într-o cauză, nu poate în aceeași cauză, să exercite funcția de urmărire penală sau să pună concluzii la judecarea acelei cauze în primă instanță și în căile de atac.

Abținerea și recuzarea

Când persoanele se află în situații de incompatibilitate sunt obligate să își manifeste voința de a nu participa la procesul penal, adică va declara după caz, președintelui instanței, procurorului care supraveghează urmărirea penală sau procurorului ierarhic superior că *se abține* de la participarea în procesul penal.

Acest lucru se concretizează în declarația de abținere care trebuie să conțină arătarea cazului de incompatibilitate și temeiurile de fapt care constituie motivul abținerii

Dacă persoana aflată în situație de incompatibilitate nu se abține, ea poate fi recuzată de către oricare dintre părți.

Prin *recuzare* se înțelege manifestarea de voință a unei părți prin care se solicită ca persoana aflată în situații de incompatibilitate să nu facă parte din completul de judecată sau din constituirea instanței de judecată.

Cererea de recuzare se formulează oral sau în scris, legea impunând părții să indice în mod expres, pentru fiecare persoană recuzată, cazul de incompatibilitate invocat, cu toate temeiurile de fapt cunoscute.

Pentru a se împiedica abuzul de drept în materia incompatibilității, este posibilă numai recuzarea persoanei din cadrul organului de cercetare penală, a procurorului sau a judecătorului care efectuează activități judiciare în cauză.

Aceleași reguli sunt valabile și în privința magistratului-asistent și a grefierului.

Soluționarea abținerii sau a recuzării

Abținerea sau recuzarea *judecătorului de drepturi și libertăți și a judecătorului de cameră preliminară* se soluționează de un judecător de la aceeași instanță.

Abținerea sau recuzarea *judecătorului* care face parte din completul de judecată se soluționează de un alt complet de judecată.

Abținerea sau recuzarea *magistratului-asistent* se soluționează de completul de judecată.

Abținerea sau recuzarea *grefierului* se soluționează de judecătorul de drepturi și libertăți, de judecătorul de cameră preliminară sau după caz, de completul de judecată.

Soluționarea cererii se face în camera de consiliu, în cel mult 24 de ore și în măsura în care este necesar se pot efectua verificări se pot asculta procurorul părțile, subiecții procesuali principali și persoana care se abține ori a cărei recuzare se cere.

Atunci când cererea este admisă, se va stabili în ce măsură actele deja îndeplinite în cauză sau măsurile luate se păstrează.

Tot pentru a înlătura tentativele de abuz de drept și de întrerupere nejustificată a cursului justiției, legea interzice recuzarea judecătorului sau procurorului chemat să decidă asupra recuzării.

Judecătorul sau completul a cărui recuzare se cere se pronunță asupra măsurilor preventive.

Încheierile prin care s-a admis ori s-a respins abținerea ca și cele prin care s-a admis recuzarea, nu sunt supuse nici unei căi de atac.

În faza urmării penale, asupra cererilor de abținere sau recuzare a persoanelor care efectuează cercetarea penală se pronunță procurorul care supraveghează cauza, iar dacă este vorba de abținerea ori recuzarea procurorului, se va pronunța procurorul ierarhic superior.

Până la soluționarea cererii nu se poate întrerupe cursul urmării penale.

Aceste cereri trebuie soluționate în cel mult 48 de ore, prin ordonanță care nu este supusă niciunei căi de atac.

Atunci când cererea este admisă, se va stabili în ce măsură actele deja îndeplinite în cauză sau măsurile luate se păstrează.

În tot cursul procesului penal, asupra abținerii sau recuzării procurorului se pronunță procurorul ierarhic superior. Declarația de abținere sau cererea de recuzare se adresează, sub sancțiunea inadmisibilității,

procurorului ierarhic superior. Cererea trebuie soluționată în cel mult 48 de ore, prin ordonanță care nu este supusă niciunei căi de atac.

Procurorul recuzat poate participa la soluționarea cererii privind măsura preventivă și poate efectua acte ori dispune măsuri justificate prin urgență.

Atunci când cererea este admisă, se va stabili în ce măsură actele deja îndeplinite în cauză sau măsurile luate se păstrează.

CAPITOLUL VI. PROBELE, MIJLOACELE DE PROBĂ ȘI PROCEDEELE PROBATORII

1. NOȚIUNEA DE PROBĂ. IMPORTANTĂ, CLASIFICARE
2. MIJLOACELE DE PROBĂ ÎN PROCESUL PENAL
3. DECLARAȚIILE SUBIECȚILOR PROCESUALI ȘI ALE MARTORILOR
4. PROTECȚIA MARTORILOR
5. IDENTIFICAREA PERSOANELOR ȘI A OBIECTELOR
6. METODE SPECIALE DE SUPRAVEGHERE SAU CERCETARE
7. PERCHEZIȚIA ȘI RIDICAREA DE OBIECTE ȘI ÎNSCRISURI
8. EXPERTIZA ȘI CONSTATAREA
9. CERCETAREA LOCULUI FAPTEI ȘI RECONSTITUIREA
10. FOTOGRAFIEREA ȘI LUAREA AMPRENTELOR
11. ÎNSCRISURILE ȘI MIJLOACELE MATERIALE DE PROBĂ; COMISIA ROGATORIE ȘI DELEGAREA

1. Noțiunea de probă. Importanță, clasificare.

În demersul său de aflare a adevărului, procesul penal se bazează pe activitatea de probațiune.

Activitatea prin care se constată faptele ce interesează procesul penal se numește *probațiune*, iar sarcina probațiunii revine organelor judiciare.

Probele sunt acele elemente de fapt (realități, împrejurări) care datorită aptitudinii lor de a oferi anumite informații, servesc la aflarea adevărului și la justa soluționare a unei cauze penale.

Mijloacele prin care pot fi constatate aceste elemente de fapt care servesc ca probe în procesul penal, sunt prevăzute în Codul de procedură penală și se numesc mijloace de probă.

Numim deci mijloc de probă, procedeul prin care punem în evidență proba și numim probă, rezultatul administrării unui mijloc de probă.

Procedeul probatoriu este modalitatea legală de obținere a mijlocului de probă.

În procesul penal, probele au o importanță covârșitoare deoarece prin ele se ajunge la justa soluționare a unei cauze și deci la realizarea scopului procesului penal.

A afla adevărul într-o cauză penală înseamnă a stabili dacă fapta există, de cine a fost săvârșită și în ce împrejurări, dacă întrunește elementele constitutive ale unei infracțiuni și dacă autorul ei răspunde penal pentru fapta săvârșită.

Obiect al probațiunii îl constituie următoarele aspecte:

- existența infracțiunii și săvârșirea ei de către inculpat;
- faptele care privesc răspunderea civilă
- faptele și împrejurările de fapt de care depinde aplicarea legii
- orice altă împrejurare necesară pentru justa soluționare a cauzei.

După caracterul procesual, probele se pot clasifica în:

- *probe în sprijinul învinuirii*,
- *probe în sprijinul apărării*.

După realitățile la care se referă, probele se împart în:

- *probe preexistente* (realități anterioare săvârșirii faptei),
- *probe survenite* (realități generate de activitatea infracțională, percepute sau survenite în momentul comiterii faptei sau ulterior acesteia).

În raport cu izvoarele lor, probele se împart în:

- *probe imediate* (primare), adică probele obținute de la prima sursă: conținutul declarațiilor suspectului și inculpatului, ale martorului ocular, etc.
- *probe mediate* (secundare), adică probele obținute de la a doua sursă: conținutul copiei unui înscris original, conținutul declarației unui martor care relatează cele auzite de la altă persoană etc.).

După legătura lor cu obiectul probațiunii, probele se clasifică în:

- probe directe, cele care dovedesc în mod direct vinovăția sau nevinovăția făptuitorului și
- probe indirecte, cele care nu dovedesc în mod direct vinovăția acestuia, dar care coroborate, duc la concluzia că fapta a fost sau nu comisă de făptuitor.

În principiu, orice probă este admisibilă, legea prevăzând în mod expres cazurile în care o probă este inadmisibilă.

Proba este pertinentă atunci când obiectul ei are legătură cu cauza respectivă.

Proba este concludentă dacă este esențială în cauză și influențează soluționarea procesului.

Constituie o probă utilă, acea probă concludentă care nu a fost încă administrată și invers, o probă concludentă poate deveni inutilă dacă a fost deja administrată.

Uneori, într-un proces penal pot interveni împrejurări a căror dovedire nu mai este necesară. Aceste situații sunt:

- *existența unei prezumții legale*. Dacă este vorba de o prezumție relativă, partea adversă poate face dovada contrară, pe când în cazul unei prezumții absolute, contra-dovada este inadmisibilă.
- *faptele notorii* sunt cele îndeobște cunoscute și care nu mai trebuie dovedite (ziua este lumină, săptămâna are 7 zile, anul bisect are 366 de zile, etc.).
- *faptele necontestate* de către cei care participă la soluționarea cauzei penale.

Sarcina probațiunii în acțiunea penală revine în principal, *procurorului*. În acțiunea civilă, sarcina probei revine *părții civile* ori după caz, *procurorului* care exercită acțiunea civilă atunci când persoana vătămată este o persoană lipsită de capacitate de exercițiu ori are capacitate de exercițiu restrânsă.

În cursul judecății, instanța administrează probe la cererea procurorului, a persoanei vătămate sau a părților, dar și din oficiu, atunci când consideră că este necesar pentru formarea convingerii sale.

Cererea privitoare la administrarea unei probe în cursul procesului penal se admite sau se respinge doar motivat de către organele judiciare.

Cererea de administrare a unei probe se respinge motivat ori de câte ori:

- proba nu este relevantă în legătură cu obiectul probațiunii;
- se apreciază că în legătură cu dovedirea unui anumit element de fapt au fost administrate deja suficiente mijloace de probă;
- proba nu este necesară, faptul fiind notoriu;
- proba este imposibil de obținut;
- cererea a fost formulată de o persoană neîndreptățită;
- administrarea probei este contrară legii.

În cazul când s-au strâns însă probe despre existența faptei și a vinovăției făptuitorului, acesta poate să probeze lipsa lor de temeinicie, adică să realizeze o contra-probă.

Loialitatea administrării probelor. Pentru obținerea probelor nu pot fi întrebuințate violențe, amenințări, ori alte mijloace de constrângere și nici promisiuni sau îndemnuri. Acest principiu este înscris în Codul de procedură penală în art. 101, fiind denumit *principiul loialității în administrarea probelor*.

Probele obținute prin tortură, probele derivate obținute din acestea precum și orice alte probe obținute nelegal nu pot fi folosite în procesul penal. De aceea, nulitatea actului prin care s-a dispus sau autorizat administrarea unei probe ori prin care aceasta a fost administrată va conduce la excluderea probei și imposibilitatea utilizării ei în procesul penal.

De asemenea, legea interzice folosirea metodelor ori tehnicilor de ascultare care afectează capacitatea persoanei de a-și aminti ori relata în mod conștient faptele care trebuie probate, indiferent dacă persoana în cauză își dă consimțământul în acest sens.

Aplicarea acestui principiu al loialității administrării probelor oprește organele judiciare sau orice altă persoană care acționează pentru acestea, să provoace o persoană să comită ori să continue comiterea unei infracțiuni în scopul obținerii de probe.

Aprecierea probelor este guvernată de principiul liberei aprecieri a probelor de către organele judiciare, neavând o valoare dinainte stabilită prin lege.

Instanța poate pronunța condamnarea unui inculpat numai atunci când are convingerea că acuzația a fost dovedită dincolo de orice îndoială rezonabilă. Hotărârea de condamnare, de renunțare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei nu se poate baza într-o măsură determinantă numai pe declarațiile investigatorului, ale colaboratorilor ori ale martorilor protejați.

Uneori însă, activitatea de aflare a adevărului prin probe poate cunoaște momente când se ajunge la o situație de îndoială.

Când îndoiala care rezultă din probe nu poate fi înlăturată, se va face aplicarea regulii “in dubio pro reo”, adică orice îndoială este interpretată în favoarea învinutului sau inculpatului.

2. Mijloacele de probă în procesul penal

Cum am arătat mai sus, *probele* nu trebuie confundate cu *mijloacele de probă*, deoarece nu se poate confunda niciodată împrejurarea de fapt care duce la o concluzie de vinovăție sau nevinovăție, cu mijlocul prin care această împrejurare este demonstrată.

Codul de procedură penală enumeră în art. 97 alin. 2, mijloacele de probă din procesul penal, acestea fiind:

- declarațiile suspectului sau ale inculpatului
- declarațiile persoanei vătămate,

- declarațiile părții civile,
- declarațiile părții responsabile civilmente,
- declarațiile martorilor,
- înscrisurile,
- rapoartele de expertiză sau de constatare,
- procese-verbale,
- fotografiile,
- mijloacele materiale de probă,
- orice alt mijloc de probă care nu este interzis de lege

De asemenea, *mijloacele de probă* nu trebuie confundate cu *procedeele probatorii*, întrucât acestea din urmă sunt modalități legale de a proceda în cadrul activității de obținere a mijloacelor de probă. Spre exemplu, declarațiile inculpatului pot fi obținute prin audiere, declarație scrisă, confruntare ori prin interogare.

3. Declarațiile subiecților procesuali și ale martorilor

Aspecte generale privind audierea persoanelor. În cursul procesului penal pot fi audiate următoarele categorii de persoane: suspectul, inculpatul, persoana vătămată, partea civilă, partea responsabilă civilmente, martorii și experții.

Atunci când persoana audiată nu înțelege, nu vorbește sau nu se exprimă bine în limba română, audierea ei are loc prin interpret autorizat, desemnat de organele judiciare sau ales de către părți ori de persoana vătămată. Dacă există o situație urgentă și nu se poate asigura un interpret autorizat, audierea poate avea loc în prezența oricărei persoane care poate comunica cu cel ascultat, dar organul judiciar are obligația să reia audierea prin interpret de îndată ce acest lucru este posibil.

Similar, în cazul persoanelor surde, mute ori surdo-mute, audierea are loc în prezența unei persoane care are abilitatea să comunice prin limbajul special, iar în cazuri urgente, comunicarea poate avea loc și în scris ori cu ajutorul oricărei persoane apte să comunice cu acea persoană. Organul judiciar va trebui să reia audierea cu ajutorul persoanei care înțelege limbajul special de îndată ce acest lucru este posibil.

Codul de procedură penală se referă și la situațiile deosebite în care persoana audiată dă semne vizibile de oboseală excesivă ori simptomele unei boli care îi afectează capacitatea fizică ori psihică de a participa la audiere. În astfel de cazuri, organul judiciar va dispune întreruperea ascultării și dacă se

impune va lua măsuri pentru ca persoana în cauză să fie examinată de un medic.

Persoana aflată în detenție poate fi audiată fără a fi deplasată de la locul de deținere, prin videoconferință, numai în cazuri excepționale și numai dacă organul judiciar apreciază că acest lucru nu aduce atingere bunei desfășurări a procesului penal ori drepturilor și intereselor părților. Prezența avocatului la locul de deținere este obligatorie.

Declarațiile suspectului sau ale inculpatului sunt primele mijloace de probă menționate de lege.

În trecut, mărturisirea era considerată regina probelor și se încerca obținerea ei prin orice mijloace, chiar și prin tortură.

În prezent, Codul de procedură penală interzice în mod categoric obținerea declarațiilor de la învinuit sau inculpat în mod forțat.

Declarațiile suspectului/inculpatului chiar nesincere, constituie modalități de exercitare a dreptului de apărare a acestuia și cuprind aspecte cu importanță incontestabilă în soluționarea procesului penal.

Potrivit art. 99 alin. 2 din C.proc.pen., suspectul sau inculpatul beneficiază de prezumția de nevinovăție și nu este obligat să-și dovedească nevinovăția, având dreptul de a nu contribui la propria acuzare

În cazul în care există probe de vinovăție, suspectul sau inculpatul are dreptul să probeze lipsa lor de temeinicie.

Procedura de ascultare a suspectului sau inculpatului este prevăzută în art. 107-110 din C.proc.pen.

Pentru început, el este întrebat cu privire la datele de identificare (nume, prenume, poreclă, data și locul nașterii, codul numeric personal, numele și prenumele părinților), cetățenia, starea civilă, situația militară, studiile, profesia/ocupația, locul de muncă, domiciliul și adresa unde locuiește efectiv, adresa la care dorește să-și fie comunicate actele de procedură, antecedentele penale, dacă solicită un interpret autorizat pentru a se exprima în limba română precum și orice alte date necesare pentru clarificarea situației sale personale.

Este apoi încunoștințat despre calitatea în care este ascultat, despre fapta pentru care este suspectat ori pentru care s-a pus în mișcare acțiunea penală și încadrarea juridică a acesteia.

Suspectului sau inculpatului i se aduc apoi la cunoștință drepturile menționate în art. 83 din C.proc.pen.: dreptul de a fi asistat de apărător ales sau din oficiu în cazurile de asistență obligatorie, de a fi reprezentat, de a fi prezent la efectuarea percheziției domiciliare, de a nu da nicio declarație pe parcursul procesului penal, de a fi informat cu privire la fapta pentru care este

cercetat și încadrarea juridică a acesteia, de a consulta dosarul de urmărire penală, de a propune administrarea de probe, de a formula cereri, de a ridica excepții și de a pune concluzii, dreptul de a beneficia gratuit de un interpret atunci când nu înțelege, nu se exprimă bine ori nu poate comunica în limba română, dreptul de a apela la un mediator în condițiile legii, dreptul de a fi informat cu privire la drepturile sale.

Dacă suspectul sau inculpatul consimte să dea o declarație, i se atrage atenția că tot ceea ce declară poate fi folosit împotriva sa.

După ce i se a duc la cunoștință drepturile, suspectului /inculpatului i se aduc la cunoștință și obligațiile pe care le are:

- de a se prezenta la chemările organelor judiciare și consecința neîndeplinirii acestei obligații (emiterea mandatului de aducere sau arestarea preventivă);

- de a comunica în scris în termen de 3 zile orice schimbare a adresei, cu consecința că în cazul neîndeplinirii obligației citațiile sau actele comunicate la prim adresă rămân valabile și se consideră că are cunoștință de ele.

Comunicarea drepturilor și obligațiilor se realizează oral și în scris, sub semnătură, iar dacă suspectul/inculpatul refuză să semneze, se încheie un proces-verbal în acest sens.

În final, organul judiciar îi comunică suspectului/inculpatului că poate încheia în cursul urmăririi penale un acord de recunoaștere a vinovăției, iar în cursul judecării cauzei că are posibilitatea să beneficieze de reducerea pedepsei ca urmare a recunoașterii învinuirii.

Modul de ascultare. Suspectul/inculpatul este lăsat mai întâi să declare tot ce dorește cu privire la faptă și la învinuirea care i se aduce, apoi i se pot pune întrebări cu privire la fapta care formează obiectul cauzei și la învinuirea care i se aduce. El se poate consulta cu avocatul atât înainte cât și în cursul audierii și își poate consulta însemnările ori notițele proprii.

Ori de câte ori consideră necesar, în cursul audierii sale, suspectul/inculpatul se poate prevala de dreptul la tăcere cu privire la orice faptă sau împrejurare despre care este întrebare.

Consemnarea declarațiilor. Declarațiile suspectului sau inculpatului se consemnează în scris, menționându-se totodată, ora începerii și ora încheierii ascultării. Se vor consemna de asemenea întrebările adresate și cine le-a formulat. Dacă suspectul/inculpatul este de acord cu conținutul declarației, o va semna. Rectificările sau completările se menționează în finalul declarației, urmate de semnătura suspectului sau inculpatului.

Dacă nu poate semna (este analfabet sau bolnav) sau dacă refuză să semneze, se va face mențiune despre acest lucru la sfârșitul declarației. Ea va fi semnată și de organul de urmărire penală care a efectuat audierea, de

judecătorul de drepturi și libertăți ori de președintele completului de judecată, precum și de către grefier sau interpret, avocatul suspectului /inculpatului, al persoanei vătămate, părții civile sau părții responsabile civilmente.

În cursul urmăririi penale, audierea suspectului sau a inculpatului trebuie înregistrată cu mijloace tehnice audio sau video. Dacă acest lucru nu este posibil, organul de urmărire penală va face mențiune în acest sens pe declarația suspectului/inculpatului, cu indicarea motivului.

În faza de judecată, de regulă, inculpatul este ascultat în prezența celorlalți inculpați, a părților și a apărătorilor, excepție făcând martorii care sunt scoși pe durata ascultării inculpaților din sala de judecată.

Atunci când interesul aflării adevărului o cere, în mod excepțional, inculpații pot fi ascultați și separat, dar există obligația ca declarațiile luate separat să fie citite celorlalți inculpați după ascultarea lor. Inculpaților li se pot pune întrebări de către ceilalți membri ai completului de judecată, de către procuror, de către ceilalți coinculpați, de apărătorul său sau de celelalte părți, în mod nemijlocit.

Instanța de judecată poate respinge întrebările care nu sunt concludente și utile cauzei, dar aceste întrebări vor fi consemnate în încheierea de ședință. Inculpatul poate fi reascultat ori de câte ori este necesar.

Declarațiile persoanei vătămate, ale părții civile și ale părții responsabile civilmente făcute în cursul procesului penal pot servi la aflarea adevărului numai în măsura în care sunt coroborate cu fapte sau împrejurări ce rezultă din ansamblul probelor existente în cauză.

Persoanei vătămate i se aduce la cunoștință că poate participa în proces în această calitate, iar dacă a suferit o pagubă materială sau morală se poate constitui parte civilă în tot cursul urmăririi penale, iar în fața primei instanțe până la începerea cercetării judecătorești.

Pentru început, *persoana vătămată* este întrebată cu privire la datele sale de identificare, la fel ca în cazul suspectului /inculpatului, după care i se comunică drepturile și obligațiile pe care le are în calitate de persoană vătămată:

- dreptul de a fi asistată de un avocat;
- dreptul de a apela la un mediator în cazurile prevăzute de lege;
- dreptul de a propune probe, a ridica excepții și de a pune concluzii;
- dreptul de a fi încunoștințată cu privire la defășurarea procesului;
- dreptul de a fi încunoștințată cu privire la punerea în libertate a inculpatului/condamnatului;

- obligația de a se prezenta la chemările organelor judiciare;
- obligația de a comunica orice schimbare de adresă.

În cursul urmăririi penale, audierea persoanei vătămate se înregistrează cu mijloace audio sau video, ori de câte ori organul de urmărire penală a considerat necesar sau dacă persoana vătămată a solicitat aceasta și înregistrarea este posibilă.

Partea civilă și partea responsabilă civilmente vor fi întrebate mai întâi despre datele lor de identificare, după care li se aduc la cunoștință drepturile prevăzute de lege:

- dreptul de a fi asistată de un avocat;
- dreptul de a apela la un mediator în cazurile prevăzute de lege;
- dreptul de a propune probe, a ridica excepții și de a pune concluzii.

Modul de ascultare a părții vătămate, părții civile și părții responsabile civilmente este același cu cel prevăzut pentru suspect sau inculpat, dispozițiile legale deja analizate aplicându-se corespunzător.

Declarațiile martorilor constituie unul din cele mai frecvent folosite mijloace de probă în procesul penal.

Martorul este persoana care are cunoștință despre vreo faptă sau despre vreo împrejurare care constituie probă, de natură să servească la aflarea adevărului în procesul penal.

Deși important prin necesitatea folosirii sale, acest mijloc de probă este totodată și cel mai fragil întrucât rezultatele cercetărilor din domeniul psihologiei martorului au pus în evidență relativitatea valorii mărturiei, ținând seama de mecanismele de percepție, fixare și redare specifice fiecărui individ.

Organele judiciare au dreptul să asculte ca martor orice persoană care are cunoștințe despre cauză.

Pot fi audiate și *persoanele care nu au împlinit 14 ani*, iar în acest caz ascultarea lor se face în prezența unuia din părinți, a tutorelui sau a reprezentantului instituției căreia îi este încredințat minorul spre creștere și educare. Când există suspiciunea rezonabilă că aceste persoane pot influența martorul, audierea minorului se va face în prezența unui reprezentant al autorității tutelare sau al unei rude cu capacitate deplină de exercițiu stabilite de organul judiciar. Dacă se impune, organul judiciar poate dispune ca la audiere să asiste și un psiholog. Audierea martorului minor nu trebuie să producă vreun efect negativ asupra stării sale psihice. Martorului minor cu vârsta mai mică de 14 ani i se atrage atenția să spună adevărul, el nefiind obligat să depună jurământul de martor.

Cel obligat prin lege să păstreze secretul profesional nu poate fi ascultat ca martor fără încuviințarea persoanei sau organizației față de care este obligat să păstreze secretul ori dacă există vreo altă cauză legală de înlăturare a obligației de păstrare a secretului profesional.

Orice persoană care este citată în calitate de martor are următoarele obligații:

- de a se prezenta în fața organului judiciar la data, locul și ora indicate în citație;
- de a depune jurământul de martor sau de a da declarația solemnă prevăzută de lege;
- de a spune adevărul.

Martorul invitat să declare ceea ce știe cu privire la faptele sau împrejurările de fapt pentru care a fost citat, nu se poate sustrage de la obligația relatării decât în condițiile prevăzute de lege. Astfel soțul, ascendenții și descendenții în linie directă, frații și surorile suspectului/inculpatului, precum și fostul/fosta soț/soție a acestuia nu sunt obligați să dea declarații în calitate de martori, legea acordându-le opțiunea de a refuza să dea declarații în această calitate. Dacă totuși ele consimt să dea declarații, sunt obligate să spună adevărul, în caz contrar săvârșind infracțiunea de mărturie mincinoasă.

Declarațiile de martor date de o persoană care anterior a avut calitatea de suspect/inculpat în aceeași cauză ori a devenit ulterior suspect/inculpat nu pot fi folosite împotriva sa.

Persoana vătămată poate fi ascultată ca martor, dacă nu este constituită parte civilă în cauză sau dacă nu participă în proces ca parte vătămată (art. 81 alin. ultim).

Calitatea de martor are întâietate față de calitatea de expert, apărător, mediator, sau de reprezentant al vreuneia dintre părți ori al unui subiect procesual principal cu privire la faptele și împrejurările pe care acesta le-a cunoscut înainte de a dobândi această calitate.

Ascultarea martorului începe cu identificarea lui prin nume, prenume, etate, adresă și ocupație, precum și alte date de identificare, apoi este întrebat dacă este membru de familie sau fost soț al suspectului/inculpatului, persoanei vătămate ori vreunei alte părți din proces, dacă se află în relații de prietenie ori de dușmănie cu aceste persoane, precum și dacă a suferit vreo pagubă de pe urma comiterii infracțiunii.

După identificarea sa, martorului i se aduc la cunoștință drepturile și obligațiile prevăzute prin lege:

- dreptul de a fi supus măsurilor de protecție și de a beneficia de restituirea cheltuielilor făcute cu prezentarea sa în fața organelor judiciare;
- obligația de a se prezenta la chemările organului judiciar, în caz contrar putându-se emite mandat de aducere;
- obligația de a comunica în scris în termen de 5 zile organului judiciar orice schimbare a adresei, sub sancțiunea aplicării unei amenzi judiciare;
- obligația de a da declarații conforme cu realitatea, în caz contrar martorul săvârșind infracțiunea de mărturie mincinoasă.

În continuare, martorul depune jurământul prevăzut de lege („*Jur că voi spune adevărul și nu voi ascunde nimic din ceea ce știu. Așa să-mi ajute Dumnezeu!*”), ținând mâna dreaptă pe cruce sau pe Biblie, iar dacă din motive de conștiință ori confesiune religioasă nu poate depune jurământul, atunci se obligă să spună adevărul printr-o declarație solemnă cu următorul conținut: „*Mă oblig că voi spune adevărul și nu voi scunde nimic din ceea ce știu*”.

După ce martorul a făcut declarații în legătură cu faptele sau împrejurările care trebuie constatate, i se pot pune întrebări. Modul de ascultare este similar cu cel prevăzut pentru suspect sau inculpat și pentru părți. Fiecare martor este audiat separat și fără prezența altor martori.

Consemnarea declarațiilor date de martor se face potrivit procedurii deja studiate.

Când se constată că între declarațiile persoanelor ascultate în aceeași cauză există contradicții se va putea proceda la *confruntarea lor*, în măsura în care acest lucru este necesar pentru lămurirea cauzei.

În cursul urmăririi penale, audierea martorului se înregistrează cu mijloace audio sau video, ori de câte ori organul de urmărire penală a considerat necesar sau dacă martorul a solicitat aceasta și înregistrarea este posibilă.

Ori de câte ori se constată că între declarațiile persoanelor audiate în aceeași cauză există contradicții, organul judiciar procedează la *confruntarea lor*, dacă acest lucru apare ca necesar pentru lămurirea cauzei. Confruntarea persoanelor se limitează la aspectele (fapte și împrejurări) asupra cărora declarațiile anterioare se contradic. Întrebările și răspunsurile se consemnează într-un proces-verbal.

4. Protecția martorilor

În anumite situații, atunci când sunt periclitată viața, integritatea corporală, libertatea, bunurile sau activitatea profesională a martorului ori a unui membru de familie al acestuia, procurorul în cursul urmăririi penale sau instanța în cursul judecății poate acorda acestuia, statutul de *martor amenințat* și va dispune una din măsurile de protecție prevăzute de lege în art. 126 sau 127 din C.proc.pen.

Măsurile de protecție se pot dispune atât în cursul urmăririi penale cât și în cursul judecății.

De aceste măsuri pot beneficia și persoana vătămată sau partea civilă.

Aplicarea statutului de martor amenințat implică luarea anumitor măsuri de protecție cum ar fi:

- supravegherea locuinței martorului ori punerea la dispoziție a unei locuințe temporare;
- însoțirea și protejarea martorului și a membrilor familiei sale pe durata deplasărilor;
- protecția datelor sale de identitate prin atribuirea unui pseudonim cu care martorul va semna declarația;
- audierea martorului fără a fi prezent fizic, cu ajutorul mijloacelor audio-video, cu vocea și imaginea distorsionate, astfel încât să nu poată fi recunoscut.

Aceste măsuri se pot lua din oficiu ori la cererea martorului, a părților sau a persoanei vătămate.

Legea mai prevede posibilitatea acordării statutului de *martor vulnerabil*, aceluia martor care a suferit o traumă (fizică sau psihică), drept urmare a săvârșirii infracțiunii ori datorită comportamentului ulterior al suspectului/inculpatului, precum și martorului minor.

Martorul vulnerabil poate beneficia în mod corespunzător de măsurile de protecție instituite de lege în favoarea martorului amenințat.

5. Identificarea persoanelor sau a obiectelor

Uneori, în cursul procesului penal este necesar ca anumite persoane, obiecte sau alte elemente să fie identificate pentru a se lămurii împrejurările cauzei. De aceea, procurorul sau organele de cercetare penală în cursul urmăririi penale ori instanța în cursul judecății poate dispune această măsură.

Modul de realizare a acestei operațiuni este reglementată în art. 132-137 din C.proc.pen.

Înainte ca persoana în cauză să facă identificarea unui obiect sau a unei persoane va fi audiată de către organul judiciar care a dispus măsura. Audierea se va face în legătură cu toate caracteristicile persoanei sau obiectului de identificat, precum și în legătură cu împrejurările în care acesta a fost văzut.

Identificarea persoanelor se va realiza practic, prin includerea persoanei care trebuie identificată într-un grup de alte 4-6 persoane necunoscute, cu trăsături asemănătoare celor descrise. Obiectele supuse identificării sunt incluse într-un grup de obiecte asemănătoare. Aceeași regulă se aplică și în cazul identificării după fotografie.

Identificarea se mai poate realiza și cu privire la voci, sunete sau alte elemente supuse percepției senzoriale.

Atunci când mai multe persoane trebuie chemate să identifice același obiect sau aceeași persoană, organele judiciare vor lua măsuri pentru a evita ca acele persoane să comunice între ele, iar persoana sau obiectul de identificat va ocupa de fiecare dată, o altă poziție în grupul persoanelor/obiectelor.

Modul de desfășurare a identificării persoanelor sau obiectelor se va consemna într-un proces-verbal care constituie mijloc de probă în procesul penal.

6. Metode speciale de supraveghere și cercetare

Noile mijloace de probă sunt o expresie a modernizării sistemului probatoriu în cadrul procesului penal, fapt ce aliniază legislația românească la cerințele actuale în materia combaterii criminalității.

Potrivit art. 138 din C.proc.pen., *metodele de speciale de supraveghere și cercetare* sunt:

1. interceptarea comunicațiilor ori comunicărilor la distanță;
2. accesul la un sistem informatic;
3. supravegherea video, audio sau prin fotografiere;
4. localizarea sau urmărirea prin mijloace tehnice;
5. obținerea datelor privind tranzacțiile financiare ale unei persoane;
6. reținerea, predarea sau percheziționarea trimiterilor poștale;
7. utilizarea investigatorilor sub acoperire sau a colaboratorilor;
8. participarea autorizată la anumite activități;
9. livrarea supravegheată;
10. obținerea datelor generate sau prelucrate de către furnizorii de rețele publice de comunicații electronice ori furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului.

Dintre acestea, primele patru metode sunt *mijloace speciale de supraveghere tehnică*, iar celelalte șase reprezintă *mijloace speciale de cercetare*.

Folosirea *mijloacelor speciale de supraveghere tehnică* trebuie autorizată de către judecătorul de drepturi și libertăți și pentru aceasta trebuie îndeplinite cumulativ, următoarele condiții prevăzute în art. 139 alin. 1 din C.proc.pen.:

- există o suspiciune rezonabilă cu privire la pregătirea sau săvârșirea uneia din următoarele infracțiuni: infracțiuni contra securității naționale, trafic de droguri și de arme, trafic de persoane, acte de terorism, de spălare de bani, falsificări de monede sau alte valori, de instrumente de plată electronică, infracțiuni contra patrimoniului, șantaj, viol, lipsire de libertate în mod ilegal, infracțiuni de corupție, evaziune fiscală, infracțiuni contra intereselor financiare ale UE, infracțiuni săvârșite prin sisteme informatice, precum și alte infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsa închisorii de 5 ani sau mai mare;
- măsura de supraveghere să fie proporțională cu restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale în funcție de natura cauzei;
- probele nu ar putea fi obținute în alt mod sau obținerea lor ar presupune dificultăți sporite, de natură să prejudicieze ancheta ori dacă există vreun pericol pentru siguranța persoanelor sau a unor bunuri de valoare.

Mandatul de supraveghere tehnică se dă în cursul urmăririi penale de către judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța competentă să judece cauza în primă instanță, la cererea procurorului, pentru o durată de 30 de zile care poate fi prelungită, fiecare prelungire neputând depăși 30 de zile.

Durata totală a interceptărilor și înregistrărilor autorizate cu privire la aceeași persoană și aceeași faptă nu poate depăși 120 de zile.

Interceptările și înregistrările se pun în executare de către procuror sau acesta poate dispune ca supravegherea tehnică să fie efectuată de organul de cercetare penală sau de lucratori specializați din cadrul poliției ori din alte organe ale statului.

În cazuri urgente, temeinic justificate și care îndeplinesc condițiile prevăzute în art. 139 alin. 1 din C. proc.pen., procurorul poate autoriza măsurile de supraveghere tehnică pe o durată de cel mult 48 de ore. După cel mult 24 de ore de la expirarea măsurii, procurorul este obligat să solicite judecătorului de drepturi și libertăți confirmarea acestei măsuri.

Activitățile de supraveghere tehnică trebuie consemnate de către procuror sau de către organul de cercetare penală într-un proces-verbal la care se atașează în plic o copie a suportului care conține rezultatul activităților de supraveghere tehnică.

După încetarea măsurii de supraveghere tehnică, procurorul are obligația să informeze în scris în termen de cel mult 10 zile persoana care a făcut obiectul supravegherii despre măsura care a fost luată în privința sa.

Înregistrările cu mijloace tehnice facute de părți sau de alte persoane vor constitui mijloace de probă numai atunci când privesc propriile convorbiri sau comunicări pe care le-au purtat cu terții.

Mijloacele speciale de cercetare

Reținerea, predarea sau percheziționarea trimiterilor poștale se dispune de către judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța competentă să judece cauza în primă instanță în aceleași condiții ca acelea analizate mai sus.

Utilizarea investigatorilor sub acoperire sau a colaboratorilor se poate dispune de către procurorul care efectuează sau supraveghează urmărirea penală pe o durată de maximum 60 de zile. Condițiile care trebuie îndeplinite sunt în esență cele analizate la art. 139 alin. 1, cu diferența că pentru alte infracțiuni decât cele enumerate, pedeapsa închisorii trebuie să fie de 7 ani sau mai mare.

Investigatorii sub acoperire sunt lucrători operativi din cadrul poliției judiciare sau din organele de stat care desfășoară activități de informații pentru infracțiunile contra securității naționale.

Investigatorii sub acoperire pot fi audiați în calitate de martori în procesul penal, cu respectarea dispozițiilor legale referitoare la martorii amenințați.

Participarea autorizată la anumite activități se poate dispune de către procurorul care efectuează sau supraveghează urmărirea penală pe o durată de maximum 60 de zile. Condițiile care trebuie îndeplinite sunt cele analizate la art. 139 alin. 1, cu diferența că pentru alte infracțiuni decât cele enumerate, pedeapsa închisorii trebuie să fie de 7 ani sau mai mare.

Persoana care a desfășurat activitățile autorizate poate fi audiată ca martor în procesul penal, cu respectarea dispozițiilor privitoare la martorii amenințați.

Măsura poate fi prelungită justificat de către procuror, fiecare prelungire neputând depăși 60 de zile.

Durata totală a măsurii cu privire la aceeași persoană și aceeași faptă nu poate depăși un an.

Livrarea supravegheată se autorizează de către procurorul care efectuează sau supraveghează urmărirea penală, prin ordonanță. Această metodă se dispune în interesul descoperirii sau arestării persoanelor implicate în transporturile de arme, droguri, materiale explozive, nucleare, obiecte furate, materiale radioactive, sume de bani, etc.

Metoda este pusă în aplicare de poliție sau altă autoritate competentă potrivit legii.

La sfârșitul livrării supravegheate organele care au pus în aplicare măsura, au obligația de a întocmi un proces-verbal cu privire la activitățile desfășurate pe care îl înaintează procurorului care dispus operațiunea.

Obținerea datelor generate sau prelucrate de către furnizorii de rețele publice de comunicații electronice ori furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului se realizează numai cu autorizarea prealabilă a judecătorului de drepturi și libertăți, ori de câte ori există o suspiciune rezonabilă cu privire la comiterea unei infracțiuni și există temeieri pentru a crede că datele solicitate acestor furnizori constituie probe în procesul penal.

Obținerea de date privind situația financiară a unei persoane se încuviințează de către judecătorul de drepturi și libertăți, la cererea procurorului. Datele financiare se vor obține de la instituții de credit sau altele asemenea care dețin date despre situația financiară a unei persoane, ori de câte ori există indicii temeinice cu privire la săvârșirea unei infracțiuni și se presupune că datele solicitate constituie probe în procesul penal.

Conservarea datelor informatice se dispune de către procurorul care efectuează sau supraveghează urmărirea penală în scopul strângerii de probe sau pentru identificarea făptuitorului, suspectului sau inculpatului.

Conservarea se dispune pe o durată de cel mult 60 de zile prin ordonanță. Măsura poate fi prelucită justificat, o singură dată, pe o durată de maximum 30 de zile.

7. Percheziția și ridicarea de obiecte și înscrisuri.

Când există o suspiciune rezonabilă cu privire la săvârșirea unei infracțiuni de către o persoană sau atunci când se presupune că o persoană deține obiecte sau înscrisuri care au legătură cu vreo infracțiune, organul judiciar poate dispune efectuarea unei *percheziții*.

Percheziția poate fi *domiciliară, corporală, informatică* sau *a unui vehicul*.

Percheziția domiciliară se dispune în cursul urmăririi penale, de către *judecătorul de drepturi și libertăți*, prin încheiere motivată, la cererea procurorului. În cursul judecății, percheziția domiciliară se dispune de către *instanța investită cu judecarea cauzei*.

Odată cu încheierea prin care judecătorul de drepturi și libertăți admite cererea procurorului, el va întocmi și mandatul de percheziție.

Încheierea prin care judecătorul de drepturi și libertăți dispune asupra cererii de emitere a mandatului de percheziție nu este supusă căilor de atac.

În situația respingerii cererii procurorului de încuviințare a percheziției domiciliare, o nouă cerere de efectuare a percheziției în același loc poate fi formulată numai dacă au apărut ori s-au descoperit fapte sau împrejurări noi, necunoscute la momentul soluționării primei cereri.

Percheziția domiciliară nu poate fi începută înainte de ora 6 sau după ora 20, cu excepția infracțiunilor flagrante și a acelor percheziții care se efectuează într-un local deschis publicului la acea oră. Percheziția începută între ora 6,00 și ora 20,00 poate continua și în timpul nopții.

Percheziția se efectuează de către procuror sau de organul de cercetare penală, însoțit după caz de lucrători operativi.

Activitățile desfășurate cu ocazia efectuării percheziției se consemnează într-un proces-verbal la care sunt anexate înregistrările audio-video ori fotografiile efectuate cu acea ocazie.

Obiectele sau înscrisurile găsite cu ocazia efectuării percheziției se etichetează și se sigilează, făcându-se mențiune despre ele în procesul verbal.

Percheziția corporală se poate dispune de *organele judiciare sau orice autoritate cu atribuții în asigurarea ordinii și securității publice*.

Organele judiciare trebuie să ia măsuri ca percheziția corporală să se desfășoare cu respectarea demnității umane și se efectuează de o persoană de același sex cu persoana percheziționată.

Înainte de efectuarea percheziției, persoanei i se cere să predea de bunăvoie obiectele căutate. Dacă acestea sunt predate, atunci nu se mai efectuează percheziția corporală, exceptând cazul când se consideră totuși necesară efectuarea ei.

Activitățile desfășurate se vor consemna într-un proces-verbal de percheziție care constituie mijloc de probă.

Percheziția unui vehicul constă în examinarea exteriorului ori a interiorului unui vehicul sau a altui mijloc de transport ori a componentelor acestuia.

Percheziția unui vehicul se efectuează în aceleași condiții descrise la percheziția corporală.

Percheziția informatică presupune cercetarea, descoperirea, identificarea și strângerea probelor stocate într-un sistem informatic sau suport de stocare a datelor informatice.

În cursul urmăririi penale, această formă de percheziție se dispune de către *judecătorul de drepturi și libertăți*, prin încheiere motivată, la cererea procurorului.

În cursul judecății, percheziția informatică se dispune de către *instanța investită cu judecarea cauzei*, la cererea procurorului care efectuează sau supraveghează urmărirea penală.

Încheierea prin care judecătorul de drepturi și libertăți sau instanța de judecată se pronunță asupra cererii de efectuare a percheziției informatice, nu este supusă căilor de atac.

Percheziția informatică se efectuează de către un specialist care funcționează în cadrul organelor judiciare sau din afara acestora, în prezența procurorului sau a organului de cercetare penală.

După efectuarea percheziției se întocmește un proces-verbal care constituie mijloc de probă.

Ridicarea de obiecte și înscrisuri. Organul de urmărire penală sau instanța de judecată are obligația să ridice obiectele și înscrisurile care pot servi ca mijloc de probă în procesul penal.

Ori de câte ori există o suspiciune rezonabilă cu privire la săvârșirea unei infracțiuni de către o persoană sau atunci când se presupune că o persoană deține obiecte sau înscrisuri care au legătură cu vreo infracțiune, *organul de urmărire penală* sau *instanța de judecată* poate obliga persoana fizică sau juridică în posesia căreia acestea se află, să le prezinte și să le predea sub luare de dovadă.

Când înscrisul sau obiectul are caracter secret ori confidențial, prezentarea sau predarea se va face în condiții adecvate care să asigure păstrarea secretului sau a confidențialității.

Dacă obiectele sau înscrisurile cerute de organele judiciare nu sunt predate de bunăvoie, se poate dispune *ridicarea silită*. Ridicarea silită se dispune de către organul de urmărire penală prin ordonanță sau de instanța de judecată prin încheiere.

Împotriva măsurii de ridicare silită se poate face plângere de către orice persoană interesată. Plângerea se soluționează de către judecătorul de drepturi și libertăți.

8. Expertiza și constatarea

În anumite cauze penale, aflarea adevărului necesită cunoștințe de strictă specialitate de care organele judiciare nu dispun, iar pentru soluționarea cauzei se recurge la efectuarea unor expertize. Ca mijloace de probă, expertizele pot interveni în domenii foarte variate: criminalistic, medico-legal, contabil, tehnic, etc.

Expertiza se dispune la cerere sau din oficiu, de către organul de urmărire penală prin ordonanță motivată, iar în cursul judecății, de către instanță prin încheiere motivată.

De regulă, expertul este numit de organul de urmărire penală sau de instanța de judecată, excepție făcând expertizele ce urmează a fi efectuate de instituții de specialitate și cărora organele judiciare li se adresează. În aceste situații, desemnarea expertului sau a experților se face de către acea instituție potrivit legii.

Expertul are dreptul să refuze efectuarea expertizei în aceleași condiții în care martorul poate refuza depunerea mărturiei.

Fiecare dintre părți are dreptul să ceară ca un expert recomandat de ea să participe la efectuarea expertizei.

După efectuarea expertizei expertul întocmește un raport scris, chiar dacă mai mulți experți sunt numiți să efectueze expertiza.

Raportul de expertiză trebuie să cuprindă:

- *partea introductivă* care conține mențiuni despre organul judiciar care a dispus expertiza, data dispunerii expertizei, numele și prenumele expertului, data și locul efectuării, data întocmirii raportului de expertiză, obiectul acesteia, întrebările la care trebuie să răspundă expertul, materialul pe baza căruia s-a efectuat expertiza și dacă părțile au participat la expertiză ori dacă au dat explicații;

- *partea expozitivă* care conține descrierea în amănunt a operațiilor de efectuare a expertizei, obiecțiile sau explicațiile părților precum și analiza acestor obiecții sau explicații;

- *concluziile* care cuprind răspunsurile la întrebările puse și opinia expertului asupra obiectului expertizei.

Dacă se constată că expertiza nu este completă, organul judiciar poate dispune efectuarea unui *supliment de expertiză* care să conțină lămuriri suplimentare sau poate să-l audieze pentru a da explicații verbale asupra raportului de expertiză.

Dacă există îndoieli cu privire la exactitatea concluziilor raportului de expertiză, ori acestea sunt neclare sau contradictorii, se poate dispune efectuarea unei noi expertize.

Pentru activitatea defăşurată, expertul are dreptul la un onorariu. Cuantumul onorariului este stabilit de către organele judiciare în funcţie de natura şi complexitatea cauze şi de cheltuielile suportate de expert. Dacă expertiza este efectuată de instituţia medico-legală ori de institutul sau laboratorul de specialitate, costul expertizei este stabilit în condiţiile prevăzute de legea specială.

Expertiza medico-legală psihiatrică se dispune în cazul infracţiunilor comise de minorii cu vârsta între 14 şi 16 ani, în cazul uciderii sau vătămării copilului nou-născut ori a fătului de către mamă, precum şi atunci când organul de urmărire penală sau instanţa de judecată are îndoielă asupra discernământului suspectului/inculpatului.

Expertiza se va efectua în cadrul instituţiei medico-legale de o comisie constituită potrivit legii.

Pentru efectuarea expertizei medico-legale psihiatrice este necesar consimţământul suspectului/inculpatului. Când acesta refuză efectuarea expertizei, la cererea organului de cercetare penală, procurorul sau judecătorul de drepturi şi libertăţi va dispune emiterea unui mandat de aducere în scopul prezentării la comisia medico-legală psihiatrică.

Dacă se apreciază că este necesară internarea medicală a suspectului/inculpatului şi acesta refuză internarea, se poate solicita judecătorului de drepturi şi libertăţi sau instanţei să dispună internarea nevoluntară pentru maximum 30 de zile în vederea efectuării expertizei.

Autopsia medico-legală se dispune de către organul de urmărire penală sau de instanţa de judecată în caz de moarte violentă, de moarte a cărei cauză nu se cunoaşte ori de moarte suspectă sau când există o suspiciune rezonabilă că decesul a fost cauzat direct sau indirect printr-o infracţiune ori în legătură cu comiterea unei infracţiuni.

De asemenea, procurorul va dispune efectuarea unei autopsii medico-legale dacă decesul s-a produs în perioada în care persoana se afla în custodia poliţiei, a Administraţiei Naţionale a Penitenciarelor, în timpul internării medicale nevoluntare sau în cazul oricărui deces care ridică suspiciunea încălcării drepturilor omului, a aplicării torturii sau a oricărui tratament inuman.

Autopsia se efectuează în instituţii medico-legale de specialitate, potrivit legii speciale.

Medicul legist care a efectuat autopsia va întocmi un raport de expertiză care cuprinde constatările și concluziile sale privitoare la

- felul morții,
- cauza medicală a acesteia,
- existența leziunilor traumatice,
- mecanismul de producere a acestora,
- natura agentului vulnerant,
- legătura de cauzalitate dintre leziunile traumatice și deces,
- rezultatele investigațiilor de laborator efectuate asupra probelor biologice recoltate de la cadavru și a substanțelor suspecte descoperite,
- urmele biologice găsite pe corpul persoanei decedate,
- data probabilă a morții.

Exhumarea cadavrului se dispune de către procuror sau instanța de judecată în aceleași condiții necesare efectuării autopsiei. Dispozițiile legale referitoare la efectuarea autopsiei se aplică în mod corespunzător și în cazul exhumării.

Autopsia medico-legală a fătului sau a nou-născutului

În cazul fătului, autopsia se dispune pentru a se stabili vârsta intrauterină, capacitatea de supraviețuire extrauterină, felul și cauza morții, precum și pentru stabilirea filiației atunci când este cazul.

Autopsia medico-legală a nou-născutului va stabili dacă copilul s-a născut viu, viabilitatea, durata supraviețuirii extrauterine, felul și cauza medicală a morții, dacă i s-au acordat îngrijiri medicale după naștere, precum și pentru stabilirea filiației atunci când este cazul.

Expertiza toxicologică se dispune când există o suspiciune cu privire la producerea unei intoxicații.

Produsele sau substanțele suspectate de determinarea intoxicației se trimit instituției medico-legale sau altei instituții specializate.

Examinarea medico-legală a persoanei se efectuează în vederea constatării urmelor și consecințelor unei infracțiuni.

Medicul legist care efectuează examinarea medico-legală a persoanei va întocmi un certificat medico-legal sau un raport de expertiză, după caz.

Certificatul medico-legal sau raportul de expertiză trebuie să cuprindă descrierea leziunilor traumatice, opinia medicului legist cu privire la natura și

gravitatea leziunilor, mecanismul și data producerii, urmările pe care le-au produs.

Examinarea fizică a unei persoane presupune examinarea externă și internă a corpului acesteia, precum și prelevarea de probe biologice.

Această examinare se efectuează cu consimțământul scris al persoanei, iar în lipsa consimțământului scris, din dispoziția *judecătorului de drepturi și libertăți*, atunci când se apreciază că măsura este necesară spre a stabili anumite fapte și împrejurări care asigură buna defășurare a urmăririi penale sau dacă vreo urmă sau consecință a infracțiunii poate fi găsită în interiorul corpului sau pe corpul persoanei.

Expertiza genetică judiciară se dispune de către organul de urmărire penală sau de instanța de judecată , cu privire la probele biologice recoltate de la persoane sau orice alte probe care au fost găsite și ridicate.

Constatarea se dispune de către organul de urmărire penală prin ordonanță care va cuprinde obiectul constatării, întrebările la care trebuie să răspundă specialistul și termenul în care va fi efectuată lucrarea.

Rapoartele de constatare produc de regulă, încredere întrucât sunt efectuate de specialiști reputați și sunt apreciate corespunzător în contextul probator al cauzei.

9. Cercetarea locului faptei și reconstituirea

Cercetarea la fața locului se va efectua când este necesar să se facă anumite constatări cu privire la situația locului săvârșirii infracțiunii, să se descopere și să se fixeze urmele infracțiunii, să se stabilească poziția și starea mijloacelor materiale de probă și împrejurările în care infracțiunea a fost săvârșită. De asemenea cercetarea locului faptei se mai efectuează ori de câte ori există suspiciuni cu privire la decesul unei persoane.

Dacă organul judiciar găsește necesar pentru verificarea și precizarea unor date sau probe administrate, poate proceda la efectuarea unei *reconstituiri la fața locului*, în întregime sau în parte a modului și a condițiilor în care a fost săvârșită fapta.

Despre efectuarea cercetării la fața locului ori a reconstituirii, se încheie un proces-verbal care poate fi însoțit de schițe, fotografii, imagini filmate sau desene.

10. Fotografierea și luarea amprentelor

Aceste activități se dispun de către organele de urmărire penală cu privire la suspect/inculpat precum și cu privire la alte persoane despre care există suspiciunea că au legătură cu fapta comisă sau că au fost prezente la locul comiterii faptei, chiar și în lipsa consimțământului acestora.

Organele de urmărire penală pot da publicității fotografia unei persoane dacă această măsură este necesară pentru stabilirea identității persoanei sau în alte cazuri în care publicarea fotografiei prezintă importanță pentru buna desfășurare a urmăririi penale.

11. Înscrierile și mijloacele materiale de probă; comisia rogatorie și delegarea

Mijloacele materiale de probă sunt obiectele care conțin sau poartă o urmă a faptei săvârșite, precum și orice alte obiecte care pot servi la aflarea adevărului.

Sunt considerate mijloace materiale de probă următoarele obiecte:

- cele care au fost folosite sau au fost destinate să servească la săvârșirea infracțiunii;
- cele care reprezintă produsul infracțiunii;
- cele care conțin sau poartă o urmă a faptei săvârșite;
- orice alte obiecte care servesc la aflarea adevărului și soluționarea cauzei (de exemplu, obiectele care conțin urme papilare).

Primele două categorii de mijloace materiale de probă mai sunt denumite de lege, *corpuri delictive*.

Înscrierile se folosesc ca mijloace de probă și în cauzele penale, însă pe o scară mai redusă decât în procesul civil.

Ele constituie mijloace de probă în măsura în care în conținutul lor se arată fapte sau împrejurări de natură să contribuie la aflarea adevărului.

În sens restrâns, prin *înscriș* ca mijloc de probă se înțeleg doar actele care prin conținutul lor contribuie la aflarea adevărului, fără să reprezinte forma scrisă de manifestare a celorlalte mijloace de probă.

Cele mai importante înscrișuri sunt *procesele verbale* încheiate de organele judiciare, legea considerându-le mijloace de probă. Sunt de asemenea mijloace de probă, procesele verbale și actele de constatare încheiate de alte organe, dacă legea prevede aceasta.

Când un organ de urmărire penală sau o instanță de judecată nu are posibilitatea să asculte un martor, să facă o cercetare la fața locului, să procedeze la ridicarea unor obiecte sau înscrisuri sau să efectueze orice alt act procedural, se poate adresa cu *comisie rogatorie* unui alt organ de urmărire penală sau instanță de judecată care are posibilitatea să le efectueze.

Punerea în mișcare a acțiunii penale, luarea măsurilor preventive, încuviințarea de probatorii, precum și dispunerea celorlalte acte procesuale sau măsuri procesuale nu pot forma obiectul comisiei rogatorii.

Comisia rogatorie se adresează se poate adresa numai unui organ judiciar egal în grad.

Totodată, organul de urmărire penală sau instanța de judecată poate dispune efectuarea unui act procedural prin *delegare* care nu se poate da decât unui organ sau instanțe ierarhic inferioare.

CAPITOLUL VII. MĂSURILE PREVENTIVE ȘI ALTE MĂSURI PROCESUALE

- 1. NOȚIUNEA DE MĂSURI PROCESUALE. CLASIFICARE**
- 2. MĂSURILE PREVENTIVE. ASPECTE GENERALE**
- 3. MĂSURILE PREVENTIVE PRIVATIVE DE LIBERTATE**
- 4. MĂSURILE PREVENTIVE RESTRICTIVE DE LIBERTATE**
- 5. ALTE MĂSURI PROCESUALE**
- 6. LUAREA PROVIZORIE A MĂSURILOR DE SIGURANȚĂ CU CARACTER MEDICAL ȘI A ALTOR MĂSURI DE OCROTIRE**

1. Noțiunea de măsuri procesuale. Clasificare

Măsurile procesuale sunt mijloacele prevăzute de lege pentru a se asigura desfășurarea în bune condiții a procesului penal.

Ele sunt puse la îndemâna organelor de urmărire penală, a judecătorului și a instanței de judecată și constau în anumite privațiuni și constrângeri. Măsurile procesual-penale se utilizează în vederea prevenirii ori înlăturării unor împrejurări sau situații care pun în pericol desfășurarea procesului penal și au caracter eventual, intervenția lor având loc numai sporadic, în funcție de necesitățile concrete ale cauzei.

Aceste măsuri sunt adiacente procesului penal și determină privarea sau limitarea unor drepturi fundamentale garantate prin Constituție, astfel încât ele au o strictă reglementare.

Măsurile procesual-penale pot fi luate numai în cursul procesului penal, adică numai după începerea urmăririi penale în cauză, nefiind posibilă luarea unor asemenea măsuri înainte de începerea urmăririi penale.

Pe de altă parte, este posibil ca unele măsuri procesuale să se mențină un anumit interval de timp și după stingerea procesului penal (de ex. menținerea măsurilor asiguratorii de către procuror după clasarea cauzei ori de către instanța de judecată când aceasta lasă nesoluționată acțiunea civilă).

Codul de procedură penală prevede două categorii de mijloace procesual-penale:

- 1. măsuri preventive**
- 2. măsuri procesuale care au ca obiect ocrotiri reale.**

1. Măsurile preventive se subdivid în:

- *măsuri preventive privative de libertate* (reținerea, arestul la domiciliu și arestarea preventivă)
- *măsuri preventive restrictive de libertate* (controlul judiciar și controlul judiciar pe cauțiune).

2. Măsurile procesuale care au ca obiect ocrotiri reale pot fi:

- *măsuri luate în vederea confiscării speciale sau extinse;*
- *măsuri luate în vederea reparării pagubei produse prin infracțiune*
- *măsuri luate în vederea executării pedepsei amenzii sau a achitării cheltuielilor judiciare.*

2. Măsurile preventive. Aspecte generale

Codul de procedură penală menționează în articolul 202 următoarele măsuri preventive:

- *reținerea;*
- *controlul judiciar;*
- *controlul judiciar pe cauțiune;*
- *arestul la domiciliu;*
- *arestarea preventivă.*

Aceste măsuri se pot lua numai dacă există probe sau indicii temeinice din care rezultă suspiciunea rezonabilă că o persoană a săvârșit o infracțiune și dacă aceste măsuri preventive sunt necesare în scopul asigurării bunei desfășurări a procesului penal.

Alegerea măsurii preventive se face ținându-se seama în primul rând de gravitatea acuzației aduse persoanei față de care este luată.

Codul de procedură penală a ales sistemul unor măsuri preventive de gravitate diferențiată, permițând organelor judiciare, luarea măsurii preventive cea mai adecvată cazului concret.

Măsurile preventive pot fi luate numai după parcurgerea unei anumite proceduri, în condițiile respectării condițiilor și termenelor prevăzute de lege, toate acestea constituindu-se într-un cadru legal de garantare a respectării drepturilor și intereselor fundamentale ale persoanelor.

În actul prin care se dispune luarea măsurii preventive trebuie menționată fapta care face obiectul învinuirii, textul de lege în care se încadrează, pedeapsa prevăzută de lege pentru infracțiunea săvârșită și temeiurile concrete care au determinat luarea măsurii preventive.

O măsură preventivă luată se poate înlocui cu o altă măsură preventivă când s-au schimbat temeiurile care au determinat luarea măsurii. Dacă nu mai există vreun temei pentru menținerea măsurii preventive, aceasta trebuie revocată din oficiu sau la cerere.

Măsurile preventive încetează de drept la expirarea termenelor prevăzute în lege sau stabilite de organele judiciare, precum și în cazul în care procurorul dispune o soluție de nterimitere în judecată ori când instanța de judecată pronunță o soluție de de achitare, de încetare a procesului penal, de renunțare la aplicarea pedepsei, de amânare a aplicării pedepsei sau de suspendare a executării pedepsei sub supraveghere, chiar nedefinitivă.

Chiar dacă luarea măsurilor preventive în cursul procesului penal ar conduce în mod aparent, la știrbirea principiului prezumției de nevinovăție de care se bucură orice persoană, în realitate aceste măsuri au un caracter necesar obiectiv. Ele realizează un echilibru între drepturile personale individuale, creând posibilitatea pentru toți membrii societății de a-și exercita nestingheriți drepturile și libertățile consacrate constituțional, fără pericolul ca aceia care au comis fapte penale să-și reitereze comportamentul infracțional.

Măsurile preventive pot fi luate numai după ce s-a dispus începerea urmării penale, pe tot parcursul acesteia, dar și în cursul procedurii de cameră preliminară, al judecății, până la pronunțarea unei hotărâri judecătorești definitive.

Dintre cele cinci măsuri preventive, măsura reținerii este singura care poate fi luată față de suspect. Celelalte patru măsuri preventive se pot lua numai dacă a fost pusă în mișcare acțiunea penală și suspectul a dobândit calitatea de inculpat.

Urmărirea penală se poate desfășura „in personam” sau „in rem”, caz în care nu este cunoscută persoana care a săvârșit infracțiunea și prin urmare nu ar fi posibilă luarea unei măsuri preventive. Dacă însă autorul faptei este descoperit și situația concretă o impune, se poate lua față de el, una din măsurile preventive prevăzute în lege, cu condiția să existe probe sau indicii temeinice din care să rezulte că învinuitul a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală.

Căile de atac împotriva măsurilor preventive luate în cursul urmării penale.

Împotriva ordonanței organului de urmărire penală prin care s-a dispus *reținerea*, inculpatul poate face plângere, înainte de expirarea celor 24 de ore de reținere.

Dacă măsura preventivă a reținerii este luată de către organul de cercetare penală, plângerea se soluționează de procurorul care supraveghează

urmărirea penală, iar dacă măsura reținerii este luată de către procuror, plângerea împotriva ordonanței de reținere se soluționează de către prim-procuror sau de către procurorul ierarhic superior.

De asemenea, inculpatul poate face plângere și împotriva ordonanței procurorului prin care s-a dispus măsura preventivă a *controlului judiciar și a controlului judiciar pe cauțiune*.

Plângerea trebuie formulată în 48 de ore de la zile de la comunicare și va fi soluționată de către judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța căreia i-ar reveni competența de judecare în fond a cauzei.

Participarea procurorului la soluționarea plângerii este obligatorie.

Judecarea plângerii se face în camera de consiliu, cu citarea inculpatului. Inculpatul va fi obligatoriu asistat de către apărător.

Dacă judecătorul de drepturi și libertăți consideră că măsura preventivă este nelegală sau nejustificată va dispune revocarea ei.

Asupra plângerii formulate judecătorul se pronunță prin încheiere motivată.

Împotriva încheierilor prin care judecătorul de drepturi și libertăți dispune în cursul urmăririi penale, asupra unei măsuri preventive, inculpatul și procurorul pot face contestație, în termen de 48 de ore de la pronunțare pentru cei prezenți sau de la comunicare pentru cei lipsă.

Contestația se va înregistra la același judecător de drepturi și libertăți care a pronunțat încheierea și se va înainta spre soluționare cu dosarul cauzei, judecătorului de drepturi și libertăți de la instanța ierarhic superioară.

Atunci când asupra măsurii preventive se pronunță judecătorul de drepturi și libertăți de la Înalta Curte de Casație și Justiție, contestația se va soluționa de un complet compus din judecători de drepturi și libertăți de la Înalta Curte de Casație și Justiție.

Soluționarea contestației se face în prezența inculpatului, exceptând cazurile în care acesta lipsește nejustificat, este dispărut, se sustrage ori nu poate fi adus din pricina stării de sănătate, forței majore sau unei stări de necesitate.

Contestația declarată împotriva încheierii prin care s-a dispus luarea sau prelungirea măsurii preventive sau prin care s-a constatat încetarea de drept a acestei măsuri nu este suspensiv de executare. Participarea procurorului la soluționarea contestației este obligatorie.

Asistența juridică pentru inculpat este obligatorie.

Căile de atac împotriva măsurilor preventive luate în procedura de cameră preliminară

Încheierile prin care judecătorul de cameră preliminară dispune asupra măsurilor preventive pot fi atacate cu contestație de către inculpat sau procuror, în termen de 48 de ore de la pronunțare sau comunicare, după caz.

Contestația se soluționează de către judecătorul de cameră preliminară de la instanța ierarhic superioară, în ședință publică.

Soluționarea contestației se face în prezența inculpatului, exceptând cazurile în care acesta lipsește nejustificat, este dispărut, se sustrage ori nu poate fi adus din pricina stării de sănătate, forței majore sau unei stări de necesitate.

Sunt obligatorii participarea procurorului și asistarea inculpatului de către apărător.

Căile de atac împotriva măsurilor preventive luate în cursul judecării cauzei.

Încheierea dată în primă instanță prin care se dispune asupra unei măsuri preventive, poate fi atacată cu contestație, de către procuror sau inculpat, în termen de 48 de ore de la pronunțare pentru cei prezenți sau de la comunicare pentru cei lipsă.

Contestația se soluționează de către instanța ierarhic superioară.

Participarea procurorului la soluționarea contestației este obligatorie.

Încheierea prin care prima instanță sau instanța de apel respinge cererea de revocare, înlocuire sau încetare de drept a măsurii preventive nu este supusă nici unei căi de atac.

Verificarea din oficiu a măsurilor preventive

După trimiterea în judecată a inculpatului, legea prevede obligația judecătorului de cameră preliminară ori a instanței investite cu soluționarea cauzei, de a verifica periodic legalitatea măsurilor preventive luate față de inculpat.

Procurorul va trimite dosarul judecătorului de cameră preliminară cu cel puțin 5 zile înainte de expirarea măsurii preventive, iar judecătorul va verifica legalitatea și temeinicia măsurii preventive înainte de expirarea duratei acesteia.

Judecătorul poate dispune menținerea măsurii preventive dacă temeiurile care au determinat luarea măsurii se mențin ori au apărut temeuri noi care justifică măsura. Dacă aceste temeuri au încetat, judecătorul va dispune revocarea măsurii preventive.

Măsura preventivă a arestării și arestului la domiciliu se verifică periodic, la 30 de zile, din oficiu, de către judecătorul de cameră preliminară în tot cursul procedurii de cameră preliminară.

În cursul judecării cauzei, măsura preventivă a arestării și a arestului la domiciliu se verifică de către instanță periodic, din oficiu, la 60 de zile.

Măsurile preventive în cazul suspectilor/inculpaților minori

Față de suspectii și inculpații minori, în cursul procesului penal se pot lua aceleași măsuri preventive ca în cazul majorilor.

Reținerea și arestarea preventivă pot fi dispuse față de un minor numai în mod excepțional și numai dacă efectele privării de libertate nu sunt disproporționate față de scopul urmărit prin luarea măsurii.

La stabilirea duratei pentru care se ia măsura arestării preventive se are în vedere vârsta inculpatului la data luării măsurii.

3. Măsurile preventive privative de libertate

Reținerea

Măsura reținerii poate fi luată de organul de cercetare penală sau de către procuror în cursul urmăririi penale, prin ordonanță, dacă există probe sau indicii temeinice că suspectul a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală.

Ea poate dura cel mult 24 de ore. În durata reținerii nu intră timpul cât persoana a fost privată de libertate ca urmare a măsurii administrative a conducerii la sediul poliției.

Față de minorul care răspunde penal se poate dispune măsura preventivă a reținerii pe 24 de ore, numai dacă efectele pe care privarea de libertate le-ar avea asupra personalității și dezvoltării minorului nu sunt disproporționate față de scopul urmărit.

Organul de urmărire penală care dispune reținerea suspectului are obligația să-i aducă la cunoștință de îndată infracțiunea de care este suspectat și motivele reținerii.

Măsura reținerii va fi luată numai după audierea suspectului sau inculpatului, în prezența unui avocat ales sau din oficiu.

În ordonanța prin care se dispune reținerea, organul de urmărire penală trebuie să menționeze ziua și ora la care reținerea a început, ziua și ora la care se sfârșește, precum și motivele care au impus luarea acestei măsuri.

În perioada de 24 de ore a reținerii, suspectul poate fi fotografiat și i se pot lua amprente.

Dacă procurorul apreciază că față de suspectul reținut se impune luarea măsurii preventive a arestării, el va sesiza judecătorul de drepturi și libertăți cu cel puțin 6 ore înainte de a expira măsura reținerii.

Imediat după reținere, suspectul are dreptul de a-și încunoștința familia ori o altă persoană, personal sau prin intermediul organului judiciar despre luarea măsurii. Această încunoștințare poate fi amânată justificat cel mult 4 ore.

Măsura preventivă a arestării se mai poate lua de către procuror și în situația săvârșirii infracțiunilor de audiență, conform procedurii reglementate în art. 360. Dacă în cursul ședinței de judecată se săvârșește o faptă prevăzută de legea penală, președintele completului de judecată va constata acea faptă, îl identifică pe făptuitor, iar procurorul de ședință poate declara că începe urmărirea penală, că pune în mișcare acțiunea penală și îl poate reține pe suspect sau pe inculpat.

Arestul la domiciliu

Această măsură preventivă se poate lua de către: *judecătorul de drepturi și libertăți* în cursul urmăririi penale; *judecătorul de cameră preliminară* în procedura camerei preliminare sau de către *instanța de judecată* în cursul judecării cauzei, la propunerea motivată a procurorului, dacă sunt probe din care rezultă suspiciunea rezonabilă că inculpatul a săvârșit o infracțiune și dacă există vreuna din următoarele situații:

- inculpatul a fugit ori s-a ascuns, în scopul de a se sustrage de la urmărirea penală sau de la judecată, ori a făcut pregătiri de orice natură pentru astfel de acte;
- inculpatul încearcă să influențeze un alt participant la săvârșirea faptei, un martor sau un expert sau să distrugă, să altereze, să ascundă ori să sustragă mijloacelor materiale de probă, direct sau indirect;
- inculpatul exercită presiuni asupra persoanei vătămate sau încearcă o înțelegere frauduloasă cu aceasta;
- există suspiciunea rezonabilă că după punerea în mișcare a acțiunii penale împotriva sa, inculpatul a săvârșit cu intenție o nouă infracțiune sau pregătește săvârșirea unei noi infracțiuni;
- din probe rezultă suspiciunea rezonabilă că inculpatul a săvârșit o infracțiune intenționată contra vieții, o infracțiune prin care s-a cauzat vătămarea corporală sau moartea unei persoane, o infracțiune contra securității naționale, trafic de stupefiante, de arme, de persoane, acte de terorism, spălare de bani, falsificare de

monede sau alte valori, șantaj, viol, lipsire de libertate, evaziune fiscală, ultraj, ultraj judiciar, o infracțiune de corupție, o infracțiune săvârșită prin mijloace de comunicare electronică sau o altă infracțiune pentru care legea prevede pedeapsa închisorii de 5 ani ori mai mare și pe baza evaluării gravității faptei, a modului și circumstanțelor de comitere, a anturajului, a mediului din care provine inculpatul, a anecedentelor sale penale și a altor împrejurări privitoare la persoana acestuia, se apreciază că privarea de libertate este necesară pentru înlăturarea unei stări de pericol pentru ordinea publică.

Această măsură preventivă nu poate fi luată față de inculpatul asupra căruia planează suspiciunea rezonabilă că a săvârșit o infracțiune asupra unui membru de familie sau față de un inculpat condamnat anterior pentru evadare.

La propunerea motivată a procurorului care efectuează ori supraveghează urmărirea penală, *judecătorul de drepturi și libertăți* de la instanța căreia i-ar reveni competența de soluționare în primă instanță poate dispune luarea acestei măsuri preventive în cursul urmăririi penale, pe o durată de cel mult 30 de zile.

Soluționarea propunerii se face în camera de consiliu, cu citarea inculpatului care trebuie asistat de apărător și cu participarea obligatorie a procurorului. Judecătorul de drepturi și libertăți admite sau respinge propunerea prin încheiere motivată care poate fi atacată de inculpat sau de către procuror cu contestație, în termen de 48 de la pronunțare sau de la comunicare pentru cei lipsă.

În cursul procedurii de cameră preliminară sau în cursul judecării cauzei măsura se dispune de către judecătorul corespunzător, la cererea motivată a procurorului sau din oficiu.

Măsura arestului la domiciliu are drept conținut, obligația inculpatului de a nu părăsi imobilul în care locuiește, fără a avea permisiunea organului judiciar care a dispus măsura și de a se supune anumitor restricții impuse.

Astfel, pe durata arestului la domiciliu, inculpatul are următoarele obligații:

- să se prezinte la organul de urmărire penală sau la judecător (de drepturi și libertăți, de cameră preliminară ori cel care judecă acea cauză) corespunzător ori de câte ori este chemat;
- să nu comunice cu persoana vătămată sau membrii de familie ai acesteia, cu alți participanți la comiterea faptei, cu martorii ori experții, precum și cu alte persoane stabilite de organul judiciar;
- dacă judecătorul consideră necesar, ca inculpatul să poarte un sistem electronic de supraveghere.

Pe durata acestei măsuri, inculpatului i se poate permite la cererea sa scrisă și motivată, să părăsească imobilul pentru a se prezenta la locul de muncă, la cursuri de învățământ, de pregătire profesională ori la alte activități similare, pentru a-și procura mijloacele esențiale de existență ori pentru alte motive întemeiate, în vederea realizării unor drepturi și interese legitime ale inculpatului.

Dacă pe durata arestului la domiciliu, se ivesc situații urgente care îi impun inculpatului părăsirea imobilului, fără a avea încuviințarea judecătorului, acesta poate lipsi doar pe durata de timp strict necesară rezolvării situației, cu obligația de a informa imediat autoritatea însărcinată cu supravegherea sa, precum și organul judiciar care a dispus măsura preventivă.

Atunci când inculpatul încalcă cu rea-credință obligațiile impuse cu ocazia luării măsurii arestului la domiciliu sau există suspiciunea rezonabilă că inculpatul a comis cu intenție o nouă infracțiune pentru care s-a pus în mișcare acțiunea penală, această măsură preventivă se poate înlocui cu măsura arestării preventive, din oficiu sau la cererea motivată a procurorului.

În cursul urmăririi penale, arestul la domiciliu poate fi prelungit, fiecare prelungire neputând depăși 30 de zile, numai în caz de necesitate, dacă se mențin temeiurile anterioare ori au apărut temeiuri noi.

Pe parcursul urmăririi penale durata totală a măsurii arestului la domiciliu nu poate depăși 180 de zile. Această durată a arestului la domiciliu nu se ia în considerare pentru calculul duratei maxime a arestării preventive a inculpatului în cursul urmăririi penale.

În cursul procedurii de cameră preliminară, măsura arestului la domiciliu se verifică periodic, din 30 în 30 de zile, iar în cursul judecării cauzei din 60 în 60 de zile.

Arestarea preventivă a inculpatului

Această măsură preventivă se poate lua de către: *judecătorul de drepturi și libertăți* în cursul urmăririi penale; *judecătorul de cameră preliminară* în procedura camerei preliminare sau de către *instanța de judecată* în cursul judecării cauzei, dacă sunt probe din care rezultă suspiciunea rezonabilă că inculpatul a săvârșit o infracțiune și dacă există vreuna din următoarele situații:

- inculpatul a fugit ori s-a ascuns, în scopul de a se sustrage de la urmărirea penală sau de la judecată, ori a făcut pregătiri de orice natură pentru astfel de acte;
- inculpatul încearcă să influențeze un alt participant la săvârșirea faptei, un martor sau un expert sau să distrugă, să altereze, să

ascundă ori să sustragă mijloacelor materiale de probă, direct sau indirect;

- inculpatul exercită presiuni asupra persoanei vătămate sau încearcă o înțelegere frauduloasă cu aceasta;
- există suspiciunea rezonabilă că după punerea în mișcare a acțiunii penale împotriva sa, inculpatul a săvârșit cu intenție o nouă infracțiune sau pregătește săvârșirea unei noi infracțiuni;
- din probe rezultă suspiciunea rezonabilă că inculpatul a săvârșit o infracțiune intenționată contra vieții, o infracțiune prin care s-a cauzat vătămarea corporală sau moartea unei persoane, o infracțiune contra securității naționale, trafic de stupefiante, de arme, de persoane, acte de terorism, spălare de bani, falsificare de monede sau alte valori, șantaj, viol, lipsire de libertate, evaziune fiscală, ultraj, ultraj judiciar, o infracțiune de corupție, o infracțiune săvârșită prin mijloace de comunicare electronică sau o altă infracțiune pentru care legea prevede pedeapsa închisorii de 5 ani ori mai mare și pe baza evaluării gravității faptei, a modului și circumstanțelor de comitere, a anturajului, a mediului din care provine inculpatul, a anecedentelor sale penale și a altor împrejurări privitoare la persoana acestuia, se apreciază că privarea de libertate este necesară pentru înlăturarea unei stări de pericol pentru ordinea publică.

În cursul urmăririi penale, măsura arestării preventive a inculpatului se ia la propunerea motivată a procurorului, iar în cursul procedurii de cameră preliminară și în cursul judecării cauzei, măsura se dispune din oficiu sau la propunerea motivată a procurorului.

La propunerea motivată a procurorului care efectuează ori supraveghează urmărirea penală, *judecătorul de drepturi și libertăți* de la instanța căreia i-ar reveni competența de soluționare în primă instanță (sau de la instanța corespunzătoare în grad celei în a cărei rază teritorială se află locul de reținere, ori sediul parchetului, locul unde s-a constatat infracțiunea) poate dispune luarea acestei măsuri preventive în cursul urmăririi penale, pe o durată de cel mult 30 de zile.

Soluționarea propunerii se face în camera de consiliu, cu citarea inculpatului care trebuie asistat de apărător și cu participarea obligatorie a procurorului. Judecătorul de drepturi și libertăți admite sau respinge propunerea prin încheiere motivată care poate fi atacată de inculpat sau de către procuror cu contestație, în termen de 48 de la pronunțare sau de la comunicare pentru cei lipsă.

Durata arestării inculpatului în timpul urmăririi penale se poate lua pe o durată de cel mult 30 de zile, însă ea poate fi prelungită în condițiile legii.

Durata totală a arestării preventive în cursul urmăririi penale nu poate depăși 180 de zile. Măsura se execută în baza mandatului de arestare emis de instanță care trebuie înmănat persoanei arestate și organului de poliție.

În *cursul procedurii de cameră preliminară și în cursul judecării cauzei*, măsura arestării preventive se ia de către judecătorul de cameră preliminară sau de completul de judecată în fața căruia se află cauza pe o durată de cel mult 30 de zile. Cu cel puțin 5 zile înainte de expirarea duratei, judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată verifică din oficiu dacă subzistă temeiurile care au determinat luarea măsurii și în caz afirmativ va dispune menținerea măsurii preventive. Măsura arestării preventive va fi apoi verificată periodic, din 30 în 30 de zile în cursul procedurii de cameră preliminară, iar în cursul judecării cauzei, din 60 în 60 de zile.

Când se constată că se mențin temeiurile care au determinat privarea de libertate ori apar temeiuri noi care justifică privarea în continuare de libertate, judecătorul sau instanța va menține arestarea preventivă prin încheiere motivată. Dacă însă se constată că arestarea preventivă este nelegală, ori temeiurile care au determinat arestarea au încetat și nu au mai apărut temeiuri noi, instanța va dispune revocarea arestării preventive și punerea de îndată în libertate a inculpatului.

În cursul judecării în prima instanță durata totală a arestării preventive nu poate depăși un termen rezonabil și nu poate fi mai mare de jumătatea maximului special al pedepsei prevăzute de lege pentru infracțiunea cu care a fost sesizată instanța. În toate cazurile, durata arestării preventive în primă instanță nu poate depăși 5 ani.

Față de inculpatul care a mai fost anterior arestat în aceeași cauză în cursul urmăririi penale, al procedurii de cameră preliminară sau al judecării, se poate dispune iarăși această măsură numai dacă au intervenit temeiuri noi care justifică privarea sa de libertate.

În tot cursul procesului penal, inculpatul arestat preventiv poate cere revocarea măsurii sau înlocuirea ei cu o măsură preventivă mai ușoară (control judiciarul, controlul judiciar pe cauțiune ori arestul la domiciliu).

4. Măsurile preventive restrictive de libertate

Controlul judiciar

Această măsură constă în îndatorirea impusă inculpatului de către procuror, de către judecătorul de cameră preliminară sau de instanța de

judecată, de a respecta următoarele obligații, prevăzute în art. 215 alin. 1 din C.proc.pen.:

- să se prezinte la organul judiciar ori de câte ori este chemat;
- să se prezinte la organul de poliție desemnat cu supravegherea sa conform programului de supraveghere, sau ori de câte ori este chemat;
- să nu își schimbe locuința fără încunoaștințare organului judiciar.

Facultativ, organul judiciar care a luat măsura poate impune inculpatului să respecte, pe lângă obligațiile menționate mai sus, una sau mai multe dintre următoarele obligații (art 215 alin. 2 din C.proc.pen.):

- să poarte permanent un sistem electronic de supraveghere;
- să nu depășească o anumită limită teritorială, fixată de organul judiciar, decât cu încuviințarea organului judiciar;
- să nu se deplaseze în locuri stabilite anume de organul judiciar sau să se deplaseze doar în locurile stabilite de organul judiciar;
- să nu revină în locuința familiei, să nu se apropie de persoana vătămată, membrii familiei acesteia, persoana împreună cu care a comis fapta, martori, experți, interpreți ori alte persoane anume stabilite și să nu comunice cu acestea direct sau indirect;
- să comunice periodic informații relevante despre mijloacele sale de trai;
- să nu conducă niciun vehicul sau doar anumite vehicule;
- să nu exercite profesia, meseria sau activitatea în cursul căreia a săvârșit fapta;
- să se supună unor măsuri de control, îngrijire sau tratament medical în scopul dezintoxicării
- să nu participe la manifestări sportive sau culturale ori la late adunări publice
- să nu dețină, să nu folosească și să nu poarte nici o categorie de arme.
- să nu emită cecuri.

Legiuitorul nu menționează durata maximă a acestei măsuri în cursul procesului penal, dar măsura poate fi revocată de către procuror, judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau de instanța de judecată dacă au dispărut temeiurile care au justificat luarea măsurii.

Copia ordonanței procurorului sau a încheierii judecătorești prin care s-a luat măsura preventivă a controlului judiciar se comunică inculpatului, secției de poliție în a cărei rază teritorială locuiește acesta, serivicului public comunitar de evidență persoanelor, Poliției de Frontieră, și Inspectoratului

General pentru Imigrări (dacă inculpatul nu este cetățean român). Organele competente vor dispune darea în consemn la penctele de trecere a frontierei.

Pe durata măsurii, organul judiciar care a dispus-o poate impune noi obligații, să înceteze sau să le înlocuiască pe cele existente.

Dacă inculpatul încalcă cu rea-credință această măsură sau există suspiciunea rezonabilă că inculpatul a săvârșit cu intenție o nouă infracțiune pentru care s-a pus în mișcare acțiunea penală, această măsură preventivă se poate înlocui cu măsura arestului la domiciliu sau cu măsura arestării preventive, din oficiu sau la cererea motivată a procurorului.

Controlul judiciar pe cauțiune

Această măsură preventivă constă în îndatorirea impusă inculpatului de către *procuror*, de către *judecătorul de cameră preliminară* sau de *instanța de judecată*, de a depune o cauțiune de cel puțin 1000 de lei și de respecta următoarele obligații, prevăzute în art. 215 alin. 1 din C.proc.pen.:

- să se prezinte la organul judiciar ori de câte ori este chemat;
- să se prezinte la organul de poliție desemnat cu supravegherea sa conform programului de supraveghere, sau ori de câte ori este chemat;
- să nu își schimbe locuința fără încunoștiințarea organului judiciar.

Cauțiunea garantează participarea inculpatului la procesul penal și respectarea obligațiilor prevăzute de lege.

Instanța de judecată poate dispune confiscarea cauțiunii dacă măsura preventivă a fost înlocuită cu arstul la domiciliu sau cu arestarea preventivă, ori de câte ori inculpatul încalcă cu rea-credință această măsură sau există suspiciunea rezonabilă că inculpatul a săvârșit cu intenție o nouă infracțiune pentru care s-a pus în mișcare acțiunea penală.

În celelalte cazuri, instanța de judecată dispune restituirea cauțiunii.

Din cuantumul cauțiunii instanța poate dispune plata despăgubirilor acordate pentru repararea pagubei cauzate prin infracțiune, a cheltuielilor judiciare sau a amenzii.

Restituirea cauțiunii se va dispune și de către procuror în cazul în care acesta dispune o soluție de netrimitere în judecată a inculpatului.

5. Alte măsuri procesuale

Măsurile asigurătorii sunt măsuri procesuale care au ca obiect ocrotiri reale și se iau în următoarele scopuri:

- *măsuri luate în vederea confiscării speciale sau extinse;*
- *măsuri luate în vederea reparării pagubei produse prin infracțiune*
- *măsuri luate în vederea executării pedepsei amenzii sau a achitării cheltuielilor judiciare.*

Ele se iau în cursul procesului penal de către procuror sau de instanța de judecată și constau în indisponibilizarea unor bunuri mobile și imobile, prin instituirea sechestrului. În cazul bunurilor imobile se cere organului competent notarea inscripției ipotecare, iar sumele de bani pot fi poprite.

Luarea măsurilor asigurătorii de către procuror poate fi contestată în fața judecătorului de drepturi și libertăți de la instanța careia i-ar reveni competența să judece cauza în fond.

Ordonanța de luare a măsurii asigurătorii dispuse de către procuror se aduce la îndeplinire de către organele de cercetare penală.

Restituirea lucrurilor constituie o modalitate de reparare în natură a pagubei produse prin infracțiune. Ea are loc ori de câte ori se constată că:

- bunurile sunt proprietatea persoanei vătămate ori au fost luate din detenția sau posesia sa,
- au fost ridicate de la suspect ori inculpat, sau de la altă persoană care le-a primit de la acesta spre păstrare,
- iar restituirea lucrurilor nu stingherește aflarea adevărului și justa soluționare a cauzei.

Această măsură se dispune de către procuror, judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau de instanța de judecată, numai dacă prin aceasta nu se îngreunează stabilirea situației de fapt și justa soluționare a cauzei, cu obligația pentru persoana căreia i-au fost restituite să le păstreze până la pronunțarea unei soluții definitive în cauză.

Restabilirea situației anterioare se poate face în cursul judecății, de către instanța de judecată când schimbarea acelei situații a rezultat în mod vădit din comiterea infracțiunii, iar restabilirea este posibilă.

6. Luarea provizorie a măsurilor de siguranță cu caracter medical și a altor măsuri de ocrotire

Măsurile de siguranță cu caracter medical care se pot lua provizoriu și în cursul urmăririi penale sau al judecării sunt *obligarea la tratament medical și internarea medicală*.

Aceste măsuri se dispun de către judecătorul de drepturi și libertăți, de judecătorul de cameră preliminară sau de instanța de judecată față de:

- suspectul sau inculpatul care din cauza unei boli ori a intoxicației cronice prin alcool, stupefiante sau alte asemenea substanțe prezintă pericol pentru societate
- suspectul sau inculpatul bolnav mintal ori toxicoman care prezintă pericol concret și actual pentru societate.

Măsurile de ocrotire se iau potrivit art. 229 din C.proc.pen., față de persoanele care au nevoie de ocrotire și se găsesc în grija suspectului reținut sau a inculpatului arestat preventiv.

Pentru aceasta, organul judiciar care a dispus măsura reținerii sau a arestării, va încunoștința autoritatea competentă în vederea instituirii următoarelor măsuri de ocrotire:

- desemnarea unui tutore sau curator,
- internarea într-un cămin sau spital,
- încredințarea persoanei în grija unui membru al familiei,
- luarea unei măsuri de protecție specială față de minori conform Legii nr. 272/2004, etc.

CAPITOLUL VIII. ACTELE PROCESUALE ȘI PROCEDURALE COMUNE

1. DEFINIȚIA ȘI CLASIFICAREA ACTELOR PROCESUALE ȘI PROCEDURALE

2. CITAREA, COMUNICAREA ACTELOR PROCEDURALE, MANDATUL DE ADUCERE
3. TERMENELE
4. CHELTUIELILE JUDICIARE
5. MODIFICAREA ACTELOR PROCEDURALE, ÎNDREPTAREA ERORILOR MATERIALE, ÎNLĂTURAREA UNOR OMISIUNI VĂDITE
6. SANCTIUNILE PROCEDURALE
7. AMENDA JUDICIARĂ

1. Definiția și clasificarea actelor procesuale și procedurale

Desfășurarea procesului penal este dinamizată cu ajutorul unor mijloace juridice specifice și anume actele procesuale și procedurale.

Actele procesuale sunt acele mijloace juridice prin intermediul cărora sunt exercitate drepturi și prerogative ale organelor judiciare și ale subiecților procesuali. Exemple de acte procesuale mai uzuale sunt: dispoziția de începere a urmăririi penale, de punere în mișcare a acțiunii penale, de trimitere în judecată, introducerea unei pângeri prealabile, declararea apelului, a contestației, etc.

Actele procedurale sunt mijloacele juridice prin care se realizează sarcinile și activitățile ce decurg din actele procesuale și din măsurile procesuale.

În timp ce *actele procesuale* pot fi îndeplinite atât de organele judiciare cât și de ceilalți subiecți procesuali (părți, subiecți procesuali principali), *actele procedurale* se efectuează de organele judiciare și de alte organe extrajudiciare cu atribuții auxiliare. Doar în mod excepțional, unele acte procedurale pot fi efectuate de părți sau de alte persoane.

Actele procesuale și procedurale trebuie îndeplinite de persoanele care au calitatea conferită de lege de a proceda în acest fel și trebuie să respecte condițiile de formă și fond impuse de lege.

Actele procesuale și procedurale se pot clasifica în:

Acte comune și acte speciale. În timp ce primele privesc întreaga desfășurare a procesului penal, celelalte se referă doar la anumite momente ale procesului penal.

Acte obligatorii și acte facultative. Primele trebuie îndeplinite în mod obligatoriu, pe când celelalte sunt lăsate la aprecierea celui care le efectuează.

Acte oficiale și acte neoficiale. Primele sunt îndeplinite de organele judiciare sau alte organe oficiale, pe când celelalte, de către părți sau alți subiecți neoficiali.

Acte materiale, orale sau scrise, în funcție de modalitatea concretă de realizare.

2. Citarea, comunicarea actelor procedurale, mandatul de aducere.

Citarea este acea instituție prin intermediul căreia organele judiciare asigură prezența părților sau a altor persoane la activitatea procesuală.

Dispoziția de citare este un act procesual, iar *citația cu procedura de înștiințare* este un act procedural.

De cele mai multe ori, citarea persoanelor se face prin citație scrisă, dar este posibil să se efectueze prin notă telefonică sau telegrafică, cazuri în care se încheie un proces-verbal. Citarea se mai poate realiza, cu acordul persoanei citate, prin intermediul poștei electronice sau prin orice alt sistem de mesagerie electronică.

Minorii cu vârsta sub 16 ani se citează prin intermediul părinților sau tutorilor, exceptând cazurile în care acest lucru nu este posibil.

Citația este individuală, va fi semnată de către cel care o emite (polițist, procuror, judecător) și trebuie să conțină următoarele:

- denumirea organului judiciar care o emite, sediul, data emiterii, numărul dosarului,
- numele și prenumele celui citat, calitatea în care e citată persoana și obiectul cauzei,
- adresa completă a celui citat,
- ora, ziua, luna, anul și locul de înfățișare, precum și invitarea celui citat să se prezinte la data și locul indicate,
- mențiunea că partea citată are dreptul la un avocat cu care să se prezinte,
- mențiunea că în situațiile prevăzute în art. 90 și 93 alin. 4, apărarea este obligatorie și dacă partea nu își alege apărător, i se va desemna unul din oficiu;
- mențiunea că partea citată poate să consulte dosarul aflat în arhiva instanței pentru a-și putea exercita dreptul la apărare,
- consecințele neprezentării în fața organului judiciar.

Înmânarea citațiilor către destinatari se realizează de agenții procedurale ai organelor judiciare, prin intermediul poliției locale, prin serviciul poștal sau de curierat.

Citarea și comunicarea actelor procedurale se realizează într-un plic închis, purtând mențiunea: „Pentru justiție. A se înmâna cu prioritate.”

Locul de citare. Suspectul, inculpatul părțile din proces precum și alte persoane se citează la adresa unde locuiesc, iar dacă aceasta nu este cunoscută, la adresa locului său de muncă, prin serviciul de personal al unității.

Suspectul sau inculpatul are obligația de a comunica în cel mult 3 zile organului judiciar schimbarea adresei. El poate fi citat și în alt loc, dacă a indicat prin declarație scrisă un astfel de loc și de asemenea mai poate fi citat la sediul avocatului ales.

Dacă nu se cunosc adresa unde locuiește suspectul sau inculpatul și nici locul său de muncă, la sediul organului judiciar se va afișa o *înștiințare* care va conține mențiunile privitoare la obiectul cauzei, numele prenumele și domiciliul/reședința celui citat, numărul dosarului și a organului judiciar, termenul stabilit pentru prezentare și mențiunea că operațiunea de citare se consideră îndeplinită dacă persoana nu se prezintă într-un termen indicat să i se înmâneze citația .

Bolnavii aflați în spital sau așezăminte medicale ori de asistență socială se citează prin administrația acestora.

Persoanele private de libertate se citează la locul de deținere, prin administrația acestuia.

Militarii se citează la unitatea din care fac parte, prin comandantul acesteia.

Când *suspectul sau inculpatul locuiește în străinătate*, citarea sa se face potrivit normelor de drept internațional penal aplicabile în relația cu statul respectiv. În absența unei asemenea norme, citarea se face prin scrisoare recomandată. Avizul de primire a scrisorii recomandate semnat de destinatar sau refuzul de primire a acesteia ține loc de îndeplinire a procedurii de citare.

Instituțiile, autoritățile și alte persoane juridice se citează la sediul acestora, iar în cazul neidentificării sediului, citarea se realizează prin afișarea unei înștiințări la sediul organului judiciar.

Înmânarea citației. Citația va fi înmânată personal celui citat, oriunde este găsit, după care acesta va semna dovada de primire.

Dacă persoana citată refuză să primească citația, pe ușa destinatarului se va afișa o înștiințare și despre această împrejurare se întocmește un proces-verbal de afișare.

Dacă persoana citată nu se află acasă, agentul poate înmâna citația soțului, unei rude sau oricărei persoane care locuiește cu cel citat.

Citația nu poate fi înmănată unui minor sub 14 ani sau unei persoane lipsite de discernământ.

Alte acte procedurale se comunică prin transmiterea actului sau înștiințarea despre îndeplinirea actului.

Mandatul de aducere este actul procesual prin care se ordonă aducerea unei persoane în fața organului judiciar atunci când persoana citată nu s-a prezentat și prezența ei este necesară.

Suspectul sau inculpatul poate fi adus cu mandat de aducere chiar înainte de a fi fost chemat cu citație, iar această măsură este necesară în cauză.

În cursul urmăririi penale, mandatul de aducere se emite de către organul de urmărire penală, iar în cursul judecății de către instanță.

Ori de câte ori pentru executarea mandatului de aducere este necesară pătrunderea fără consimțământ într-un domiciliu sau sediu, mandatul de aducere se emite la cererea procurorului, de către judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța căreia i-ar reveni competența de soluționare a cauzei.

Mandatul de aducere este adus la îndeplinire prin organele de cercetare penală ale poliției judiciare și organele de ordine publică, iar mandatele de aducere pentru militari se execută prin comandantul unității militare ori prin poliția militară.

Dacă persoana arătată nu poate fi adusă din motive de boală sau orice altă cauză, această împrejurare se constată printr-un proces-verbal care se trimite organului judiciar corespunzător. Dacă persoana nu este găsită la adresa indicată, se fac cercetări pentru găsirea acesteia, iar dacă cercetările sunt fără rezultat, se întocmește proces-verbal cu mențiunea efectuării cercetărilor.

În scopul realizării procedurii de citare, a comunicării actelor de procedură sau a aducerii cu mandat, procurorul sau instanța are drept de acces direct la bazele electronice de date deținute de organele administrației de stat.

3. Termenele în dreptul procesual penal

În legătură cu actele procesuale și procedurale, una din cele mai utilizate instituții este aceea a termenelor.

În sens juridic, prin *termene* înțelegem acele limitări de natură cronologică pe care legea le impune în efectuarea unor acte procesuale sau

procedurale. Ele sunt necesare deoarece asigură defășurarea în bune condiții a procesului penal. Termenele sunt fixate fie de lege, fie de organul judiciar.

În funcție de *substanța drepturilor* la care se referă, Codul de procedură penală prevede două categorii de termene: termene substanțiale și termene procedurale.

Termenele substanțiale sunt acelea care se referă la luarea, prelungirea sau revocarea măsurilor preventive care aduc atingere dreptului fundamental al persoanei la libertate, iar toate celelalte sunt termene procedurale (termenul de apel, de contestație, etc).

După *durată*, termenele se clasifică în termene pe ore, pe zile, pe luni, pe ani.

După *caracter*, termenele sunt peremptorii și dilatorii. Termenele peremptorii sunt cele care impun efectuarea actului înainte de împlinirea termenului, pe când cele dilatorii permit îndeplinirea actului abia după expirarea lor.

După *modul de calcul*, termenele sunt de succesiune și de regresivitate. Termenele de succesiune se calculează în sensul normal al curgerii timpului, pe când cele de regresivitate, în sens invers al curgerii timpului.

Orice termen are un *moment inițial* de la care începe (*dies a quo*) și un *moment final*, în care se împlinește (*dies ad quem*), precum și o *durată*.

Modul de calcul al termenelor

Pentru *termenele procedurale pe ore și zile*, Codul de procedură penală a ales *sistemul de calcul pe unități de timp libere*, ceea ce înseamnă că nu se iau în considerare ora sau ziua de la care începe să curgă termenul și nici ora sau ziua la care se împlinește termenul. Spre exemplu, un termen procedural de 24 de ore care începe să curgă astăzi, la ora 9:35 se va împlini mâine la ora 11.

Similar, un termen procedural de 3 zile care începe luni, se împlinește vineri.

Termenele procedurale pe luni și pe ani se calculează în *sistem calendaristic*, adică termenele expiră fie la sfârșitul zilei corespunzătoare a ultimei luni, fie la sfârșitul zilei și lunii corespunzătoare din an.

Spre exemplu, un termen procedural de o lună început la 15 octombrie se va împlini în ziua de 15 noiembrie, iar un termen procedural de un an care începe la 15 octombrie 2013, se va încheia la 15 octombrie 2014.

Termenul procedural se prorogă (adică se prelungește) atunci când se împlinește într-o zi nelucrătoare, până la sfârșitul zilei lucrătoare care urmează.

Termenele substanțiale se calculează pe unități pline, adică în calculul termenului vor intra atât prima unitate de timp cât și ultima unitate de timp. Spre exemplu, un termen substanțial de 30 zile (durata arestării preventive a unui inculpat) care începe în data de 1 ianuarie, se va sfârși în 30 ianuarie.

4. Cheltuielile judiciare

Cheltuielile judiciare sunt cele făcute conform legii pentru buna desfășurare a procesului penal. Ele se clasifică în cheltuieli de procedură, avansate de stat și cheltuieli de judecată, avansate de părți.

Martorii, experții și interpreții chemați de organul de urmărire penală ori de instanță au dreptul la rambursarea cheltuielilor efectuate cu transportul, întreținerea, locuința și alte cheltuieli necesare, prilejuite de chemarea lor.

De asemenea, aceste persoane mai au dreptul la venitul de la locul de muncă, pe durata lipsei de la serviciu, cauzate de chemarea la organul judiciar.

Expertul și interpretul sunt îndreptățiți să primească o retribuție pentru îndeplinirea însărcinării încredințate, conform legii.

Cheltuielile judiciare avansate de stat

În caz de renunțare la urmărirea penală, condamnare, amânare a aplicării pedepsei sau renunțare la aplicarea pedepsei, inculpatul este obligat la plata cheltuielilor judiciare avansate de stat, cu excepția cheltuielilor privind avocații din oficiu și interpreții desemnați de organele judiciare, potrivit legii, care vor rămâne în sarcina statului.

Dacă sunt mai mulți inculpați condamnați, instanța hotărăște partea din cheltuielile judiciare datorate de fiecare, în funcție de contribuția sa la provocarea cheltuielilor judiciare.

În măsura în care partea responsabilă civilmente este obligată solidar cu inculpatul la repararea pagubei, este obligată în mod solidar cu acesta și la plata cheltuielilor judiciare avansate de stat.

În caz de achitare, în fața instanței de judecată, cheltuielile judiciare avansate de stat sunt suportate astfel:

- de către persoana vătămată când acesteia i se reține o culpă procesuală;
- de către partea civilă căreia i s-a respins în totul pretențiile civile și acesteia i se reține o culpă procesuală;

- de inculpat când deși a fost achitat, a fost totuși obligat la repararea pagubei;

În caz de încetare a procesului penal, cheltuielile judiciare avansate de stat sunt suportate astfel:

- de inculpat dacă există o cauză de nepedepsire;
- de inculpat și persoana vătămată în caz de împăcare;
- de partea menționată în acordul de mediere, în situațiile în care a intervenit medierea penală;
- de persoana vătămată în caz de retragere a plângerii penale sau dacă pângerea a fost tardiv introdusă.

În caz de amnistie, prescripție sau retragere a plângerii prealabile, precum și atunci când există o cauză de nepedepsire și inculpatul cere continuarea procesului penal, cheltuielile judiciare sunt suportate de:

- persoana vătămată, atunci când aceasta și-a retras plângerea prealabilă ori s-a dispus clasarea în temeiul art. 16 lit. a-c sau în caz de achitare a inculpatului;
- inculpat atunci când se dispune clasarea pentru alte temeiuri decât cele de la art. 16 lit. a-c ori în caz de încetare a procesului penal.

În cazul declarării căilor de atac ori a introducerii unei cereri, cheltuielile judiciare sunt suportate de persoana căreia i s-a respins ori și-a retras calea de atac sau cererea.

Situația cheltuielilor judiciare făcute de părți.

În caz de renunțare la urmărirea penală, condamnare, amânare a aplicării pedepsei sau renunțare la aplicarea pedepsei, inculpatul este obligat să plătească persoanei vătămate și părții civile căreia i s-a admis acțiunea civilă, cheltuielile judiciare făcute de aceste persoane.

În caz de renunțare la pretențiile civile, tranzacție, mediere ori recunoaștere a pretențiilor civile, instanța va dispune asupra cheltuielilor judiciare conform înțelegerii părților.

În caz de achitare a inculpatului, persoana vătămată sau partea responsabilă civilmente este obligată să plătească inculpatului și părții responsabile civilmente, cheltuielile judiciare făcute de aceștia, cu condiția ca acele cheltuieli să fi fost provocate de persoana vătămată sau partea responsabilă civilmente

5. Modificarea actelor procedurale, îndreptarea erorilor materiale și înlăturarea unor omisiuni vădite.

Modificarea actelor procedurale are loc dacă se constată lipsa unor date sau mențiuni, dacă sunt consemnări greșite ori date sau mențiuni care nu corespund realității.

Procedura de modificare a actelor procedurale se desfășoară în cursul întocmirii actului sau după întocmirea sa.

Modificarea se confirmă în scris în cuprinsul sau la sfârșitul actului de către cei care l-au semnat. Locurile nescrise din cuprinsul unei declarații trebuie barate, astfel încât să nu fie posibilă efectuarea vreunei adăugiri.

Erorile materiale evidente sunt greșeli scriptice care rezultă fără dubiu din compararea cu datele dosarului sau cu ceea ce cuprinde însuși actul. Aceste erori se îndreaptă de către organul judiciar care a emis actul, după care se întocmește un proces-verbal sau o încheiere, făcându-se mențiune despre acest lucru și la sfârșitul actului corectat.

Omisiunile vădite constau în absența unor mențiuni pe care actul procedural trebuie să le cuprindă, iar procedura de înlăturare este aceeași cu aceea utilizată în cazul îndreptării erorilor materiale.

Aceste dispoziții se aplică și în cazul în care organul judiciar a omis să se pronunțe asupra sumelor pretinse de *avocați, martori, experți și interpreți, precum și cu privire la restituirea lucrurilor și ridicarea măsurilor asiguratorii*.

6. Sancțiunile procedurale

Sancțiunile procedurale sunt acele mijloace prin intermediul cărora actele procesuale și procedurale îndeplinite prin încălcarea legii, rămân lipsite de valabilitate.

Cele mai uzuale sancțiuni procedurale sunt *inexistența, decăderea, inadmisibilitatea și nulitatea*.

Inexistența ca sancțiune procedurală constă în aceea că actul îndeplinit fără respectarea condițiilor necesare de naștere este socotit că nu există.

De exemplu, rechizitoriul emis și semnat de către un grefier.

Decăderea presupune pierderea unui drept procesual care nu a fost exercitat în termenul peremptoriu prevăzut de lege.

Spre exemplu, neexercitarea dreptului de a declara apel în termen de 10 zile de la comunicarea dispozitivului sentinței penale, atrage decăderea din acest drept, după expirarea termenului.

Inadmisibilitatea este sancțiunea procedurală care intervine în situația exercitării de către subiecții procesuali, în cadrul procesului penal, a unor drepturi care nu le sunt conferite sau care sunt deja epuizate prin alte mijloace procesuale sau procedurale.

De exemplu, tatăl inculpatului declară apel împotriva hotărârii de condamnare a fiului său, însă apelul său va fi respins ca inadmisibil deoarece legea nu prevede această posibilitate pentru tatăl inculpatului, ci numai pentru soțul/soția acestuia.

Nulitatea este cea mai importantă sancțiune procedurală și are ca efect ineficiența actului realizat fără respectarea legii și care a produs o vătămare procesuală.

Nulitățile exprese sunt cele pe care însăși legea le prevede pentru nerespectarea unor norme procesuale, iar cele virtuale nu sunt prevăzute în mod expres și operează numai în situația ivirii unei vătămări ce nu poate fi înlăturată decât prin anularea actului.

Nulitățile absolute nu pot fi înlăturate în nici un fel și se pot invoca fie pe tot parcursul procesului penal, fie până la anumite momente procesuale, de orice parte din proces, chiar și din oficiu.

Dispozițiile legale a căror încălcare atrage sancțiunea nulității absolute sunt prevăzute în articolul 281 din Codul de procedură penală, acestea fiind cele privitoare la:

- a) compunerea completului de judecată,
- b) competența după materie sau după calitatea persoanei a instanțelor judecătorești, atunci când judecata s-a efectuat de o instanță inferioară celei legal competente,
- c) publicitatea ședinței de judecată,
- d) participarea procurorului, atunci când participarea sa este obligatorie potrivit legii,
- e) prezența suspectului sau a inculpatului, când este obligatorie potrivit legii,
- f) asistarea suspectului/inculpatului de către apărător, precum și a celorlalte părți, când asistența juridică este obligatorie potrivit legii.

Încălcarea dispozițiilor de la lit. „a”-„d” poate fi invocată oricând, în orice stare a procesului.

Încălcarea dispozițiilor de la lit. „e”-„f” trebuie invocată numai până la anumite momente procesuale și anume:

- până la încheierea procedurii în camera preliminară, dacă încălcarea dispozițiilor legale a intervenit în cursul urmăririi penale sau în procedura camerei preliminare;
- în orice stare a procesului dacă încălcarea a intervenit în cursul judecății;
- în orice stare a procesului, indiferent de momentul la care a intervenit încălcarea dispozițiilor legale, atunci când instanța a fost sesizată cu un acord de recunoaștere a vinovăției.

Nulitățile relative intervin dacă se încalcă orice alte dispoziții legale în afara celor menționate la art. 281 și vor atrage nulitatea actului atunci când prin acea încălcare s-a adus o vătămare drepturilor părților ori ale subiecților procesuali care nu ar putea fi înlăturată decât prin desființarea actului.

Situațiile de nulitate relativă se pot invoca doar în cursul sau imediat după efectuarea actului ori cel mai târziu până la:

- închiderea procedurii de cameră preliminară (dacă încălcarea a intervenit în cursul urmăririi penale sau în procedura camerei preliminare);
- primul termen de judecată cu procedura legal îndeplinită (dacă încălcarea a intervenit în cursul urmăririi penale când instanța a fost sesizată cu un acord de recunoaștere a vinovăției);
- următorul termen de judecată cu procedura completă (dacă încălcarea a intervenit în cursul judecății).

Cazurile de nulitate relativă pot fi invocate de către procuror, suspect, inculpat, celelate părți sau persoana vătămată ori de câte ori există și un interes procesual propriu în respectarea dispoziției legale încălcate.

Nulitatea relativă poate fi acoperită atunci când persoana interesată nu a invocat-o în termenul legal sau când persoana interesată a renunțat în mod expres la invocarea nulității.

Ca efect al nulității, actul va fi declarat nul din momentul efectuării sale.

7. Amenda judiciară

Amenda judiciară este o sancțiune procedurală aplicată pentru săvârșirea unei abateri judiciare, cum ar fi: neîndeplinirea sau îndeplinirea greșită a lucrărilor de citare, lipsa nejustificată a martorului, expertului sau

interpretului, lipsa nejustificată a apărătorului ales sau desemnat din oficiu, tergiversarea îndeplinirii lucrărilor de către expert, nerespectarea de orice persoană a măsurilor dispuse de instanța de judecată, manifestările ireverențioase ale părților, martorilor și experților sau ale oricăror persoane față de judecător sau procuror, exercitarea cu rea-credință a drepturilor procesuale și procedurale de către părți, etc.

Abaterile judiciare sunt enumerate de către legiuitor în dispozițiile art. 283.

Amenzile judiciare se dispun prin ordonanță de către organele de urmărire penală sau prin încheiere, de către judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară ori de către instanța de judecată.

Cuantumul amenzilor judiciare se situează între 100 și 5.000 de lei.

Amenzile judiciare se constituie venituri la bugetul statului.

Dacă persoana amendată justifică de ce nu a putut îndeplini obligația impusă, judecătorul sau instanța de judecată va putea dispune scutirea sau reducerea amenzii.

Cererea de anulare sau reducere a amenzii aplicate prin ordonanța organelor de urmărire penală va fi soluționată de către judecătorul de drepturi și libertăți prin încheiere.

PARTEA SPECIALĂ

CAPITOLUL IX. URMĂRIREA PENALĂ

- 1. CONSIDERAȚII GENERALE PRIVIND URMĂRIREA PENALĂ**
- 2. COMPETENȚA ORGANELOR DE URMĂRIRE PENALĂ**
- 3. CONDUCEREA ȘI SUPRAVEGHEREA EXERCITATE DE PROCUROR ÎN ACTIVITATEA DE URMĂRIRE PENALĂ**
- 4. SESIZAREA ORGANELOR DE URMĂRIRE PENALĂ**
- 5. EFECTUAREA URMĂRIRII PENALE**
- 6. SUSPENDAREA URMĂRIRII PENALE**
- 7. SOLUȚIILE CARE POT FI DATE ÎN TIMPUL ORI LA SFÂRȘITUL URMĂRIRII PENALE**
- 8. TERMINAREA URMĂRIRII PENALE**
- 9. TRIMITEREA ÎN JUDECATĂ**
- 10. RELUAREA URMĂRIRII PENALE**
- 11. PLÂNGEREA ÎMPOTRIVA MĂSURILOR ȘI ACTELOR DE URMĂRIRE PENALĂ**

1. Considerații generale privind urmărirea penală

Urmărirea penală este una din fazele procesului penal alături de procedura camerei preliminare, judecată, punerea în executare a hotărârilor penale și faza post-executorie.

Existența urmăririi penale ca fază distinctă a procesului penal este impusă de necesitatea ca anumite organe specializate să desfășoare activități specifice de descoperire a infracțiunilor, identificare și prindere a infractorilor, în vederea trimiterii lor în judecată.

Contracurarea fenomenului infracțional trebuie să țină seama de faptul că în zilele noastre, infractorii sunt foarte bine organizați, folosesc procedee, tehnici și metode noi de săvârșire a faptelor anti-sociale, astfel încât fără contribuția organelor de urmărire penală nu ar fi posibilă în multe cazuri tragerea la răspundere penală a celor care comit infracțiuni.

În cauzele care au ca obiect săvârșirea de infracțiuni, urmărirea penală constituie o fază obligatorie și în prezent legea nu mai reglementează forme atipice ale procesului penal cărora să le lipsească faza urmăririi penale.

Astfel, dacă potrivit dispozițiilor din Codul de procedură penală, judecătorul de cameră preliminară va admite plângerea formulată împotriva soluției procurorului de netrimitere în judecată, el va dispune această soluție în baza lit. „c” alin. 7 al art. 341, adică va trimite cauza, procurorului în vederea începerii urmăririi penale (Decizia nr. 48/2007 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, dată în recurs în interesul legii, valabilă și în prezent).

Faza de urmărire penală are ca obiect, strângerea probelor necesare cu privire la existența infracțiunilor, la identificarea persoanelor care au săvârșit infracțiuni și la stabilirea răspunderii acestora, pentru a se constata dacă este sau nu cazul să se dispună trimiterea în judecată.

”Strângerea probelor necesare” are în vedere atât activitatea de adunare a probelor, cât și operațiunile de examinare și evaluare a lor, pentru a se stabili dacă este sau nu posibilă trimiterea cauzei în fața instanței de judecată. Sintagma “existența infracțiunilor” se referă atât la fapte consumate cât și la fapte rămase în faza de tentativă, fără a distinge după fazele de desfășurare a activității infracționale. Tot aici considerăm că trebuie menționată și activitatea de identificare a victimei sau victimelor infracțiunii (a persoanelor vătămate).

“*Identificarea persoanelor care au săvârșit infracțiuni*” presupune atât stabilirea împrejurării că o anumită faptă prevăzută de legea penală este urmarea activității umane, cât și descoperirea tuturor celor care au săvârșit-o sau au contribuit la săvârșirea ei: autori, instigatori sau complici.

“*Stabilirea răspunderii persoanelor*” înseamnă că pe lângă aspectele care țin de identificarea acestora, trebuie să se lămurească forma de vinovăție cu care au acționat și dacă ei pot fi subiecți ai răspunderii penale.

Pentru a realiza obiectul urmăririi penale, organele de cercetare penală și procurorul efectuează acte de urmărire penală și anume: acte procesuale (acte de dispoziție) și acte procedurale (prin care se aduc la îndeplinire actele procesuale).

În cadrul procesului penal, faza urmăririi penale este cuprinsă între *momentul începerii urmăririi penale și momentul emiterii soluției de către procuror.*

Începerea urmăririi penale se dispune prin *ordonanță*. Ordonanța de începere a urmăririi penale trebuie să conțină denumirea organului judiciar, numele, prenumele și calitatea celui care o întocmește, fapta care face obiectul urmăririi penale, încadrarea juridică a acesteia și, în măsura în care sunt cunoscute, datele privitoare la persoana suspectului.

Dacă începerea urmăririi penale este dispusă de organele de cercetare penală „in rem” (față de faptă) și ulterior, din datele și probele cauzei rezultă în mod rezonabil presupunerea că o anumită persoană a săvârșit infracțiunea, procurorul va dispune ca urmărirea penală să se efectueze în continuare față de acea persoană care dobândește în acest mod, calitatea de suspect.

Când în cazul unei anumite persoane legea pretinde obținerea unei autorizații sau îndeplinirea altei condiții prelabile, urmărirea penală se poate efectua numai dacă s-a obținut autorizația sau încuviințarea prealabilă.

Punctul final al urmăririi penale este marcat de soluția dată de procuror. Procurorul poate dispune una din următoarele soluții: clasarea cauzei, renunțarea la urmărirea penală sau trimiterea în judecată. Primele două soluții sunt soluții de netrimitere în judecată.

Clasarea cauzei și renunțarea la urmărire penală se realizează prin ordonanță, iar trimiterea în judecată are loc prin rechizitoriu.

Faza urmăririi penale se caracterizează prin următoarele trăsături specifice:

- subordonarea ierarhică în efectuarea actelor de urmărire penală
- lipsa de publicitate a urmăririi penale
- caracterul necontradictoriu al urmăririi penale

- forma scrisă a urmăririi penale.

Subordonarea ierarhică în efectuarea actelor de urmărire penală. În cursul urmăririi penale, procurorii conduc și supraveghează activitatea de cercetare penală a poliției judiciare, conduc și controlează activitatea altor organe de cercetare penală.

Potrivit art. 303 alin. 2 din Codul de procedură penală, dispozițiile date de procuror sunt obligatorii și prioritare pentru organul de cercetare penală precum și pentru alte organe care au atribuții prevăzute de lege în constatarea infracțiunilor. Când organele de cercetare penală nu îndeplinesc ori îndeplinesc cu întârziere dispozițiile procurorului, acesta poate să-i aplice o amendă judiciară, să solicite retragerea avizului prevăzut în art. 55 alin. 4 și 5 (avizul de organ de cercetare penală dat de către procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție) ori să sesizeze conducătorul organului de cercetare penală.

Totodată, conform art. 64 alin. 1 din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, dispozițiile procurorului ierarhic superior, date în scris și în conformitate cu legea, sunt obligatorii pentru procurorii din subordine.

Ca atare, în cursul urmăririi penale, spre deosebire de faza de judecată, operează acest principiu, al subordonării ierarhice și nu cel al independenței organului judiciar.

Astfel, în baza acestui principiu, actele sau măsurile procesuale ale unui organ de cercetare penală pot fi infirmate motivat de către procuror, dacă sunt contrare legii sau neîntemeiate, iar actele procurorului pot fi la fel, infirmate motivat de către procurorul ierarhic superior.

Lipsa de publicitate a urmăririi penale. Întrucât în această fază, procesul penal este abia la început, se strâng probele pentru a se contura vinovăția făptuitorului, activitățile de urmărire penală se desfășoară fără publicitate, astfel încât părțile să nu încerce denaturarea probelor, iar aflarea adevărului să nu fie stânjenită.

Apărătorul suspectului sau inculpatului are dreptul să asiste la efectuarea oricărui act de urmărire penală, cu excepția cazurilor în care se utilizează metodele speciale de supraveghere ori de cercetare și al perchezițiilor corporale/ale vehiculelor efectuate în situația unei infracțiuni flagrante. De asemenea, apărătorul suspectului/inculpatului poate solicita să fie încunoștiințat de data și ora efectuării actului de urmărire penală sau a audierii realizate de judecătorul de drepturi și libertăți.

Apărătorii părților și al subiecților procesuali principali au dreptul să consulte dosarul pe tot parcursul procesului penal, inclusiv în cursul urmăririi penale, iar exercitarea acestui drept nu poate fi restrânsă în mod abuziv. Cu toate acestea, consultarea dosarului în cursul urmăririi penale poate fi

restricționată motivat dacă prin aceasta s-ar aduce atingere bunei desfășurări a urmăririi penale. După ce acțiunea penală a fost pusă în mișcare, consultarea dosarului poate fi restricționată pentru cel mult 10 zile.

În lipsa unui avocat ales sau din oficiu, părțile sau subiecții procesuali principali pot consulta ele însele dosarul cauzei.

Consultarea dosarului de către avocați, părți sau subiecți procesuali principali se realizează cu condiția de a se respecta confidențialitatea sau secretul datelor și actelor de care s-a luat cunoștință.

Caracterul necontradictoriu al urmăririi penale. Această trăsătură decurge în mod firesc din precedenta, nefiind posibilă contradictorialitatea din moment ce părțile și subiecții procesuali principali nu asistă la efectuarea actelor de urmărire penală.

Chiar dacă apărătorul suspectului/inculpatului asistă la efectuarea actelor de urmărire penală, el nu se poate opune efectuării actului ori să intervină în procedura efectuării actului, ci are dreptul să formuleze obiecțiuni care sunt menționate în actul de urmărire penală care în acest caz va fi semnat și de către avocat.

Lipsa caracterului contradictoriu conferă acestei faze, dinamism și celeritate. Desigur că și în această fază se pot întâlni situații în care se manifestă totuși contradictorialitatea, dar acestea se rezumă doar la câteva momente procesuale: luarea măsurii de arest la domiciliu ori de arestare preventivă, contestarea măsurilor asiguratorii, valorificarea bunurilor sechestrate, luarea provizorie a măsurilor de siguranță (obligarea la tratament medical și internarea medicală).

Forma scrisă a urmăririi penale. În cursul acestei faze a procesului penal, toate actele procesuale efectuate trebuie să aibă formă scrisă deoarece în fața instanței de judecată n-ar avea relevanță decât astfel de acte. Condițiile de formă și fond ale actelor de urmărire penală sunt prevăzute în lege.

Forma scrisă a tuturor actelor de urmărire penală este impusă și de necesitatea de a se asigura posibilitatea verificării, în cursul procedurii de cameră preliminară, a legalității activității de administrare a probelor și a actelor efectuate de către organele de urmărire penală.

De asemenea, părțile nu și-ar putea exercita drepturile procesuale decât prin cereri sau memorii scrise.

2.Competența organelor de urmărire penală

Organele de urmărire penală sunt procurorul și organele de cercetare penală. Aceste organe sunt și cele care efectuează urmărirea penală. În

sistemul dreptului nostru procesual penal, procurorul conduce întreaga activitate de urmărire penală, fiind atât organ de urmărire cât și organ de supraveghere a activității organelor de cercetare penală. Controlul activității de urmărire penală se realizează nemijlocit asupra poliției judiciare și asupra organelor de cercetare speciale.

Potrivit art. 299 din Codul de procedură penală, procurorul supraveghează activitatea organelor de cercetare penală astfel încât orice infracțiune să fie descoperită, orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie trasă la răspundere penală, iar suspectii și inculpații să nu fie reținuți decât cu respectarea condițiilor prevăzute de lege.

În cazul anumitor infracțiuni prevăzute de lege (a se vedea art. 56 alin. 3), urmărirea penală se efectuează în mod obligatoriu de către procuror. Pentru celelalte infracțiuni, urmărirea penală se efectuează și de organele de cercetare penală. Procurorul poate să efectueze orice act de urmărire penală în cauzele pe care le conduce și le supraveghează.

Organele de urmărire penală sunt obligate potrivit art. 202 din C.p.p., să strângă probele necesare pentru aflarea adevărului și pentru lămurirea cauzei sub toate aspectele.

Potrivit art. 100 alin. 1 și 306 alin. 3, în cursul urmăririi penale, organul de urmărire penală trebuie să strângă și să administreze probe atât în favoarea, cât și în defavoarea suspectului sau inculpatului. Aceste obligații trebuie îndeplinite din oficiu sau la cerere, indiferent dacă suspectul/inculpatul recunoaște sau nu fapta.

Totodată organul de urmărire penală este obligat să explice suspectului/inculpatului precum și celorlalte părți, drepturile lor procesuale.

În afară de aceasta, organul de urmărire penală trebuie să strângă date cu privire la împrejurările care au determinat, înlesnit sau favorizat comiterea infracțiunii, precum și orice alte date de natură să servească la soluționarea cauzei.

Urmărirea penală se efectuează de către procuror și organele de cercetare penală. Organele de cercetare penală sunt:

- organele de cercetare ale poliției judiciare
- organele de cercetare speciale.

Procurorul poate să efectueze orice act de urmărire penală în cauzele pe care le conduce și le supraveghează.

El efectuează în mod obligatoriu urmărirea penală în următoarele situații:

- în cazul infracțiunilor pentru care competența de judecată în primă instanță aparține Înaltei Curți de Casație și Justiție sau curții de apel;

- în cazul infracțiunilor prevăzute în art. 188-191, 257, 276, 277, 279-283, 289-294 din Codul penal;
- în cazul infracțiunilor săvârșite cu intenție depășită, care au avut ca urmare moartea unei persoane;
- în cazul infracțiunilor pentru care competența de a efectua urmărirea penală aparține DIICOT sau DNA;
- în cazul altor infracțiuni date prin lege în competența sa.

Urmărirea penală în cazul infracțiunilor săvârșite de militari se efectuează în mod obligatoriu de către procurorul militar.

Atunci când legea prevede că urmărirea penală se efectuează în mod obligatoriu de către procuror, nu trebuie să se înțeleagă că întreaga urmărire penală trebuie efectuată obligatoriu de către procuror, existând posibilitatea ca organele de cercetare penală să efectueze ele însele, anumite acte de urmărire penală care reclamă urgență. Punerea în mișcare a acțiunii penale, luarea măsurilor preventive nu pot fi delegate de către procuror organelor de cercetare penală.

În vederea respectării dispozițiilor legale referitoare la competență, potrivit art. 58 organul de urmărire penală sesizat, este dator să-și verifice imediat competența. Dacă în cursul acestei verificări, procurorul constată că nu este competent să efectueze sau să supravegheze urmărirea penală va dispune de îndată prin ordonanță, declinarea de competență și trimite cauza procurorului competent. Dacă organul de cercetare penală constată că nu este competent să efectueze urmărirea penală, va trimite de îndată cauza procurorului care exercită supravegherea în vederea sesizării organului competent.

Organele de cercetare penală ale poliției judiciare efectuează urmărirea penală pentru orice infracțiune care nu este dată prin lege în competența organelor de cercetare penală speciale sau procurorului ori alte cazuri prevăzute de lege.

Când anumite acte de urmărire penală trebuie efectuate în afara razei teritoriale în care se face urmărirea, procurorul sau organul de cercetare penală poate să le efectueze el însuși ori procurorul poate să dispună efectuarea lor prin comisie rogatorie sau delegare.

Procurorul sau organul de urmărire penală este obligat să efectueze actele de urmărire penală care nu suferă amânare, chiar dacă acestea se referă la o cauză care nu intră în competența sa. După efectuare, lucrările se vor trimite de îndată procurorului competent.

3. Conducerea și supravegherea exercitate de procuror în activitatea de urmărire penală.

Conducerea și supravegherea urmăririi penale reprezintă principala activitate desfășurată de procuror.

Este competent să exercite conducerea și supravegherea asupra activității de urmărire penală, procurorul de la parchetul corespunzător instanței care, potrivit legii, judecă în primă instanță cauza.

În exercitarea supravegherii urmăririi penale, procurorul are în vedere ca orice infracțiune să fie descoperită, orice infractor să fie tras la răspundere penală și totodată ca nici o persoană să nu fie reținută decât în cazurile și condițiile prevăzute de lege.

Pentru aceasta, procurorul ia măsurile necesare și dă dispoziții în scris și motivat organelor de cercetare penală.

Potrivit legii, procurorul exercită conducerea și supravegherea prin următoarele modalități:

1. Trecerea cauzei de la un organ la altul. Atunci când se impune necesitatea, procurorul poate să dispună conform art. 302 din C.proc.pen, trecerea cauzei de la un organ la altul, în scopul asigurării obiectivității și operativității urmăririi penale.

Dacă urmărirea penală se efectuează de procuror însuși, el poate dispune ca anumite acte de cercetare penală să fie efectuate în alte localități decât cea în care se află sediul parchetului, de către organele de poliție din acele localități.

Preluarea unei cauze de către un organ de cercetare penală ierarhic superior se dispune de către procurorul de la parchetul care exercită supravegherea urmăririi penale în acea cauză, la propunerea motivată a organului de cercetare penală care preia cauza.

2. Participarea directă a procurorului la efectuarea urmăririi penale. Procurorul poate să efectueze orice act de urmărire penală în cauzele pe care le supraveghează și de asemenea poate să asiste la efectuarea oricărui act de cercetare penală.

Chiar dacă procurorul intervine în cadrul desfășurării urmăririi penale, nu înseamnă că urmărirea penală este efectuată de acesta.

3. Verificarea dosarului de cercetare penală. În cursul supravegherii urmăririi penale, procurorul poate să ceară spre verificare, orice dosar de la organul de cercetare penală care va fi obligat să-l trimită cu toate actele, materialele și datele privitoare la faptele ce formează obiectul cercetării.

Această verificare va fi făcută ori de câte ori consideră necesar procurorul.

4. *Preluarea cauzei.* În orice cauză în care exercită supravegherea, procurorul poate dispune preluarea acelei cauze de la organele de cercetare penală, indiferent de stadiul în care se află acea cauză, pentru a efectua el însuși urmărirea penală.

5. *Autorizarea, încuviințarea, aprobarea, avizarea și infirmarea actelor și măsurilor de cercetare penală.* Potrivit legii, procurorul poate să dea dispoziții cu privire la efectuarea oricărui act de urmărire penală.

Dispozițiile procurorului sunt obligatorii pentru organul de cercetare penală.

Ori de câte ori legea prevede că un act sau o măsură procesuală trebuie să fie încuviințată, autorizată sau confirmată, un exemplar al actului rămâne la procuror.

Uneori, pentru efectuarea unui act de urmărire penală este necesară *autorizarea* prealabilă a procurorului. Spre exemplu, potrivit art. 9 alin. ultim din C.penal, punerea în mișcare a acțiunii penale pentru infracțiunile săvârșite în afara teritoriului țării, de un cetățean străin sau o persoană fără cetățenie care nu domiciliază pe teritoriul țării, se face numai cu autorizarea prealabilă a procurorului general al parchetului de pe lângă curtea de apel în a cărei rază teritorială se află parchetul mai întâi sesizat sau după caz a procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție.

Încuviințarea este actul procurorului prin care acesta își exprimă acordul cu privire la efectuarea unor acte de urmărire penală. Încuviințarea poate fi anterioară sau ulterioară actului efectuat.

Aprobarea este actul prin care procurorul consimte la efectuarea unui act de urmărire penală.

Infirmarea actelor de urmărire penală presupune ca procurorul, ori de câte ori apreciază că un act de urmărire penală efectuat de către organul de cercetare este nelegal, să îl desființeze, motivat, lipsindu-l astfel de efecte juridice.

După infirmarea actului, procurorul poate dispune refacerea lui în condițiile prevăzute în lege sau îl poate reface personal.

4. Sesizarea organelor de urmărire penală

Declanșarea activității de urmărire penală este precedată întotdeauna de încunoștințarea organelor de urmărire penală despre săvârșirea unei infracțiuni.

Organele de urmărire penală pot fi încunoștințate despre săvârșirea unei infracțiuni prin intermediul actelor de sesizare. Actele de sesizare pot fi interne sau externe.

Sesizarea externă se face prin denunț, plângere sau plângere prealabilă, iar *sesizarea internă* se face din oficiu.

Modurile cele mai uzuale de sesizare sunt *denunțul și plângerea*.

Plângerea este potrivit art. 289 din C.proc.pen, încunoștințarea făcută de o persoană fizică sau juridică, referitoare la o vătămare care i s-a cauzat prin infracțiune.

Plângerea ca mod de sesizare a organelor de urmărire penale nu trebuie confundată cu *plângerea prealabilă*, aceasta fiind în același timp o condiție de pedepsibilitate și procedibilitate. Lipsa unei plângeri prelabile nu poate fi suplinită prin alte moduri de sesizare, în timp ce o plângere penală obișnuită poate fi înlocuită cu un denunț sau o sesizare din oficiu.

Plângerea trebuie să cuprindă numele, prenumele, codul numeric personal, calitatea și domiciliul petiționarului, (denumirea, sediul, codul unic de înregistrare, codul de identificare fiscală, numărul de înmatriculare înregistrul comerțului sau de înscriere în registrul persoanelor juridice și contul bancare pentru persoane juridice), indicarea reprezentantului legal ori convențional, descrierea faptei care formează obiectul plângerii, indicarea făptuitorului și a mijloacelor de probă dacă sunt cunoscute. Plângerea se poate face personal sau prin mandatar. Mandatul trebuie să fie special, iar procura rămâne atașată plângerii.

Plângerea făcută oral se consemnează într-un proces verbal de organul care o primește. Plângerea formulată în scris va fi semnată de persoana vătămată sau de mandatarul acesteia. Plângerea în formă electronică va fi certificată prin semnătură electronică în condițiile legii.

Plângerea se poate face și de către unul din soți pentru celălalt soț, sau de către copilul major pentru părinți. În aceste cazuri persoana vătămată poate însă să declare că nu își însușește plângerea.

Pentru persoana lipsită de capacitate de exercițiu, plângerea se face de către reprezentantul său legal. Persoanele cu capacitate de exercițiu restrânsă pot face plângere cu încuviințarea reprezentantului lor legal. Dacă făptuitor este chiar persoana care reprezintă legal sau încuviințează actele persoanei vătămate, sesizarea organelor de urmărire penală se face din oficiu.

Când plângerea penală se referă la o infracțiune săvârșită pe teritoriul unui alt stat membru al Uniunii Europene, organul judiciar are obligația să primească plângerea și să o transmită organului competent de pe teritoriul statului în care a fost comisă.

Oice plângere greșit îndreptată la un anumit organ judiciar nu se restituie persoanei care a formulat-o, ci se trimite pe cale administrativă organului competent. Această regulă este menită să asigure celeritatea și operativitatea în activitatea de descoperire a infracțiunilor.

Denunțul este potrivit art. 290 din C.proc.pen, încunoștințarea făcută de către o persoană fizică sau de către o persoană juridică, despre săvârșirea unei infracțiuni.

Denunțul este o modalitate facultativă de sesizare a organelor de urmărire penală, persoanele neavând vreo obligație legală în acest sens.

Dacă însă legea prevede obligația legală de a denunța anumite infracțiuni, în acest caz denunțul este obligatoriu. Neîndeplinirea acestei obligații constituie în anumite condiții, infracțiunea de nedenunțare (art. 266 din Codul penal).

Alteori, legea prevede ca unele persoane cu funcții de conducere în cadrul unei autorități a administrației publice ori ale altor persoane juridice de drept public, precum și orice persoană cu atribuții de control care iau cunoștință de săvârșirea unei infracțiuni în exercițiul atribuțiilor de serviciu, să sesizeze organele judiciare, caz în care aceasta este o modalitate specială de sesizare.

În alte cazuri, legea prevede că denunțul poate fi făcut de însuși cel care a săvârșit infracțiunea, (auto-denunț), iar asemenea denunțuri duc fie la înlăturarea răspunderii penale fie la atenuarea acestei răspunderi. Spre exemplu, potrivit art. 290 alin. 3 sau art. 292 alin. 2 din Codul penal, mituitorul sau cumpărătorul de influență nu se pedepsește dacă denunță autorității fapta mai înainte ca organul de urmărire penală să fie sesizat pentru infracțiunea de dare de mită ori cumpărare de influență.

Atunci când denunțătorul nu-și dezvăluie identitatea, sesizarea organelor de urmărire penală este considerată a fi efectuată din oficiu.

Denunțul se poate face numai persoanl, nu și prin reprezentant ori mandatar și trebuie să conțină aceleași date ca în cazul plângerii.

Denunțul scris trebuie semnat de către denunțător, iar dacă denunțul se face oral, el trebuie consemnat într-un proces-verbal de către organul în fața căruia a fost făcut.

Plângerea prealabilă reprezintă o excepție de la principiul oficialității procesului penal și constă în posibilitatea acordată de legiuitor persoanei vătămate, de a decide declanșarea procesului penal în cazul săvârșirii anumitor infracțiuni prevăzute în lege.

Această excepție de la principiul oficialității se justifică de regulă în cazul acelor infracțiuni cu un grad de pericol social redus, unde persoana vătămată este singură în măsură să aprecieze asupra necesității de a-l trage la răspundere pe făptuitor.

În ceea ce privește infracțiunea de viol al cărei grad de pericol social este ridicat, rațiunea pentru care forma simplă se pedepsește la plângerea prealabilă a persoanei vătămate este aceea a naturii relațiilor sociale ocrotite, a intimității și discreției care trebuie să se manifeste în legătură cu aceste valori.

Infracțiunile din Codul penal pentru care legiuitorul a prevăzut condiția introducerii plângerii prealabile sunt:

- lovirea sau alte violențe – art. 193.
- vătămarea corporală din culpă - art. 196
- amenințarea – art. 206
- hărțuirea – art. 208
- violul – art. 218 alin. 1 și 2
- agresiunea sexuală – art. 219 alin. 1
- hărțuirea sexuală – art. 223
- violarea de domiciliu – art. 224
- violarea sediului profesional – art. 225
- violarea vieții private – art. 226
- divulgarea secretului profesional – art. 227
- furtul comis în condițiile art. 231
- abuzul de încredere – art. 238
- abuzul de încredere prin fraudarea creditorilor – art. 239
- bancruta simplă – art. 240
- bancruta frauduloasă – art. 241
- gestiunea frauduloasă – art. 242
- distrugerea – art. 253 alin. 1 și 2
- tulburarea de posesie – art. 256
- nerespectarea hotărârilor judecătorești – art. 287 alin. 1 lit. d-g
- violarea secretului corespondenței – art. 302.
- abandonul de familie – art. 378
- nerespectarea măsurilor privind încredințarea minorului – art. 379
- împiedicarea exercitării libertății religioase – art. 381

Introducerea plângerii prealabile constituie atât manifestarea de voință a persoanei vătămate de a aduce la cunoștința organelor judiciare, comiterea uneia sau mai multor infracțiuni, cât și expresia voinței ca acele fapte să fie urmărite sau judecate.

Instituția plângerii prealabile are o dublă natură: atât penală cât și procesual penală, iar reglementarea ei se regăsește atât în Codul penal și în Codul de procedură penală, cât și în alte legi penale.

În planul dreptului penal, lipsa plângerii prealabile este o cauză care înlătură răspunderea penală (art. 157 din Codul penal), pe când în planul dreptului procesual penal, lipsa plângerii prealabile este o cauză care împiedică punerea în mișcare a acțiunii penale sau face imposibilă exercitarea ei.

Potrivit art. 295 alin. 1 din Codul penal, titularul plângerii prealabile este *persoana vătămată prin infracțiune*. Astfel, dacă persoana vătămată a decedat înainte de a introduce plângerea prealabilă, aceste drept se stinge nemaiputând fi exercitat de altă persoană. Tot astfel, dacă persoana vătămată decedează în cursul procesului penal, deci după ce a formulat plângere penală prealabilă, nu mai este posibilă încetarea procesului penal.

În locul persoanei vătămate, plângerea prealabilă ar putea fi introdusă și de către *mandatar*, în baza mandatului special care trebuie atașat plângerii.

Când plângerea a fost formulată de o persoană fără calitatea procesuală corespunzătoare, nulitatea se acoperă dacă persoana vătămată își însușește plângerea în termenul de trei luni prevăzut în lege.

Pentru persoanele juridice, plângerea prealabilă se formulează de către *reprezentantul acesteia*.

La fel, în cazul persoanei vătămate lipsite de capacitate de exercițiu, plângerea prealabilă se formulează de către *reprezentantul ei legal*, iar pentru persoana cu capacitate de exercițiu restrânsă, plângerea prealabilă se formulează de către *persoana vătămată cu acordul reprezentantului ei legal*.

Plângerea prealabilă are caracter indivizibil, atât activ cât și pasiv.

Caracterul indivizibil *activ* are în vedere situația în care prin aceeași infracțiune au fost vătămate mai multe persoane și numai una dintre acestea a formulat plângere prealabilă. În acest caz, fapta va atrage totuși răspunderea penală.

Caracterul indivizibil *pasiv* se referă la situația în care la săvârșirea aceleiași infracțiuni au participat două sau mai multe persoane. Plângerea prealabilă formulată numai împotriva unuia dintre ei sau unora dintre ei va atrage răspunderea penală a tuturor participanților.

Plângerea prealabilă se adresează organului de cercetare penală sau procurorului. Plângerea greșit îndreptată de persoana vătămată se trimite pe cale administrativă, organului competent.

Dacă este vorba de o infracțiune flagrantă, care se urmărește la plângerea prealabilă a persoanei vătămate, pentru a nu se pierde probele și pentru a se identifica făptuitorul, organele de cercetare penală sunt obligate să constate săvârșirea acesteia, chiar în lipsa plângerii prealabile. În acest caz, organul de cercetare penală cheamă persoana vătămată și o întreabă dacă formulează plângere prealabilă. În caz afirmativ, se începe urmărirea penală, iar în caz contrar, organele de urmărire penală vor înainta procurorului ecatele efectuate, cu propunerea de clasare a cauzei.

Dacă în cursul urmăririi penale efectuate din oficiu pentru o anumită infracțiune se ajunge la concluzia că trebuie schimbată încadrarea juridică într-o infracțiune pedepsită la plângere prealabilă, atunci procurorul sau organul de cercetare penală cheamă persoana vătămată și o întreabă dacă înțelege să depună plângere. Dacă persoana vătămată depune plângere, se continuă urmărirea penală, iar în caz contrar organul de cercetare penală trimite dosarul cauzei procurorului cu propunere de încetare a urmăririi penale.

Dispozițiile legale referitoare la conținutul plângerii prealabile și la semnarea ei sunt aceleași ca în cazul plângerii penale.

Termenul de introducere a plângerii prealabile. Potrivit legii, termenul de introducere a plângerii prealabile este de 3 luni din ziua în care persoana vătămată a aflat despre săvârșirea faptei.

Dacă persoana vătămată este un minor sau un incapabil, termenul de două luni curge din momentul în care persoana îndreptățită a reclama a știut cine este făptuitorul. Când făptuitorul este chiar reprezentantul legal, termenul de 3 luni curge de la data numirii unui nou reprezentant legal. În aceste situații, acțiunea penală se poate pune în mișcare și din oficiu, dar retragerea plângerii produce efecte numai dacă este însușită de procuror.

Sesizarea din oficiu reprezintă o modalitate de încunoștințare a organelor de urmărire penală despre săvârșirea unei infracțiuni care se realizează fie prin constatarea directă a săvârșirii unor fapte prevăzute de legea penală, fie prin intermediul mijloacelor de informare în masă.

În astfel de situații, organele de urmărire penală au obligația să încheie un proces-verbal.

Obligația întocmirii unui proces-verbal o au organele de ordine publică și siguranță națională ori de câte ori constată săvârșirea unei infracțiuni flagrante.

Este infracțiune flagrantă acea faptă descoperită în momentul săvârșirii ei sau imediat după săvârșire, precum și acea infracțiune al cărei făptuitor, imediat după săvârșire este urmărit de organele de ordine publică și de siguranță națională, de persoana vătămată, de martorii oculari sau de strigătul public ori prezintă urme care justifică suspiciunea rezonabilă că ar fi săvârșit fapta sau este surprins aproape de locul comiterii, având asupra sa arme, instrumente sau alte obiecte de natură a-l presupune participant la infracțiune.

După constatarea infracțiunii flagrante, plângerile și cererile formulate în scris, corpul delict, precum și obiectele sau înscrisurile ridicate cu ocazia constatării infracțiunii sunt puse la dispoziția organului de urmărire penală.

Chiar dacă organul de urmărire penală constată în mod direct săvârșirea unei infracțiuni, el nu se poate sesiza din oficiu dacă pentru acea infracțiune este necesară o plângere prealabilă. În aceste situații, organul de urmărire penală cheamă persoana vătămată și o întreabă dacă face plângere.

Sesizarea specială a organelor de urmărire penală are loc atunci când legea prevede în mod excepțional, că declanșarea procesului penal sau punerea în mișcare a acțiunii penale poate avea loc numai ca urmare a unei anume sesizări.

Spre exemplu, ar putea fi necesară exprimarea dorinței guvernului străin (în cazul infracțiunii contra reprezentantului unui stat străin), sesizarea comandantului (în cazul anumitor infracțiuni săvârșite de militari cum sunt cele descrise în art. 413-417 din Codul penal: absență nejustificată, dezertare, încălcarea consemnului, părăsirea postului sau a comenzii, insubordonare) etc.

5.Efectuarea urmăririi penale

I. Începerea urmăririi penale este un moment procesual aparte care marchează începerea procesului penal. Pentru a se începe urmărirea penală trebuie să existe un act de sesizare care îndeplinește condițiile prevăzute de lege și nu este incident în cauză niciunul din cazurile de la art. 16 alin. 1 din C.proc.pen.

Potrivit dispozițiilor art. 305 alin. 2 din C.proc.pen, organul de urmărire penală va dispune începerea urmăririi penale prin ordonanță, dacă din actul de sesizare nu rezultă vreun caz de împiedicare a punerii în mișcare a acțiunii penale. Urmărirea penală se va începe cu privire la faptă.

Ulterior dacă din datele și probele existente în cauză vor rezulta indicii rezonabile că o anumită persoană a comis infracțiunea, procurorul dispune ca urmărirea penală să se efectueze în continuarea față de ea.

Persoana față de care s-a început urmărirea penală are calitatea de suspect.

Dacă pentru începerea urmăririi penale față de o anumită persoană este necesară obținerea unei autorizații sau îndeplinirea unei condiții prealabile, efectuarea urmăririi penale se va dispune numai după obținerea acelei autorizații.

Suspectul nu este parte în procesul penal, el are calitatea de subiect procesual principal și i se aduce la cunoștință, înainte de prima audiere, fapta pentru care este suspectat, încadrarea ei juridică, ce drepturi și obligații procesuale are în cursul procesului.

Suspectul poate fi reținut timp de 24 de ore.

II. Punerea în mișcare a acțiunii penale

Acțiunea penală va fi pusă în mișcare de către procuror prin ordonanță când acesta constată că există probe din care rezultă că o persoană a săvârșit o infracțiune și nu există vreunul din cazurile de la art. 16 alin. 1 C.proc.pen.

După punerea în mișcare a acțiunii penale, suspectul dobândește calitatea de *inculpat* care este parte în procesul penal, el având drepturi și obligații procesuale mult mai largi decât suspectul.

Față de inculpat se pot lua următoarele măsuri preventive: controlul judiciar, controlul judiciar pe cauțiune, arestul la domiciliu sau arestarea preventivă.

Punerea în mișcare a acțiunii penale este comunicată inculpatului de către orgnul de urmărire penală care îl cheamă în vederea audierii.

Dacă inculpatul deși a fost legal citat, lipsește nejustificat, se sustrage sau este dispărut, urmărirea penală va putea continua și fără audierea sa.

În efectuarea actelor de urmărire penală trebuie să se țină seama de specificul fiecărei cauze, însă pe tot parcursul acestei faze, organele judiciare sunt ținute să respecte legalitatea procesului penal.

Ori de câte ori există riscul ca un martor să nu mai poată fi audiat în cursul judecății (este grav bolnav, urmează să plece în străinătate, etc), acesta va putea fi audiat în mod anticipat de către judecătorul de drepturi și libertăți, la cererea procurorului. Când judecătorul de drepturi și libertăți consideră cererea justificată va fixa data și locul audierii, dispunând totodată citarea părților și a subiecților procesuali principali. Participarea procurorului este obligatorie.

Organele de urmărire penală sunt obligate să strângă probe atât în favoarea, cât și defavoarea suspectului sau inculpatului.

III. Extinderea urmăririi penale și schimbarea încadrării juridice

Atunci când în cursul urmăririi penale se constată fapte noi, date cu privire la participarea altor persoane ori împrejurări care pot duce la schimbarea încadrării juridice, organul de urmărire penală va dispune extinderea urmăririi penale sau schimbarea încadrării juridice.

Procurorul va fi informat despre extinderea urmăririi penale sau schimbarea încadrării juridice. Suspectului sau inculpatului i se vor aduce la cunoștință faptele pentru care s-a dispus extinderea urmăririi penale.

Procurorul va putea de asemenea, să extindă acțiunea penală pentru aspectele noi.

IV. Efectuarea urmăririi penale de către procuror și preluarea cauzelor de la alte parchete

Urmărirea penală se efectuează în mod obligatoriu de către procuror în cazurile prevăzute de lege (art. 56 alin. 3-5 din C.proc.pen).

De asemenea, procurorul poate prelua orice cauză în care exercită supravegherea urmăririi penale, indiferent de stadiul acesteia, pentru a efectua el însuși urmărirea penală.

În dosarele în care efectuează urmărirea penală procurorul poate delega prin ordonanță organelor de cercetare penală, efectuarea anumitor acte de urmărire penală. Nu pot fi delegate: punerea în mișcare a acțiunii penale, luarea sau propunerea măsurilor restrictive de drepturi și libertăți, încuviințarea de probatorii sau alte acte procesuale ce nu pot forma obiectul delegării.

Procurorii din cadrul parchetului ierarhic superior pot prelua în vederea efectuării sau supravegherii urmăririi penale, cauze de competența parchetelor ierarhic inferioare, prin dispoziția motivată a conducătorului parchetului ierarhic superior.

Ori de câte ori există o suspiciune rezonabilă că activitatea de urmărire penală este afectată din pricina calității părților ori a subiecților procesuali principali sau dacă există pericolul de tulburare a liniștii publice, procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție poate trimite cauza la un alt parchet egal în grad, la cererea părților, a unui subiect procesual principal sau din oficiu.

6. Suspendarea urmăririi penale

Participarea firească a procesului penal presupune participarea suspectului sau a inculpatului la efectuarea actelor de urmărire penală.

Atunci când se constată printr-o expertiză medico-legală, că *suspectul sau inculpatul suferă de o boală gravă* care îl împiedică să ia parte la procesul penal, organul de cercetare penală înaintează dosarul cauzei procurorului, cu propunerea de suspendare a urmăririi penale.

Boala gravă de care suferă suspectul/inculpatul trebuie să-l împiedice pe acesta să ia parte la efectuarea actelor de urmărire penală la care trebuie să fie prezent.

Suspendarea urmăririi penale nu este condiționată de posibilitatea de însănătoșire a suspectului/inculpatului.

Dacă însă printr-o expertiză medico-legală psihiatrică se constată că inculpatul suferă de o boală psihică care nu-i permitea la momentul comiterii faptei să-și dea seama de acțiunile sale, din cauza alienației mintale, procurorul va dispune clasarea cauzei și nu suspendarea urmăririi penale.

Suspendarea urmăririi penale se dispune de către procuror prin *ordonanță*. După suspendarea urmăririi penale, procurorul va restitui dosarul organului de cercetare penală sau va putea dispune preluarea sa.

Organul de cercetare penală va trebui să se intereseze periodic, dar nu mai târziu de 3 luni de la data suspendării dacă mai subzistă cauza care a determinat suspendarea urmăririi penale.

În timpul cât urmărirea este suspendată, organul de cercetare penală va continua să efectueze toate actele a căror îndeplinire nu este împiedicată de situația suspectului/inculpatului, cu respectarea dreptului la apărare al părților sau al subiecților procesuali.

La cererea suspectului/inculpatului, după reluarea urmăririi penale actele efectuate în timpul suspendării vor putea fi refăcute dacă acest lucru este posibil.

Urmărirea penală mai poate fi suspendată și atunci *când există un impediment legal temporar pentru punerea în mișcare a acțiunii penale* față de o persoană (lipsește autorizarea sau o altă condiție prealabilă), sau *pe perioada desfășurării procedurii de mediere*.

7. Soluțiile care pot fi date în timpul sau la sfârșitul urmăririi penale

Faza urmăririi penale este cuprinsă între două momente bine delimitate în timp și anume: *începerea urmăririi penale* și *dispunerea uneia dintre următoarele soluții*:

- *clasarea cauzei penale*
- *renunțarea la urmărire penală*
- *trimiterea în judecată.*

Clasarea cauzei și renunțarea la urmărire penală sunt soluții de neurmărire/netrimiteră în judecată.

Soluțiile care se dau în timpul ori la sfârșitul urmăririi penale se dispun numai de către *procuror*, la propunerea organului de cercetare penală sau din oficiu.

Clasarea cauzei se dispune atunci când nu se exercită acțiunea penală sau când se stinge acțiunea penală exercitată, deoarece există vreunul din cazurile de la art. 16 alin. 1 din C.proc.pen.

Unele din cazurile de la art. 16 alin. 1 din C.proc.pen presupun întotdeauna existența unui suspect:

- “c” (nu există probe că o persoană a săvârșit infracțiunea);
- „f” (când a intervenit decesul suspectului/inculpatului persoană fizică sau radierea persoanei juridice).

Soluția de clasare a cauzei se dispune dacă nu se poate începe urmărirea penală întrucât nu sunt întrunite condițiile de fond și formă ale sesizării sau ori de câte ori există vreunul din cazurile de la art. 16 alin. 1 din C.proc.pen.

Clasarea se dispune prin ordonanță care trebuie să cuprindă în afară de mențiunile arătate la art. 286 alin. 2 și dispoziții referitoare la: ridicarea sau menținerea măsurilor asiguratorii, restituirea bunurilor ridicate sau a cauțiunii; sesizarea judecătorului de cameră preliminară cu privire la luarea măsurii de siguranță a confiscării speciale sau acu privire la desființarea totală/parțială a a unui înscris, sesizarea instanței competente în materia săsnătății mintale, în vederea dispunerii internării nevoluntare, cheltuielile judiciare.

Ordonanța de clasare va trebui să cuprindă și mențiuni cu privire la încetarea de drept a măsurii preventive care a fost dispusă în cauză.

Motivarea în fapt și în drept a ordonanței de clasare este obligatorie numai dacă procurorul nu își însușește argumentele expuse de organul de cercetare penală în propunerea de clasare ori dacă în cursul urmăririi penale suspectului i-a fosta dusă la cunoștință această calitate.

Ordonanța de clasare se va comunica în copie, persoanei care a făcut sesizarea, suspectului, inculpatului sau altor persoane interesate. Dacă inculpatul este arestat preventiv, administrația locului de deținere va fi

informată printr-o adresă de către procuror cu privire la încetarea de drept a măsurii preventive.

Când procurorul constată că nu sunt îndeplinite condițiile pentru clasarea cauzei ori dacă dispune clasarea parțial și disjunge cauza pentru anumite fapte ori făptuitori, va restitui dosarul organului de cercetare penală. Organul de cercetare penală va continua urmărirea penală.

Renunțarea la urmărire penală este soluția pe care o dispune procurorul când în raport cu conținutul faptei, cu modul și mijloacele de comitere, cu scopul urmărit și cu împrejurările concrete de săvârșire, cu urmările produse sau care s-ar fi putut produce prin săvârșirea faptei, el apreciază că *nu există un interes public în urmărirea acesteia*.

Această soluție se dispune doar dacă fapta există, constituie infracțiune și nu intervine vreunul din cazurile de la art. 16 alin. 1 din C.proc.pen care ar atrage clasarea cauzei și nu renunțarea la urmărire penală.

Renunțarea la urmărire penală se poate dispune în cazul infracțiunilor pedepsite cu amendă sau închisoare de până la cel mult 7 ani.

Dacă autorul faptei este cunoscut, la aprecierea interesului public se vor avea în vedere persoana suspectului/inculpatului, conduita sa anterioară comiterii faptei și eforturile depuse pentru înlăturarea sau diminuarea consecințelor infracțiunii.

După ce îl consultă pe suspect/inculpat, procurorul poate dispune ca acesta să îndeplinească una sau mai multe din următoarele obligații, într-un interval de timp, de maxim 6 până la 9 luni:

- să înlăture consecințele faptei;
- să repare prejudiciul cauzat prin infracțiune;
- să ceară public scuze persoanei vătămate;
- să presteze o muncă neremunerată în folosul comunității pe o perioadă cuprinsă între 30 și 60 de zile;
- să frecventeze un program de consiliere.

În situația neîndeplinirii cu rea-credință a acestor obligații, procurorul va revoca ordonanța de renunțare la urmărire penală, iar o nouă renunțare la urmărire penală în aceeași cauză nu mai este posibilă.

Ordonanța de renunțare la urmărire penală se va comunica în copie, persoanei care a făcut sesizarea, suspectului, inculpatului sau altor persoane interesate.

În caz de clasare ca urmare a constatării că a intervenit amnistia, prescripția, retragerea plângerii prealabile sau o cauză de nepedpsire, precum și cvând s-a dispus renunțarea la urmărire penală, uspectul/inculpatul poate

cere în termen de 20 de zile de la primirea copiei de pe ordonanță, să se continue urmărirea penală. Dacă după continuarea urmăririi penale se constată că a intervenit un alt caz de netrimitere în judecată, se va dispune clasarea cauzei în raport cu acesta. În caz contrar, se va adopta prima soluție de netrimitere în judecată.

8. Terminarea urmăririi penale.

Acest termen nu semnifică sfârșitul fazei de urmărire penală, ci doar *terminarea activității de urmărire penală de către organele de cercetare penală.*

Atunci când organele de cercetare penală apreciază că au efectuat toate activitățile impuse de specificul cauzei, se consideră că cercetarea penală este terminată.

În acest caz, organul de cercetare penală va înainta procurorului, dosarul însoțit de un referat care trebuie să se limiteze la fapta sau faptele care au format obiectul urmăririi penale, la persoana inculpatului și dacă este cazul, pentru care fapte ori făptuitori se propune clasarea sau renunțarea la urmărire penală.

Referatul de terminare a urmăririi penale trebuie să cuprindă pe lângă mențiunile generale, fapta sau faptele reținute în sarcina inculpatului, probele administrate și încadrarea juridică. Suplimentar, referatul mai cuprinde și date suplimentare referitoare la mijloacele materiale de probă, măsurile asigurătorii, măsurile preventive, cheltuielile judiciare.

În termen de cel mult 15 zile de la primirea dosarului, procurorul va verifica lucrările de urmărire penală și se pronunță asupra acestora. Rezolvarea cauzelor cu inculpați arestați se va face de urgență și cu precădere.

Ori de câte ori procurorul va constata că urmărirea penală nu este completă sau că a fost efectuată cu încălcarea dispozițiilor legale, el va restitui cauza organului care a efectuat urmărirea penală în vederea completării sau refacerii acesteia ori va trimite cauza unui alt organ de cercetare penală. Când completarea sau refacerea urmăririi penale este necesară numai cu privire la unele fapte sau la unii inculpați și disjungerea nu este posibilă, cauza se va restitui ori trimite în întregime organului de cercetare penală.

9. Trimiterea în judecată.

Nu se confundă cu terminarea urmăririi penale care marchează momentul în care organele de cercetare penală și-au finalizat activitatea și înaintază dosarul însoțit de un referat, procurorului.

Trimiterea în judecată constituie punctul final al urmăririi penale, ulterior terminării urmăririi penale, iar procurorul este singurul care poate dispune trimiterea în judecată.

Organele de cercetare penală, odată ce termină activitatea în respectiva cauză, vor trimite dosarul procurorului care supraveghează urmărirea penală. În termen de cel mult 15 zile de la primirea dosarului, procurorul este obligat să verifice lucrările urmăririi penale și să se pronunțe asupra acestora.

Dacă procurorul constată că au fost respectate dispozițiile legale care garantează aflarea adevărului, că urmărirea penală este completă, iar probele necesare au fost legal administrate, va proceda astfel:

1. emite rechizitoriu prin care dispune trimiterea în judecată dacă din materialul de urmărire penală rezultă că fapta există, a fost săvârșită de inculpat și acesta răspunde penal;
2. emite ordonanță de clasare sau renunțare la urmărire penală când apreciază că nu sunt îndeplinite condițiile pentru trimiterea în judecată, conform situațiilor deja analizate.

În situația în care procurorul apreciază că sunt îndeplinite condițiile pentru trimiterea în judecată, va emite rechizitoriul care este actul de sesizare a instanței.

Potrivit art. 328 din C.proc.pen., *rechizitoriul* trebuie să se limiteze la fapta și persoana pentru care s-a efectuat urmărirea penală și trebuie să cuprindă pe lângă mențiunile prevăzute în art 286 alin. 2 (cele deja știute de la ordonanță), datele privitoare la persoana inculpatului, fapta reținută în sarcina sa, încadrarea juridică, probele pe care se întemeiază învinuirea, măsurile preventive luate, durata acestora, precum și dispoziția de trimitere în judecată.

Prin același rechizitoriu, procurorul poate dispune trimiterea în judecată pentru unele fapte și clasarea/renunțarea la urmărire penală pentru alte fapte/făptuitori.

Procurorul întocmește un singur rechizitoriu, chiar dacă lucrările urmăririi penale privesc mai mulți inculpați și chiar dacă situației acestora se vor da rezolvări diferite. Astfel, se poate ca prin același rechizitoriu să se dispună trimiterea în judecată a unui inculpat și clasarea cauzei sau renunțarea la urmărire penală cu privire la alt inculpat.

În rechizitoriu se mai arată numele și prenumele persoanelor care trebuie citate în instanță, cu indicarea calității lor în proces și locul unde urmează a fi citate.

Rechizitoriul va fi apoi verificat sub aspectul legalității și temeiniciei de către prim-procurorul parchetului sau de către procurorul general al parchetului de pe lângă curtea de apel, respectiv de către procurorul ierarhic superior.

Rechizitoriul însoțit de dosarul cauzei va fi trimis instanței competente să judece cauza înfond. Dosarul va mai fi însoțit și de copii certificate ale rechizitoriului pentru a fi comunicate inculpaților.

10. Reluarea urmăririi penale.

Urmărirea penală este reluată în următoarele cazuri:

- încetarea cauzei de suspendare a urmăririi penale,
- restituirea cauzei de către judecătorul de cameră preliminară
- redeschiderea urmăririi penale.

Reluarea urmăririi penale nu mai are loc dacă se constată că între timp a intervenit vreunul din cazurile prevăzute la art. 16 alin. 1 care împiedică punerea în mișcare a cațiunii penale sau continuarea procesului penal.

Reluarea urmăririi penale după suspendare. Pe toată durata suspendării urmăririi penale, organul de cercetare penală trebuie să se intereseze periodic dacă mai subzistă cauza de suspendare.

Când se constată că a încetat cauza de suspendare, organul de cercetare penală va înainta dosarul procurorului pentru a dispune asupra reluării urmăririi penale prin ordonanță.

Practic, reluarea urmăririi penale va avea loc de îndată ce suspectul/inculpatul s-a însănătoșit (aspect care trebuie să reiese dintr-un certificat medical sau dintr-o expertiză medicală), dacă s-a obținut autorizarea necesară ori s-a îndeplinit condiția prealabilă precum și dacă s-a încheiat procedura medierii.

Reluarea urmăririi penale în caz de restituire a cauzei de către judecătorul de cameră preliminară.

Urmărirea penală este reluată dacă judecătorul de cameră preliminară restituie cauza procurorului în temeiul art. 346 alin. 3 din C.proc.pen., în următoarele situații:

rechizitoriul este neregularitar întocmit, iar neregularitatea nu a fost remediată de procuror în termenul prevăzut de lege;

au fost excluse toate probele administrate în cursul urmăririi penale;

procurorul solicită restituirea cauzei ori nu răspunde în termenul prevăzut de lege.

Reluarea urmăririi penale în caz de redeschidere a urmăririi penale.

Redeschiderea urmăririi penale se poate dispune de către:

1. procurorul ierarhic superior celui care a dat soluția;
2. procurorul care a dispus soluția;
3. judecătorul de cameră preliminară care a admis plângerea împotriva soluției.

1. Ori de câte ori se constată după ce s-a dispus clasarea cauzei, că nu a existat împrejurarea care a determinat acea soluție, *procurorul ierarhic superior* celui care a dat soluția va dispune redeschiderea urmăririi penale.

2. Redeschiderea urmăririi penale se dispune de către *procurorul care a dat soluția*, când constată că au apărut fapte sau împrejurări noi din care rezultă că a dispărut împrejurarea pe care se întemeia clasarea sau atunci când suspectul/inculpatul nu și-a îndeplinit cu rea-credință obligațiile stabilite prin ordonanța de renunțare la urmărire penală.

În ambele situații redeschiderea urmăririi penale este supusă confirmării judecătorului de cameră preliminară.

3. Redeschiderea urmăririi penale se poate dispune de către *judecătorul de cameră preliminară* care a admis plângerea împotriva soluției netrimitere în judecată și a trimis cauza în vederea completării urmăririi penale.

Redeschiderea urmăririi penale se dispune de către procuror prin ordonanță sau de către instanța de judecată prin încheiere motivată.

11. Plângerea împotriva măsurilor și actelor de urmărire penală.

I. Ca o garanție a respectării legalității în procesul penal, legiuitorul a prevăzut posibilitatea ca orice persoană nemulțumită de **actele și măsurile dispuse în timpul urmăririi penale**, să facă plângere împotriva acestora dacă prin aceste acte sau măsuri i s-a adus o vătămare a intereselor sale legitime.

Plângerea se adresează procurorului care supraveghează activitatea organului de cercetare penală și se depune fie direct la procuror, fie la organul de cercetare penală. Procurorul este obligat să rezolve plângerea în termen de cel mult 20 de zile de la primire și să comunice de îndată persoanei care a făcut plângerea, modul în care aceasta a fost rezolvată, prin trimiterea unei copii a ordonanței.

Dacă plângerea este formulată împotriva măsurilor luate sau a actelor efectuate de către procuror, ori efectuate pe baza dispozițiilor acestuia, se rezolvă de prim-procurorul parchetului, sau după caz de procurorul general al parchetului de pe lângă curtea de apel, sau de procurorul ierarhic superior.

O nouă plângere împotriva soluției de respingere dispuse de procurorul ierarhic superior este inadmisibilă.

II. De asemenea, se pot ataca cu plângere și **soluțiile de netrimitere în judecată dispuse de către procuror**, de către persoanele cărora li s-a adus vreo vătămare intereselor legitime prin acele soluții.

În cazul soluțiilor de clasare sau de renunțare la urmărire penală, plângerea se face în termen de 20 de zile de la comunicarea soluției.

După respingerea plângerii făcute împotriva soluției de clasare sau renunțare la urmărire penală, persoana ale cărei interese legitime au fost vătămate, pot face o nouă plângere în termen de 20 de zile de la data comunicării de către prim-procuror (sau a celorlalți deja menționați) a modului de rezolvare, la judecătorul de cameră preliminară de la instanța careia i-ar reveni competența de soluționare a cauzei în primă instanță.

Când plângerea nu a fost rezolvată de prim-procuror în termenul legal de 20 de zile, termenul de sesizare a instanței va curge până cel mai tâziu la 20 de zile de la data comunicării modului de rezolvare de către prim-procuror.

Primind plângerea, judecătorul de cameră preliminară stabilește termenul de soluționare pe care îl va comunica împreună cu un exemplar al plângerii, procurorului și părților. Aceștia pot depune note scrise în legătură cu temeinicia și admisibilitatea plângerii.

Dosarul va fi trimis de parchet, instanței, în termen de 3 zile de la primirea adresei prin care se cere dosarul.

Judecătorul de cameră preliminară se pronunță asupra plângerii prin încheiere motivată, în camera de consiliu, fără participarea petenților, intimaților și a procurorului. El va verifica soluția pe baza lucrărilor și a materialului din dosarul cauzei.

Soluțiile pe care le va pronunța judecătorul de cameră preliminară sunt diferite după cum în cauză a fost sau nu pusă în mișcare acțiunea penală.

În acele cauze în care nu s-a pus în mișcare acțiunea penală, judecătorul de cameră preliminară va pronunța una din următoarele soluții:

- a) respinge plângerea ca tardivă sau inadmisibilă, menținând soluția din ordonanță;
- b) admite plângerea, desființează ordonanța atacată și trimite procurorului cauza în vederea începerii ori completării urmăririi penale, respectiv în vederea punerii în mișcare a acțiunii penale și completării urmăririi penale;
- c) admite plângerea și schimbă temeiul de drept al soluției de clasare dacă prin aceasta nu se creează o situație mai grea pentru persoana care a făcut plângerea.

În cauzele în care s-a pus în mișcare acțiunea penală, judecătorul de cameră preliminară va pronunța una din următoarele soluții:

1) respinge plângerea ca tardivă sau inadmisibilă;
2) verifică legalitatea administrării probelor și a efectuării urmăririi penale, exclude probele nelegal administrate ori după caz, procedează conform dispozițiilor privitoare la nulități, în ceea ce privește actele de urmărire penală și apoi:

a) respinge plângerea ca nefondată;
b) admite plângerea, desființează soluția atacată și trimite cauza la procuror pentru completarea urmăririi penale;

c) admite plângerea, desființează soluția atacată și dispune începerea judecării cu privire la faptele și persoanele față de care s-a pus în mișcare acțiunea penală, ori de câte ori probele legal administrate sunt suficiente; în acest caz trimite cauza spre repartizare aleatorie în vederea desemnării judecătorului;

d) admite plângerea și schimbă temeiul de drept al soluției de clasare, dacă prin aceasta nu creează o situația mai grea pentru persoana care a făcut plângerea.

Cu excepția încheierii prin care judecătorul de cameră preliminară admite plângerea și trimite cauza judecătorului spre judecată, toate celelalte încheieri pronunțate în materia plângerii contra soluțiilor procurorului de netrimitere în judecată sunt definitive.

Atunci când judecătorul de cameră preliminară admite plângerea, desființează soluția procurorului și trimite cauza judecătorului în vederea începerii judecării, aceste încheieri pot fi atacate cu contestație motivată în termen de 3 zile de la comunicarea încheierii, de către procuror sau de către inculpat.

Contestația se poate formula cu privire la modul de soluționare a excepțiilor referitoare la legalitatea administrării probelor și a efectuării urmăririi penale.

Contestația se soluționează de către judecătorul de cameră preliminară de la instanța ierarhic superioară sau completul competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție (când instanța sesizată cu plângerea împotriva soluției este Înalta Curte de Casație și Justiție).

Soluționarea contestației se face prin încheiere motivată, fără participarea procurorului sau a inculpatului.

Soluțiile care se pot pronunța sunt:

- se respinge contestația ca tardivă, inadmisibilă ori după caz nefondată și se menține dispoziția de începere a judecării;
- se admite contestația, se desființează încheierea și se rejudecă plângerea potrivit punctului 2 de la situațiile în care s-a pus în mișcare acțiunea penală.

Probele excluse în cursul acestei proceduri nu pot fi folosite și avute în vedere la judecarea cauzei.

CAPITOLUL X. PROCEDURA DE CAMERA PRELIMINARĂ

1. NOȚIUNI GENERALE

2. DISPOZIȚII GENERALE PRIVIND CAMERA PRELIMINARĂ

1. Noțiuni generale

Procedura camerei preliminare este reglementată în dispozițiile art. 342-348 din Codul de procedură penală și reprezintă *a doua fază a procesului penal*, după urmărirea penală.

Această procedură are ca obiect, verificarea competenței și a legalității sesizării instanței, precum și verificarea legalității administrării probelor și a efectuării actelor de urmărire penală, după ce procurorul a dispus trimiterea în judecată.

Instituția camerei preliminare este o instituție nouă pentru procesul penal românesc și a fost preluată din sistemul de drept „common law” britanic, în care judecătorul este acela care verifică legalitatea urmăririi penale, a actelor de urmărire penală, a administrării probelor și a soluțiilor dispuse de către procuror. Acest sistem mai există în prezent și în alte state europene cum sunt Germania, Portugalia sau Italia.

Funcția de verificare a legalității trimiterii ori a netrimiterii în judecată (funcția de cameră preliminară) este incompatibilă cu funcția de urmărire penală și cu funcția de dispoziție asupra drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei în faza de urmărire penală. În schimb, funcția de cameră preliminară este compatibilă cu funcția de judecată, ceea ce înseamnă că același judecător poate exercita funcția de cameră preliminară și apoi funcția de judecată în aceeași cauză.

Trăsăturile caracteristice procedurii de cameră preliminară sunt următoarele:

- a. este nepublică;
- b. se desfășoară în formă scrisă;
- c. este contradictorie;
- d. are o durată limitată de lege.

Procedura în camera preliminară *este nepublică* întrucât se desfășoară în camera de consiliu, fără participarea publicului, a procurorului, părților ori a subiecților procesuali principali.

O altă caracteristică a procedurii de cameră preliminară care derivă din caracterul nepublic al acesteia, o reprezintă *forma scrisă* a acesteia. Formularea cererilor, ridicarea excepțiilor, comunicarea lor se realizează în scris.

De asemenea, procedura camerei preliminare se realizează *în condiții de contradictorialitate*, procurorul și părțile putând formula puncte de vedere proprii cu privire la aspectele verificate în cadrul acestei proceduri.

Durata procedurii în camera preliminară este fixată la 60 de zile, dar acest termen nu este prevăzut sub sancțiunea nulității absolute, ceea ce înseamnă că este posibilă depășirea sa din motive întemeiate (complexitatea cauzei, numărul mare de părți, cauze obicetive, etc).

2. Dispoziții generale privind camera preliminară

După sesizarea de către procuror a instanței prin rechizitoriu, dosarul va fi repartizat în mod aleatoriu, judecătorului de cameră preliminară de la instanța căreia îi revine competența de soluționare a cauzei în primă instanță.

Primind dosarul, judecătorul de cameră preliminară se va îngriji ca o copie certificată a rechizitorului să fie comunicată inculpatului la locul de deținere sau la domiciliu. Cu ocazia comunicării actului de trimitere în judecată, inculpatului i se aduc la cunoștință următoarele:

- care este obiectul procedurii în camera preliminară
- că are dreptul să fie asistat de apărător ales sau din oficiu (în cazurile prevăzute de lege);
- care este termenul în care poate formula cereri sau excepții scrise privitoare la legalitatea administrării probelor și efectuării actelor de urmărire penală.

Acest termen de formulare a cererilor sau excepțiilor este stabilit de judecătorul de cameră preliminară în funcție de complexitatea cauzei și nu poate fi mai scurt de 20 de zile. Termenul de 20 de zile curge de la momentul comunicării rechizitoriului către inculpat, sau de la momentul desemnării apărătorului din oficiu atunci când asistența juridică este obligatorie și inculpatul nu și-a angajat apărător ales.

La expirarea acestui termen de 20 de zile, judecătorul de cameră preliminară are obligația să comunice parchetului, cererile sau excepțiile depuse ori ridicate din oficiu. Parchetul poate răspunde în scris în termen de 10 zile de la comunicare.

După ridicarea excepțiilor și formularea cererilor, la expirarea termenului de 10 zile în care parchetul poate trimite răspunsul, judecătorul de cameră preliminară se pronunță asupra acestora prin *încheiere motivată*, în camera de consiliu. Procurorul și inculpatul nu sunt citați și nu participă.

Încheierea prin care judecătorul constată că în cauză există neregularități ale actului de sesizare, anulează unele acte de urmărire penală efectuate cu încălcarea legii sau exclude una sau mai multe probe administrate, se comunică de îndată parchetului care a emis rechizitoriul.

În termen de 5 zile de la comunicarea încheierii, procurorul remediază neregularitățile actului de sesizare și comunică judecătorului dacă menține dispoziția de trimitere în judecată ori solcită restituirea cauzei.

Primind răspunsul procurorului, judecătorul de cameră preliminară hotărăște printr-o nouă încheiere motivată, în camera de consiliu, fără participarea procurorului sau a inculpatului.

Judecătorul de cameră preliminară poate pronunța una din următoarele soluții:

1. hotărăște începerea judecării;
2. restituie cauza procurorului.

1. În situația în care nu s-au ridicat excepții, nu s-au formulat cereri, iar judecătorul constată legalitatea sesizării instanței, a administrării probelor și a efectuării actelor de urmărire penală, el *va dispune începerea judecării*. Aceeași soluție de începere a judecării se dispune și în cazul în care s-au constatat doar unele neregularități ale actului de sesizare, s-au exclus anumite probe ori s-au anulat numai unele din actele de urmărire penală. Probele excluse nu pot fi avute în vedere cu ocazia judecării în fond a cauzei

2. Dimpotrivă, judecătorul de cameră preliminară *va restitui cauza la parchet* dacă:

- rechizitoriul este neregularitar întocmit, această neregularitate nu a fost remediată de procuror și atrage imposibilitatea stabilirii obiectului sau a limitelor judecării;
- a exclus toate probele administrate în cursul urmăririi penale;
- procurorul solicită restituirea cauzei ori nu răspunde în termenul de 5 zile de la comunicarea încheierii.

Judecătorul de cameră preliminară care a dispus începerea judecării va exercita și funcția de judecată în cauză.

Încheierea prin care judecătorul de cameră preliminară dispune începerea judecării după ce constată că nu s-au formulat cereri sau excepții ori nu s-au ridicat din oficiu excepții este definitivă. Dacă el apreciază că instanța sesizată nu este competentă, va declina cauza acelei instanțe pe care o apreciază competentă.

Încheierile prin care judecătorul de cameră preliminară se pronunță asupra excepțiilor sau cererilor ridicate sau prin care se restituie cauza la parchet poate fi atacată cu *contestație* de către procuror sau inculpat, în termen de 3 zile de la comunicarea încheierii.

Judecarea contestației se face de către judecătorul de cameră preliminară de la instanța ierarhic superioară celei sesizate sau de completul competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție. Procedura de soluționare este similară cu aceea prevăzută pentru procedura de cameră preliminară.

**CAPITOLUL XI. DISPOZIȚII GENERALE PRIVIND
JUDECATA**

- 1. NOȚIUNI GENERALE**
- 2. PRINCIPII SPECIFICE ACESTEI FAZE**
- 3. DISPOZIȚII GENERALE PRIVIND JUDECATA**
- 4. STRUCTURA FAZEI DE JUDECATĂ**

1. Noțiuni generale

În sens larg, noțiunea de judecată semnifică *operațiunea prin care un organ jurisdicțional soluționează un conflict de drept*.

Majoritatea proceselor judiciare extrapenale (de ex. cauzele civile, cauzele de jurisdicție a muncii, etc.) conțin numai această fază a judecării, spre deosebire de procesele penale care conțin și faza urmăririi penale.

În sens restrâns, sens care ne interesează din punct de vedere al dreptului procesual penal, noțiunea desemnează *acea fază a procesului penal care se desfășoară în fața instanțelor penale*.

Judecata este activitatea principală a procesului penal deoarece această fază se concretizează în adoptarea hotărârii judecătorești, care soluționează conflictul de drept penal.

Datorită modului în care se desfășoară, faza de judecată oferă garanția aflării adevărului în cauza penală cu ajutorul probelor administrate în faza urmăririi penale care sunt completate în această fază cu acelea nou administrate în etapa cercetării judecătorești.

Din punct de vedere conceptual, faza judecării se desfășoară în patru etape:

1. *judecata în primă instanță* (sau judecata în fond cum mai este denumită);
2. *judecata în căile ordinare de atac* (judecata în apel și contestația);
3. *judecata în căile extraordinare de atac* (contestație, contestație în anulare, revizuire, recurs în casație, redeschiderea procesului penal);
4. *judecata pentru unificarea practicii judiciare* (recursul în interesul legii și procedura dezlegării unor chestiuni de drept).

Uneori, din motive bine întemeiate (de ex. apariția unor cazuri de nulitate absolută), anumite etape ale judecării pot fi reluate și parcurse din nou pentru a se asigura deplina respectare a dispozițiilor legale care garantează aflarea adevărului și respectarea drepturilor participanților.

Faza judecării este alcătuită dintr-un complex de activități procesuale care se desfășoară într-o anumită ordine prevăzută în lege, pe durate de timp variabile, cu o anumită ritmicitate (termene) care vor conduce la soluționarea definitivă a cauzei.

Dispozițiile articolelor 349-370 din Codul de procedură penală conțin anumite *reguli comune* după care se desfășoară orice judecată, indiferent de gradul de jurisdicție (în fond, în apel, ori în căile extraordinare de atac). Unele

din aceste reguli se prefigurează ca adevărate principii ale fazei de judecată și le vom analiza în subcapitolul următor.

2. Principiile specifice fazei de judecată

Pe lângă principiile fundamentale care guvernează desfășurarea întregului proces penal, în faza de judecată își găsesc aplicarea și anumite principii specifice, neîntâlnite în alte faze ale procesului penal.

Aceste principii au caracter de reguli generale fiind înscrise ca dispoziții legale în articolele 351-352 din Codul de procedură penală, ele fiind următoarele:

- publicitatea
- nemijlocirea,
- contradictorialitatea,
- oralitatea
- desfășurarea judecării în ședință.

Publicitatea. Ca principiu specific fazei de judecată publicitatea presupune posibilitatea oricărei persoane de a asista la desfășurarea judecării, ceea ce înseamnă că locul în care se desfășoară ședința este accesibil publicului, iar ședința se desfășoară „cu ușile deschise”.

Acest principiu poate fi regăsit înscris ca atare atât în Constituție, Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, precum și în Codul de procedură penală.

Astfel, articolul 127 din Constituție prevede că ședințele de judecată sunt publice, afară de cazurile prevăzute de lege.

Articolul 352 din Codul de procedură penală dispune că ședința de judecată este publică, iar minorii sub 18 ani nu pot asista la ședința de judecată, cu excepția situației în care au calitatea de părți sau martori.

Legiuitorul a acordat o atenție deosebită acestui principiu, prevăzând sancțiunea nulității absolute pentru cazurile în care se încalcă acest principiu. Pentru a se verifica aplicarea acestui principiu, hotărârile judecătorești trebuie să cuprindă printre alte mențiuni și pe aceea dacă judecata s-a desfășurat în ședință publică.

Publicitatea trebuie respectată la toate termenele de judecată și indiferent dacă ședința de judecată se desfășoară în sala de ședință, la sediul instanței ori în alt loc.

Potrivit legii (art. 352 alin 3 din Cpp.) ședința de judecată poate fi *nepublică* dacă judecarea în ședință publică ar aduce atingere unor interese de stat, moralei, demnității sau vieții intime a unei persoane ori intereselor minorilor sau ale justiției. Se mai poate dispune ca ședința să fie nepublică și atunci când audierea în ședință publică ar putea aduce atingere confidențialității unor informații.

Pentru a se asigura protejarea acestor interese, instanța poate să interzică publicarea și difuzarea de texte, fotografii sau desene care putea dezvălui identitatea persoanei vătămate, a părților sau a martorilor.

De asemenea, potrivit art. 509 din Cpp., ședința în care are loc judecarea infracțorului minor este *nepublică*. Această excepție este determinată de vârsta inculpatului care ar putea fi influențat negativ de prezența publicului în sala de ședință.

Declararea ședinței ca nepublică se face la cererea procurorului, a părților, a vreunui martor, a persoanei vătămate sau din oficiu. Ședința poate fi declarată secretă pentru tot cursul judecării cauzei sau numai pentru o parte a acesteia.

În perioada cât ședința este nepublică, în sală este permis doar accesul părților, al persoanei vătămate, reprezentanților acestora, apărătorilor și celorlalte persoane chemate de instanță în interesul soluționării cauzei.

Nu se consideră încălcare a publicității ședinței de judecată, limitarea accesului publicului în sala de ședință în funcție de mărimea sălii sau din rațiuni de igienă.

Ședințele de judecată care se desfășoară în *camera de consiliu* nu sunt publice, aceasta fiind o excepție de la regula publicității ședinței de judecată. Excepția este justificată de obiectul cauzei și necesitatea protejării intereselor părților. Astfel, admiterea în principiu a cererilor de revizuire, de contestatie în anulare se judecă în camera de consiliu, fără publicitate întrucât instanța de rezumă la a verifica îndeplinirea condițiilor prevăzute în lege pentru admisibilitatea cererilor, fără a examina fondul cauzei.

Nemijlocirea. Acest principiu constă în obligația instanței de a îndeplini în mod direct toate actele procesuale și procedurale din cuprinsul judecării. În acest fel instanța intră în contact direct cu toate probele.

Realizarea principiului nemijlocirii presupune de principiu, readministrarea tuturor probelor care au fost administrate în faza de urmărire penală.

În situațiile în care inculpatul își recunoaște vinovăția și solicită ca judecarea să aibă loc potrivit procedurii instituite prin art. 375 din C.proc.pen. pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală, instanța nu mai

readministrează acele probe, ci pronunță hotărârea în temeiul probelor deja administrate la urmărirea penală.

Pentru ca nemijlocirea să fie transpusă în fapt, legea pretinde unicitatea completului de judecată în tot cursul judecării cauzei, iar când acest lucru nu este posibil, completul de judecată poate fi schimbat doar până la începerea dezbaterilor.

După începerea dezbaterilor, orice schimbare intervenită în compunerea completului de judecată va atrage reluarea de la început a dezbaterilor. Astfel, judecătorii care participă la deliberare trebuie să fi luat parte la dezbateri pentru a ține seama în soluția pe care o vor da atât de ceea ce s-a petrecut în cursul ședinței de judecată, cât și de ceea ce s-a discutat pe parcursul dezbaterilor judecătorești.

Contradictorialitatea. Acest principiu constă în aceea că toate probele administrate în cauza penală sunt supuse discuției părților, procurorului, instanței și apărătorului.

De asemenea, toate cererile și excepțiile formulate de procuror, de către părți precum și de către ceilalți subiecți procesuali trebuie puse de către instanță în discuție, după care judecătorul se va pronunța asupra lor prin încheiere motivată.

Toți subiecții cu interese contrare în soluționarea cauzei penale au drepturi egale în ceea ce privește discutarea probelor și a cererilor/excepțiilor, putând să-și expună în mod liber propriile concluzii și aprecieri în legătură cu acestea.

Prin intermediul contradictorialității, instanța percepe probele precum și aspectele procesuale ale cauzei prin intermediul punctelor de vedere diferite, exprimate oral în fața sa. Prin prisma acestui principiu, martorilor și experților li se pot pune întrebări de toate părțile și nu numai de cele care i-au propus.

Uneori legea permite ca în anumite situații să se deroge de la acest principiu, dar aceste excepții sunt prevăzute în lege (de ex. judecarea admisibilității în principiu a contestației în anulare ori a revizuirii), iar instanța poate statua chiar fără prezența și concluziile părților.

Oralitatea. Strâns legat de contradictorialitate, acest principiu constituie garanția unei judecări corecte și imparțiale, deoarece permite tuturor participanților în cauză să formuleze oral, cereri și să ridice excepțiile pe care le consideră justificate.

Oralitatea nu se rezumă doar la comunicarea între participanții la procesul penal prin viu grai, ci spre deosebire de urmărirea penală în care se reține numai ceea ce s-a consemnat, în faza de judecată la pronunțarea

hotărârii, completul de judecată va ține seama și de ceea ce s-a discutat în cursul dezbaterilor, aspecte care vor fi consemnate de către greșierul de ședință.

Dacă vreuna din părți nu se poate exprima oral (este surdă, mută, surdo-mută), i se dă posibilitatea să se exprime în scris sau cu ajutorul unei persoane care are abilitatea de a comunica prin limbajul special. Dacă partea alege să se exprime în scris, cele scrise de ea vor fi apoi citite celorlalte părți de către greșierul de ședință, din dipozitia președintelui de instanță.

De asemenea dacă vreuna dintre părți este înlăturată temporar din sală (de ex. audierea coinculpaților se realizează individual, fără ca ceilalți să fie de față sau când partea tulbură ordinea și solemnitatea ședinței de judecată), după ce părții i se permite accesul în sală, aceștia i se vor citi declarațiile date de ceilalți participanți la proces.

Acest principiu dă tuturor participanților posibilitatea să afle cum se desfășoară judecata, să formuleze cereri excepții sau observații în funcție de poziția procesuală. Totodată, respectarea acestui principiu permite publicului care asistă la ședință să afle care este obiectul cauzei și în acest fel se asigură efectul educativ al procesului penal.

Desfășurarea judecării în ședință. Judecata se desfășoară în ședință, adică prin prezentarea în fața instanței a procurorului, a părților, a altor subiecți procesuali principali, precum și a martorilor, experților și interpreților, în același loc și timp.

Această trăsătură deosebește fundamental faza judecării, de faza urmării penale și de faza camerei preliminare și constituie o garanție suplimentară în ceea ce privește asigurarea deplinei echități în desfășurarea procesului penal.

De asemenea, desfășurarea judecării în ședință asigură respectarea dreptului de apărare, prin posibilitatea acordată participanților în procesul penal de a fi prezenți în sala de ședință în același timp.

3. Dispoziții generale privind faza de judecată.

Dispozițiile cuprinse în articolele 349-370 din C.proc.pen. prevăd reguli comune după care se desfășoară orice judecată, indiferent de gradul instanței ori de gradul de jurisdicție în care se află cauza.

Aceste reguli comune se referă la fixarea termenului de judecată, citarea părților și a altor participanți, asigurarea asistenței juridice, întocmirea și afișarea listei cauzelor, asigurarea ordinii și solemnității ședinței de judecată, etc.

a) Pregătirea ședinței de judecată

Fixarea termenului de judecată

Astfel, fixarea primului termen la care va avea loc ședința de judecată se face cu ajutorul sistemului informatic aflat la dispoziția instanței, care va proceda la repartizarea aleatorie a dosarelor pe completele de judecată însărcinate cu judecarea cauzelor penale.

În cazul în care dosarul privește inculpați aflați în stare de arest preventiv, judecata se desfășoară de urgență și cu precădere, iar termenele de judecată sunt de regulă de 7 zile.

Atunci când există motive obiective și întemeiate, completul de judecată desemnat în cauză poate dispune preschimbarea primului termen sau a termenului de judecată luat în cunoștință. Părțile vor fi apoi citate pentru noul termen de judecată.

Citarea părților și a altor persoane

Judecata se poate desfășura în condiții de legalitate numai dacă părțile sunt legal citate și procedura este îndeplinită. Pentru aceasta, se va dispune citarea părților și a celorlalte persoane care trebuie potrivit legii să fie chemate la judecată.

Dacă partea ori persoana vătămată se înfățișează în instanță personal sau prin reprezentant ori avocat ales sau avocat din oficiu, iar acesta din urmă a luat legătura cu partea reprezentată, se consideră acoperită orice nelegalitate survenită în procesul de citare, iar părții i se acordă termenul în cunoștință, nemaifiind citată pentru termenele următoare.

Militarii și deținuții vor fi citați din oficiu, la fiecare termen de judecată.

Procurorul, nefiind parte în procesul penal nu se citează, el având obligația să participe la judecată în toate cazurile prevăzute de lege.

În tot cursul judecății, persoana vătămată și părțile pot solicita, fie oral fie în scris ca judecata să se desfășoare în lipsa lor, caz în care nu vor mai fi citați.

Asigurarea apărării și a asistenței juridice obligatorii

Pentru ca persoana vătămată și părțile să-și poată pregăti apărarea, ele au dreptul să cunoască actele dosarului și pentru aceasta pot lua cunoștință de ele pe tot parcursul judecății. Când vreunul dintre participanții în proces se află în stare de deținere, președintele completului este obligat să ia măsuri pentru respectarea acestui drept și să-i asigure părții luarea contactului cu apărătorul său.

În cazurile în care, potrivit legii este obligatorie desemnarea unui apărător din oficiu, președintele instanței va lua măsuri pentru desemnarea unui avocat, dacă partea nu are deja apărător ales. Avocatul desemnat din oficiu are obligația să studieze dosarul până la termenul de judecată și poate lua legătura cu inculpatul dacă acesta este în stare de arest preventiv.

Întocmirea și afișarea listei cauzelor

Președintele completului de judecată se va îngriji de întocmirea listei cauzelor care se vor judeca în ziua respectivă. La întocmirea listei se ține seama de ordinea înregistrării dosarelor la instanță, dându-se întâietate celor în care există inculpați arestați și celor în care judecata se face de urgență. Lista de ședința se afișează cu 24 de ore înaintea termenului de judecată, la intrarea în sala de ședință.

Dacă unele din aceste măsuri pregătitoare nu au fost îndeplinite, înaintea termenului de judecată președintele completului de judecată va acționa de urgență pentru realizarea lor.

b) Desfășurarea ședinței de judecată

Conducerea ședinței de judecată

Ședința de judecată este condusă de președintele completului de judecată. El decide asupra cererilor formulate de părți, dacă rezolvarea acestora nu revine întregului complet. Atunci când completul de judecată este format dintr-un singur judecător, el va îndeplini toate atribuțiile președintelui de complet.

Astfel, președintele de complet va deschide ședința de judecată, după care ia măsurile de ordine necesare, asigură solemnitatea ședinței, procedează la administrarea probelor și încuviințează punerea de întrebări persoanelor audiate.

În vederea desfășurării ședinței de judecată în condiții de solemnitate, președintele completului poate limita accesul publicului în sala de ședință,

atrage atenția persoanelor să păstreze ordinea și liniștea în sală, iar în caz de indisciplină poate dispune îndepărtarea persoanei din sala de ședință.

Infracțiunile de audiență

Noțiunea desemnează acele *fapte penale săvârșite în cursul ședințelor de judecată*.

Atunci când se săvârșește o infracțiune de audiență, președintele completului de judecată constată fapta și îl identifică pe făptuitor, după care încheierea de ședință cu acele constatări se trimite procurorului competent.

Dacă procurorul este prezent la judecată, el poate declara că începe urmărirea penală, pune în mișcare acțiunea penală și îl poate reține pe suspect sau pe inculpat, apoi preia cauza în vederea efectuării ori supravegherii urmăririi penale.

Măsurile preventive în cursul judecării

Potrivit art. 362 din Codul de procedură penală, instanța este datoare să verifice periodic, la cerere sau din oficiu, măsurile preventive, pronunțându-se cu privire la luarea, înlocuirea, revocarea, menținerea sau încetarea de drept a măsurilor preventive.

Legalitatea și temeinicia măsurilor preventive se verifică înainte ca durata acelei măsuri să expire.

Dacă se constată că temeiurile care au stat la baza luării măsurii arestării preventive ori a arestului la domiciliu au încetat sau nu există temeiuri noi care să justifice în continuare privarea de libertate, se va dispune revocarea arestării preventive și punerea de îndată în libertate a inculpatului.

Participarea procurorului la judecată

Potrivit art. 363 din Codul de procedură penală, participarea procurorului la judecată este obligatorie.

În cursul judecării, procurorul exercită rol activ în scopul aflării adevărului și a respectării dispozițiilor legale. El poate formula cereri, ridică excepții și pune concluzii. Cererile și concluziile procurorului trebuie să fie motivate.

Procurorul va susține învinuirea numai atunci când din probele administrate rezultă vinovăția celui trimis în judecată, prezentând liber și motivat concluziile pe care le consideră întemeiate.

Dacă procurorul apreciază că în cauză există vreunul dintre motivele care împiedică exercitarea acțiunii penale (cazurile de la art. 16 alin. 1), el va pune după caz, concluzii de achitare sau de încetare a procesului penal.

Participarea părților și a altor persoane la judecată

Inculpatul, persoana vătămată precum și celelalte părți se bucură de drepturile procesuale prevăzute în lege.

Uneori, prezența inculpatului în fața instanței este obligatorie (spre ex. dacă inculpatul este arestat, chiar și în altă cauză). Totuși, chiar dacă este privat de libertate, el poate solicita în scris, să fie judecat în lipsă, caz în care va fi reprezentat de avocatul ales/din oficiu.

Judecata se poate desfășura și în lipsa inculpatului dacă acesta este dispărut, se sustrage de la judecată ori și-a schimbat adresa fără să aducă la cunoștință acest lucru organelor judiciare, iar noua adresă nu a putut fi identificată.

Inculpatul poate formula cereri, ridica excepții și pune concluzii atât cu privire la latura penală cât și cu privire la latura civilă a cauzei.

Persoana vătămată, partea civilă și partea responsabilă civilmente pot de asemenea să fie reprezentate de avocat și au dreptul să formuleze cereri, să ridice excepții și să formuleze concluzii.

Persoana vătămată va formula concluzii cu privire la latura penală a cauzei, iar partea civilă și partea responsabilă civilmente în legătură cu latura civilă a cauzei.

Persoanele ale căror bunuri au fost ridicate în vederea confiscării au dreptul să fie reprezentate de avocat și pot formula cereri, ridica excepții și pune concluzii în ceea ce privește confiscarea.

Suspendarea judecării

Ca și urmărirea penală, judecata poate fi suspendată când se constată pe baza unei expertize medico-legale că inculpatul suferă de o boală gravă care îl pune în imposibilitate să participe la judecarea cauzei.

Într-o astfel de situație, instanța va dispune prin încheiere, suspendarea procesului penal până când starea sănătății inculpatului va permite reluarea procesului.

Dacă în cauză sunt mai mulți inculpați și temeiul suspendării îl privește numai pe unul dintre ei, iar disjungerea nu este posibilă, se va dispune suspendarea întregii cauze.

Încheierea de suspendare a judecării poate fi atacată separat cu contestație în termen de 24 de ore de la pronunțare pentru cei prezenți și de la comunicare pentru cei care au lipsit.

Procesul se va relua de îndată ce inculpatul poate participa la judecată. Pe parcursul suspendării cauzei, instanța va verifica periodic, dar nu mai târziu de 3 luni dacă mai subsistă cauza de suspendare.

Suspendarea cauzei se mai poate dispune și atunci când se solicită extrădarea activă a unei persoane în vederea judecării ei în acea cauză. Și în această situație, în interesul unei bune judecări se poate dispune disjungerea cauzei. Încheierea de suspendare este supusă contestației în același termen de 24 de ore de la pronunțare sau comunicare.

Notele privind desfășurarea ședinței de judecată

În cursul ședinței de judecată, grefierul consemnează toate afirmațiile, susținerile și întrebările celor prezenți, inclusiv pe cele ale președintelui completului de judecată. După terminarea ședinței, participanții pot primi la cerere, câte o copie de pe notele de ședință. Notele de ședință pot fi contestate până cel mai târziu la termenul următor.

Desfășurarea ședinței de judecată se realizează și prin înregistrarea cu mijloace tehnice, urmate de transcriere. Unele acte procesuale cum ar fi declarațiile inculpatului, ale părților, ale martorilor vor fi constatate și consemnate individual, apoi semnate de cei care le-au dat.

Încheierea de ședință

Pe baza notelor luate, după ședința de judecată, grefierul va consemna modul în care s-a desfășurat ședința de judecată într-o încheiere de ședință. Excepție face cazul când cauza se soluționează, hotărârea se pronunță în aceeași zi în care a avut loc judecata și atunci nu se mai întocmește o încheiere separată.

Încheierea de ședință trebuie să cuprindă următoarele:

- date cu privire la denumirea instanței, identitatea judecătorilor, procurorului și a grefierului, data la care s-a ținut ședința de judecată, cu mențiunea dacă a fost publică sau secretă/nepublică, identitatea părților prezente, a celor lipsă, mențiunea dacă au fost legal citate, identitatea apărătorului și indicarea părților cărora le acordă asistență;
- fapta pentru care inculpatul a fost trimis în judecată și textele de lege în care este încadrată fapta;
- mijloacele de probă care au fost supuse dezbaterilor contradictorii;
- cererile și excepțiile formulate de către procuror, de persoana vătămată, de părți și de ceilalți participanți la proces;
- concluziile procurorului și ale părților;
- măsurile luate în cursul ședinței (de ex., amânarea cauzei, dispoziția de revocare a arestării preventive sau de menținere a ei)

- modul de rezolvare a cererilor și excepțiilor formulate de participanți;
- noul termen de judecată.

Încheierea de ședință se întocmește de grefier în termen de cel mult 72 de ore de la terminarea ședinței. Ea se semnează de către președintele completului de judecată și de către grefier.

Încheierea de ședință face posibil controlul legalității și temeiniciei judecării, astfel că lipsa acesteia va atrage sancțiunea nulității absolute a întregii ședințe de judecată. Lipsa încheierii de ședință sau unele neregularități ale acesteia trebuie invocate la prima ședință următoare pentru a se putea proceda la reconstituirea datelor referitoare la activitatea procesuală.

c) Soluționarea cauzei

Presupune **deliberarea și luarea hotărârii**, activități care urmează dezbaterilor, deci după închiderea ședinței de judecată.

De regulă, deliberarea și pronunțarea hotărârii au loc în aceeași zi în care au avut loc dezbaterile sau la o dată ulterioară acesteia, dar nu mai târziu de 15 zile de la închiderea dezbaterilor.

Deliberarea este activitatea prin care membrii completului de judecată se sfătuiesc asupra soluției care trebuie adoptată în cauza care a fost judecată. Pentru aceasta judecătorii vor examina probele administrate atât în faza de urmărire penală cât și în faza de judecată. La deliberare vor lua parte numai membrii completului de judecată în fața căruia a avut loc dezbaterile. Completul de judecată deliberează în secret pentru a se evita orice imixtiune în activitatea sa. Secretul deliberării constituie o garanție a independenței judecătorilor.

Se deliberează asupra legalității și temeiniciei învinuirii, a pretențiilor civile, a sancțiunii care trebuie aplicată, a cuantumului despăgubirilor civile.

Dacă în cursul deliberării instanța consideră că anumite împrejurări trebuie lămurite și pentru aceasta este necesară reluare cercetării judecătorești ori a dezbaterilor, va repune cauza pe rol. Cu această ocazie se va dispune din nou citarea părților.

Luarea hotărârii urmează etapei deliberării și acest moment marchează soluționarea cauzei.

Potrivit art. 394 din C.p.p., hotărârea judecătorească trebuie să fie rezultatul acordului membrilor completului de judecată asupra chestiunilor supuse deliberării.

Hotărârea se poate lua cu unanimitate de voturi sau cu majoritate de voturi, dar în acest caz, motivarea opiniei separate este obligatorie. Dacă după deliberare rezultă mai mult de două păreri, judecătorul care are opinia cea mai severă trebuie să se alăture celei mai apropiate de părerea sa.

Atunci când completul de judecată este format din doi judecători și unanimitatea nu este întrunită, judecata se reia în complet de divergență, scop în care completului de judecată i se alătură președintele sau vicepreședintele instanței, ori un alt judecător desemnat de președinte.

Hotărârile pronunțate după soluționarea cauzei în primă instanță se numesc *sentințe*. Tot prin sentință instanța se pronunță atunci când se dezinvestește fără a soluționa cauza (de ex. declină cauza unei alte instanțe competente). Hotărârea prin care instanța se pronunță asupra apelului, recursului în casație și recursului în interesul legii se numește *decizie*.

Odată ce hotărârea a fost luată, ea va fi consemnată într-un act procedural numit *minută*.

Minuta este actul procedural în formă scrisă în care se consemnează soluția dată cauzei drept rezultat al deliberării și care se redactează imediat de către completul de judecată.

Ea va cuprinde mențiunile prevăzute de lege pentru dispozitivul hotărârii, fiind de fapt dispozitivul viitoarei hotărâri, scris de mâna judecătorilor. Minuta se semnează de toți membrii completului de judecată, după care nu mai poate fi modificată. Deoarece minuta este o garanție că rezultatul deliberării este expresia voinței judecătorilor, lipsa minutei va atrage nulitatea absolută a hotărârii.

Pronunțarea hotărârii se face în ședință publică de către președintele completului de judecată, asistat de greșier. Pronunțarea are loc în ziua în care s-au desfășurat dezbaterile judiciare, sau în caz de amânare a pronunțării, în ziua stabilită pentru aceasta.

La pronunțare nu este obligatorie prezența procurorului sau a părților care nu vor fi citate de către greșier. Data pronunțării prezintă importanță deoarece din acel moment începe să curgă termenul de exercitare a căii de atac pentru procuror și pentru părțile prezente. După pronunțarea hotărârii, aceasta se trece în condica de ședință a instanței judecătorești.

4. Structura fazei de judecată.

Ca fază a procesului penal, judecata se desfășoară din momentul în care prima instanță a fost sesizată cu judecarea cauzei, de către judecătorul de cameră preliminară.

Privită din punct de vedere al fazei procesului penal, judecata cuprinde patru etape:

- *judecata în primă instanță* (în fond)
- *judecata în căile ordinare de atac* (apel și contestație)
- *judecata în căile extraordinare de atac* (contestația în anulare, revizuirea și recursul în casație).
- *judecata pentru unificarea practicii judiciare* (recursul în interesul legii și procedura dezlegării unor chestiuni de drept).

Primele trei etape ale judecării sunt instituite în vederea soluționării legale și temeinice a cauzelor penale, privite în mod individual.

Astfel, *judecata în primă instanță* este absolut necesară pentru realizarea scopului procesului penal deoarece fără această fază nu se poate ajunge la soluționarea conflictului de drept penal dedus judecării. Este posibil ca soluționarea cauzei să se realizeze chiar după parcurgerea acestei prime etape, dacă hotărârea pronunțată de prima instanță rămâne definitivă și împotriva ei nu se promovează nici o cale de atac.

Judecata în căile ordinare de atac are caracter eventual, ea desfășurându-se numai dacă părțile sau procurorul folosesc împotriva hotărârii pronunțate în primă instanță calea de atac a apelului. Calea de atac a apelului poate fi promovată pentru orice motiv de nelegalitate sau netemeinicie a hotărârii (sentinței). Calea de atac ordinară a contestației poate fi utilizată împotriva hotărârilor pronunțate în materia măsurilor preventive (încheieri).

Judecata în căile de atac extraordinare de atac are caracter excepțional deoarece legea precizează în mod restrictiv și foarte precis care sunt situațiile în care se pot promova asemenea căi de atac.

Judecata pentru unificarea practicii judiciare nu are loc în cauze individuale, ci are în vedere fie unificarea practicii judiciare divergente în aceeași chestiune, fie asigurarea interpretării unitare a unei anumite chestiuni de drept.

CAPITOLUL XII. JUDECATA ÎN PRIMĂ INSTANȚĂ

1. CONSIDERAȚII GENERALE

2. ETAPELE PROCESUALE ALE JUDECĂȚII ÎN PRIMĂ INSTANȚĂ
3. ALTE SITUAȚII ÎN CADRUL CERCETĂRII JUDECĂTOREȘTI
4. DELIBERAREA ȘI LUAREA HOTĂRĂRII
5. HOTĂRĂREA JUDECĂTOREASCĂ. CONȚINUT ȘI STRUCTURĂ

1. Considerații generale.

În sistemul nostru judiciar, prin Codul de procedură penală intrat în vigoare la 1 februarie 2014, s-a revenit la sistemul celor două grade de jurisdicție, adică judecata în primă instanță și în apel, respectiv pentru anumite cauze *judecata în primă instanță și în contestație*.

Reintroducerea apelului ca o cale ordinară de atac a impus înființarea unor noi instanțe judecătorești, curțile de apel.

În prezent, toate instanțele din România judecă în primă instanță, cu precizarea că dintre acestea, judecătoriile judecă numai în primă instanță.

Participanții la judecata în primă instanță. Judecarea în primă instanță a cauzelor presupune în primul rând prezența organelor judiciare (instanța și procurorul) apoi a părților, precum și a persoanelor care pot ajuta la rezolvarea conflictului de drept penal dedus judecării.

Ținând seama de rolul important al procurorului în asigurarea respectării legii, în prezent dispozițiile legii prevăd participarea procurorului la toate ședințele de judecată, excepție făcând acele situații în care se menționează în mod expres că acesta nu participă la judecată.

Când legea prevede participarea obligatorie a procurorului la judecată, acesta trebuie să fie prezent la toate termenele de judecată, nu numai la termenul la care se dezbate cauza în fond. Procurorul va participa atât la judecarea laturii penale cât și a laturii civile atunci când exercită acțiunea civilă pentru părțile civile lipsite de capacitate de exercițiu ori cu capacitate de exercițiu restrânsă.

În cursul judecării cauzei în primă instanță, procurorul își exercită rolul activ în vederea aflării adevărului și a respectării dispozițiilor legale. El va susține învinuirea în instanță pe baza probelor administrate și potrivit conștiinței sale.

Pentru a-și realiza drepturile lor procesuale, părțile trebuie să fie citate. Neprezentarea părților legal citate nu împiedică judecarea cauzei. În cursul

judecății, învinuitul și inculpatul precum și celelalte părți pot fi reprezentați, cu excepția cazurilor în care prezența inculpatului este obligatorie.

Alături de inculpat și celelalte părți, la judecarea cauzelor penale în primă instanță pot participa martori, experți și interpreți, care trebuie citați. Lipsa nejustificată a martorului, părții vătămate, părții responsabile civilmente, a apărătorului, expertului sau interpretului legal citat se sancționează cu amendă judiciară de la 250 lei la 5.000 lei.

Instanța de judecată nu se sesizează din oficiu, ci aceasta trebuie sesizată potrivit legii, prin încheierea judecătorului de cameră preliminară.

Judecata se mărginește numai la faptele și persoanele arătate în actul de sesizare a instanței.

2. Etapele procesuale ale judecății în primă instanță.

Măsurile premergătoare sau procedura preliminară are rolul de a pune dosarul în stare de judecată.

În această etapă, potrivit Legii nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, repartizarea cauzelor pe complete de judecată se face în mod aleatoriu, în sistem informatizat.

În cauzele în care sunt inculpați arestați, judecata se face de urgență și cu precădere. Tot în această fază, președintele instanței trebuie să ia măsuri privind citarea părților și a persoanelor care urmează să participe la judecată, precum și măsuri de asigurare a apărării. Dacă desemnarea unui apărător din oficiu este obligatorie, se iau măsuri pentru aceasta.

Președintele completului de judecată trebuie să ia toate măsurile necesare pentru ca la termenul de judecată fixat, judecarea cauzei să nu sufere amânare. El împreună cu membrii completului de judecată trebuie să studieze dosarele, practica judiciară și literatura de specialitate care are legătură cu cauza ce urmează a fi judecată. Lista cu cauzele ce urmează a fi judecate va fi afișată la instanță, spre vedere, cu 24 de ore înaintea termenului de judecată.

Ședința de judecată este împărțită în 4 etape distincte și anume:

- Începutul judecății;
- Cercetarea judecătorească;
- Dezbaterile;
- Ultimul cuvânt al inculpatului.

1. Începutul judecății. Conținutul său este dat de anumite activități cu caracter organizatoric și anume:

- *se declară ședința deschisă*, aceasta pentru asigurarea ordinii și solemnității ședinței de judecată. Din acel moment, cei prezenți trebuie să respecte disciplina. Președintele completului de judecată are pentru aceasta dreptul să ia anumite măsuri în cadrul dreptului de poliție a ședinței: să ceară publicului să păstreze liniștea, să îndepărteze anumite persoane din sală dacă încalcă măsurile de disciplină luate. Partea îndepărtată din sală din aceste motive va fi chemată în sală înainte de începerea dezbaterilor, iar președintele completului îi va aduce la cunoștință actele esențiale efectuate în lipsă și îi va citi declarațiile celor ascultați.

- *se face strigarea cauzei și apelul celor citați*, având în vedere că pe listă se găsesc mai multe cauze și ca atare este nevoie să se strige cauza care este la rând. După strigarea cauzei, președintele completului va dispune să se facă apelul părților și a celorlalte persoane citate, constatând care din ele s-au prezentat. Tot acum se verifică dacă procedura de citare este legal îndeplinită. Când sunt nereguli în procedura de citare, judecata se amână.

- *se fac anumite verificări privitoare la inculpat*. Aceasta presupune verificarea identității inculpatului și a procedurii de citare a acestuia. Tot acum se verifică de către instanță regularitatea luării și menținerii arestării preventive a inculpatului. Se mai verifică dacă inculpatul a primit citația și copia actului de sesizare a instanței. Dacă inculpatul nu a primit actul de sesizare și acesta cere, judecata se amână și i se înmânează copia actului de sesizare.

- *se iau măsuri privind martorii, experții și interpreții*. După apelul martorilor, experților și interpreților, președintele cere martorilor să părăsească sala de ședință și le pune în vedere să nu se îndepărteze fără încuviințarea sa. Astfel se înlătură posibilitatea ca martorii ascultați mai târziu să fie influențați de declarațiile martorilor ascultați mai înainte. Experții pot rămâne în sală deoarece ei și-au exprimat opinia în raportul de expertiză depus la dosar. Dacă însă acestora li s-ar cere anumite lămuriri, ei pot fi invitați să părăsească sala de ședință pentru a nu fi influențați de inculpat ori de martori. Martorii, experții și interpreții prezenți pot fi ascultați chiar dacă nu au fost citați, însă numai după ce se s-a verificat identitatea lor.

- *se dau anumite lămuriri și se are în vedere pronunțarea asupra cererilor și excepțiilor ridicate*. Președintele instanței pune în vedere persoanei vătămate că se poate constitui parte civilă în cauză, dar numai până la momentul începerii cercetării judecătorești. - *se dă citire actului prin care s-a dispus trimiterea în judecată a inculpatului*, apoi președintele instanței îi explică inculpatului în ce constă învinuirea și că are dreptul să nu dea nicio declarație. Tot în acest moment, părțile vor fi încunoștințate despre probele de la urmărire penală care au fost excluse și care nu vor fi avute în vedere la

judecată. Se aduce la cunoștință persoanei vătămate că se poate constitui parte civilă până cel târziu înainte de începerea cercetării judecătorești.

- *instanța întreabă procurorul și părțile dacă au de formulat excepții, cereri sau dacă propun administrarea de probe noi ori dacă se contestă probele administrate în faza urmăririi penale. Probele administrate în cursul urmăririi penale și necontestate de părți nu se vor readministra în cursul cercetării judecătorești.*

- *se poate proceda direct la judecarea cauzei în cazul recunoașterii învinuirii de către inculpat, pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală. Judecarea se poate realiza în această modalitate până la începerea cercetării judecătorești, numai dacă inculpatul recunoaște în totalitate faptele reținute în actul de sesizare a instanței, și nu mai solicită alte probe, cu excepția înscrisurilor în circumstanțiere pe care le poate depune la acest termen.*

Atunci când judecata se realizează în această modalitate, inculpatul beneficiază de reducerea cu o treime a limitelor de pedeapsă prevăzute de lege în cazul pedepsei cu închisoarea și de reducerea cu o pătrime a limitelor de amendă.

2. Cercetarea judecătorească. Această etapă are ca obiect administrarea probelor necesare rezolvării cauzei penale. Mai este denumită și *anchetă judecătorească*. În cadrul ei se readministrează probele din faza de urmărire penală, dar la cererea părților și a procurorului ori chiar din oficiu se pot administra și probe noi.

Administrarea probelor în cercetarea judecătorească începe prin ascultarea inculpatului. Neascultarea inculpatului atrage nulitatea hotărârii dacă implică o vătămare care nu a putut fi înlăturată în alt mod. Inculpatul este lăsat întâi să arate tot ce știe despre fapta pentru care a fost trimis în judecată, apoi i se pot pune întrebări de către de către procuror, de persoana vătămată, de partea civilă, de partea responsabilă civilmente, de ceilalți inculpați precum și de apărătorul inculpatului a cărui ascultare se face.

Dacă în cauză sunt mai mulți inculpați, ascultarea fiecăruia se face în prezența celorlalți inculpați. Uneori însă ascultarea unui inculpat în prezența celorlalți coinculpați ar putea impieta asupra aflării adevărului, astfel că instanța poate dispune ca ascultarea lui să se facă fără ca ceilalți să fie de față. Declarațiile luate însă separat sunt citite în mod obligatoriu celorlalți inculpați după ascultarea lor.

După ascultarea inculpaților se va proceda la ascultarea celorlalte părți, după aceeași procedură ca și în cazul inculpaților.

Urmează apoi o activitate deosebit de importantă în cercetarea judecătorească și anume *ascultarea martorilor*.

Aceștia sunt invitați pe rând în sala de judecată și sunt ascultați după aceeași procedură ca și inculpații. După ce martorul a fost ascultat, i se pot pune întrebări de către instanță, de către procuror, de partea care l-a propus și apoi și de către celelalte părți.

Dacă ascultarea martorului nu mai este posibilă (spre exemplu acesta a decedat ori e plecat din țară și nu i se cunoaște domiciliul ori nu poate să se prezinte), instanța va proceda la citirea depoziției date de el în cursul urmăririi penale și va ține seama de ea în cursul judecării cauzei. Când unul sau mai mulți martori lipsesc, instanța poate dispune amânarea cauzei.

Martorul care lipsește nejustificat poate fi adus silit la instanță.

După ascultare, martorii rămân în sala de ședință până la terminarea actelor de cercetare care se desfășoară în cauza respectivă. Acest lucru va împiedica martorii ascultați să ia legătura cu cei care nu au fost încă ascultați. Se poate și renunța la audierea anumitor martori, dar această posibilitate trebuie pusă în discuție și instanța să fie de acord cu ea.

Dispozițiile pentru ascultarea martorului se aplică în mod corespunzător și în caz de ascultare a expertului sau interpretului.

Dacă în cauza supusă judecării există mijloace materiale de probă, instanța poate dispune din oficiu sau la cerere, aducerea și prezentarea lor. După aducerea lor, mijloacele materiale de probă pot fi examinate de instanță, de procuror sau de către părți, se arată martorilor sau experților pentru a face precizări cu privire la ele.

Se poate întâmpla ca din cercetarea judecătorească să rezulte necesitatea administrării unor probe noi și atunci instanța amână în acest scop judecarea cauzei sau judecarea ei în continuare. Probele noi sunt acelea care nu au fost administrate în cauză. Asupra cererilor de administrare a noilor probe instanța se pronunță motivat prin admiterea sau respingerea lor.

Procurorul, persoana vătămată și părțile pot renunța la probele pe care le-au propus, dacă se apreciază că acestea nu mai sunt necesare.

Cercetarea judecătorească se consideră terminată atunci când au fost administrate toate probele necesare aflării adevărului și urmează discutarea lor în condiții de oralitate, publicitate și contradictorialitate.

3. Dezbaterile judiciare constituie o activitate specifică judecării și constă în efectuarea de expuneri, formularea orală și contradictorie a concluziilor, în fața instanței de către procuror și de către părți, reprezentanții ori apărătorii acestora.

Pe bună dreptate se consideră că etapa dezbaterilor reprezintă punctul culminant al procesului penal în care funcțiile procesuale sunt exercitate cu amploare maximă. Potrivit sensului restrâns al noțiunii și care ne și interesează, *dezbaterile judiciare* sunt acea parte a ședinței de judecată în care se dă cuvântul procurorului și părților pentru a-și expune punctul de vedere în legătură cu situația de fapt și de drept rezultată din cercetarea judecătorească precum și în legătură cu orice altă problemă.

Dezbaterile au ca obiect însuși fondul cauzei și rezolvarea acesteia, referindu-se la existența faptei, la vinovăția și rolul inculpatului la săvârșirea ei, la circumstanțele reale și personale care se circumscriu pericolului social al faptei și pericolozității infractorului. Dezbaterile judiciare sunt obligatorii astfel că lipsa lor duce la nulitatea absolută a hotărârii judecătorești pronunțate în cauză atunci când participarea procurorului, a inculpatului și a apărătorului său este obligatorie.

Fiind o parte a activității procesuale, dezbaterile se desfășoară într-o ordine prestabilită și se axează pe anumite probleme și anume: stabilirea situației de fapt, concluziile de drept care se pot trage din situația de fapt prezentată, aprecierea socială a faptei, și a persoanei inculpatului, în vederea unei juste individualizări a sancțiunii penale.

Potrivit art. 340 din Codul de procedură penală, întâi se dă cuvântul procurorului, apoi persoanei vătămate, părții civile, părții responsabile civilmente și inculpatului. Practic se dă cuvântul întâi celor care susțin învinuirea și pretențiile civile apoi intervin cei care combat aceste susțineri și în final se dă cuvântul inculpatului care are astfel posibilitatea să dea ultimele explicații în apărarea sa. Președintele instanței poate da cuvântul și în replică, respectându-se aceeași ordine. Pentru motive temeinice, dezbaterile pot fi întrerupte, dar întreruperea nu poate fi mai mare de 3 zile.

În cadrul dezbaterilor, *procurorul* pune concluzii atât în latura penală cât și în latura civilă a cauzei. El trebuie să menționeze fapta pentru care solicită condamnarea și încadrarea juridică a acesteia, prezintă probele din care rezultă vinovăția inculpatului, pericolul social al faptei și cere aplicarea pedepsei cu modalitatea de individualizare.

Poziția procurorului în sala de ședință trebuie să aibă un rol educativ atât pentru inculpat cât și pentru cei prezenți în sala de judecată. Dacă cercetarea judecătorească nu confirmă învinuirea, existând vreunul din cazurile prevăzute în art. 16 literele a-j din Codul de procedură penală, procurorul va formula motivat concluzii de achitare sau de încetare a procesului penal. În latura civilă a procesului penal procurorul este obligat să susțină interesele civile în fața instanței de judecată atunci când persoana

vătămată este o persoană lipsită de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă, chiar dacă aceasta nu este constituită parte civilă.

Partea vătămată pune concluzii în latura penală a cauzei prin susținerea învinuirii și menționarea probelor care o confirmă, arătarea încadrării juridice a faptei și sancțiunea care urmează a fi aplicată inculpatului.

Partea civilă pune concluzii cu privire atât cu privire la acțiunea penală cât și cu privire la acțiunea civilă pe care a pus-o în mișcare și a exercitat-o în fața primei instanțe, ori care a fost pusă în mișcare din oficiu în cazurile prevăzute de lege. În cuvântul său, partea civilă trebuie să se refere la fapta cauzatoare de prejudiciu pentru care inculpatul a fost trimis în judecată, la probele administrate, întinderea prejudiciului, modalitatea de acoperire a acestuia și să conțină solicitarea de obligare a inculpatului și a părții responsabile civilmente dacă este cazul, la repararea pagubei cauzate.

Partea responsabilă civilmente pune concluzii numai cu privire la latura civilă a cauzei, putând cere respingerea acțiunii civile promovate împotriva sa, ori poate să arate că valoarea pagubei cauzate este mai mică decât cea pretinsă.

Inculpatul pune concluzii atât în latura penală cât și în latura civilă a cauzei. Dacă el nu recunoaște comiterea faptei va indica probele de nevinovăție. Dacă recunoaște comiterea infracțiunii, va putea argumenta că fapta se încadrează într-o infracțiune mai ușoară, sau că există circumstanțe atenuante în cauză, va putea solicita aplicarea unei sancțiuni mai blânde. Pe latură civilă, inculpatul poate cere respingerea acțiunii civile sau admiterea ei numai în parte în limitele dovedirii ei.

Dacă părțile sunt asistate de apărători li se acordă cuvântul la dezbateri.

4 Ultimul cuvânt al inculpatului reprezintă un moment distinct al judecății când președintele completului de judecată, înainte de a se încheia dezbaterile, dă ultimul cuvânt inculpatului personal. Aceasta reprezintă o garanție a dreptului de apărare, dându-se posibilitatea inculpatului să-și exprime liber poziția cu privire la fondul cauzei. Acest moment procesual a ultimului cuvânt acordat inculpatului are o importanță deosebită, inculpatul nu poate fi întrerupt în cadrul ultimului cuvânt, nu i se pot pune întrebări, iar dacă s-a omis acordarea ultimului cuvânt, acest lucru atrage sancțiunea nulității relative

Ori de câte ori în ultimul său cuvânt inculpatul relevă fapte ori împrejurări noi utile pentru soluționarea cauzei, instanța va dispune reluarea cercetării judecătorești.

După terminarea dezbaterilor care este marcată de ultimul cuvânt al inculpatului, președintele declară ședința închisă și se trece la deliberare și la

luarea hotărârii. Dacă socotește necesar, președintele instanței poate să ceară părților să depună concluzii scrise, dar și părțile pot proceda în acest fel chiar dacă nu li s-a cerut de către instanță.

3. Alte situații în cadrul cercetării judecătorești.

Pe parcursul cercetării judecătorești pot să apară anumite situații care impun aplicarea instituției prevăzute în art. 386 din Codul de procedură penală și anume, *schimbarea încadrării juridice*.

Schimbarea încadrării juridice. Încadrarea juridică a faptei presupune realizarea de către organul judiciar a concordanței între faptă ca realitate obiectivă și textul legal care o descrie și incriminează. Realizarea încadrării juridice a faptei are importanță atât pentru aplicarea corectă a legii penale, cât și pentru buna desfășurare a procesului penal. În funcție de încadrarea juridică a faptei se stabilește organul de urmărire penală competent, instanța competentă, compunerea completului de judecată, prezența procurorului la judecata cauzei, a apărătorului, etc. Încadrarea juridică a faptei nu este însă ceva imuabil, ci ea se poate schimba după procedura prevăzută în art. 386 din Codul de procedură penală.

Astfel, se poate schimba încadrarea juridică a faptei din faptă consumată în tentativă și invers, dintr-o infracțiune în altă infracțiune, din forma simplă a infracțiunii în forma calificată și invers, ori alte situații.

Indiferent de împrejurarea că se pune în discuție o încadrare juridică mai ușoară sau una mai grea, este obligatorie punerea în discuție a solicitării de schimbare a încadrării juridice.

Schimbarea încadrării juridice a faptei poate fi cerută de procuror, de către părți sau poate fi pusă în discuție din oficiu de către instanța de judecată.

Cererea de schimbare a încadrării juridice se formulează de obicei în cursul dezbaterilor judiciare, după administrarea probelor când se pune problema determinării încadrării juridice corecte a faptei pentru care urmează a fi condamnat inculpatul. Practic, potrivit dispozițiilor legale în materie, schimbarea încadrării juridice a faptei poate avea loc oricând în cursul judecății procesului penal și în orice stadiu procesual.

Procedura de schimbare a încadrării juridice are două etape:

- punerea în discuția părților și a procurorului, a noii încadrări juridice

- aducerea la cunoștință inculpatului că are dreptul să ceară lăsarea cauzei la urma ședinței de judecată, ori amânarea acesteia pentru a-și pregăti apărarea.

Punerea în discuția părților a noii încadrări juridice este necesară, reprezentând punerea în practică a principiului contradictorialității.

Dacă noua încadrare juridică a faptei se referă la o infracțiune pentru care este necesară plângerea prealabilă a persoanei vătămate, instanța o va chema și o întreabă dacă înțelege să formuleze plângere penală prealabilă.

Când persoana vătămată formulează o astfel de plângere, instanța va conzina cerecerea judecătorească, iar în caz contrar va dispune încetarea procesului penal.

4. Deliberarea și luarea hotărârii

Deliberarea și obiectul deliberării. Procedura deliberării primei instanțe de judecată se desfășoară după regulile comune, cu unele particularități. Astfel completul de judecată deliberează întâi cu privire la chestiunile de fapt, adică la temeinicia învinuirii, apoi în măsura în care s-a reținut că a săvârșit fapta dedusă judecătii, asupra chestiunilor de drept privind răspunderea penală și sancțiunea care i se va aplica inculpatului.

După rezolvarea laturii penale, se deliberează cu privire la chestiunile de fapt și de drept referitoare la prejudiciul cauzat prin infracțiune, răspunderea civilă a inculpatului și a părții responsabile civilmente precum și cu privire la stabilirea modalităților de reparare a prejudiciului.

În final, completul de judecată deliberează cu privire la măsurile preventive și asiguratorii, mijloacele materiale de probă, cheltuielile judiciare, precum și asupra oricărei probleme care ține de justa soluționare a cauzei.

Deliberarea asupra chestiunilor de fapt se realizează prin operațiunea de apreciere a probelor. Dacă instanța constată în timpul deliberării că nu au fost lămurite toate aspectele de fapt ale cauzei, va dispune prin încheiere repunerea cauzei pe rol și va proceda la administrarea probelor considerate necesare. După aceasta se vor relua dezbaterile asupra cauzei și se va trece la o nouă deliberare.

Deliberarea și pronunțarea hotărârii au loc, de regulă, în ziua în care au avut loc dezbaterile sau la o dată ulterioară, dar nu mai târziu de 15 zile de la închiderea dezbaterilor.

Deliberarea se desfășoară în secret, participând numai membrii completului de judecată

Luarea hotărârii. Acesta este actul jurisdicțional prin care se soluționează cauza și marchează activitatea de înfăptuire a justiției. Hotărârea trebuie să fie rezultatul acordului de voință al membrilor completului de judecată (dacă acel complet este format din mai mulți judecători cum este cazul judecării în fond care se desfășoară la Înalta Curte de Casație și Justiție) și care decid fie în unanimitate, fie în majoritate.

Opinia separată formulată de un judecător trebuie motivată.

După luarea hotărârii se redactează *minuta*, adică actul procedural în care se consemnează ceea ce s-a hotărât. Hotărârea prin care se soluționează cauza în primă instanță se numește *sentință penală*.

Soluțiile care se pot da asupra laturii penale a cauzei. Instanța hotărăște prin sentință asupra laturii penale a cauzei, pronunțând după caz condamnarea, renunțarea la aplicarea pedepsei, amânarea aplicării pedepsei, achitarea sau încetarea procesului penal.

- *Condamnarea inculpatului* este soluția cel mai des adoptată în practica judiciară (este și firesc să fie așa pentru că altfel am avea un sistem judiciar ineficient) și se dispune atunci instanța constată că inculpatul a comis cu vinovăție penală fapta pentru care este trimis în judecată, iar aplicarea unei pedepse este necesară pentru restabilirea ordinii juridice încălcate. Hotărârea de condamnare trebuie să fie motivată în fapt și în drept.

- *Renunțarea la aplicarea pedepsei* se pronunță atunci când infracțiunea comisă este de o gravitate redusă, ținând seama de natura și întinderea urmărilor produse, mijloacele folosite, motivul, scopul urmărit, iar pedeapsa prevăzută în lege nu depășește 5 ani închisoare

- *Amânarea aplicării pedepsei* se pronunță dacă pedeapsa stabilită este amenda sau închisoarea de cel mult 2 ani (inclusiv în cazul concursului de infracțiuni), inculpatul e de acord să presteze o muncă în folosul comunității, iar pedeapsa prevăzută de lege este mai mică de 7 ani închisoare. Amânarea aplicării pedepsei se dispune pentru un termen de supraveghere de 2 ani.

- *Achitarea inculpatului* se pronunță atunci când din probele administrate rezultă că în cauză este incident vreunul din cazurile de la art. 16 literele a-d din Codul de procedură penală. De asemenea, hotărârea de achitare trebuie motivată în fapt și în drept.

- *Încetarea procesului penal* se dispune de către instanță atunci când constată existența vreunui din cazurile de la art. 16 literele e-j din Codul de procedură penală. Și această din urmă soluție trebuie motivată atât în fapt cât și în drept.

Soluțiile care pot fi date asupra laturii civile a cauzei. Potrivit art. 25 din Codul de procedură penală, în caz de condamnare sau încetare a procesului penal în temeiul art. 16 lit. „h”, instanța se pronunță prin aceeași sentință și asupra acțiunii civile. Soluția dată asupra laturii civile depinde de soluția dată asupra acțiunii penale în ceea ce privește existența faptei și vinovăția autorului ei.

- *Instanța poate admite acțiunea civilă* și obliga la repararea pagubei conform legii civile în caz de condamnare a inculpatului, achitare a lui în baza art. 16 literelor „b” teza a II-a și „d” din Codul de procedură penală, precum și în caz de încetare a procesului penal în baza art. 16 litera h din Codul de procedură penală.

Atunci când instanța admite acțiunea civilă se pronunță și asupra măsurilor asiguratorii dacă au fost luate anterior.

- *Acțiunea civilă va fi respinsă* când este neîntemeiată, sau când achitarea se întemeiază pe dispozițiile art. 16 literele „a” sau „c” din C.p.p., lipsind elementele răspunderii civile. În aceste situații, măsurile asiguratorii luate se revocă.

- *Instanța penală va lăsa nesoluționată acțiunea civilă* când pronunță achitarea pentru cazul de la art. 16 litera b teza I, ori când pronunță încetarea procesului penal pentru vreunul din cazurile de la art. 16 literele e, f, g, i și j din C.p.p. precum și în cazul intervenirii unui acord de recunoaștere a vinovăției. În astfel de situații, măsurile asiguratorii se mențin, dar ele încetează de drept dacă partea nu introduce acțiunea în fața instanței civile în termen de 30 de zile de la rămânerea definitivă a hotărârii de încetare a procesului penal.

Tot prin hotărâre judecătorească instanța se pronunță asupra cheltuielilor judiciare, stabilind quantumul acestora și persoanele obligate să le achite.

Apoi legea prevede că hotărârea se pronunță în ședință publică, dar de fapt, ceea ce se pronunță este doar *dispozitivul hotărârii* sau *minuta*, deoarece în acest moment hotărârea nu este redactată, existând doar minuta.

La pronunțarea hotărârii părțile nu se citează.

5. Hotărârea judecătorească. Conținut și structură

Sentința penală este actul procesual prin care prima instanță de judecată soluționează conflictul de drept penal adus în fața sa. Ea trebuie să întrunească anumite caracteristici:

- Să fie legală,

- Să se pronunțe în numele legii,
- Să fie temeinică, adică să conțină adevărul de spre faptele reținute în cauză
- Să permită verificarea dacă judecata s-a desfășurat în condiții de legalitate și cu respectarea dreptului părților
- Să sigure deplina executare a celor dispuse prin ea.

Hotărârea judecătorească dată în primă instanță este structurată în 3 părți:

- Partea introductivă (sau practica)
- Expunerea (sau considerentele)
- Dispozitivul (de fapt minuta pronunțată de judecător)

Partea introductivă se întocmește în două modalități după cum pronunțarea hotărârii a avut loc în ziua în care a avut loc judecata sau la o dată ulterioară judecării.

Dacă hotărârea se pronunță în ziua judecării, nu se mai întocmește o încheiere separată de ședință, iar mențiunile care se fac cu acea ocazie devin și mențiuni obligatorii pentru sentință.

Dacă hotărârea se pronunță într-o zi ulterioară judecării, partea introductivă a sentinței are un conținut limitat (denumirea instanței, data pronunțării soluției, locul unde s-a judecat cauza, numele membrilor completului de judecată, al procurorului și al grefierului), întrucât toate celelalte date sunt conținute în încheierea de ședință dată cu ocazia dezbaterii cauzei.

Lipsa unor mențiuni esențiale din această parte a sentinței va atrage nulitatea absolută a acesteia dacă acele mențiuni nu se pot constata din celelalte părți ale sentinței (mențiunea judecării cauzei în ședință publică, prezența procurorului, etc.).

Expunerea (considerentele sentinței) cuprinde constatările la care a ajuns instanța cu privire la fapta dedusă judecării, la temeiurile răspunderii penale, la probele pe care se întemeiază și alte date necesare soluționării cauzei. Astfel, potrivit art. 403 alin 1 din C.p.p., expunerea trebuie să cuprindă următoarele: datele privind identitatea părților, descrierea faptei ce formează obiectul învinuirii, timpul și locul comiterii, încadrarea juridică dată faptei, analiza probelor care au servit ca temei al soluționării cauzei, a celor care au fost înlăturate, motivarea dată soluției cu privire la latura civilă a cauzei, analiza oricăror elemente de fapt importante.

Concret, în expunere, sentința conține fapta sau faptele reținute în sarcina inculpatului, forma și gradul de vinovăție, circumstanțele atenuante sau agravante care operează în cauză, starea de recidivă, timpul care se deduce

din pedeapsa aplicată, actele din care rezultă acest lucru. Totodată se va mai arăta dacă este cazul, pentru ce fapte se dispune condamnarea și pentru ce fapte se dispune achitarea sau încetarea procesului penal. Expunerea trebuie să fie în concordanță cu dispozitivul, adică cele constatate nu pot avea altă soluție în dispozitiv.

Dispozitivul cuprinde datele privitoare la persona inculpatului, soluția dată de instanță cu privire la infracțiune, indicându-se în caz de condamnare denumirea acesteia și textul de lege în care se încadrează, pedeapsa aplicată, modalitatea de executare, iar în caz de achitare sau încetare a procesului penal, temeiul legal al achitării sau încetării, precum și soluția dată cu privire la latura civilă: repararea pagubei materiale și a daunelor morale.

Dispozitivul mai trebuie să cuprindă cele hotărâte cu privire la deducerea reținerii și arestării preventive, măsurile preventive, măsurile asiguratorii, cheltuielile judiciare, restituirea lucrurilor care nu sunt supuse confiscării, rezolvarea oricăror alte probleme de care ține soluționarea cauzei.

Dispozitivul mai trebuie să cuprindă întotdeauna mențiunea că este supusă apelului sau contestației, după caz, cu arătarea termenului în care poate fi exercitată calea de atac, mențiunea datei la care s-a pronunțat hotărârea și aceasta s-a făcut în ședință publică.

Sentința este semnată de membrii completului de judecată și de către grefier.

Chiar și nedefinitivă, sentința penală va produce anumite efecte:

- Dezinvestește prima instanță de judecarea cauzei, nemaiputându-se reveni asupra soluției, cu excepția îndreptării unor erori materiale, înlăturarea unor omisiuni vădite
- Hotărârea se comunică procurorului și părților
- Permite curgerea termenului de apel sau de contestație și primirea cererilor de apel și contestație
- Punerea în executare a unor dispoziții ale sentinței penale: arestarea preventivă a inculpatului condamnat, eliberarea sa în anumite situații, punerea în executare a măsurilor asiguratorii și confirmarea măsurii de siguranță a internării medicale.

CAPITOLUL XIII. CĂILE DE ATAC ORDINARE

1. APELUL. NOȚIUNE, DECLARAREA APELULUI

2. EFECTELE APELULUI

3. JUDECAREA APELULUI

4. CONTESTAȚIA. NOȚIUNE

5. JUDECAREA CONTESTAȚIEI

1. Apelul. Noțiune, declararea apelului

În legislația noastră, calea ordinară de atac a apelului a fost reintrodusă prin Legea nr. 92/1992. Prin intermediul apelului, instanța superioară celei care a pronunțat hotărârea în primă instanță, va efectua o nouă judecată în fond a cauzei, iar pentru aceasta va putea reaprecia probele deja administrate și de asemenea va putea administra noi probe.

Apelul face parte deci din judecata obișnuită a cauzei și declararea lui va face imposibilă rămânerea definitivă a hotărârii date de prima instanță. Această cale de atac presupune o nouă judecată în fond a cauzei, atât în fapt cât și în drept și tinde spre reformarea hotărârii date în primă instanță.

Ca regulă generală, pot fi atacate cu apel sentințele adică acele hotărâri prin care cauza este soluționată în primă instanță.

Rezultă din cele ce preced că pot fi atacate cu apel sentințele pronunțate de toate instanțele: judecătorii, tribunale, curți de apel, precum și Înalta Curte de Casație și Justiție

În ceea ce privește regimul juridic al încheierilor, legea prevede că cele date în primă instanță pot fi atacate cu apel numai odată cu sentința (aici pot fi menționate încheierile prin care instanța se pronunță asupra probelor solicitate de părți și de procuror, încheierile prin care instanța ia anumite măsuri de administrare a justiției, etc. Numai dacă legea prevede în mod expres, atunci încheierile ar putea fi atacate separat cu apel (de ex. încheierile prin care instanța se pronunță asupra unor cheltuieli judiciare, indemnizații sau amenzi).

Potrivit art. 409 din Cpp, pot face apel: procurorul, inculpatul, partea civilă, partea responsabilă civilmente, persoana vătămată, martorul, expertul interpretul, apărătorul, precum și orice altă persoană fizică ori juridică ale cărei interese legitime au fost vătămate printr-o măsură sau act al instanței.

Exceptându-l pe procuror, pentru restul persoanelor îndreptățite să declare apel, această cale de atac poate fi declarată atât personal, cât și prin reprezentant sau avocat.

În plus, pentru inculpat, apelul poate fi declarat și de către soțul acestuia. Cu toate acestea, titular al apelului rămâne inculpatul care poate arăta că nu își însușește apelul astfel declarat.

Persoanele care pot face apel

Procurorul poate face apel atât în ceea ce privește latura penală cât și latura civilă. El poate folosi această cale de atac ori de câte ori pe parcursul procesului penal au fost încălcate dispozițiile legale, sau hotărârea pronunțată este nelegală sau netemeinică.

Inculpatul poate de asemenea să facă apel atât în ceea ce privește latura penală cât și latura civilă a cauzei. El poate face apel și împotriva sentinței de achitare sau încetare a procesului penal, în ceea ce privește temeiurile achitării sau încetării procesului. Bineînțeles, este vorba de acele sentințe sau părți din sentință care îl privesc pe acel inculpat.

Partea civilă poate declara apel atât în ceea ce privește latura penală, cât și latura civilă.

Partea responsabilă civilmente are dreptul să formuleze apel în ceea ce privește latura civilă, dar poate ataca și latura penală în măsura în care soluția dată asupra acestei laturi a influențat și soluția dată laturii civile.

Persoana vătămată poate face apel în ceea ce privește latura penală.

Martorul, expertul, interpretul și avocatul pot face apel cu privire la cheltuielile judiciare sau indemnizațiile cuvenite acestora, precum și cu privire la amenzile judiciare aplicate întrucât sunt subiecți procesuali cu anumite drepturi și obligații, iar dacă drepturile lor au fost încălcate prin hotărârea instanței o pot ataca. Aceste persoane pot declara apel fie imediat după pronunțarea încheierii prin care instanța a dispus asupra cheltuielilor judiciare, indemnizațiilor ori amenzilor, fie cel mai târziu în 10 zile de când s-a pronunțat sentința prin care s-a soluționat cauza.

Orice persoană ale cărei interese legitime au fost vătămate printr-o măsură sau act al instanței, are posibilitatea să facă apel și să ceară astfel anularea actului sau măsurii dispuse de judecător prin care i-au fost prejudiciate interesele legitime. Pentru aceste persoane, termenul de apel începe să curgă de la data când au aflat despre actul sau măsura care le-a cauzat vătămarea.

Spre exemplu, poate face apel persoana ale cărei interese legitime au fost vătămate prin aplicarea sechestrului asigurător asupra unor bunuri care îi aparțin în mod exclusiv.

Termenul de apel

În vederea folosirii căii de atac a apelului, legea prevede intervale de timp determinate în care cei îndrituiți pot declara această cale de atac. Termenul în care se poate declara apel asigură promptitudinea represiunii și răspunde nevoii de a se asigura un control judecătoresc asupra hotărârilor pronunțate.

Termenul general de declarare a apelului este de *10 zile și începe să curgă de la comunicarea copiei de pe minută*. Comunicarea trebuie să fie legal îndeplinită pentru ca termenul de apel să înceapă să curgă.

Termenul de apel poate fi considerat ca având, după caz, atât caracter *peremptoriu* cât și caracter *dilatoriu*.

El este *peremptoriu* sub aspectul exercitării dreptului de apel, adică titularul trebuie să promoveze calea de atac înăuntrul acestui interval. Neexercitarea apelului în termen de 10 zile va conduce la respingerea lui ca tardiv formulat.

Totodată termenul de apel este și *dilatoriu* în ceea ce privește posibilitatea punerii în executare a hotărârii judecătorești. Astfel, hotărârea judecătorească poate fi pusă în executare numai la data expirării termenului de apel.

Posibilitatea atacării cu apel a hotărârii și termenul de declarare trebuie să rezulte din dispozitivul hotărârii.

Așa cum am arătat, pentru alte persoane (martori, experți, interpreți, alte persoane ale căror interese legitime au fost vătămate), termenul de declarare a apelului curge de la pronunțarea încheierii prin care s-a dispus asupra cheltuielilor judiciare și cel mai târziu în 10 zile de la pronunțarea sentinței prin care s-a soluționat cauza. Judecarea acestui apel se face numai după soluționarea cauzei prin sentință.

Repunerea în termen este prevăzută în art. 411 din Cpp și legea arată că apelul introdus după expirarea termenului de apel prevăzut de lege este considerat ca fiind făcut în termen, numai dacă instanța de apel constată că întârzierea a fost determinată de o cauză temeinică de împiedicare, iar cererea de apel a fost făcută în cel mai târziu 10 zile de la încetarea acesteia.

Hotărârea este considerată definitivă până la momentul în care instanța de apel admite cererea de repunere în termen.

Până la soluționarea repunerii în termen, instanța poate suspenda executarea hotărârii atacate.

Declararea, motivarea apelului și depunerea cererii de apel. Pentru a se declanșa judecata în apel, este nevoie ca persoana care are dreptul să facă apel, să-și manifeste voința în acest sens.

Declarația de apel este o cerere scrisă care trebuie să conțină următoarele date:

- numărul dosarului, data și numărul sentinței ori al încheierii atacate;
- denumirea instanței care a pronunțat hotărârea atacată;
- numele, prenumele, codul numeric persoanel, calitatea și domiciliul, reședința sau locuința persoanei care declară apel;
- semnătura persoanei care a declarat apelul. Dacă persoana nu poate semna, atunci cererea va fi atestată de un greșier de la instanța a cărei hotărâre se atacă sau de către avocat.

Apelul formulat se va motiva în scris, atât în fapt, cât și în drept. Întrucât legea nu prevede, este posibil ca motivarea apelului să se realizeze direct prin cererea de apel sau printr-un înscris separat.

Cererea de apel se depune la *instanța a cărei hotărâre se atacă*. Persoana care află în stare de deținere poate depune cererea de apel și la administrația locului de deținere.

Primind apelul declarat în condițiile de mai sus, instanța a cărei hotărâre a fost atacată are obligația de a înainta dosarul instanței competente să judece apelul.

Renunțarea la apel

Părțile din proces și persoana vătămată pot dispune asupra dreptului de a declara apel.

Legea prevede că după pronunțarea hotărârii și până la expirarea termenului de apel, părțile și persoana vătămată pot renunța la această cale de atac în mod expres.

Asupra renunțării (cu excepția apelului care privește latura civilă a cauzei) se poate reveni înăuntrul termenului pentru declararea apelului. Renunțarea la apel conferă caracter definitiv laturii civile a hotărârii.

Renunțarea sau revenirea asupra renunțării poate fi făcută personal sau prin mandatar special.

Retragerea apelului

Spre deosebire de renunțarea la apel, retragerea apelului presupune existența unui apel declarat.

Retragerea apelului poate fi făcută atât de persoana vătămată, de către părți cât și de către procuror.

Potrivit legii, retragerea apelului se poate realiza până la închiderea dezbaterilor la instanța de apel.

Retragerea apelului trebuie făcută personal sau prin mandatar special, iar dacă partea se află în stare de deținere, printr-o declarație atestată sau consemnată într-un proces verbal de conducerea locului de deținere.

Inculpatul minor nu are posibilitatea să retragă apelul declarat personal sau de către reprezentantul său legal, aceasta fiind un mijloc suplimentar de protecție a intereselor minorilor. În ceea ce privește latura civilă a cauzei, retragerea apelului se poate realiza numai cu condiția respectării dispozițiilor din legea civilă referitoare la minori.

Apelul declarat de către procuror poate fi retras de către procurorul ierarhic superior. Apelul declarat de procuror și retras de către procurorul ierarhic superior poate fi însușit de partea în favoarea căreia a fost declarat.

2. Efectele apelului

Potrivit articolelor 416-419 din Codul de procedură penală, apelul are următoarele efecte: *suspensiv, devolutiv, neagravant și extensiv*.

Efectul suspensiv. Judecata în apel are ca scop verificarea legalității și temeiniciei hotărârii pronunțate în primă instanță, astfel că aceasta nu va produce consecințe juridice.

Declararea apelului va duce la amânarea acestor consecințe până la judecarea apelului. Ca atare, apelul este suspensiv de executare, atât în ceea ce privește latura penală cât și latura civilă a cauzei, așa cum rezultă din dispozițiile art. 416 din Cpp.

Efectul suspensiv al apelului se produce „ope legis” (în virtutea legii) atunci când a fost declarat în termen. În cazul repunerii în termen, suspendarea hotărârii atacate este lăsată la aprecierea instanței de apel.

Efectul devolutiv. Potrivit art. 417 din Cpp, datorită acestui efect al declarației de apel, instanța de apel capătă împuternicirea de a înfăptui o nouă judecată, verificând cu această ocazie, legalitatea și temeinicia hotărârii atacate. Instanța a cărei hotărâre se atacă are obligația să trimită dosarul, instanței competente se judece apelul.

Instanța de apel va judeca apelul numai cu privire la persoana care l-a declarat și la persoana la care se referă declarația de apel și numai în raport cu calitatea pe care apelantul o are în proces. Din acest punct de vedere, se consideră că efectul devolutiv are caracter parțial.

În cadrul acestor limite, instanța e obligată însă să examineze cauza sub toate aspectele de fapt și de drept.

Codul de procedură penală în vigoare permite devoluțiunea integrală a cauzei în apelul procurorului și al inculpatului.

Sub aspectul efectului devolutiv al apelului, titularii căii de atac a apelului pot fi grupați în două categorii:

- titulari care pot devolua fondul cauzei precum și măsurile adiacente fondului cauzei: procurorul, părțile și persoana vătămată;

- titulari care pot devolua aspecte auxiliare fondului cauzei: martorul, expertul, interpretul, avocatul precum și orice altă persoană ale cărei interese legitime au fost vătămate printr-o măsură sau act al instanței.

Efectul neagravării situației în propriul apel. Potrivit art. 418 alin.1 din C.p.p., instanța de apel, soluționând cauza nu poate crea o situație mai grea pentru partea care a declarat apel.

Această dispoziție se aplică și atunci când apelul a fost declarat de către procuror în favoarea unei părți.

Acest efect are o îndelungată aplicabilitate în materia căilor de atac și este cunoscut sub numele “non reformatio in pejus”. Rațiunea unui astfel de efect constă în aceea că justițiabilii s-ar teme să atace cu apel o hotărâre judecătorească dacă în propria lor cale de atac li s-ar agrava situația. Prin incidența regulii “*non reformatio in pejus*”, se îngreșează posibilitatea instanței de apel de a îndrepta hotărârile nelegale și netemeinice dacă îndreptarea lor ar crea părții apelante o situație mai grea.

Această regulă are însă aplicabilitate numai atunci când partea este singurul titular care a declarat apel sau singurul titular căruia i s-a admis apelul (în situația că în aceeași cauză au fost declarate mai multe apeluri).

Efectul extensiv al apelului. Potrivit acestui efect, legea instituie instrumentul juridic al extinderii efectelor apelului în privința tuturor părților care formează un grup procesual (*consortium litis*).

În conformitate cu art. 419 din C.p.p., instanța examinează cauza prin extindere și cu privire la părțile care nu au declarat apel sau la care acesta nu se referă, putând hotărî și în privința lor, fără să poată crea acestor părți o situație mai grea.

Prin urmare, apelul poate fi extins și față de părțile care au aceeași calitate în proces sau care au un interes comun cu apelantul. Spre exemplu, apelul declarat de un inculpat poate fi extins și asupra celorlalți inculpați sau asupra părții responsabile civilmente. Apelul nu poate fi însă extins și asupra

părților cu interese contrare, deoarece acestor părți li s-ar crea o situație mai grea, ceea ce legea nu îngăduie.

3. Judecarea apelului.

Judecarea apelului se face după aceleași norme care disciplinează modul de desfășurare a judecării în primă instanță.

În ceea ce privește periodizarea desfășurării judecării în apel, avem aceleași etape: etapa premergătoare, ședința de judecată propriu-zisă și soluționarea apelului.

Trebuie însă precizat faptul că în privința ședinței de judecată în apel se pot distinge anumite particularități, față de ședința de judecată în primă instanță.

Astfel, procurorul este obligat să participe la judecarea apelului, oricare ar fi obiectul cauzei.

Judecarea apelului trebuie să se desfășoare în prezența inculpatului atunci când acesta este în stare de deținere. De asemenea, instanța de apel va proceda la audierea inculpatului, atunci când acest lucru este posibil, după regulile de la judecata în primă instanță.

Totodată, instanța poate readministra probele de la prima instanță și poate să administreze noi probe pe care le consideră necesare.

Pentru dezbateri, legea fixează o altă ordine a luărilor de cuvânt față de cea existentă la dezbaterile din judecata în primă instanță: întâi vorbește apelantul, apoi intimatul (partea care nu a declarat apel) și la urmă, procurorul.

Dacă apelul este declarat de procuror sau între apelurile declarate se află și acela al procurorului, atunci procurorul va vorbi primul.

Și în cazul ședinței de judecată a apelului, inculpatul are ultimul cuvânt.

Motivele de apel se formulează de regulă, în scris în cererea de apel, dar se pot formula ori completa și oral, în cursul judecării.

După încheierea dezbaterilor, instanța de apel trece la deliberare și apoi la pronunțarea soluției. Soluțiile pe care le poate da instanța de apel sunt:

- respingerea apelului,
- admiterea apelului.

Instanța trebuie să se pronunțe asupra tuturor motivelor de apel invocate.

Hotărârea pronunțată de instanța de apel se numește *decizie*. Decizia instanței de apel se comunică procurorului, părților, persoanei vătămate și administrației locului de deținere.

Respingerea apelului. Această soluție se pronunță ori de câte ori apelul este tardiv, inadmisibil ori nefondat.

Apelul este respins ca *tardiv* dacă termenul de declarare a fost depășit și nu are loc o repunere în termenul de apel.

Apelul este respins ca *inadmisibil* când această cale de atac a fost folosită în situații nepermise sau de către persoane care nu au calitatea de a-l folosi. Există această situație atunci când anumite hotărâri nu pot fi atacate cu apel, dar cu toate acestea s-a declarat apel împotriva lor (de exemplu, sentințele de dezinvestire, prin care instanța și-a declinat competența sunt definitive și nu pot fi atacate cu nicio cale de atac), ori atunci când apelul a fost declarat de o persoană care nu poate folosi această cale de atac (de ex. tatăl inculpatului major nu poate declara apel pentru acesta).

Apelul va fi respins ca *nefondat* dacă instanța de apel, făcând o judecată de valoare, apreciază că hotărârea pronunțată în primă instanță este legală și temeinică și nu se impune modificarea sentinței.

Admiterea apelului. Această soluție intervine când hotărârea atacată este nelegală sau netemeinică. Cu ocazia admiterii apelului pot fi pronunțate două soluții:

- a) desființarea sentinței date de prima instanță și pronunțarea unei noi hotărâri de către instanța de apel;
- b) desființarea sentinței date de prima instanță și rejudecarea cauzei de către instanța a cărei hotărâre a fost desființată sau de către instanța competentă.

Legea prevede posibilitatea ca hotărârea să fie desființată numai cu privire la unele fapte sau persoane, ori numai în ceea ce privește latura penală sau latura civilă.

a) *Admiterea apelului cu soluționarea cauzei de către instanța de apel* se dispune atunci când se desființează hotărârea atacată, dar nu se constată existența vreunei situații care să necesite trimiterea cauzei spre rejudecare, aceleiași instanțe. În acest caz, legea permite desființarea sentinței, total sau parțial. Admiterea apelului, desființarea hotărârii atacate și darea unei noi hotărâri se dispun printr-o singură decizie.

b) *Admiterea apelului cu rejudecarea cauzei de aceeași instanță de fond sau o altă instanță* se dispune atunci când:

1. judecarea cauzei de către instanța a cărei hotărâre se atacă a avut loc în lipsa unei părți nelegal citate;
2. judecarea cauzei la acea instanță s-a făcut în lipsa unei părți care deși era legal citată, a fost în imposibilitate de a se prezenta și de a înștiința despre această imposibilitate;

3. când există vreunul din cazurile de nulitate absolută prevăzute în art. 281 din C.p.p.
4. instanța care a pronunțat hotărârea atacată cu apel nu era competentă potrivit legii, caz în care rejudecarea se va realiza de către instanța competentă.

În primele 3 cazuri, rejudecarea cauzei va avea loc la instanța a cărei hotărâre a fost desființată, iar în ultimul caz, la instanța competentă potrivit legii.

Decizia prin care se soluționează apelul are aceeași structură ca și sentința: partea introductivă, expunerea și dispozitivul.

În caz de admitere a apelului, hotărârea atacată va fi desființată în măsura și limitele impuse de efectul devolutiv și extensiv al apelului. Astfel, hotărârea poate fi desființată numai cu privire la unele fapte, sau unele persoane, ori numai în privința laturii penale sau doar a laturii civile.

Atunci când desființează sentința, instanța de apel poate menține măsura arestării preventive luate în cauză și se va pronunța asupra celorlalte măsuri preventive după regulile de la judecata în primă instanță.

Rejudecarea cauzei după desființarea hotărârii atacate se desfășoară potrivit dispozițiilor generale referitoare la judecata în primă instanță, dar noua judecată va avea loc în limitele stabilite de instanța de apel și în conformitate cu îndrumările obligatorii care trebuie respectate.

Peste aceste limite se poate trece numai atunci când la rejudecare se schimbă situația de fapt pe care a avut-o în vedere instanța de control judiciar la soluționarea apelului.

Ori de câte ori s-a dispus rejudecarea cauzei, instanța de apel trebuie să arate care este ultimul act procedural considerat valabil de la care va fi reluat procesul penal.

Principiul *non reformatio in pejus* se aplică și la rejudecarea cauzei, dar dacă hotărârea a fost desființată în apelul procurorului, declarat în defavoarea inculpatului, sau în apelul persoanei vătămate, instanța care va rejudeca poate agrava soluția pronunțată în primă instanță.

Ori de câte ori sentința a fost desființată numai cu privire la unele fapte, sau unele persoane, ori numai în privința laturii penale sau doar a laturii civile, instanța de rejudecare se pronunță în limitele în care s-a desființat acea hotărâre.

4. Contestația. Noțiune. Declararea contestației

Contestația este o cale de atac ordinară, exercitabilă de principiu numai atunci când legea prevede în mod expres că împotriva anumitor hotărâri judecătorești poate fi declarată contestația.

Contestația se utilizează drept cale de atac în principal, în materia măsurilor preventive.

Titularii contestației. Această cale de atac poate fi declarată de către *procuror, de subiecții procesuali* la care se referă hotărârea atacată, precum și de către *persoanele ale căror interese legitime au fost vătămate* prin respectiva hotărâre.

Termenul de declarare a contestației. Acest termen este de 3 zile și începe să curgă de la momente diferite, după cum este vorba de procuror sau de alți subiecți procesuali ori de persoane vătămate prin hotărâre.

Astfel, pentru procuror, termenul de 3 zile pentru declararea contestației va începe să curgă *de la pronunțarea hotărârii.*

Pentru subiecții procesuali sau persoanele vătămate prin hotărâre, termenul de 3 zile pentru declararea contestației va curge *de la comunicare.* Întrucât legea nu distinge, considerăm că sintagma „de la comunicare” se referă la comunicarea copiei de pe minută, la fel ca în cazul apelului și nu la hotărârea integrală.

Este posibilă și în acest caz, *repunerea în termenul de contestație*, dacă persoana care a formulat această cale de atac după expirarea termenului legal va justifica întârzierea printr-o cauză temeinică de împiedicare, iar calea de atac a fost depusă în cel mult 3 zile de când a încetat acea cauză.

Depunerea, motivarea contestației. Contestația formulată se depune la judecătorul de drepturi și libertăți, la judecătorul de cameră preliminară sau la instanța care a pronunțat hotărârea împotriva căreia s-a declarat contestație.

Ea trebuie motivată până la termenul stabilit pentru soluționarea ei. Din acest punct de vedere, legiuitorul a adoptat o soluție flexibilă, fără să impună obstacole de ordin formal, de genul exigenței de a depune odată cu declarația de contestație și motivele pe care aceasta se întemeiază.

Legea permite retragerea contestației formulate, în aceleași condiții ca în cazul apelului. Astfel contestația se poate retrage până la închiderea dezbaterilor și se face personal sau prin mandatar cu mandat special, ori dacă este vorba de persoane încarcerate, prin declarație scrisă atestată de administrația locului de deținere.

Inculpații minori nu pot retrage contestația formulată personal sau de către/prin reprezentanții lor legali.

Soluționarea contestației. Competența de soluționare a contestației revine judecătorului de drepturi și libertăți, judecătorului de cameră preliminară de la instanța superioară ori instanței superioare în grad celei care a pronunțat hotărârea atacată.

Contestația se judecă în ședință publică, cu participarea procurorului.

Pentru judecarea contestației se citează persoana care a făcut contestația precum și persoanele la care se referă hotărârea atacată.

Soluționarea contestației se realizează printr-o decizie care nu mai este supusă niciunei căi de atac.

Soluțiile care se pot da asupra contestației sunt:

- respingerea
- admiterea contestației.

Contestația va fi *respinsă* ori de câte ori este tardivă, inadmisibilă sau nefondată.

În caz de *admitere* a contestației, se poate proceda la:

- desființarea hotărârii atacate și soluționarea cauzei;
- desființarea hotărârii atacate și dispunerea rejudecării cauzei de către judecătorul ori instanța care a pronunțat-o atunci când se constată că s-au încălcat regulile privitoare la citare.

CAPITOLUL XIV. CĂILE DE ATAC EXTRAORDINARE

1. CONTESTAȚIA ÎN ANULARE

2. RECURSUL ÎN CASAȚIE

3. REVIZUIREA

4. REDESCHIDEREA PROCESULUI PENAL ÎN CAZUL JUDECĂȚII ÎN LIPSA PERSOANEI CONDAMNATE

1. Contestația în anulare

Contestația în anulare se constituie într-un remediu procesual prin care se pot repara erori de neînălțurat pe alte căi. Este o cale de atac ce vizează anularea hotărârilor penale definitive, pentru vicii, nulități, erori sau omisiuni privind actele de procedură. Ca atare, pe calea contestației în anulare nu se pot invoca nulități ce ar viza fondul cauzei.

Ea poate fi caracterizată drept o cale de atac în anulare, dar și de retractare.

Fiind o cale de atac *în anulare*, prin exercitarea ei se tinde la anularea hotărârii atacate.

Este o cale de atac *de retractare* deoarece se adresează însăși instanței care a dat hotărârea și care este pusă în situația de a controla modul în care a dat acea hotărâre.

Reglementarea acestei căi de atac se regăsește în art. 426-432 din C.proc.pen.

Cazurile de contestație în anulare (art. 426 din C.p.p.). Această cale de atac poate fi exercitată numai în situații deosebite și anume:

- **a)** când judecata în apel a avut loc fără citarea legală a unei părți sau când deși legal citată, a fost în imposibilitate de a se prezenta și de a încunoștința instanța despre această împiedicare;
- **b)** când inculpatul a fost condamnat, deși existau probe cu privire la o cauză de încetare a procesului penal;
- **c)** când hotărârea a fost pronunțată de un alt complet decât acela care a luat parte la dezbatarea pe fond a procesului;
- **d)** când instanța nu a fost compusă potrivit legii ori a existat un caz de incompatibilitate;

- e) când judecata a avut loc fără participarea procurorului sau a inculpatului, deși aceasta era obligatorie potrivit legii;
- f) când judecata a avut loc în lipsa avocatului, deși asistența juridică era obligatorie potrivit legii;
- g) când ședința de judecată nu a fost publică, în afară de cazurile când legea prevede altfel;
- h) când instanța nu a procedat la ascultarea inculpatului prezent, dacă audierea era legal posibilă;
- i) când împotriva unei persoane s-au pronunțat două hotărâri definitive pentru aceeași faptă.

a. Judecata în apel a avut loc fără citarea legală a unei părți sau când deși legal citată, a fost în imposibilitate de a se prezenta și de a încunoștința instanța despre această împiedicare.

Acest motiv este justificat de dreptul pe care îl au părțile de a fi prezente la ședințele de judecată. Prezența părților la judecată creează posibilitatea funcționării depline a dreptului la apărare, în condițiile unei ședințe publice, orale și contradictorii.

Motivul contestației în anulare vizează neîndeplinirea legală a procedurii de citare pentru judecata care are loc la instanța de apel sau imposibilitatea părții legal citate de a se prezenta în fața instanței și de încunoștința instanța despre această împiedicare. Cele două ultime cerințe sunt cumulative, iar imposibilitatea prezentării nu trebuie înțeleasă ca fiind provocată de împrejurări excepționale: război, calamitate, etc. Chiar și o boală gravă, un accident sau întreruperea circulației între localități pot duce la imposibilitatea prezentării.

Nelegalitatea procedurii de citare poate fi invocată de fiecare dintre părțile din proces, dar numai în ceea ce privește citarea sa, nu și a altei părți.

Mai trebuie menționat că instanța are obligația să citeze părțile numai pentru data când are loc prima ședință de judecată. Pentru termenele ulterioare instanța nu mai are obligația să citeze părțile care au fost prezente la primul termen de judecată, chiar dacă ele ar lipsi la unul din termenele ulterioare. Rezultă de aici că persoana care a fost prezentă la un termen de judecată în fața instanței de apel nu mai poate uza de contestația în anulare atunci când nu a fost citată la un nou termen de judecată al aceleiași instanțe.

Dacă partea chiar neregulat citată, a participat totuși la judecată, nu poate fi exercitată calea de atac a contestației în anulare deoarece în acest caz, nulitatea citării este acoperită prin prezența părții care astfel nu suferă nici o vătămare.

b. Când inculpatul a fost condamnat, deși existau probe cu privire la o cauză de încetare a procesului penal.

Al doilea caz de contestație în anulare constă în omisiunea instanței de a se pronunța asupra unei cauze de încetare a procesului penal din cele prevăzute la art. 16 alin. 1 lit. e-j, cu privire la care existau probe la dosar.

Pentru ca acest caz să subziste, este nevoie ca la dosarul cauzei să se găsească probe cu privire la cazul de încetare a procesului penal: spre exemplu împăcarea părților rezulta dintr-un înscris care din eroare nu a fost adus la cunoștința judecătorului de către greșier sau în mod greșit inculpatul a fost condamnat, deși se împlinise termenul de prescripție a răspunderii penale.

c. Când hotărârea a fost pronunțată de un alt complet decât acela care a luat parte la dezbaterile pe fond a procesului.

Cel de-al treilea caz de contestație în anulare constă în împrejurarea că hotărârea a fost pronunțată de alți judecători decât aceia care au luat parte la dezbaterile pe fond a procesului. În această situație se apreciază de către legiuitor că judecătorii care au pronunțat hotărârea nu și-au putut forma o opinie întemeiată despre soluția procesului, din moment ce nu au asistat la dezbaterile care s-au desfășurat după finalizarea cercetării judecătorești.

d. Când instanța nu a fost compusă potrivit legii ori a existat un caz de incompatibilitate.

Acest caz de contestație în anulare îl constituie situația în care fie completul de judecată a fost constituit cu încălcarea legii (de ex., completul de judecată în apel a fost constituit dintr-un singur judecător sau din trei judecători, deși legea prevede că apelurile se judecă în complete formate din doi judecători), fie a existat un caz de incompatibilitate dintre cele prevăzute în Codul de procedură penală (de ex., judecătorii care au compus completul de judecată sunt soți).

e. Când judecata a avut loc fără participarea procurorului sau a inculpatului, deși aceasta era obligatorie potrivit legii.

Ori de câte ori judecarea definitivă a cauzei a avut loc în absența procurorului sau a inculpatului, deși prezența lor era obligatorie, se poate declanșa calea de atac a contestației în anulare, pentru ca judecata să se reia cu

participarea procurorului ori a inculpatului. Spre exemplu, după ce s-a prezentat la un termen de judecată, inculpatul a fost arestat în altă cauză și cu toate acestea, instanța a procedat la soluționarea cauzei, fără a-l cita din penitenciarul în care se afla încarcerat.

f. Când judecata a avut loc în lipsa avocatului, deși asistența juridică a inculpatului era obligatorie potrivit legii.

Această situație vizează cazurile în care judecarea definitivă a cauzei a avut loc fără ca avocatul inculpatului să fie prezent la judecată, deși potrivit legii, asistența juridică era obligatorie. Spre exemplu, instanța a soluționat cauza, fără a-i asigura inculpatului aflat în stare de libertate avocat, deși infracțiunea pentru care era judecat este sancționată de lege cu pedeapsa închisorii mai mare de 5 ani.

g. Când ședința de judecată nu a fost publică, în afară de cazurile când legea prevede altfel.

Unul din principiile specifice fazei de judecată presupune ca judecata să aibă loc în ședință publică, iar cazurile în care ea se poate desfășura în ședință nepublică sunt strict prevăzute în lege. Încălcarea acestui principiu este sancționată cu nulitatea absolută și această sancțiune va interveni ori de câte ori ședința de judecată s-a desășurat în condițiile lipsei de publicitate, deși legea impune ca ea să aibă loc în ședință publică (de ex., când cauza a fost soluționată în ședință nepublică deși numai unul dintre cei doi inculpați era minor).

h. Când instanța nu a procedat la ascultarea inculpatului prezent, dacă audierea era legal posibilă.

Acest caz de contestație în anulare se referă la situația în care instanța de apel nu a procedat la audierea inculpatului prezent, deși ascultarea acestuia era posibilă. Astfel, potrivit legii, instanța de apel are obligația să procedeze la audierea inculpatului, dacă acest lucru este posibil. Desigur că audierea inculpatului prezent nu poate avea decât dacă acesta consimte să dea declarație în cauză, el neavând vreo obligație în acest sens. Instanța de apel are însă obligația să-l întrebe dacă dorește să dea declarație și apoi să consemneze refuzul inculpatului în încheierea de ședință.

Când instanța de apel nu a procedat la audierea inculpatului, sunt întrunite condițiile prevăzute în lege pentru exercitarea căii de atac a contestației în anulare.

i. Când împotriva unei persoane s-au pronunțat două hotărâri definitive pentru aceeași faptă.

Ultimul caz al contestației în anulare se referă la împrejurarea că împotriva unei persoane s-au pronunțat două hotărâri definitive pentru aceeași faptă.

Practic, acest caz se concretizează în încălcarea autorității de lucru judecat.

Pentru existența acestui caz de contestație în anulare trebuie îndeplinite două condiții cumulative:

- să existe două hotărâri penale definitive și
- să existe identitate de obiect și persoană (adică în ambele cauze să fi fost inculpată aceeași persoană și hotărârile să se refere la aceeași faptă).

Titularii contestației în anulare. Contestația în anulare poate fi făcută de oricare dintre părți, de partea vătămată și de către procuror.

Această cale extraordinară de atac se poate declanșa urmare unei cereri pe care contestatarul o va adresa instanței și în care trebuie să indice cazul de contestație în anulare invocat și motivele pe care se întemeiază.

Termenul de introducere a contestației în anulare. Contestația în anulare poate fi introdusă în termen de 10 zile de la data când persoana împotriva căreia se face executarea a luat cunoștință de hotărârea a cărei anulare se cere. Considerăm însă că exprimarea corectă a legiuitorului ar fi trebuit să fie „cel mai târziu în 10 zile de la data când persoana împotriva căreia se face executarea a luat cunoștință de hotărârea a cărei anulare se cere”, pentru că altfel ar fi practic imposibilă respectarea unui asemenea termen.

Pentru cazul de la litera „b” (inculpatul a fost condamnat, deși existau probe cu privire la o cauză de încetare a procesului penal), contestația în anulare se poate face oricând.

Judecarea contestației în anulare. Contestația în anulare se introduce la instanța la instanța care a pronunțat hotărârea a cărei anulare se cere.

Pentru cazul de la litera „i” (împotriva unei persoane s-au pronunțat două hotărâri definitive pentru aceeași faptă), contestația în anulare se introduce la instanța la care a rămas definitivă ultima hotărâre.

Până la soluționarea contestației în anulare, instanța poate dispune suspendarea executării hotărârii a cărei anulare se cere. Suspendarea executării hotărârii se poate dispune numai după ascultarea concluziilor procurorului.

Procedura de soluționare a contestației în anulare are două etape: *admiterea în principiu* în care se verifică dacă sunt întrunite condițiile cerute de lege și *judicata* propriu-zisă.

Examinare admisibilității în principiu se realizează de către instanță în camera de consiliu, fără citarea părților. Dacă se constată că cererea este formulată în termenul legal, că motivul invocat se regăsește printre acelea enumerate în lege și în sprijinul contestației se depun ori invocă dovezi care există la dosar, instanța va admite în principiu contestația în anulare și va dispune citarea părților.

Judicata propriu-zisă a contestației. La termenul de judecată stabilit, ascultând părțile și concluziile procurorului, dacă instanța de judecată consideră contestația întemeiată, va desființa prin decizie, hotărârea a cărei anulare se cere.

Judecarea contestației în anulare poate avea loc numai în prezența inculpatului atunci când acesta se află în stare de deținere.

După desființarea hotărârii, instanța procedează fie de îndată, fie la termenul următor, la rejudecarea apelului sau la rejudecarea cauzei după desființare.

Când contestația în anulare se referă la cazul prevăzut în art. 426 lit. „i” (împotriva unei persoane s-au pronunțat două hotărâri definitive pentru aceeași faptă), judecarea contestației se realizează cu citarea părților interesate în acea cauză în care s-a pronunțat ultima hotărâre definitivă. Dacă instanța apreciază contestația ca întemeiată, o va admite și va desființa prin decizie sau prin sentință, după caz, ultima hotărâre sau acea parte din ultima hotărâre cu privire la care există autoritate de lucru judecat.

Hotărârile pronunțate.

Dacă soluționarea contestației în anulare are loc prin sentință, atunci aceasta este supusă căii de atac a apelului, iar decizia pronunțată în apel este definitivă.

Când soluționarea căii extraordinare de atac a contestației în anulare se realizează prin decizie, atunci aceasta este definitivă.

2. Recursul în casație

Recursul în casație este o cale de atac extraordinară, având efect exclusiv devolutiv în drept.

Reglementarea acestei căi de atac extraordinare se găsește în dispozițiile art. 433-451 din C.p.p.

Datorită caracterului său devolutiv, exclusiv în drept, recursul în casație determină un control parțial al hotărârilor judecătorești definitive.

El este în principiu o cale de anulare, tinzând spre obținerea casării și anulării hotărârii atacate și se adresează numai Înaltei Curți de Casație și Justiție, spre deosebire de alte căi extraordinare de atac (cum este contestația în anulare ori revizuirea) care se adresează aceleiași instanțe.

Această cale extraordinară de atac poate fi utilizată numai împotriva deciziilor pronunțate de curțile de apel, ca instanțe de apel, excepție făcând deciziile prin care s-a dispus rejudecarea cauzei.

În art. 434 sunt menționate *hotărârile judecătorești care nu pot fi atacate cu recurs în casație*:

- a) hotărârile pronunțate după rejudecarea cauzei ca urmare a admiterii cererii de revizuire;
- b) hotărârile de respingere a cererii de redeschidere a procesului penal în cazul judecării în lipsă;
- c) hotărârile pronunțate în materia executării pedepselor;
- d) hotărârile pronunțate în materia reabilitării;
- e) soluțiile pronunțate cu privire la infracțiuni pentru care acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate;
- f) soluțiile pronunțate ca urmare a aplicării procedurii privind recunoașterea învinuirii;
- g) hotărârile pronunțate ca urmare a admiterii acordului de recunoaștere a vinovăției.

Fiind o cale extraordinară de atac cu caracter devolutiv în drept, recursul în casație nu poate fi utilizat de către procuror împotriva hotărârilor prin care s-a dispus achitarea inculpatului, în vederea obținerii condamnării acestuia de către instanța de recurs în casație.

Titulari și termenul de declarare. Recursul în casație poate fi declarat de către *părți* și de către *procuror* în termen de 30 de zile de la data comunicării deciziei instanței de apel.

Termenul de recurs se socotește pe zile libere, astfel că ziua în care începe termenul și ziua în care acesta se sfârșește nu intră în calculul termenului.

Procurorul poate utiliza această cale de atac atât în ceea ce privește latura penală, cât și latura civilă.

Inculpatul poate declara recurs în casație în ceea ce privește latura penală și latura civilă, împotriva hotărârilor prin care s-a dispus condamnarea, renunțarea la aplicarea pedepsei, amânarea aplicării pedepsei și încetarea procesului penal, nu însă și împotriva hotărârilor de achitare.

Partea civilă și partea responsabilă civilmente pot declara recurs în casație în ceea ce privește latura civilă, iar referitor la latura penală, în măsura în care soluția din această latură a influențat soluția în latura civilă.

Părțile pot declara recurs în casație numai prin intermediul unui avocat care poate pune concluzii în fața Înaltei Curți de Casație și Justiție.

Nu se poate uza de calea de atac a recursului în casație împotriva deciziilor pronunțate de instanțele de apel prin care s-a respins apelul, de către părțile care nu au exercitat calea de atac a apelului sau când ele și-au retras apelul formulat.

Retragerea recursului în casație. Această cale extraordinară de atac poate fi retrasă de procuror sau de părți până la închiderea dezbaterilor în fața instanței de recurs.

Recursul în casație declarat de către procuror poate fi retras de către procurorul ierarhic superior.

Retragerea recursului se face personal de către parte sau prin mandatar special. Persoanele aflate în stare de deținere pot retrage recursul prin declarație scrisă, atestată de administrația locului de deținere.

Inculpatul minor nu poate retrage recursul în casație declarat personal sau prin reprezentant legal. În ceea ce privește latura civilă, recursul în casație se poate retrage potrivit regulilor prevăzute de legea civilă.

Declarația de retragere a recursului se poate face atât la instanța a cărei hotărâre este atacată, cât și la instanța de recurs.

Motivarea recursului în casație. Cererea de recurs în casație trebuie formulată în scris și trebuie să cuprindă anumite mențiuni:

- numele, prenumele, domiciliul/reședința părții,
- numele, prenumele și domiciliul profesional al avocatului ori după caz, numele, prenumele procurorului care exercită recursul în casație și organul judiciar din care face parte;
- numărul hotărârii care se atacă;
- indicarea cazurilor de recurs în casație pe care se întemeiază cererea;

- semnătura persoanei care exercită recursul în casație și/ori semnătura avocatului.

La cererea de recurs în casație se atașează înscrisurile invocate în motivarea sa.

Cererea de recurs în casație însoțită de înscrisurile pe care se întemeiază se depune în atâtea copii, câte părți există în cauză și una în plus pentru procuror. Copiile se comunică părților și procurorului, iar în termen de 10 zile de la primire, aceștia pot depune concluzii scrise.

În termen de 5 zile de la depunerea copiilor sau de la expirarea termenului de depunere, se înaintează Înaltei Curți de Casație și Justiție, dosarul cauzei, cererile de recurs în casație, înscrisurile anexate acesteia, dovezile de comunicare și concluziile scrise.

Ori de câte ori cererea de recurs nu este formulată printr-un avocat care poate pune concluzii în fața Înaltei Curți de Casație și Justiție sau se referă la o hotărâre care nu poate fi atacată cu recurs în casație, președintele instanței sau judecătorul delegat va restitui părții, pe cale administrativă, cererea de recurs în casație.

Cazurile în care se poate face recurs în casație. Deși la momentul adoptării Codului de procedură penală au existat în lege, 14 cazuri în care se putea declara recurs în casație, prin Legea nr. 255/2013, ele au fost reduse la doar 5 cazuri. Aceste cazuri sunt menționate în art. 438 și în prezent se rezumă la următoarele:

- în cursul judecății nu au fost respectate dispozițiile privind competența după materie sau după calitatea persoanei, atunci când judecata a fost efectuată de o instanță inferioară celei legal competente;
- când inculpatul a fost condamnat pentru o faptă care nu este prevăzută de legea penală;
- în mod greșit s-a dispus încetarea procesului penal;
- nu s-a constatat grațierea sau în mod greșit s-a constatat că pedeapsa aplicată condamnatului a fost grațiată;
- când s-au aplicat pedepse în alte limite decât cele prevăzute de lege;

Aceste cazuri pot reprezenta temeiuri ale recursului în casație numai dacă nu au fost invocate pe calea apelului ori în cursul judecării apelului sau dacă deși au fost invocate, au fost respinse ori instanța a omis să se pronunțe asupra lor.

Admiterea în principiu. Admisibilitatea cererii de recurs în casație se examinează în camera de consiliu, de către un complet format dintr-un singur judecător, după ce magistratul asistent își depune raportul și când procedura de comunicare a cererii de recurs este legal îndeplinită.

În toate situațiile în care cererea de recurs în casație s-a făcut:

- tardiv (peste termenul de 30 de zile de la comunicarea deciziei date în apel),
- împotriva unei hotărâri care nu poate fi atacată cu recurs,
- de persoane care nu au calitatea procesuală necesară declarării acestei căi de atac,
- prin avocați care nu au dreptul de a pune concluzii în fața Înaltei Curți de Casație și Justiție,
- fără a fi motivată în scris și cu menținuile necesare,
- în cazuri care nu sunt prevăzute în lege,
- sau dacă cererea este vădit nefondată,

instanța va respinge prin încheiere definitivă, recursul în casație.

Dacă însă instanța constată că declarația de recurs în casație întrunește condițiile prevăzute în lege, va dispune prin încheiere *admiterea în principiu* a cererii de recurs în casație și va trimite cauza în vederea judecării recursului.

Efectele recursului în casație. Ca și în cazul altor căi de atac, recursul are următoarele efecte: *suspensiv, devolutiv, extensiv și neagravant.*

- *efectul suspensiv.* Instanța care admite în principiu recursul în casație sau completul care judecă recursul în casație are posibilitatea să suspende motivat, în tot sau în parte, executarea hotărârii atacate, cu condiția respectării de către condamnat a unora dintre obligațiile prevăzute în art. 215 alin. 1 și 2 (măsurile care se pot lua în cazul măsurii preventive a controlului judiciar).

- *efectul devolutiv* este parțial, în sensul că instanța va judeca recursul numai cu privire la persoana care l-a declarat și la persoana la care se referă declarația de recurs și numai în raport cu calitatea pe care recurentul o are în proces. De asemenea, instanța examinează cererea de recurs numai prin prisma motivelor prevăzute în art. 438.

- *efectul extensiv* al recursului presupune că instanța este obligată să examineze cauza, prin extindere și cu privire la părțile care nu au declarat recurs, putând hotărî și în privința lor, fără să le poată crea acestor părți o situație mai grea. Efectul extensiv se produce ori de câte ori este vorba de părți care se găsesc în același grup procesual (*consortium litis*).

Chiar după expirarea termenului de recurs în casație, procurorul poate cere extinderea recursului declarat de el în termen și față de alte persoane decât acelea la care s-a referit, fără a se putea crea acestora o situație mai grea.

- *efectul neagravării în propriul recurs* presupune regula potrivit căreia nu se poate agrava situația părții care a declarat acea cale de atac (regula „non reformatio in pejus”).

Similar, în cadrul recursului declarat de procuror în favoarea unei părți, instanța nu poate agrava situația acesteia.

Regula funcționează însă numai atunci când în cauză există ori s-a admis doar recursul acelei părți sau al mai multor părți care formează un grup procesual omogen.

Judecarea recursului în casație care a fost admis în principiu trebuie să aibă loc cu citarea părților și cu participarea obligatorie a procurorului.

Se dă cuvântul întâi recurentului, apoi intimatului și la urmă procurorului. Dacă între recursuri se află și acela al procurorului, primul cuvânt îl va avea procurorul, apoi celelalte părți.

Procurorul și părțile au dreptul la replică în legătură cu chestiunile nou ivite pe parcursul dezbaterilor.

Instanța se va pronunța asupra tuturor cazurilor de recurs în casație invocate în cererile de recurs și verifică exclusiv legalitatea hotărârii atacate.

Judecând recursul instanța poate pronunța una din următoarele soluții:

1. *respinge recursul*, dacă acesta este nefondat;
2. *admite recursul*, casând hotărârea atacată și
 - achită pe inculpat sau dispune încetarea procesului penal ori înlătură greșita aplicare a legii;
 - dispune rejudecarea de către instanța de apel ori de către instanța competentă material sau după calitatea persoanei, dacă sunt incidente celelalte cazuri de casare din art. 438.

Instanța de recurs soluționează cauza pronunțând o decizie care este structurată în 3 părți ca și sentința: partea introductivă, expunerea și dispozitivul.

Hotărârea atacată poate fi desființată numai cu privire la unele fapte sau persoane ori numai cu privire la latura penală ori civilă.

Când s-a dispus rejudecarea cauzei, instanța de rejudecare este obligată să se conformeze hotărârii date de instanța de recurs în casație, în măsura în care starea de fapt rămâne aceeași.

3. Revizuirea

Acest mijloc procesual este destinat înlăturării erorilor judiciare cuprinse în hotărârile penale definitive. De aceea, revizuirea este o cale de atac extraordinară și are caracterul unei căi de atac de fapt deoarece provoacă reexaminarea în fapt a cauzei penale.

Reglementarea acestei căi de atac este realizată în dispozițiile art. 452-465 din C.p.p.

Spre deosebire de *contestația în anulare* care vizează corectarea unor greșeli de ordin procesual, *revizuirea* tinde să înlătore lipsurile de fond în aprecierea și soluționarea pricinii.

Temeiurile de fond care duc la admiterea revizuirii nu rezultă din dosarul cauzei, ci din elemente exterioare acestuia pe care instanțele nu le-au cunoscut și nu le-au avut în vedere cu ocazia soluționării.

În esență, revizuirea este o cale de atac de retractare, întrucât prin ea nu se critică hotărârea atacată, ci se invocă descoperirea unor situații noi care nu au fost cunoscute la soluționarea cauzei și care dacă ar fi fost cunoscute în acea perioadă, ar fi dus la adoptarea altei soluții.

Această cale de atac se poate introduce atât în favoarea cât și în defavoarea unei părți. Revizuirea în defavoarea părții este însă supusă limitării în timp, ea neputând fi declarată decât într-un anumit termen.

Cazurile în care se poate declara calea de atac a revizuirii sunt prevăzute limitativ în art. 453, acestea fiind următoarele:

a) s-au descoperit fapte sau împrejurări care nu au fost cunoscute de instanță la soluționarea cauzei și care dovedesc neteminicia hotărârii pronunțate;

b) hotărârea a cărei revizuire se cere s-a întemeiat pe declarația unui martor, opinia unui expert sau a unui interpret care a săvârșit infracțiunea de măturie mincinoasă în cauza a cărei revizuire se cere, influențând astfel soluția pronunțată;

c) un înscris care a servit ca temei al hotărârii a cărei revizuire se cere a fost declarat fals în cursul judecății sau după pronunțarea hotărârii, împrejurare care a influențat hotărârea;

d) un membru al completului de judecată, procurorul ori persoana care a efectuat acte de urmărire penală a comis o infracțiune în legătură cu cauza a cărei revizuire se cere, împrejurare care a influențat hotărârea;

e) când două sau mai multe hotărâri judecătorești definitive nu se pot concilia;

f) hotărârea supusă revizuirii s-a întemeiat pe o dispoziție legală declarată neconstituțională după ce hotărârea a rămas definitivă, dacă consecințele încălcării dispoziției constituționale continuă să se producă și nu pot fi remediate decât pe calea revizuirii;

g) în hotărârea supusă revizuirii s-a constatat de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului, o încălcare a drepturilor și libertăților fundamentale ori această instanță a dispus scoaterea cauzei de pe rol ca urmare a soluționării amiabile a litigiului dintre stat și reclamant, dacă consecințele grave ale acestei încălcări continuă să se producă și nu pot fi remediate decât prin revizuirea hotărârii penale.

Cazurile de la literele a și f pot fi invocate numai în favoarea persoanei condamnate sau a celei față de care s-a dispus renunțarea la aplicarea pedepsei ori amânarea aplicării pedepsei.

Revizuirea hotărârilor judecătorești penale definitive numai cu privire la latura civilă a procesului poate fi cerută exclusiv în fața instanței civile, după regulile Codului de procedură civilă.

Analiza cazurilor de revizuire

a) cazul de revizuire privind descoperirea de fapte sau împrejurări noi

Acest caz de revizuire este cel mai reprezentativ pentru situațiile care conduc la înlăturarea erorilor judiciare. Faptele sau împrejurările noi care justifică revizuirea hotărârii sunt în esență probe noi care nu au fost cunoscute de instanță la momentul soluționării cauzei.

Nu trebuie să se confunde probele noi care ar putea justifica revizuirea cu mijloacele de probă noi prin care se administrează probe deja cunoscute.

Faptele sau împrejurările invocate trebuie să fie noi pentru instanța de judecată și nu pentru părțile din proces. Aceasta înseamnă că ele trebuie aduse la cunoștința instanței pentru prima dată, în cererea de revizuire, sau deși au fost invocate anterior în instanță, nu s-a procedat la dovedirea lor.

Aceste fapte sau împrejurări noi trebuie să fie de natură să dovedească netemeinicia hotărârii de condamnare, renunțarea la aplicarea pedepsei, amânarea aplicării pedepsei ori de încetare a procesului penal.

b) cazul de revizuire privind mărturia mincinoasă

La acest caz de revizuire, sursa erorii judiciare se găsește într-o formă de fraudă procesuală de care instanța nu a avut cunoștință la soluționarea cauzei.

Pentru ca cererea de revizuire pe acest caz să fie admisibilă, trebuie îndeplinite cumulativ anumite condiții:

- un martor, un expert sau un interpret a săvârșit infracțiunea de mărturie mincinoasă;

- mărturia mincinoasă trebuie să fi fost săvârșită în cauza penală supusă revizuirii și nu în vreo altă cauză;

- mărturia mincinoasă să fi condus la pronunțarea unei hotărâri nelegale sau netemeinice. Nu este necesar ca mărturia mincinoasă să fi condus la adoptarea unei soluții diametral opuse celei care s-ar fi adoptat dacă nu s-ar fi săvârșit infracțiunea de mărturie mincinoasă.

Săvârșirea infracțiunii de mărturie mincinoasă se poate dovedi printr-o hotărâre judecătorească definitivă sau dacă acest lucru nu mai este posibil întrucât există vreo cauză care împiedică punerea în mișcare sau exercitarea acțiunii penale, prin orice mijloc de probă, inclusiv prin ordonanța procurorului de netrimitere în judecată.

c) cazul de revizuire privind înscrisurile declarate false

Ca și mărturia mincinoasă, folosirea în procesul penal a unor înscrisuri false ca mijloace de probă constituie o sursă de erori judiciare.

Pentru a fi în prezența acestui caz de revizuire sunt necesare următoarele condiții:

- să existe un înscris fals care a servit ca temei al hotărârii pronunțate, iar acest înscris să fi fost declarat fals în cursul judecății sau după pronunțarea hotărârii;

- înscrisul falsificat să fi dus la darea unei hotărâri nelegale sau netemeinice, chiar dacă nu diametral opuse celei care ar fi trebuit luată.

Acest caz de revizuire se poate dovedi printr-o hotărâre judecătorească definitivă sau dacă acest lucru nu mai este posibil întrucât există vreo cauză care împiedică punerea în mișcare sau exercitarea acțiunii penale, prin orice mijloc de probă, inclusiv prin ordonanța procurorului.

d) cazul de revizuire privind comiterea unei infracțiuni de către un membru al completului de judecată, procuror ori persoana care a efectuat acte de cercetare penală.

Acest caz se bazează pe faptul că hotărârea penală definitivă poate conține erori judiciare datorită modului incorect în care organele judiciare și-au îndeplinit atribuțiile.

Pentru a se putea invoca acest caz de revizuire trebuie îndeplinite următoarele condiții:

- săvârșirea unei infracțiuni de către un membru al completului de judecată, de către procuror ori de persoana care a efectuat acte de urmărire penală să fi privit corectitudinea urmăririi penale sau a judecății. Infracțiunea

trebuie să fi fost săvârșită în exercițiul atribuțiilor de serviciu ale acestor persoane în desfășurarea procesului penal.

- infracțiunea să fi fost săvârșită în legătură cu cauza a cărei hotărâre definitivă a fost atacată pe calea revizuirii.

- săvârșirea acestei infracțiuni să fi condus la darea unei hotărâri nelegale sau netemeinice.

Acest caz de revizuire se poate dovedi printr-o hotărâre judecătorească definitivă sau dacă acest lucru nu mai este posibil întrucât există vreo cauză care împiedică punerea în mișcare sau exercitarea acțiunii penale, prin orice mijloc de probă, inclusiv prin ordonanța procurorului.

e) cazul de revizuire privind hotărâri definitive care nu se pot concilia

Acest caz de revizuire este dintre cele mai vechi existente în legislația penală și este justificată presupunerea că atunci când două hotărâri judecătorești nu se pot concilia, cel puțin una din ele este greșită.

Cazul de revizuire are în vedere existența a două hotărâri definitive penale, fiind exclusă contradicția dintre o hotărâre penală și una civilă.

Cauzele în care s-au dat cele două hotărâri trebuie să fie autonome, în sensul că nu s-au pronunțat în aceeași cauză.

Deși foarte rar întâlnit în practică, pentru existența acestui caz de revizuire se cer îndeplinite următoarele condiții:

- hotărârile definitive ale instanțelor penale să soluționeze fondul cauzei. Ele trebuie să se fi pronunțat diferit asupra existenței faptei, a săvârșirii ei de către inculpat și a vinovăției acestuia.

- hotărârile definitive să fie ireconciliabile, adică să se excludă una pe alta (de ex., o hotărâre stabilește că inculpatul a săvârșit infracțiunea de tăinuire și îl condamnă, iar altă hotărâre stabilește că nu există fapta prin care s-a dobândit bunul tăinuit). Atunci când hotărârile definitive se referă la aceeași persoană și la aceeași faptă, nu va exista acest caz de revizuire, ci un caz de contestație în anulare.

f) cazul de revizuire în situația admiterii unei excepții de neconstituționalitate

Acest caz are în vedere împrejurarea că o dispoziție a legii a fost declarată neconstituțională după ce s-a pronunțat hotărârea în cauză și acea dispoziție neconstituțională a avut ca efect pronunțarea unei hotărâri nelegale sau netemeinice.

g) cazul de revizuire în situația hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului

Acest caz are în vedere declanșarea procedurii de revizuire atunci când se constată o încălcare a unui drept ori a unei libertăți fundamentale prevăzute de Convenția Europeană a Drepturilor Omului, dacă consecințele grave ale acestei încălcări continuă să se producă și nu pot fi remediate decât prin revizuirea hotărârii penale.

Persoanele care pot cere revizuirea

Pot cere revizuirea: *orice parte din proces*, în limita calității sale procesuale; *un membru de familie al condamnatului* (chiar și după moartea acestuia), însă numai dacă cererea se formulează în favoarea condamnatului precum și *procurorul* din oficiu, dar numai în ceea ce privește latura penală a procesului.

Cererea de revizuire

Cererea de revizuire se adresează instanței care a judecat cauza în primă instanță.

Cererea se face în scris, cu arătarea cazului de revizuire pe care se întemeiază și a mijloacelor de probă în dovedirea acesteia. După introducerea cererii de revizuire, instanța verifică dacă sunt întrunite aceste condiții și va pune în vedere celui care a formulat cererea să o completeze într-un termen stabilit de instanță.

Termenul de introducere a cererii

În favoarea condamnatului, cererea de revizuire se poate face oricând, chiar și după moartea condamnatului, excepție făcând cazul de la litera f când revizuirea se poate cere în termen de un an de la data publicării deciziei Curții Constituționale în Monitorul Oficial.

În defavoarea condamnatului, a celui achitat sau a celui față de care s-a pronunțat soluția încetării procesului penal, cererea de revizuire se poate face în termen de 3 luni care curge astfel:

- în cazurile prevăzute la art. 453 lit. b-d, când *nu sunt* constatate prin hotărâre definitivă, de la data când faptele sau împrejurările au fost cunoscute de persoana care face cererea sau de la data când a luat cunoștință de împrejurările pentru care constatarea infracțiunii nu se poate face prin hotărâre penală, dar nu mai târziu de 3 ani de la data producerii acestora;

- în cazurile prevăzute la art. 453 lit. b-d, dacă *sunt* constatate prin hotărâre definitivă, de la data când hotărârea a fost cunoscută de persoana care

face cererea, dar nu mai târziu de un an de la data rămânerii definitive a hotărârii;

- în cazul prevăzut la art. 453 lit. e, de la data când hotărârile ce nu se conciliază au fost cunoscute de persoana care face cererea;

- în cazul de la lit g, în termen de 3 luni de la publicarea în Monitorul Oficial, a deciziei definitive pronunțate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului.

Pentru procuror, aceste termene curg în aceleași condiții.

Cererea de revizuire *în defavoarea inculpatului* nu se mai poate face dacă a intervenit o cauză care împiedică punerea în mișcare a acțiunii penale sau continuarea procesului penal.

Soluționarea cererii de revizuire

Competența de soluționare a cererii de revizuire revine instanței care a judecat cauza în primă instanță.

Procedura de soluționare a cererii de revizuire la instanță se desfășoară în două etape: *admiterea în principiu și rejudecarea în fond* a cererii, activități care au loc în fața aceleiași instanțe de judecată.

I. În prima etapă, aceea a admiterii în principiu, se verifică îndeplinirea condițiilor cerute de lege pentru admiterea în principiu. După verificarea acestor condiții, când instanța constată că ele nu sunt îndeplinite, va respinge ca inadmisibilă cererea de revizuire.

Respingerea cererii de revizuire se face prin sentință, care poate fi atacată cu aceleași căi de atac ca și hotărârea la care se referă revizuirea.

Dacă cererea este formulată cu respectarea condițiilor prevăzute de lege, ea este admisă în principiu prin încheiere definitivă și se trece în etapa următoare, aceea a rejudecării pe fond a cauzei.

II. Cu ocazia rejudecării, instanța poate pronunța:

- respingerea pe fond a cererii, când aceasta este neîntemeiată;
- admiterea revizuirii și anularea hotărârii atacate ori a hotărârilor

care nu se pot concilia.

Împotriva hotărârii pronunțate se pot declara aceleași căi de atac ca și împotriva hotărârii inițiale.

4. Redeschiderea procesului penal în cazul judecării în lipsa persoanei condamnate.

Această procedură este reglementată în dispozițiile art. 466-470 din C.p.p., după calea extraordinară de atac a revizuirii, întrucât prin intermediul ei este posibilă rejudecarea unei cauze penale în care s-a pronunțat *o hotărâre definitivă de condamnare, de renunțare la aplicarea pedepsei ori de amânare a aplicării pedepsei*.

În esență, redeschiderea procesului penal în cazul judecării în lipsa persoanei condamnate reprezintă posibilitatea acordată de lege unei persoane care a fost condamnată în lipsă, față de care s-a dispus renunțarea la aplicarea pedepsei ori s-a dispus amânarea aplicării pedepsei, de a cere ca procesul penal să fie reluat, în scopul desfășurării unei noi judecări în aceeași cauză în care s-a pronunțat o hotărâre penală definitivă de condamnare.

Potrivit legii, este considerată *persoană judecată în lipsă*,

- persoana condamnată care nu a fost citată la proces și nu a luat cunoștință în niciun alt mod oficial despre acesta,
- persoana care deși a avut cunoștință de proces, a lipsit în mod justificat de la judecarea cauzei și nu a putut încunoștința instanța.

Dimpotrivă, *nu este considerată persoană judecată în lipsă*,

- persoana condamnată care și-a desemnat un apărător ales sau un mandatar, dacă aceștia s-au prezentat în cursul procesului penal cel puțin o dată,
- persoana care după comunicarea legală a sentinței de condamnare, nu a declarat apel, a renunțat la apel ori și l-a retras,
- persoana condamnată care a cerut să fie judecată în lipsă .

Termenul în care se poate cere de către persoana condamnată în lipsă, redeschiderea procesului penal este de *o lună* din ziua în care ea a luat cunoștință, prin orice notificare oficială, că s-a desfășurat un proces penal împotriva sa.

Notificarea oficială ar putea fi mandatul de executare a pedepsei, somația emisă de un executor judecătoresc pentru achitarea prejudiciului cauzat prin infracțiune, etc.

Pentru persoana judecată în lipsă față de care un stat străin a dispus extrădarea sau predarea pe baza mandatului european de arestare, termenul de o lună curge de la data la care, după aducerea în țară, i-a fost comunicată hotărârea de condamnare.

Titular al cererii de redeschidere a procesului penal este doar persoana față de care s-a pronunțat o hotărâre definitivă de condamnare, față de care s-a dispus renunțarea la aplicarea pedepsei ori s-a dispus amânarea aplicării pedepsei.

Dacă persoana este privată de libertate, cererea se poate depune la administrația locului de deținere care o va trimite instanței competente.

Cererea se formulează în scris și se motivează din punct de vedere al îndeplinirii condițiilor legale pentru ca o persoană să fie considerată judecată în lipsă.

La cerere se vor atașa înscrisurile considerate relevante, certificate pentru conformitate cu originalul.

Măsuri premergătoare și instanța competentă. Este competentă să judece cererea, instanța care a judecat cauza în lipsă, fie în primă instanță, fie în apel.

După primirea cererii de redeschidere a procesului penal, președintele instanței fixează termen pentru examinarea *admisibilității în principiu* a cererii. Pentru aceasta, el va atașa dosarul cauzei și va dispune citarea subiecților procesuali principali interesați.

Persoana privată de libertate care a solicitat redeschiderea procesului penal chiar și în altă cauză, este încunoștințată despre termen și i se va desemna un avocat din oficiu. Ea este adusă la judecată.

Judecarea cererii de redeschidere a procesului penal. În etapa admisibilității în principiu a cererii, după ce ascultă concluziile procurorului, ale părților și ale subiecților procesuali principali, instanța examinează următoarele aspecte:

- dacă cererea a fost formulată de către o persoană condamnată, față de care s-a dispus renunțarea la aplicarea pedepsei ori s-a dispus amânarea aplicării pedepsei;
- dacă cererea a fost formulată în termenul legal de o lună;
- dacă motivele cererii de redeschidere a procesului penal sunt dintre cele prevăzute în lege;
- dacă aceste motive nu au mai fost invocate într-o cerere anterioară de redeschidere a procesului penal care a fost judecată definitiv.

După examinarea acestor aspecte, instanța poate pronunța una dintre următoarele soluții:

- *admite prin încheiere*, cererea de redeschidere a procesului penal dacă va constata că sunt îndeplinite condițiile prevăzute în lege;

- *respinge prin sentință*, cererea de redeschidere a procesului penal.

Încheierea de admitere a cererii de redeschidere a procesului penal poate fi atacată numai odată cu fondul .

Sentința prin care este respinsă cererea de redeschidere a procesului penal este supusă aceluiași căi de atac ca și hotărârea pronunțată în lipsa persoanei condamnate.

Admiterea cererii de redeschidere a procesului penal va atrage *desființarea de drept* a hotărârii pronunțate în lipsa persoanei condamnate.

Rejudecarea cauzei se va face după aceleași reguli de procedură aplicabile etapei procesuale pentru care s-a dispus redeschiderea procesului penal.

Instanța poate extinde prin redeschidere, procesul penal și cu privire la alte părți care nu au formulat cerere și poate hotărî și în privința lor, fără să le poate crea acestora o situație mai grea.

CAPITOLUL XV. DISPOZIȚII PRIVIND ASIGURAREA UNEI PRACTICI JUDICIARE UNITARE

1. RECURSUL ÎN INTERESUL LEGII

2. SESIZAREA ÎNALTEI CURȚI DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE ÎN VEDEREA PRONUNȚĂRII UNEI HOTĂRĂRI PREALABILE PENTRU DEZLEGAREA UNOR CHESTIUNI DE DREPT

1. Recursul în interesul legii

Deși în vechiul Cod de procedură penală, recursul în interesul legii era considerat o cale extraordinară de atac, cu o natura juridică aparte, în actualul Cod de procedură penală, reglementarea sa se regăsește într-un capitol distinct al Titlului al III-lea consacrat judecării.

Admiterea recursului în interesul legii are valoare pur teoretică, fără a fi urmată de rejudecarea unei anumite cauze.

Este o procedură de unificare a practicii judiciare în ceea ce privește chestiunile de drept supuse unei judecări definitive și are rolul de a indica instanțelor, rezolvarea corectă a unor situații controversate, asigurându-se interpretarea unitară a legii.

Procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție din oficiu sau la cererea ministrului justiției, colegiul de conducere al Înaltei Curți de Casație și Justiție, colegiile de conducere ale curților de apel precum și Avocatul Poporului au obligația să ceară Înaltei Curți de Casație și Justiție să se pronunțe asupra chestiunilor de drept care au primit rezolvare diferită din partea instanțelor judecătorești.

Condiția de admisibilitate a unui recurs în interesul legii este aceea ca problemele de drept care sunt invocate să fi fost soluționate în mod diferit prin hotărâri judecătorești definitive.

Competența de soluționare a cererilor de recurs în interesul legii revine unui complet format din președintele *Înaltei Curți de Casație și Justiție* (sau în lipsa lui de vicepreședinte), președinții de secții din cadrul acesteia, 14 judecători din secția în a cărei competență intră problema de drept care a fost soluționată diferit și câte 2 judecători din cadrul celorlalte secții.

Dacă problema de drept prezintă interes pentru mai multe secții ale Curții, președintele Înaltei Curți de Casație și Justiție (sau vicepreședintele acesteia în caz de absență) stabilește secțiile din care provin judecătorii ce vor forma completul de judecată.

Recursul în interesul legii se judecă în cel mult 3 luni de la data sesizării instanței.

Soluțiile care se pot da asupra recursului în interesul legii pot fi de *admitere* sau de *respingere*.

Decizia se ia după deliberare, cu votul a două treimi din numărul judecătorilor care formează completul. Nu se admit abțineri de la vot. După motivarea deciziei, aceasta se publică în Monitorul Oficial și devine obligatorie.

Admiterea unui recurs în interesul legii nu are efect asupra hotărârilor judecătorești definitive pe care se întemeiază și nici asupra părților din acele dosare, ea producând consecințe numai pentru viitor.

Rezolvarea dată în recurs în interesul legii este obligatorie pentru instanțe de la data publicării în Monitorul Oficial.

Dacă dispoziția legală care a format obiectul judecății unui recurs în interesul legii a fost abrogată, modificată ori s-a constatat că este neconstituțională, procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție va sesiza Înalta Curte de Casație și Justiție cu propuneri de modificare a deciziei sau de constatare a încetării efectelor acesteia.

2. Sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept

Spre deosebire de recursul în interesul legii, această procedură este menită să preîntâmpine apariția unor hotărâri definitive, diferite în materie penală, astfel încât să se reducă incidența cazurilor de practică neunitară.

Astfel, dacă în cursul judecății, *un complet de judecată* al Înaltei Curți de Casație și Justiție, al curții de apel sau al tribunalului, investit cu soluționarea acelei cauze în ultimă instanță, constată că o anumită chestiune de drept este nelămurită și de ea depinde soluționarea pe fond a cauzei respective, iar în privința ei Înalta Curte de Casație și Justiție nu a pronunțat nicio decizie de recurs în interesul legii, atunci acel complet poate solicita Înaltei Curți de Casație și Justiție să pronunțe o hotărâre prin care să se dea rezolvare chestiunii de drept cu care a fost sesizată.

Sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție se va realiza prin încheiere definitivă pronunțată de completul de judecată investit cu acea cauză, iar încheierea de ședință va trebui să conțină atât motivele care susțin admissibilitatea sesizării, cât și punctul de vedere al completului de judecată și

al părților. De asemenea, prin acea încheiere se poate dispune suspendarea cauzei până la pronunțarea hotărârii prealabile pentru dezlegarea chestiunii de drept. Dacă nu s-a dispus suspendarea cauzei, dezbaterile în acea cauză nu pot avea loc până la momentul în care Înalta Curte de Casație și Justiție se va pronunța cu privire la acea chestiune.

După înregistrarea sesizării la Înalta Curte de Casație și Justiție, ea se publică pe pagina de internet a acelei instanțe, ceea ce va putea permite și altor instanțe să suspende cauzele similare aflate pe rolul instanțelor de judecată.

Sesizarea se judecă de un complet format din 9 judecători și anume: președintele secției corespunzătoare a Înaltei Curți de Casație și Justiție (sau un alt judecător desemnat de acesta) precum și încă 8 judecători ai secției respective.

Dacă însă acea chestiune de drept vizează activitatea mai multor secții din Înalta Curte de Casație și Justiție, atunci în componența completului vor intra alături de președintele Înaltei Curți de Casație și Justiție (sau în lipsa acestuia, vicepreședintele), președinții secțiilor interesate plus câte 5 judecători din acele secții, desemnați aleatoriu.

Sesizarea se va judeca în cel mult 3 luni de la data învestirii.

Completul astfel constituit se va pronunța prin decizie definitivă care se publică în Monitorul Oficial.

Decizia se ia după deliberare, cu votul a două treimi din numărul judecătorilor care formează completul. Nu se admit abțineri de la vot.

Dacă dispoziția legală care a format obiectul judecății unei hotărâri prealabile a fost abrogată, modificată ori s-a constatat că este neconstituțională, procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție va sesiza Înalta Curte de Casație și Justiție cu propuneri de modificare a deciziei sau de constatare a încetării efectelor acesteia.

CAPITOLUL XVI. PROCEDURI SPECIALE

- 1. CONSIDERAȚII GENERALE**
- 2. ACORDUL DE RECUNOAȘTERE A VINOVĂȚIEI**
- 3. CONTESTAȚIA PRIVIND DURATA PROCESULUI PENAL**
- 4. PROCEDURA PRIVIND TRAGEREA LA RĂSPUNDERE PENALĂ A PERSOANEI JURIDICE**
- 5. PROCEDURA ÎN CAUZELE CU INFRACTORI MINORI**
- 6. PROCEDURA DĂRII ÎN URMĂRIRE**
- 7. PROCEDURA REABILITĂRII**
- 8. PROCEDURA REPARĂRII PAGUBEI MATERIALE SAU A DAUNEI MORALE ÎN CAZ DE EROARE JUDICIARĂ SAU ÎN CAZ DE PRIVARE NELEGALĂ DE LIBERTATE ORI ÎN ALTE CAZURI**
- 9. PROCEDURA ÎN CAZ DE DISPARIȚIE A DOSARELOR JUDICIARE ȘI A ÎNSCRISURILOR JUDICIARE**
- 10. PROCEDURA PRIVIND COOPERAREA JUDICIARĂ INTERNAȚIONALĂ ȘI PUNEREA ÎN APLICARE A TRATATELOR INTERNAȚIONALE ÎN MATERIE PENALĂ**
- 11. PROCEDURA DE CONFISCARE SAU DESFIINȚARE A UNUI ÎNSCRIS ÎN CAZUL CLASĂRII**

1. Considerații generale.

Legislația procesual penală conține dispoziții aplicabile în mod obișnuit în rezolvarea oricărei cauze penale, iar aceste dispoziții alcătuiesc procedura de drept comun.

În anumite situații însă, pentru atingerea scopului legii penale este necesară adoptarea unui regim procesual penal special, aplicabil numai la rezolvarea unor cauze penale. Aceste proceduri speciale sunt puține la număr și au o arie limitată de aplicare.

Procedurile speciale propriu-zise sunt: acordul de recunoaștere a vinovăției și procedura în cauzele cu infractori minori. Alte proceduri speciale așa-zise auxiliare sunt: procedura dării în urmărire, procedura reabilitării judecătorești, procedura de reparare a pagubei materiale sau a daunei morale în caz de eroare judiciară, al privării nelegale de libertate sau alte cazuri, procedura în caz de dispariție a înscrisurilor judiciare, asistența judiciară

internațională în materie penală și procedura de confiscare sau desființare a unui înscris în cauză clasării.

2. Acordul de recunoaștere a vinovăției

Această instituție are un caracter nou, neexistând anterior datei de 1 februarie 2014 în dreptul nostru procesual penal.

Acordul de recunoaștere a vinovăției este o instituție mixtă care aparține atât fazei de urmărire penală cât și fazei de judecată.

După punerea în mișcare a acțiunii penale, ca urmare a recunoașterii vinovăției de către inculpat, acesta poate încheia un acord de recunoaștere a vinovăției cu procurorul. Inițiativa acestui acord poate aparține atât procurorului cât și inculpatului.

Limitele în care poate fi încheiat un astfel de acord sunt supuse avizului prealabil și scris al procurorului ierarhic superior. De asemenea, efectele acestui acord trebuie avizate de către procurorul ierarhic superior.

Inculpații minori nu pot încheia acorduri de recunoaștere a vinovăției.

Dacă în aceeași cauză există mai mulți inculpați, există posibilitatea încheierii de acorduri numai cu unii dintre ei, fără însă a se aduce atingere prezumției de nevinovăție de care se bucură ceilalți inculpați cu care nu se încheie acordul.

Acordul de recunoaștere a vinovăției se poate încheia numai în formă scrisă și doar pentru infracțiunile pentru care legea prevede pedeapsa amenzii sau închisoarea de cel mult 7 ani.

Pentru inculpații cu care s-a încheiat un asemenea acord, procurorul nu mai întocmește rechizitoriu.

Conținutul acordului de recunoaștere a vinovăției. Un astfel de acord trebuie să conțină:

- data și locul încheierii;
- numele, prenumele și calitatea celor între care se încheie;
- datele privitoare la persoana inculpatului;
- descrierea faptei/faptelor ce formează obiectul acordului;
- încadrarea juridică a faptei și pedepșa prevăzută în lege;
- probele și mijloacele de probă;
- declarația expresă a inculpatului prin care recunoaște comiterea faptei și acceptă încadrarea juridică pentru care a fost pusă în mișcare acțiunea penală;

- felul și cuantumul, precum și forma de executare a pedepsei ori soluția de renunțare la aplicarea pedepsei/amânare a aplicării pedepsei cu privire la care s-a ajuns prin acord;
- semnăturile procurorului, ale inculpatului și ale avocatului.

Sesizarea instanței. După încheierea acordului, procurorul va sesiza instanța căreia îi revine competența de soluționare acauzei în primă instanță și îi va trimite acesteia acordul de recunoaștere a vinovăției, însoțit de dosarul de urmărire penală.

Dacă în cauză există mai mulți inculpați sau aceasta se referă la mai multe fapte și numai pentru unii inculpați sau numai pentru unele fapte se încheie acorduri, sesizarea instanței se va face separat.

Procedura în fața instanței de judecată. Ori de câte ori acordului îi lipsește vreuna dintre mențiunile prevăzute în lege, instanța va dispune completarea omisiunilor în termen de cel mult 5 zile.

După analizarea acordului, instanța poate pronunța o sentință prin care va lua una din următoarele soluții:

1. admite acordul și dispune una dintre soluțiile prevăzute în art. 396 alin. 2-4 (condamnarea inculpatului; renunțarea la aplicarea pedepsei; amânarea aplicării pedepsei; achitarea inculpatului sau încetarea procesului penal) care nu poate crea inculpatului o situație mai grea decât aceea la care s-a ajuns prin acord și dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute în lege pentru încheierea acordului;

2. respinge acordul și trimite dosarul procurorului în vederea continuării urmăririi penale dacă nu sunt îndeplinite condițiile prevăzute în lege pentru încheierea acordului sau dacă se apreciază că soluția cu privire la care s-a ajuns la acord este nejustificat de blândă în raport cu gravitatea faptei ori pericolozitatea făptuitorului.

Împotriva sentinței pronunțate se poate declara apel în 10 zile de la comunicare.

3. Contestația privind durata procesului penal

Ori de câte ori activitatea de urmărire penală sau de judecată nu se realizează într-o durată rezonabilă, există posibilitatea introducerii unei contestații prin care să se solicite accelerarea procedurii în curs.

Titularii contestației. Pot face contestație, *suspectul, inculpatul, persoana vătămată, partea civilă și partea responsabilă civilmente.* În cursul judecării, contestația poate fi introdusă și de către *procuror.*

Prelungirea duratei procesului penal poate fi contestată după cel puțin un an de la începerea urmăririi penale, după cel puțin un an de la trimiterea în judecată sau după cel puțin 6 luni de la sesizarea instanței cu o cale de atac.

Competența de soluționare revine:

- judecătorului de drepturi și libertăți, pentru cauzele aflate în cursul urmăririi penale;
- instanței ierarhic superioare celei pe rolul căreia se află cauza, pentru acele cauze aflate în curs de judecată ori în căile de atac;
- unui alt complet de judecată dacă acea cauză se află pe rolul Înaltei Curți de Casație și Justiție.

Procurorul ori instanța pe rolul căreia se află cauza, precum și părțile vor fi informate despre depunerea contestației, fiecare având posibilitatea să formuleze un punct de vedere cu privire la aceasta. Pentru soluționarea contestației, procurorul sau instanța pe rolul căreia se află acea cauză va trimite o copie certificată a dosarului acelei cauze.

Cu ocazia soluționării contestației, judecătorul ori completul desemnat în acest scop verifică durata procesului penal pe baza lucrărilor și a materialului din dosarul cauzei, precum și a punctelor de vedere prezentate de părți ori procuror.

Pentru a aprecia asupra duratei rezonabile a procesului penal se vor avea în vedere următoarele elemente:

- natura și obiectul cauzei;
- complexitatea cauzei (număr de participanți, dificultăți de administrare a probelor);
- elementele de extraneitate existente;
- faza procesuală în care se află cauza și durata fazelor procesuale anterioare;
- comportamentul contestatorului în procedura judiciară analizată;
- comportamentul celorlalți participanți în cauză;
- intervenție unor modificări legislative;
- orice alte elemente de natură a influența durata soluționării.

Soluțiile pronunțate. Contestația formulată cu privire la durata procesului penal poate fi respinsă dacă este neîntemeiată sau poate fi admisă.

Atunci când contestația este admisă judecătorul/completul de judecată va stabili termenul în care cauza va trebui rezolvată, precum și termenul în care o nouă contestație nu poate fi formulată.

Dacă s-a constatat depășirea duratei rezonabile, o nouă contestație în aceeași cauză va putea fi luată în considerare numai dacă sunt invocate motive noi, apărute ulterior primei contestații.

Încheierea prin care judecătorul soluționează contestația nu este supusă niciunei căi de atac.

4. Procedura privind tragerea la răspundere penală a persoanei juridice

Noțiuni generale. Dispozițiile privind tragerea la răspundere penală a persoanei juridice au fost introduse în legislația noastră penală și procesual penală încă din anul 2006. În acest fel, legislația României s-a aliniat sistemelor de drept care recunosc capacitatea penală și persoanei juridice, procedând la tragerea ei la răspundere penală în condiții similare cu acelea existente în cazul persoanei fizice. Sediul materiei se află în art. 489-503 din C.proc.pen.

Actele procedurale și procesuale se vor îndeplini față de reprezentantul legal al persoanei juridice, cu excepția cazului în care pentru aceeași faptă sau pentru fapte conexe, s-a început urmărirea penală și împotriva reprezentantului legal. În acest caz, dacă persoana juridică nu își desemnează mandatar, organul judiciar va desemna un mandatar din rândul practicienilor în insolvență.

Competența teritorială este determinată de:

- locul unde a fost săvârșită infracțiunea;
- locul unde se află sediul persoanei juridice;
- locul unde locuiește persoana vătămată sau unde aceasta își are sediul.

Citarea persoanei juridice se realizează la sediul persoanei juridice. Dacă sediul declarat este fictiv sau persoana juridică nu mai funcționează acolo, iar noul sediu nu este cunoscut, se va afișa la sediul organului judiciar o înștiințare. Când persoana juridică este reprezentată de mandatar, citarea se va face la locuința mandatului ori la sediul practicianului în insolvență.

Măsurile preventive care se pot lua față de persoana juridică sunt următoarele:

- interdicția inițierii/ suspendarea procedurii de dizolvare sau lichidare a persoanei juridice;
- interdicția inițierii/suspendarea fuziunii, divizării, sau a reducerii capitalului social al persoanei juridice;
- interzicerea unor operațiuni patrimoniale specifice, susceptibile de a antrena diminuarea semnificativă a activului patrimonial sau insolvența persoanei juridice;
- interzicerea de a încheia anumite acte juridice, stabilite de organul judiciar
- interzicerea de a desfășura activități de natura celor cu ocazia cărora a fost comisă infracțiunea.

Pentru a se asigura respectarea măsurilor preventive luate față de persoana juridică, aceasta poate fi obligată de către instanță să depună o cauțiune în bani sau alte valori, iar cuantumul cauțiunii nu poate fi mai mic de 10.000 lei.

Cauțiunea nu se restituie dacă persoana juridică a încălcat măsura preventivă și ea se face venit la bugetul statului în momentul rămânerii definitive a hotărârii de condamnare. De asemenea, din cauțiune se poate dispune achitarea despăgubirilor bănești pentru pagubele cauzate prin infracțiune, pentru cheltuieli judiciare sau amenzi.

Măsurile preventive aplicabile persoanei juridice se dispun atât în cursul urmăririi penale, al camerei preliminare sau în cursul judecării de către judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau de către judecătorul desemnat să judece cauza, prin încheiere motivată, pe o perioadă de cel mult 60 de zile, cu posibilitatea prelungirii, fiecare prelungire neputând depăși 60 de zile.

Față de persoana juridică se pot lua și măsurile asigurătorii prevăzute în art. 249-256 (sechestrarea unor bunuri mobile sau imobile).

Măsurile preventive se revocă din oficiu sau la cerere, când au dispărut temeiurile care justificau luarea lor.

Odată cu punerea în mișcare a acțiunii penale sau trimiterea în judecată a persoanei juridice, procurorul are obligația să informeze despre aceasta, organul care a autorizat înființarea persoanei juridice și organul care a înregistrat persoana juridică.

După rămânerea definitivă a hotărârii de condamnare și până la executarea pedepselor aplicate, orice operațiune de dizolvare, lichidare, fuziune, divizare sau reducere a capitalului social al persoanei juridice,

autoritatea căreia îi revine competența de a înregistra această operațiune are obligația să sesizeze instanța de executare.

5. Procedura în cauzele cu infractori minori.

Noțiuni generale. Persoanele aflate în stare de minoritate sunt considerate ca fiind insuficient dezvoltate din punct de vedere psihofizic, astfel că normele juridice privind tragerea la răspundere penală a minorilor se caracterizează prin grija deosebită pentru reeducarea acestora și prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni.

Legea penală menționează în mod expres că minorii sub 14 ani nu răspund penal, iar în privința celor care comit infracțiuni se iau măsuri speciale de ocrotire. Minorii care au vârsta între 14 și 16 ani răspund penal numai dacă se dovedește că au săvârșit fapta cu discernământ. Minorii care au împlinit vârsta de 16 ani răspund penal.

Practic, urmărirea și judecata infractorilor minori se fac potrivit procedurii obișnuite, cu completările și derogările prevăzute în art. 504-520 din Codul de procedură penală.

Urmărirea penală. În cazul oricărui suspect sau inculpat minor care nu a împlinit 16 ani, la orice ascultare sau confruntarea a minorului, organul de urmărire penală citează părinții acestuia, iar când este cazul, pe tutore, curator sau persoana în îngrijirea căreia se află minorul, precum și direcția generală de asistență socială și protecție a minorului. Dacă suspectul sau inculpatul minor a împlinit 16 ani, citarea acestor persoane se va dispune numai dacă organul de urmărire penală consideră necesar.

Neprezentarea persoanelor legal citate la ascultarea sau confruntarea minorului nu împiedică efectuarea acelor activități.

În această fază, organele de urmărire penală pot să dispună efectuarea *referatului de evaluare* de către serviciul de probațiune de pe lângă tribunalul în a cărui circumscripție teritorială își are locuința minorul. Pentru efectuarea lui vor fi strânse date cu privire la comportarea minorului în mod obișnuit, la starea lui fizică și profilul psihologic, la condițiile în care a crescut și a trăit, la mediul familial și social în care a crescut și s-a dezvoltat, dezvoltarea intelectuală și morală, factorii care influențează conduita minorului și care au favorizat comiterea faptelor, comportamentul minorului, înainte și după comiterea faptei.

În vederea întocmirii referatului de evaluare, serviciul de probațiune de pe lângă tribunal poate consulta medicul de familie al minorului, profesorii

acestui și orice alte persoane care pot furniza date despre persoana minorului. Prin referatul de evaluare, serviciul de probațiune solicitat poate face propuneri motivate cu privire la măsurile educative ce pot fi luate față de minor.

Judecarea infractorilor minori se face de către instanțele judecătorești cu aplicarea procedurii obișnuite care se completează cu dispozițiile din procedura specială cuprinsă în art. 504-520.

Judecătorii care judecă infractorii minori sunt anume desemnați, potrivit legii.

Dacă infractorul minor devine major în timpul judecării cauzei, instanța rămâne competentă să judece cauza și face aplicabile dispozițiile procedurale privitoare la minori.

Inculpatul care a comis infracțiunea în timpul cât era minor și nici la data sesizării instanței nu devenise major va fi de asemenea judecat potrivit procedurii speciale privitoare la infractorii minori. Per a contrario, dacă la data sesizării instanței inculpatul minor a împlinit 18 ani va fi judecat potrivit procedurii obișnuite.

La judecarea cauzei se citează în afară de părți, serviciul de probațiune și părinții, iar dacă este cazul, tutorele, curatorul sau persoana în îngrijirea ori supravegherea căreia se află minorul.

Participarea procurorului la judecarea infractorilor minori este obligatorie.

În faza judecării, instanța are obligația să dispună efectuarea referatului de evaluare de către serviciul de probațiune, cu excepția cazului când referatul a fost deja întocmit în cursul urmăririi penale, situație în care dispunerea efectuării sale de către instanță este facultativă.

Judecarea cauzelor cu inculpați minori se realizează de urgență și cu precădere.

Ședința în care are loc judecarea minorului se desfășoară separat de celelalte ședințe și nu este publică. Regula aceasta se aplică și atunci când inculpatul minor la data săvârșirii faptei a devenit major în cursul judecării cauzei.

Dacă în aceeași cauză sunt judecați atât infractori minori cât și infractori majori, iar disjungerea cauzei nu este posibilă, instanța va judeca în compunerea necesară cauzelor cu infractori minori (judecători anume desemnați) și după procedura obișnuită (deci în ședință publică), respectând însă cu privire la inculpații minori dispozițiile derogatorii prevăzute de lege.

Când inculpatul este un minor sub 16 ani, instanța poate dispune îndepărtarea lui din ședință după ce este audiat, dacă apreciază că cercetarea

judecătorească și dezbaterile ar putea avea o influență negativă asupra minorului.

Judecarea cauzelor privind infractorii minori în apel și în contestație se face corespunzător, după aceleași reguli aplicabile infractorilor minori.

6. Procedura dării în urmărire

Noțiuni generale. Această procedură are ca scop identificarea, căutarea, localizarea și prinderea unei persoane, în vederea aducerii ei în fața organelor judiciare ori a punerii în executare a anumitor hotărâri judecătorești.

Cazurile în care se solicită și se dispune darea în urmărire sunt prevăzute în art. 521 alin. 2 din C.p.p. și sunt următoarele:

- nu s-a putut executa un mandat de arestare preventivă, un mandat de executare a pedepsei privative de libertate, o măsură educativă privativă de libertate, măsura internării medicale sau măsura expulzării, întrucât persoana în cauză nu a fost găsită;
- persoana a evadat din starea legală de reținere sau deținere ori a fugit din centrul educativ, centru de detenție ori unitatea în care executa măsura internării medicale;
- în vederea depistării unei persoane urmărite internațional despre care există date că se află în România.

Darea în urmărire se solicită de către procuror, organele de poliție sau administrația locului de deținere, centrului de reeducare sau unitatea medicală și se dispune prin ordin de către Inspectoratul General al Poliției Române.

Ordinul de dare în urmărire trebuie comunicat organelor competente să elibereze pașaportul (care au obligația să refuze eliberarea pașaportului sau ridicarea lui provizorie), organelor de frontieră, organului judiciar în fața căruia trebuie adusă persoana urmărită în momentul prinderii și parchetului competent care efectuează activitatea de urmărire a persoanei respective.

7. Procedura reabilitării

Noțiuni generale. Reabilitarea presupune înlăturarea consecințelor pe care condamnarea le-a avut asupra unei persoane, făcând să înceteze decăderile și interdicțiile, precum și incapacitățile care rezultă din

condamnare. Reabilitarea are loc fie *de drept* fie *la cerere* și în acest caz se acordă de instanța de judecată.

Reabilitarea se realizează de drept dacă la împlinirea termenului de 3 ani de la condamnarea la pedeapsa amenzii, pedeapsa închisorii care nu depășește 2 ani sau la pedeapsa închisorii a cărei executare a fost suspendată sub supraveghere, acel condamnat nu a mai săvârșit o altă infracțiune.

Reabilitarea judecătorească. Competența de a dispune reabilitarea judecătorească a unei persoane condamnate aparține alternativ, fie instanței care a judecat în primă instanță cauza în care s-a pronunțat condamnarea, fie instanței corespunzătoare în a cărei circumscripție domiciliază condamnatul sau și-a avut ultimul domiciliu (pentru cei stabiliți în străinătate).

Procedura de acordare a reabilitării este prevăzută în art. 529-537 din C.proc.pen.

Prin decizia nr.83/2007 pronunțată de Înalta curte de Casație și Justiție în recurs în interesul legii, în caz de modificare a normelor de competență materială sau funcțională, cererea de reabilitare va fi soluționată de instanța competentă să judece cauza în primă instanță, potrivit legii în vigoare la momentul introducerii cererii.

Cererea de reabilitare judecătorească se face de condamnat, iar după moartea sa, de către soț sau rudele apropiate.

În cererea de reabilitare trebuie să se menționeze:

- a) adresa condamnatului sau a persoanei care face cererea;
- b) condamnarea pentru care se cere reabilitarea și fapta pentru care a fost pronunțată acea condamnare
- c) localitățile unde condamnatul a locuit și locurile de muncă pe tot intervalul de timp de la executarea pedepsei până la introducerea cererii, iar în cazul când executarea pedepsei a fost prescrisă, de la data rămânerii definitive a hotărârii și până la introducerea cererii
- d) temeiurile cererii
- e) indicații utile pentru identificarea dosrului și orice alte date pentru soluționarea cererii.

Judecarea cererii. Cererea se va respinge pentru neîndeplinirea condițiilor de formă când a fost introdusă înainte de termenul legal, când lipsește mențiunea adresei și condamnatul nu s-a prezentat la termenul de

judecată, când lipsește vreuna din mențiunile de la literele b-e și petiționarul nu a completat cererea la prima înfățișare și nici la termenul ce i s-a acordat în vederea completării. Dacă executarea pedepsei s-a prescris, nu se poate cere reabilitarea atunci când lipsa executării este imputabilă persoanei condamnate.

Judecata se desfășoară în *ședință nepublică*, iar la termenul de judecată fixat, instanța va asculta persoanele citate, concluziile procurorului și verifică dacă sunt îndeplinite condițiile cerute pentru admiterea reabilitării.

De asemenea, instanța va verifica dacă petiționarul a achitat despăgubirile civile și cheltuielile judiciare la care a fost obligat prin hotărârea de condamnare. Când petiționarul face dovada că nu a avut posibilitatea să plătească despăgubirile sau cheltuielile judiciare, instanța poate admite cererea de reabilitare sau poate acorda un termen în vederea achitării, termen ce nu poate depăși 6 luni. Sumele se achită de către petiționar sau de către urmașii săi.

Când împotriva petiționarului s-a pus în mișcare acțiunea penală pentru o altă infracțiune săvârșită de cel condamnat, soluționarea cererii de reabilitare se suspendă până la soluționarea definitivă a cauzei privitoare la noua infracțiune.

Sentința prin care instanța soluționează cererea de reabilitare este supusă contestației în termen de 10 zile de la comunicare.

8. Procedura reparării pagubei materiale sau a daunei morale în caz de eroare judiciară sau în caz de privare nelegală de libertate ori în alte cazuri

Noțiuni generale. Codul de procedură penală instituie pe lângă regulile aplicabile procesului penal și garanții procesuale menite să prevină și să înlăture consecințele luării unor măsuri privative de libertate sau ale aplicării de sancțiuni penale, persoanelor nevinovate. Sediul materiei se află în art. 538-542 din C.proc.pen.

Orice activitate umană, inclusiv activitatea judiciară, implică în mod inerent riscul erorilor judiciare. Recunoașterea erorilor judiciare este insuficientă atâta timp cât nu are loc și o reparare a consecințelor pe care acela arestat sau condamnat pe nedrept le-a suferit.

Potrivit art. 538 din C.proc.pen, au dreptul la repararea de către stat a pagubei suferite următoarele persoane:

- persoana condamnată definitiv, dacă în urma rejudecării cauzei s-a pronunțat o hotărâre definitivă de achitare;

- persoana care în cursul procesului penal a fost privată nelegal de libertate;
- persoana care a fost privată de libertate după ce a intervenit prescripția, amnistia sau dezincriminarea faptei.

Stabilirea despăgubirilor. La stabilirea despăgubirilor se va ține seama de durata privării de libertate sau a restrângerii de libertate precum și de consecințele produse asupra persoanei ori asupra familiei celui privat de libertate.

Despăgubirile se acordă în bani, plătibili într-o sumă globală sau în rentă viageră ori în obligația ca pe cheltuiala statului persoana respectivă să fie încredințată unui institut de asistență socială sau medicală.

Persoanelor îndreptățite la repararea pagubei care înainte de privarea de libertate erau încadrate în muncă li se calculează la vechimea în muncă și timpul cât au fost private de libertate.

Reparația este suportată de stat prin Ministerul Finanțelor Publice.

Termenul în care poate fi introdusă acțiunea este de 6 luni de la data rămânerii definitive a hotărârii instanței sau a ordonanțelor procurorului.

Acțiunea pentru repararea pagubei se pornește de către persoana îndreptățită, iar după moartea ei de către persoanele care se aflau în întreținerea sa.

Competența de soluționare a cauzei aparține tribunalului în a cărui rază teritorială domiciliază persoana îndreptățită și cererea se judecă în contradictoriu cu statul care va fi citat prin Ministerul Finanțelor Publice. Acțiunea este scutită de taxă de timbru. Sentința pronunțată se poate ataca cu apel.

Dacă situația care a generat repararea se datorează relei credințe sau gravei neglijențe a unei persoane, este obligatorie acțiunea în regres împotriva acesteia.

9. Procedura în caz de dispariție a dosarelor judiciare și a înscrisurilor judiciare

Noțiuni generale. Această procedură este instituită pentru cazurile în care se constată dispariția unui înscris judiciar sau a unui înscris care aparține unui asemenea dosar. Reglementarea procedurii află în art. 543-547 din C.proc.pen.

Organul de urmărire penală sau președintele instanței la care se găsea înscrisul are obligația să întocmească un proces verbal prin care se constată dispariția și măsurile care au fost luate pentru găsirea lui.

Dacă înscrisul nu poate fi refăcut potrivit procedurii obișnuite, organul judiciar dispune înlocuirea sau reconstituirea sa.

Înlocuirea înscrisului are loc atunci când există copii oficiale de pe acel înscris.

Reconstituirea înscrisului are loc atunci când nu există copii oficiale ale înscrisului dispărut. Pentru reconstituire se pot folosi orice mijloace de probă. Rezultatul reconstituirii se constată prin ordonanța organului de urmărire penală confirmată de procuror sau prin hotărârea instanței dată cu citarea părților.

Hotărârea de reconstituire este supusă apelului.

10. Procedura privind cooperarea judiciară internațională și punerea în aplicare a tratatelor internaționale în materie penală

Noțiuni generale. Această procedură este prevăzută în art. 544 din C.proc.pen.

Cooperarea judiciară internațională va fi solicitată sau acordată în conformitate cu actele ori dispozițiile U.E., tratatele internaționale din domeniul cooperării judiciare internaționale în materie penală la care România este parte, precum și cu dispozițiile din C.proc.pen., dacă în tratatele internaționale nu se prevede altfel.

11. Procedura de confiscare sau desființare a unui înscris în cazul clasării

Atunci când procurorul a dispus clasarea sau renunțarea la urmărire penală și sesizarea judecătorului de cameră preliminară în vederea luării măsurii de siguranță a confiscării speciale sau pentru desființarea unui înscris, ordonanța procurorului însoțită de dosarul cauzei va fi înaintată instanței careia i-ar reveni competența de soluționare în primă instanță a cauzei.

Judecătorul de cameră preliminară se pronunță asupra cererii procurorului prin încheiere motivată și poate da una din următoarele soluții:

- respingere cererea și dispune restituirea bunului ori ridicarea măsurii de indisponibilizare a acestuia;

- admite cererea și dispune confiscarea bunului ori desființarea înscrisului.

Împotriva încheierii se poate face contestație în termene de 3 zile de la comunicare.

Contestația se soluționează de către instanța ierarhic superioară celei sesizate sau de către completul competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție.

CAPITOLUL XVII. EXECUTAREA HOTĂRÂRILOR PENALE

1. PUNEREA ÎN EXECUTARE A HOTĂRÂRILOR JUDECĂTOREȘTI – FAZĂ A PROCESULUI PENAL

2. AUTORITATEA DE LUCRU JUDECAT

3. SCHIMBĂRI ȘI MODIFICĂRI ÎN EXECUTAREA UNOR HOTĂRÂRI

4. CONTESTAȚIA LA EXECUTARE

1. Punerea în executare a hotărârilor judecătorești – fază a procesului penal.

A treia fază a procesului penal, executarea hotărârilor judecătorești, are ca obiect aducerea la îndeplinire a dispozițiilor date de instanțele de judecată prin hotărâri definitive.

Executarea hotărârilor penale definitive cuprinde două etape: *punerea în executare a hotărârii* și *executarea propriu-zisă a sancțiunilor*. În timp ce prima etapă (punerea în executare a hotărârilor) se realizează după procedura prevăzută în Codul de procedură penală, cea de-a doua etapă (executarea sancțiunii) se desfășoară după normele de drept substanțial cuprinse în Codul penal și în Legea nr. 275/2006 privind executarea pedepselor și a măsurilor dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal.

Faza executării hotărârilor judecătorești se caracterizează prin anumite trăsături specifice și anume:

- reprezintă atributul instanței de judecată care delegă în acest scop un judecător din cadrul acelei instanțe (judecătorul delegat cu executarea);
- se desfășoară în lipsa acțiunii penale care s-a stins prin soluționarea cauzei;
- se desfășoară din oficiu, nefiind necesară vreo formalitate sau cerere prealabilă pentru punerea în executare a hotărârilor;
- privește numai acele hotărâri definitive susceptibile a fi puse în executare.

Instanța însărcinată cu punerea în executare a hotărârilor penale este întotdeauna prima instanță de judecată, indiferent dacă hotărârea respectivă a rămas definitivă în fața instanței de apel sau în fața instanței de recurs.

De la această regulă există o singură excepție și anume: Înalta Curte de Casație și Justiție nu este niciodată instanță de executare, chiar dacă a

pronunțat hotărârea în primă instanță, iar atribuțiile acestea revin Tribunalului București sau după caz, Tribunalului Militar Teritorial București.

Atunci când hotărârea a rămas definitivă în fața altei instanțe decât prima instanță, instanța superioară este obligată să trimită acesteia din urmă un extras după dispozitivul hotărârii în vederea punerii sale în executare.

Ori de câte ori se ivește vreun incident în legătură cu executarea hotărârii, judecătorul delegat cu executarea va sesiza instanța de executare sau instanța corespunzătoare în grad celei de executare și în a cărei rază teritorială se află locul de deținere a condamnatului. Aceste instanțe vor decide în conformitate cu procedura prevăzută în art. 460 din Codul de procedură penală.

2. Autoritatea de lucru judecat.

Hotărârea penală poate rămâne definitivă în fața primei instanțe, dacă nu se promovează împotriva ei calea de atac a apelului sau a recursului.

Decizia instanței de apel rămâne definitivă dacă împotriva ei nu se promovează calea de atac a recursului. Hotărârea instanței de recurs este definitivă, împotriva ei nemaiputând fi promovată vreo cale de atac ordinară.

Din momentul în care a rămas definitivă, hotărârea instanței poate fi pusă în executare, adică este executorie. Se consideră astfel că hotărârea instanței are autoritate de lucru judecat, ceea ce înseamnă că ea nu mai poate fi modificată decât dacă împotriva ei se admite vreo cale de atac extraordinară (contestația în anulare ori revizuirea).

Autoritatea de lucru judecat presupune că aceeași persoană nu mai poate fi urmărită sau judecată pentru aceeași faptă („non bis in idem”) chiar dacă acelei fapte i s-ar da o altă încadrare juridică.

Odată rămasă definitivă, hotărârea judecătorească produce efecte față de toată lumea (*erga omnes*), fie părți, fie terți, alte instanțe sau organe judiciare.

Hotărârile primei instanțe rămân definitive:

- la data pronunțării, dacă nu sunt supuse apelului sau recursului (de ex. hotărârile de declinare a competenței de soluționare);
- la data expirării termenului de apel când nu s-a declarat apel în termen sau acesta a fost retras înăuntrul termenului de apel;
- la data retragerii apelului dacă aceasta s-a făcut după expirarea termenului de apel;
- la data expirării termenului de recurs dacă hotărârea este supusă doar recursului și nu s-a declarat recurs în termen;

- la data expirării termenului de recurs dacă apelul este respins ori recursul nu s-a declarat în termen sau acesta a fost retras înăuntrul termenului;

- la data retragerii recursului, iar retragerea a avut loc după expirarea termenului de recurs;

- la data pronunțării hotărârii prin care s-a respins recursul declarat împotriva hotărârii primei instanțe.

Hotărârile instanței de apel devin definitive:

- la data expirării termenului de recurs când apelul a fost admis fără trimitere pentru rejudecare și nu s-a declarat recurs în termen;

- la data retragerii recursului declarat împotriva hotărârii de admitere a apelului, fără trimitere spre rejudecare, dacă retragerea a avut loc după expirarea termenului de recurs;

- la data pronunțării hotărârii prin care s-a respins recursul declarat împotriva hotărârii de admitere a apelului fără trimitere pentru rejudecare.

Hotărârile instanței de recurs devin definitive la momentul pronunțării acestora când:

- recursul a fost admis și procesul s-a încheiat în fața instanței de recurs;

- cauza a fost rejudecată de către instanța de recurs, după admiterea recursului;

- când cuprinde obligarea la plata cheltuielilor judiciare, în cazul respingerii recursului.

Hotărârea judecătorească definitivă este susceptibilă de punere în executare sub aspectul laturii penale și/sau al laturii civile.

Latura penală a hotărârii ce poate fi pusă în executare se va referi la pedepsele principale, accesorii, complementare, măsuri educative sau de siguranță, amenzile judiciare sau cheltuielile judiciare avansate de stat.

Latura civilă a hotărârii se va referi la despăgubirile civile care se acordă părților, restituirea lucrurilor sau restabilirea situației anterioare săvârșirii infracțiunii, alte prestații civile sau cheltuielile judiciare cuvenite părților.

3. Schimbări și modificări în executarea unor hotărâri.

Deși sunt executorii, hotărârile penale definitive sunt totuși susceptibile de **schimbări** sau **modificări** pe parcursul executării.

Schimbările în executarea pedepselor pot să apară fie datorită descoperirii unor împrejurări care dacă ar fi fost cunoscute în momentul pronunțării hotărârii ar fi condus la luarea altor măsuri contra inculpatului, fie datorită unor împrejurări intervenite după rămânerea definitivă a hotărârii.

1. În categoria primelor situații se află:

- revocarea sau anularea suspendării pedepsei;
- revocarea sau anularea executării pedepsei la locul de muncă.

2. În cea de-a doua categorie se află:

- împlinirea de către persoana condamnată la detențiune pe viață a vârstei de 60 de ani, caz în care această pedeapsă se înlocuiește cu pedeapsa închisorii pe timp de 25 de ani;
- înlocuirea pedepsei amenzii care se dispune atunci când cel condamnat la această pedeapsă se sustrage cu rea-credință de la executarea amenzii.

Modificarea pedepselor sau înlăturarea acestora are loc în următoarele împrejurări:

- când intervine o lege penală nouă care nu mai prevede ca infracțiune fapta pentru care s-a pronunțat condamnarea sau o lege care prevede o pedeapsă mai ușoară decât aceea care se execută;
- când intervine amnistia sau grațierea;
- când se dispune liberarea condiționată sau încetarea executării pedepsei la locul de muncă.
- când s-a dispus amânarea sau întreruperea executării pedepsei.

Amânarea sau întreruperea executării pedepsei se poate dispune de către instanța de executare în următoarele situații:

a) când se constată, pe baza unei expertize medico-legale, că persoana condamnată suferă de o boală gravă, care face imposibilă executarea pedepsei, iar instanța apreciază că amânarea executării și lăsarea în libertate nu prezintă un pericol concret pentru ordinea publică. În acest caz, executarea pedepsei se amână/se întrerupe până când starea de sănătate a condamnatului se va ameliora, astfel încât pedeapsa să poată fi pusă în executare.

Cererea de amânare/întrerupere a executării pedepsei nu poate fi admisă dacă se constată că tratamentul condamnatului se poate efectua sub pază

permanentă, în condițiile prevăzute de art. 139¹, care se aplică în mod corespunzător;

b) când o condamnată este gravidă sau are un copil mai mic de un an. În aceste cazuri, executarea pedepsei se amână până la încetarea cauzei care a determinat amânarea;

c) când din cauza unor împrejurări speciale, executarea imediată a pedepsei ar avea consecințe grave pentru condamnat, familie sau unitatea la care lucrează. În acest caz, executarea poate fi amânată cel mult 3 luni și numai o singură dată.

4. Procedura la instanța de executare și contestația la executare.

Cazurile de schimbare sau modificare în executarea pedepselor sunt de competența instanței de executare, a instanței în a cărei circumscripție se află locul de deținere sau unitatea unde condamnatul execută pedeapsa la locul de muncă.

Completul de judecată este compus dintr-un singur judecător, iar cauza se judecă cu participarea procurorului și cu citarea părților interesate. Condamnatul arestat este adus obligatoriu la judecată și i se asigură asistență juridică.

Judecata se desfășoară în ședință publică, în condiții de oralitate și contradictorialitate.

Instanța soluționează cauza printr-o sentință care se poate ataca doar cu recurs, iar termenul de recurs este de 10 zile.

Împotriva executării hotărârii penale se poate face *contestație la executare* care se judecă după procedura descrisă mai sus.

Conform art. 461 din Codul de procedură penală, *cazurile în care se poate face contestație* sunt următoarele:

a) când s-a pus în executare o hotărâre care nu era definitivă;

b) când executarea este îndreptată împotriva altei persoane decât aceea prevăzută în hotărârea de condamnare;

c) când se ivește vreo nelămurire cu privire la hotărârea care se execută sau vreo împiedicare la executare;

d) când se invocă amnistia, prescripția, grațierea sau orice altă cauză de stingere ori de micșorare a pedepsei, precum și orice alt incident ivit în cursul executării.

Bibliografie selectivă

- *Codul de procedură penală*
- *George Antoniu, Adina Vlășceanu, Alina Barbu*, Codul de procedură penală. Texte, jurisprudență, hotărâri CEDO, Editura Hamangiu, București, 2006
- *Nicolae Cochinescu*, Totul despre Ministerul Public, Editura Editura Lumina Lex, București, 2000
- *Anastasiu Crișu*, Drept procesual penal. Proceduri speciale, Editura All Beck, București, 2004
- *Mircea Damaschin*, Dreptul la un proces echitabil în materie penală, Editura Universul Juridic, București, 2009
- *Vintilă Dongoroz și colaboratorii*, Explicații teoretice ale Codului de procedură penală, Editura Academiei RSR, București, 1976
- *Ion Neagu*, Tratat de procedură penală. Editura Universul Juridic, București, 2014, vol. I
- *Ion Neagu*, Tratat de procedură penală. Editura Universul Juridic, București, 2014, vol. II